

รายงานการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)

สถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คำนำ

การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับศักยภาพ และบริบทของพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในระดับเทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล โดยคู่มือ แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ใน 5 ด้าน คือ นวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม นวัตกรรมด้านการศึกษา นวัตกรรมด้านสาธารณสุข และนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งคณะผู้ศึกษาวิจัยได้ถอดบทเรียนองค์ความรู้จากผู้บริหาร บุคลากร ผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป้าหมายในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จึงสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

สถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ที่สนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัย ขอขอบคุณคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น รวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือ แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) จะได้เผยแพร่ ต่อยอด ขยายผล ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 ข้อมูลทั่วไป	1-1
1.1 ความเป็นมา	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-1
1.3 กลุ่มพื้นที่ศึกษา	1-2
1.4 กรอบแนวคิด	1-2
บทที่ 2 ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล บทบาท หน้าที่ การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2-1
2.1 นโยบาย	2-1
2.1.1 นโยบายการปรับสมดุลและการบริหารจัดการภาครัฐ	2-1
2.1.2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการบริการประชาชน และประสิทธิภาพภาครัฐ	2-2
2.1.3 ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน	2-5
2.1.4 นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2-9
2.2 ระบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2-10
2.2.1 ภารกิจ และบทบาทหน้าที่	2-10
2.2.2 ขั้นตอนการทำงานและการให้บริการประชาชน	2-19
2.2.3 ระบบข้อมูล	2-20
2.2.4 การพัฒนาทักษะบุคลากรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง (New Skill Coaching)	2-20
2.3 แนวคิด ทฤษฎี	2-20
2.3.1 การบริหารความเปลี่ยนแปลง (Change Management)	2-20
2.3.2 การจัดการความรู้ (Knowledge Management)	2-21

สารบัญ

หน้า

บทที่ 3 ผลการวิเคราะห์ แนวทาง รูปแบบ เครื่องมือ และนวัตกรรมแนวใหม่ ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3-1
ส่วนที่ 1 บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3-1
กลุ่มที่ 1 ภารกิจของเทศบาลตำบล	3-2
กลุ่มที่ 2 ภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบล	3-4
ส่วนที่ 2 กระบวนการคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษา	3-8
ส่วนที่ 3 ผลการค้นหามาตรัง แนวทาง รูปแบบ เครื่องมือ และนวัตกรรมแนวใหม่ ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3-9
บทที่ 4 คู่มือแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการ พัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	4-1
4.1 บทนำ	4-1
4.2 บทสรุปผู้บริหาร	4-2
4.3 บทวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	4-9
4.4 สรุปปัจจัยที่ขาดหาย (Missing link) ที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัย	4-15
4.5 คู่มือแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับ การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	4-19
4.6 ผลการจัดประชุม	4-43
เอกสารอ้างอิง	4-46
ภาคผนวก ก ผลการศึกษานวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน	ก-1
1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	ก-2
2. สร้างองค์ความรู้และทักษะ	ก-2
3. ตลาด	ก-4

สารบัญ

หน้า

ภาคผนวก ข ผลการศึกษานวัตกรรมด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ข-1
1. โครงสร้างของตัวแบบห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะ	ข-1
2. ระบบการคัดแยก เก็บรวบรวม และขนส่ง	ข-3
3. การแปรรูปและระบบการกำจัดขยะและการใช้ประโยชน์	ข-12
4. การคืนประโยชน์สู่ชุมชน	ข-20
ภาคผนวก ค ผลการศึกษานวัตกรรมด้านการจัดการการศึกษา	ค-1
1. การจัดการสภาพแวดล้อม	ค-2
2. บุคลากร	ค-4
3. วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้	ค-5
4. การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว	ค-39
5. การส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัย	ค-40
ภาคผนวก ง ผลการศึกษานวัตกรรมด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต	ง-1
1. การจัดสภาพแวดล้อม	ง-2
2. การส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้	ง-3
3. การส่งเสริมอาชีพ	ง-22
4. การบูรณาการกับชุมชน	ง-22
ภาคผนวก จ ผลการศึกษานวัตกรรมด้านการบริหารจัดการองค์กร	จ-1
1. การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ	จ-3
2. การบูรณาการและการสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายการพัฒนา	จ-4
3. ความพร้อมของประชาชนในฐานะผู้รับบริการ	จ-5

สารบัญ

	หน้า
4. สภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	จ-6
ภาคผนวก ฉ บรรยากาศลงพื้นที่สัมภาษณ์	ฉ-1
ภาคผนวก ช การประชุมเพื่อเปิดโครงการเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	ช-1
ภาคผนวก ซ ผลการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการบริหาร จัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับชีวิตวิถีใหม่ (New Normal)	ซ-1

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดงานวิจัย	1-2
ภาพที่ 2-1 โมเดลเซกิ (SECI Model)	2-23
ภาพที่ 2-2 วงจรชีวิตแบบก้นหอย (Spiral Life Cycle Model)	2-25
ภาพที่ 2-3 แผนผังก้างปลา (Fish Bone Diagram)	2-26
ภาพที่ 2-4 โมเดลปลาทู (Tuna Model)	2-27
ภาพที่ 4-1 แนวทางด้านการสร้างและพัฒนาอาชีพ	4-24
ภาพที่ 4-2 โครงสร้างของตัวแบบห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะ	4-24
ภาพที่ 4-3 โมเดลการบริหารจัดการภาครัฐ การศึกษาศูนย์เด็กเล็ก	4-27
ภาพที่ 4-4 แนวทางการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัย	4-33
ภาพที่ 4-5 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุข ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ	4-35
ภาพที่ 4-6 แนวทางด้านการบริหารจัดการองค์กร	4-43
ภาพที่ 4-7 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ	4-44
ภาพที่ 4-8 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ	4-44
ภาพที่ 4-9 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	4-45
ภาพที่ 4-10 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	4-45
ภาพที่ ก-1 แนวทางด้านการสร้างและพัฒนาอาชีพ	ก-1
ภาพที่ ข-1 โครงสร้างของตัวแบบห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะ	ข-1
ภาพที่ ข-2 ตัวแบบห่วงโซ่อุปทานการคัดแยก การเก็บรวบรวมและการขนส่ง	ข-3
ภาพที่ ข-3 การคัดแยกขยะ	ข-6
ภาพที่ ข-4 การคัดแยกขยะอินทรีย์และขยะรีไซเคิล	ข-8
ภาพที่ ข-5 การคัดแยกขยะอันตราย	ข-8
ภาพที่ ข-6 การคัดแยกกระดาษ	ข-9
ภาพที่ ข-7 การคัดแยกพลาสติกและแก้ว	ข-9
ภาพที่ ข-8 ประเภทของถังขยะ	ข-10
ภาพที่ ข-9 ตัวแบบกระบวนการงานการแปรสภาพ การกำจัดขยะ และการใช้ประโยชน์	ข-12

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ข-10 ตัวอย่างแก้วที่นำมารีไซเคิล	ข-13
ภาพที่ ข-11 ตัวอย่างกระดาษที่นำมารีไซเคิล	ข-13
ภาพที่ ข-12 ชนิดของพลาสติกกรีไซเคิล	ข-14
ภาพที่ ข-13 ตัวอย่างพลาสติกที่นำมารีไซเคิล	ข-15
ภาพที่ ข-14 ตัวอย่างวัสดุโลหะที่นำมารีไซเคิล	ข-15
ภาพที่ ข-15 ตัวอย่างอลูมิเนียมที่นำมารีไซเคิล	ข-16
ภาพที่ ข-16 ตัวแบบกระบวนการงานการคืนประโยชน์สู่ชุมชน	ข-20
ภาพที่ ค-1 โมเดลการบริหารจัดการภาครัฐ การศึกษาศูนย์เด็กเล็ก	ค-1
ภาพที่ ค-2 การส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัย	ค-40
ภาพที่ ง-1 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุข ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ	ง-1
ภาพที่ ง-2 ภาพกลุ่มวิชาชีวิต	ง-6
ภาพที่ ง-3 ภาพกลุ่มวิชาชีพ	ง-7
ภาพที่ ง-4 ภาพกลุ่มวิชาการ	ง-7
ภาพที่ ง-5 กลุ่มหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	ง-8
ภาพที่ ง-6 แผนภาพผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี	ง-9
ภาพที่ ง-7 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสุขภาพ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)	ง-10
ภาพที่ ง-8 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)	ง-11
ภาพที่ ง-9 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสุขภาพ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)	ง-12
ภาพที่ ง-10 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสังคม (โรงเรียนผู้สูงอายุ)	ง-13
ภาพที่ ง-11 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสังคม (โรงเรียนผู้สูงอายุ)	ง-14

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ง-12 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสังคม (โรงเรียนผู้สูงอายุ)	ง-15
ภาพที่ ง-13 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาเศรษฐกิจ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)	ง-16
ภาพที่ ง-14 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาเศรษฐกิจ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)	ง-17
ภาพที่ ง-15 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสภาพแวดล้อม (โรงเรียนผู้สูงอายุ)	ง-18
ภาพที่ ง-16 ตัวแบบ Model ผู้สูงอายุ	ง-19
ภาพที่ จ-1 สภาพแวดล้อมของการบริหารจัดการพื้นที่	จ-1
ภาพที่ จ-2 โมเดลแนวทางการจัดการบริหารจัดการองค์กร	จ-3
ภาพที่ ฉ-1 ลงพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน	ฉ-1
ภาพที่ ฉ-2 ลงพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย	ฉ-1
ภาพที่ ฉ-3 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองศิลา	ฉ-2
ภาพที่ ฉ-4 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองศิลา	ฉ-2
ภาพที่ ฉ-5 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลลำน้ำพอง	ฉ-2
ภาพที่ ฉ-6 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลลำน้ำพอง	ฉ-2
ภาพที่ ฉ-7 ลงพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่	ฉ-2
ภาพที่ ฉ-8 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านแฮด	ฉ-2
ภาพที่ ฉ-9 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป็ด	ฉ-3
ภาพที่ ฉ-10 ลงพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกุดน้ำใส	ฉ-3
ภาพที่ ฉ-11 ลงพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเก่าพัฒนา	ฉ-3
ภาพที่ ฉ-12 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองพล	ฉ-3
ภาพที่ ฉ-13 ลงพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแคนเหนือ	ฉ-3
ภาพที่ ฉ-14 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองบ้านไผ่	ฉ-3

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ฉ-15 ลงพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง	ฉ-4
ภาพที่ ฉ-16 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลท่าพระ	ฉ-4
ภาพที่ ฉ-17 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองชุมแพ	ฉ-4
ภาพที่ ฉ-18 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลชำสูง	ฉ-4
ภาพที่ ฉ-19 ลงพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง	ฉ-4
ภาพที่ ฉ-20 ลงพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังหินลาด	ฉ-4
ภาพที่ ข-1 การประชุมเปิดโครงการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	ข-1
ภาพที่ ข-2 การประชุมเปิดโครงการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	ข-1
ภาพที่ ข-3 การประชุมเปิดโครงการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	ข-1
ภาพที่ ข-4 การประชุมเปิดโครงการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	ข-1
ภาพที่ ข-5 การประชุมเปิดโครงการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	ข-2
ภาพที่ ข-6 การประชุมเปิดโครงการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)	ข-2
ภาพที่ ข-7 วัตถุประสงค์การวิจัย	ข-2
ภาพที่ ข-8 นวัตกรรมท้องถิ่น (Local Innovations)	ข-3
ภาพที่ ข-9 กรอบแนวคิดงานวิจัย	ข-3
ภาพที่ ข-10 การถอดองค์ความรู้	ข-4
ภาพที่ ข-11 การถอดองค์ความรู้	ข-4
ภาพที่ ข-12 แผนการดำเนินงาน	ข-5
ภาพที่ ข-13 แหล่งข้อมูลการศึกษานวัตกรรม	ข-5

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ข-14 ข้อมูลด้านนวัตกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	ข-6
ภาพที่ ข-15 ประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2560	ข-6
ภาพที่ ข-16 นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ข-7
ภาพที่ ข-17 นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ข-7
ภาพที่ ข-18 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ	ข-8
ภาพที่ ข-19 นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ข-8
ภาพที่ ข-20 นวัตกรรมด้านการการพัฒนาเมืองและชุมชนการสร้างอาชีพและรายได้	ข-9
ภาพที่ ข-21 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ	ข-9
ภาพที่ ข-22 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ	ข-10
ภาพที่ ข-23 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ	ข-10
ภาพที่ ข-24 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ	ข-11
ภาพที่ ข-25 ปัจจัยนำไปสู่นวัตกรรม	ข-11
ภาพที่ ข-26 การลงพื้นที่สอบถามข้อมูลในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ข-12
ภาพที่ ข-27 การลงพื้นที่สอบถามข้อมูลในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ข-12
ภาพที่ ข-28 การลงพื้นที่สอบถามข้อมูลในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ข-13
ภาพที่ ข-29 พื้นที่เก็บข้อมูล	ข-13
ภาพที่ ข-30 นวัตกรรมทั้ง 5 ด้าน	ข-14
ภาพที่ ข-31 การคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการ	ข-14
ภาพที่ ข-32 การคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการ	ข-15
ภาพที่ ข-33 การคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการ	ข-15
ภาพที่ ข-34 นวัตกรรมด้านการบริหารการจัดการที่ดี	ข-16
ภาพที่ ข-1 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ข-1
ภาพที่ ข-2 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ข-1
ภาพที่ ข-3 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ข-1
ภาพที่ ข-4 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ข-2

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ช-5 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ช-2
ภาพที่ ช-6 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ช-2
ภาพที่ ช-7 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ช-2
ภาพที่ ช-8 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ช-2
ภาพที่ ช-9 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ช-3
ภาพที่ ช-10 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย	ช-3
ภาพที่ ช-11 วัตถุประสงค์ของโครงการ	ช-3
ภาพที่ ช-12 กรอบแนวความคิดงานวิจัยฯ	ช-4
ภาพที่ ช-13 แผนดำเนินงาน	ช-4
ภาพที่ ช-14 การศึกษานวัตกรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-5
ภาพที่ ช-15 การศึกษานวัตกรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-5
ภาพที่ ช-16 พื้นที่การเก็บข้อมูล	ช-6
ภาพที่ ช-17 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-6
ภาพที่ ช-18 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-7
ภาพที่ ช-19 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-7
ภาพที่ ช-20 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-8
ภาพที่ ช-21 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-8
ภาพที่ ช-22 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-9
ภาพที่ ช-23 สภาพแวดล้อมของการบริหารจัดการพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-9
ภาพที่ ช-24 ร่างแนวทางการพัฒนาอาชีพ	ช-10
ภาพที่ ช-25 ร่างแนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ช-10
ภาพที่ ช-26 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ	ช-11
ภาพที่ ช-27 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ	ช-11
ภาพที่ ช-28 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ	ช-12
ภาพที่ ช-29 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ	ช-12

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ช-30	นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ช-13
ภาพที่ ช-31	นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ช-13
ภาพที่ ช-32	นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ช-14
ภาพที่ ช-33	นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ช-14
ภาพที่ ช-34	นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ช-15
ภาพที่ ช-35	นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ช-15
ภาพที่ ช-36	นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ช-16
ภาพที่ ช-37	นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ	ช-16
ภาพที่ ช-38	นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ	ช-17
ภาพที่ ช-39	นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ	ช-17
ภาพที่ ช-40	นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ	ช-18
ภาพที่ ช-41	นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ	ช-18

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3-1 องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือก	3-8
ตารางที่ 4-1 การจัดการสภาพแวดล้อม 3 มิ	4-28
ตารางที่ 4-2 สัดส่วนและการปลูกจิตของบุคลากร	4-29
ตารางที่ 4-3 สัดส่วนครู/ผู้ดูแลเด็กเหมาะสมเพียงพอในแต่ละกลุ่มอายุ	4-29
ตารางที่ 4-4 วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้	4-30
ตารางที่ 4-5 การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว (2 สัมพันธ์)	4-32
ตารางที่ 4-6 การบริหารจัดการ (พิมพ์เขียวด้านการศึกษาปฐมวัย)	4-34
ตารางที่ ค-1 การจัดการสภาพแวดล้อม 3 มิ	ค-2
ตารางที่ ค-2 สันทนาการที่เหมาะสมตามพัฒนาการของเด็กเล็กตามวัย	ค-3
ตารางที่ ค-3 สัดส่วนและการปลูกจิตของบุคลากร	ค-4
ตารางที่ ค-4 สัดส่วนครู/ผู้ดูแลเด็กเหมาะสมเพียงพอในแต่ละกลุ่มอายุ	ค-4
ตารางที่ ค-5 วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้	ค-5
ตารางที่ ค-6 กิจกรรมให้เกิดการพัฒนาตามวัยเด็กตามช่วงอายุ	ค-6
ตารางที่ ค-7 รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน	ค-6
ตารางที่ ค-8 ปริมาณอาหารที่แนะนำใน 1 วัน สำหรับการจัดอาหารกลางวันและ อาหารว่าง	ค-9
ตารางที่ ค-9 เมนูอาหารวันจันทร์ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี	ค-10
ตารางที่ ค-10 เมนูอาหารวันอังคาร สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี	ค-11
ตารางที่ ค-11 เมนูอาหารวันพุธ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี	ค-12
ตารางที่ ค-12 เมนูอาหารวันพฤหัสบดี สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี	ค-13
ตารางที่ ค-13 เมนูอาหารวันศุกร์ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี	ค-14
ตารางที่ ค-14 เมนูอาหารวันเสาร์ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี	ค-15
ตารางที่ ค-15 เมนูอาหารวันอาทิตย์ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี	ค-16
ตารางที่ ค-16 เมนูอาหารวันที่ 1 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี	ค-17
ตารางที่ ค-17 เมนูอาหารวันที่ 2 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี	ค-18

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ค-18 เมนูอาหารวันที่ 3 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี	ค-19
ตารางที่ ค-19 เมนูอาหารวันที่ 4 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี	ค-20
ตารางที่ ค-20 เมนูอาหารวันที่ 5 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี	ค-21
ตารางที่ ค-21 เมนูอาหารวันที่ 6 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี	ค-22
ตารางที่ ค-22 เมนูอาหารวันที่ 7 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี	ค-23
ตารางที่ ค-23 ตัวอย่าง การจัดการเรียนรู้แบบ ไฮสโคป ใน 1 วัน ตามแนวทางของ RIECE Thailand	ค-26
ตารางที่ ค-24 ตัวอย่าง แบบประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กอายุ 2 – 3 ปี ตามสำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข	ค-37
ตารางที่ ค-25 ตัวอย่าง แบบประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กอายุ 4 – 5 ปี ตามสำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข	ค-38
ตารางที่ ค-26 การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว (2 สัมพันธ์)	ค-39
ตารางที่ ค-27 การบริหารจัดการ (พิมพ์เขียวด้านการศึกษาปฐมวัย)	ค-41

บทที่ 1

ข้อมูลทั่วไป

1.1 ความเป็นมา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิ มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย ซึ่งกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องดำเนินการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในบทบาทหน้าที่ที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้สามารถนำความรู้นั้นไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเองต่อไป และเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้นจะนำมาซึ่งการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล (Good Governance) รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานความต้องการของประชาชนได้สะดวกรวดเร็ว เพื่อนำมาซึ่งการบริหารจัดการภาครัฐในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมากขึ้น

จากบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นความสำคัญ ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาแนวทาง รูปแบบ นวัตกรรมแนวใหม่ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่นที่มีสภาพสังคม บริบทของพื้นที่แตกต่างกัน เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่นร่วมกัน ให้การบริหารจัดการงานด้านบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาชนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) เพื่อนำไปสู่การค้นหาแนวทาง รูปแบบ เครื่องมือ ตลอดจนทิศทางการพัฒนานวัตกรรมแนวใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นคู่มือในการให้บริการด้านสาธารณะแก่ประชาชนในจังหวัดขอนแก่นที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์

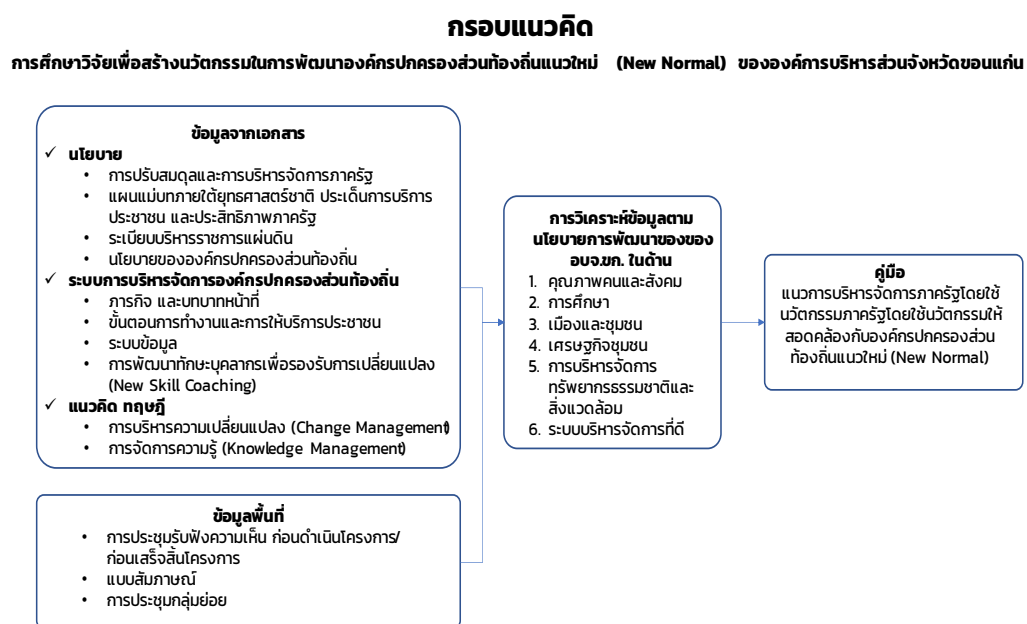
1.2.1) เพื่อศึกษาวิจัยหาแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ในสภาพสังคม บริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน

1.2.2) เพื่อได้นวัตกรรมในการบริหารจัดการการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

1.3 กลุ่มพื้นที่ศึกษา

กลุ่มตัวอย่างจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่ถูกคัดเลือกแบบเจาะจงในชั้นเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

1.4 กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

บทที่ 2

ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล บทบาท หน้าที่ การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น คณะที่ปรึกษาได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูล บทบาทหน้าที่การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็น

2.1 นโยบาย

2.1.1 นโยบายการปรับสมดุลและการบริหารจัดการภาครัฐ

2.1.2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการบริการประชาชน และประสิทธิภาพภาครัฐ

2.1.3 ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

2.1.4 นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 ระบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2.1 ภารกิจ และบทบาทหน้าที่

2.2.2 ขั้นตอนการทำงานและการให้บริการประชาชน

2.2.3 ระบบข้อมูล

2.2.4 การพัฒนาทักษะบุคลากรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง (New Skill Coaching)

2.3 แนวคิด ทฤษฎี

2.3.1 การบริหารความเปลี่ยนแปลง (Change Management)

2.3.2 การจัดการความรู้ (Knowledge Management)

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 นโยบาย

2.1.1 นโยบายการปรับสมดุลและการบริหารจัดการภาครัฐ

มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชน เพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ แยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือในการให้บริการ ยึดหลักธรรมาภิบาลปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาส

ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมัธยัสถ์ และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติดมิชอบอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ กฎหมายต้องมีความชัดเจน มีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และการอำนวยความยุติธรรมตามหลักนิติธรรม

2.1.2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการบริการประชาชน และประสิทธิภาพภาครัฐ

การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ มุ่งเน้นการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ ภาครัฐให้มีความทันสมัย ทันความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสามารถแก้ไขปัญหาที่มีอยู่อย่างเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพของภาครัฐให้เกิดความเชื่อมโยงและบูรณาการเป้าหมายยุทธศาสตร์ผ่านการกำหนด ความสัมพันธ์ในเชิงภารกิจตามยุทธศาสตร์ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น เพื่อให้การทำงานร่วมกัน ในระดับพื้นที่เกิดความเข้มแข็ง ไม่ซ้ำซ้อน ชัดเจนภายใต้ขนาดของรัฐที่เหมาะสม ทุกฝ่ายถือเป็นหุ้นส่วนการ พัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพ มีการติดตามประเมินผลให้ครอบคลุม ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ระหว่างการดำเนินการ และหลังการดำเนินการ ทั้งในระดับยุทธศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ระดับโครงการ โดยระบบงบประมาณ และระบบการตรวจสอบ ต้องส่งเสริมแรงขับเคลื่อนการดำเนินการตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งในมิติภารกิจพื้นฐาน ภารกิจยุทธศาสตร์ และภารกิจพื้นที่ โดยบุคลากรภาครัฐต้องมีความมุ่งมั่น มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นมืออาชีพ มีสมรรถนะสูง มีระบบค่าตอบแทนที่เป็นระบบมีมาตรฐาน และสอดคล้องกับภาระงาน โดยมีค่านิยมและวัฒนธรรมในการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อประชาชน มีความมุ่งมั่น และมีแรงบันดาลใจ ในการที่จะร่วมกันพลิกโฉมประเทศไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ โดยในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ ประกอบด้วย 5 แผนย่อย ดังนี้

(1) แผนย่อยการพัฒนาบริการประชาชน เป้าหมายสำคัญของการบริการภาครัฐ คือ ภาครัฐยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตอบสนอง ความต้องการ และให้บริการอย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส โดยภาครัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ มีระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส ให้การบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่นให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยต้องมีความพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ และระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกัน ดำเนินการพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกในการบริการภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนและผู้รับบริการทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว โปร่งใส หลากหลายช่องทาง ตรวจสอบได้ เสียค่าใช้จ่ายน้อย ไม่มีข้อจำกัดของเวลา พื้นที่ และกลุ่มคน และผู้ใช้งานไม่ต้องร้องขอ หรือยื่นเรื่องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยออกแบบแนวทาง ขั้นตอน รูปแบบการให้บริการของภาครัฐให้เป็นรูปแบบดิจิทัลและวางแผนให้มีการเชื่อมโยงหลายหน่วยงาน และสร้างความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้มีความพร้อมในการให้บริการประชาชน สามารถพัฒนานวัตกรรมมาใช้สร้างสรรค์และพัฒนาบริการเดิม และสร้างบริการใหม่ที่เป็นพลวัตสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์และขับเคลื่อนโดยความต้องการของประชาชน ภาคธุรกิจ และผู้ใช้บริการ

(2) แผนย่อยการบริหารจัดการการเงินการคลัง ภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรบริการและประโยชน์สาธารณะเพื่อให้เกิดการพัฒนา และการขับเคลื่อนประเทศ ดังนั้น แผนย่อยการบริหารจัดการการเงินการคลังจึงถูกจัดทำขึ้นเพื่อให้ภาครัฐ ดำเนินการภายใต้กรอบความยั่งยืนทางการคลัง มีความสามารถในการรักษาเสถียรภาพทางการเงินการคลัง บริหารและจัดการการเงินการคลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานภาครัฐใช้จ่ายในจำนวนที่เหมาะสมอย่างโปร่งใส โดยที่ประชาชนและภาคส่วนอื่น ๆ สามารถตรวจสอบการใช้จ่ายของภาครัฐได้ทุกขั้นตอน และมีมาตรการทางเศรษฐกิจ การเงิน และการค้าที่เท่าทันต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงประเทศ

(3) แผนย่อยการปรับสมดุลภาครัฐ ภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดทำ และให้บริการสาธารณะ ส่งผลให้ภาครัฐมีขนาดใหญ่ และขยายตัว มีอัตรากำลังภาครัฐและสัดส่วนงบประมาณรายจ่ายประจำและค่าใช้จ่ายบุคลากรภาครัฐเพิ่มขึ้นอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณการลงทุนของประเทศ ซึ่งแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐมีจุดเน้นสำคัญประการหนึ่งในการปรับสมดุลให้ภาครัฐมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ แยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือการให้บริการ ซึ่งในปัจจุบันภาคส่วนอื่นได้มีขีดความสามารถในการจัดทำบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแข่งขันกับภาครัฐได้ รวมทั้งมีทางเลือกในการส่งมอบบริการให้กับประชาชนหลายรูปแบบ อาทิ การถ่ายโอนภารกิจของภาครัฐในปัจจุบันให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม หรือภาคประชาชน ในรูปแบบโมเดลประชารัฐเป็นผู้ดำเนินการแทน การพัฒนาการปรับสมดุลภาครัฐ จึงมุ่งเน้นการลดบทบาทและขนาดของภาครัฐ ด้วยการเสริมสร้างบทบาทของภาคส่วนอื่นในสังคม เพื่อให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้าถึงบริการสาธารณะได้ง่าย มีทางเลือกที่หลากหลาย และได้รับบริการที่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของบุคคลหรือกลุ่มคน เพื่อตอบ

โจทย์ที่ว่า ประชาชนคือหัวใจสำคัญของการบริการสาธารณะ เพื่อให้การบริหารจัดการภาครัฐเกิดความสมดุลตามภารกิจ ที่เหมาะสมระหว่างบทบาทหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่น ๆ โดยเฉพาะประชาชน การปรับสมดุล ภาครัฐจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของภาครัฐ ทั้งในด้านการปรับขนาดของภาครัฐ และโครงสร้างให้เหมาะสมกับภารกิจด้านการกำกับดูแล การให้บริการในกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น ให้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นภาครัฐที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ในการจัดบริการสาธารณะ โดยส่งเสริมประชาชนให้ได้ มีส่วนร่วม และมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้ชุมชน ท้องถิ่นดำเนินการสร้างความเข้มแข็ง และมีสมรรถนะสูงและมีธรรมาภิบาล โดยคำนึงถึงบทบาทในเชิงพื้นที่ รูปแบบการให้บริการสาธารณะ และปรับปรุงระบบภาษีของท้องถิ่นมีรายได้ที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนในการดำเนินงานในพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืน

(4) แผนย่อยการพัฒนาระบบบริหารงานภาครัฐ การพัฒนาให้ภาครัฐมีระบบบริหารงานที่ทันสมัยสอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน เป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในอนาคต ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม ได้ทำให้การปฏิบัติราชการของหน่วยงานภาครัฐเปลี่ยนแปลงไปโดยไม่เพียงแต่ต้องปฏิบัติราชการให้แล้วเสร็จเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติราชการโดยรวดเร็ว ถูกต้อง เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเป็นเลิศ ซึ่งนวัตกรรม เทคโนโลยี ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ และระบบวิธีปฏิบัติราชการแบบดิจิทัล และสอดคล้องกับไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นเครื่องมือที่หน่วยงานภาครัฐต้องนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในบริบทต่าง ๆ และความต้องการของประชาชนโดยรวมได้ นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐยังต้องมีกลไกด้านโครงสร้างและมีวิธีการปฏิบัติราชการที่ยืดหยุ่น หลากหลาย คล่องตัว สามารถตอบสนองต่อภารกิจและการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มีการเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลและกระบวนการร่วมกันเสมือนเป็นองค์กรเดียว รวมทั้งเชื่อมโยงกับระบบข้อมูลขนาดใหญ่ พัฒนาองค์ความรู้ปรับเปลี่ยนสภาพการทำงานภายในองค์กร โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือสมัยใหม่มาใช้ปรับปรุงวิธีปฏิบัติราชการที่ใช้หลักฐานและข้อมูลเชิงประจักษ์ มากกว่าการวินิจฉัยโดยบุคคล มีการพัฒนาสู่การเป็นรัฐบาลเปิดที่มีความโปร่งใสและคล่องตัวโดยนำภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบริการของประชาชนเพื่อประชาชน และการทำให้ภาครัฐเป็นฐานการต่อยอดการสร้างคุณค่าของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้และทักษะด้านดิจิทัล เพื่อให้พร้อมรับกับการปรับเปลี่ยนและสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่หลากหลาย เพื่อสร้างนวัตกรรมบริการและพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐที่ขับเคลื่อนโดยความต้องการของประชาชนและผู้รับบริการ โดยมุ่งหมายให้ประชาชนและผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจและเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติราชการ และการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐ

(5) แผนย่อยการสร้างและพัฒนาบุคลากรภาครัฐ บุคลากรภาครัฐถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและการพัฒนาประเทศให้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดและให้อำนาจไว้ เพื่อการปฏิบัติภารกิจของรัฐในด้านต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชนและการพัฒนาประเทศ ตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ดังนั้น ในการสร้างและพัฒนาให้บุคลากรภาครัฐมีความพร้อมทั้งความรู้ความสามารถ กรอบความคิด และทัศนคติในการขับเคลื่อนภารกิจยุทธศาสตร์ชาติให้ประสบผลสำเร็จ ภาครัฐจำเป็นต้องทบทวน พัฒนา ปรับปรุงระบบกลไก และวิธีการบริหารงานบุคคลในปัจจุบัน ตลอดจนออกแบบและปรับปรุงการบริหารและพัฒนาบุคลากรภาครัฐในทุกมิติ เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้เป็นคนดีและเก่ง ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึก มีความสามารถสูง มีภาวะผู้นำ มุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ มีทักษะการปฏิบัติงานที่ทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นมืออาชีพ มีจรรยาบรรณ กล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักการแห่งวิชาชีพโดยไม่เลือกปฏิบัติ อย่างไม่เป็นธรรม และมีความพร้อมในการปฏิบัติงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน และเพื่อส่วนรวม เพื่อประโยชน์ในการให้บริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพแก่ประชาชนอย่างเต็มกำลังความสามารถของบุคลากรภาครัฐทุกคน

2.1.3 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534

มาตรา 52 ให้รวมท้องที่หลาย ๆ อำเภอตั้งขึ้นเป็นจังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล การตั้ง ยุบ และเปลี่ยนแปลงเขตจังหวัด ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานแบบบูรณาการในจังหวัดหรือกลุ่มจังหวัด ให้จังหวัดหรือกลุ่มจังหวัดยื่น คำขอจัดตั้งงบประมาณได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ในกรณีนี้ ให้ถือว่าจังหวัดหรือกลุ่มจังหวัดเป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ มาตรา 52/143⁴² ให้จังหวัดมีอำนาจภายในเขตจังหวัด ดังต่อไปนี้

- (1) นำภารกิจของรัฐและนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์
- (2) ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็น ธรรมในสังคม
- (3) จัดให้มีการคุ้มครอง ป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง
- (4) จัดให้มีการบริการภาครัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้า รวดเร็วและมีคุณภาพ

(5) จัดให้มีการส่งเสริม อุดหนุน และสนับสนุนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถดำเนินการ ตามอำนาจและหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และให้มีขีดความสามารถพร้อมที่จะดำเนินการตามภารกิจ ที่ได้รับการถ่ายโอนจากกระทรวง ทบวง กรม

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือ หน่วยงานอื่นของรัฐมอบหมาย หรือที่มีกฎหมายกำหนด

เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของจังหวัดตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการและหน่วยงาน ของรัฐที่ประจำอยู่ในเขตจังหวัดที่จะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องและ เป็นไปตามแผนพัฒนาจังหวัดตามมาตรา 53/1

มาตรา 53⁴⁴ ในจังหวัดหนึ่งให้มีคณะกรรมการจังหวัด ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ของผู้ว่าราชการจังหวัดในการบริหารราชการแผ่นดินในจังหวัดนั้น กับปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย หรือมติของคณะรัฐมนตรีกำหนด คณะกรรมการจังหวัดประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน รองผู้ว่าราชการจังหวัดหนึ่งคน ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย ปลัดจังหวัด อัยการจังหวัดซึ่งเป็นหัวหน้าที่ทำกรอัยการจังหวัด ผู้บังคับการ ตำรวจภูธรจังหวัด และหัวหน้าส่วนราชการประจำ จังหวัดจากกระทรวงและทบวงต่าง ๆ เว้นแต่ กระทรวงมหาดไทยซึ่งประจำอยู่ในจังหวัด กระทรวง หรือทบวงละหนึ่งคน เป็นกรรมการจังหวัดและหัวหน้า สำนักงานจังหวัดเป็นกรรมการจังหวัดและ เลขานุการ⁴⁵ ถ้ากระทรวงหรือทบวงมีหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดซึ่งกรมต่าง ๆ ในกระทรวง หรือทบวงนั้นส่งมา ประจำอยู่ในจังหวัดมากกว่าหนึ่งคน ให้ปลัดกระทรวงหรือปลัดทบวงกำหนดให้ หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด หนึ่งคนเป็นผู้แทนของกระทรวงหรือทบวงในคณะกรรมการจังหวัด

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะ แต่งตั้งให้หัวหน้าส่วนราชการ ประจำจังหวัดซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในราชการส่วนภูมิภาคคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นกรรมการจังหวัดเพิ่มขึ้นเฉพาะการ ปฏิบัติหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งก็ได้

มาตรา 53/1⁴⁶ ให้จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมในระดับชาติ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นในจังหวัด

ในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ ร่วมกันระหว่างหัวหน้าส่วนราชการที่มีสถานที่ตั้งทำการอยู่ในจังหวัดไม่ว่าจะเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาคหรือ ราชการบริหารส่วนกลางและผู้บริหารองค์การปกครองส่วน ท้องถิ่นทั้งหมดในจังหวัด รวมทั้งผู้แทนภาคประชาสังคม และผู้แทนภาคธุรกิจเอกชน

ในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามวรรคหนึ่ง จำนวนและวิธีการสรรหา ผู้แทนภาคประชาสังคมและผู้แทน ภาคธุรกิจเอกชนตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และ วิธีการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา เมื่อประกาศใช้แผนพัฒนาจังหวัดแล้ว การจัดทำแผนพัฒนา

ท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการดำเนินกิจการของส่วนราชการและหน่วยงานอื่นของรัฐทั้งปวงที่กระทำในพื้นที่จังหวัดต้องสอดคล้องกับ แผนพัฒนาจังหวัดดังกล่าว

มาตรา 53/2⁴⁷ ให้นำความในมาตรา 53/1 มาใช้บังคับกับการจัดทำ แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 54 ในจังหวัดหนึ่ง ให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดคนหนึ่งเป็นผู้รับนโยบาย และคำสั่งจาก นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาล คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มา ปฏิบัติการให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและ ประชาชน และเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการฝ่าย บริหาร ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในราชการส่วนภูมิภาคในเขตจังหวัด และรับผิดชอบในราชการจังหวัดและ อำเภอ และจะให้มีรองผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด หรือทั้งรองผู้ว่าราชการ จังหวัดและผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดก็ได้

รองผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา ข้าราชการฝ่ายบริหารส่วนภูมิภาคในเขตจังหวัด และรับผิดชอบในราชการรองจากผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดสังกัดกระทรวงมหาดไทย

มาตรา 55 ในจังหวัดหนึ่ง นอกจากจะมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้า ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบงานบริหารราชการของจังหวัดดังกล่าวในมาตรา 54 ให้มีปลัดจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการ ประจำจังหวัดซึ่งกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ส่งมาประจำ ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือผู้ว่าราชการจังหวัด และมีอำนาจบังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหารส่วน ภูมิภาคซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรม นั้น ในจังหวัดนั้น

มาตรา 55/148 ในจังหวัดหนึ่งนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้มี คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า “ก.ธ.จ.” ทำหน้าที่สอดส่องและ เสนอแนะการปฏิบัติการกิจของหน่วยงานของรัฐในจังหวัดให้ใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและ เป็นไปตามหลักการที่กำหนดไว้ในมาตรา 3/1

ก.ธ.จ. ประกอบด้วยผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งมีเขตอำนาจใน จังหวัดเป็นประธาน ผู้แทน ภาคประชาสังคม ผู้แทนสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร และผู้แทนภาคธุรกิจเอกชน ทั้งนี้ จำนวน วิธีการสรรหา และการปฏิบัติหน้าที่ของ ก.ธ.จ. ให้เป็นไป ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

ในกรณีที่ ก.ธ.จ. พบว่ามีการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ หรือ ข้อบังคับหรือมีกรณีที่เป็นการทุจริต ให้เป็นหน้าที่ของ ก.ธ.จ. ที่จะต้องแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือ หน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี เพื่อดำเนินการ ตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

มาตรา 56 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้รอง ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรอง ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ปลัดจังหวัดเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด หรือปลัดจังหวัดหลายคน ให้ปลัดกระทรวงแต่งตั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด หรือปลัดจังหวัดคนหนึ่ง แล้วแต่กรณี เป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีทั้งผู้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด และปลัดจังหวัด หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้หัวหน้าส่วน ราชการประจำจังหวัดซึ่งมีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นผู้รักษาราชการแทน

มาตรา 57 ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

(1) 49 บริหารราชการตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนของทางราชการ และตามแผนพัฒนาจังหวัด

(2) บริหารราชการตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มอบหมาย หรือตามที่นายกรัฐมนตรีสั่ง การในฐานะหัวหน้ารัฐบาล

(3) บริหารราชการตามคำแนะนำและคำชี้แจงของผู้ตรวจราชการ กระทรวงในเมื่อไม่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม มติของคณะรัฐมนตรีหรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรี

(4) กำกับดูแลการปฏิบัติราชการอันมิใช่ราชการส่วนภูมิภาคของข้าราชการซึ่งประจำอยู่ในจังหวัดนั้น ยกเว้นข้าราชการทหาร ข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการฝ่ายอัยการ ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการในสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินและข้าราชการครู ให้ปฏิบัติราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม หรือมติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรี หรือ ยับยั้งการกระทำใด ๆ ของข้าราชการในจังหวัดที่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม มติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรีไว้ชั่วคราวแล้วรายงานกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้อง

(5) ประสานงานและร่วมมือกับข้าราชการทหาร ข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการฝ่ายอัยการ ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการในสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน และข้าราชการครู ผู้ตรวจราชการและ หัวหน้าส่วนราชการในระดับเขตหรือภาค ในการพัฒนาจังหวัด หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ

(6) 50 เสนอบประมาณต่อกระทรวงที่เกี่ยวข้อง หรือเสนอขอจัดตั้งงบประมาณต่อสำนักงบประมาณ ตามมาตรา 52 วรรคสาม และรายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบ

(7) 51 กำกับดูแลการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย

(8) กำกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานองค์การของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ ในการนี้ให้มีอำนาจทำ รายงานหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การของรัฐบาล หรือรัฐวิสาหกิจต่อรัฐมนตรีเจ้าสังกัด องค์การของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ

(9) บรรจุ แต่งตั้ง ให้บำเหน็จและลงโทษข้าราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัด ตามกฎหมาย และตามที่ ปลัดกระทรวง ปลัดทบวง หรืออธิบดีมอบหมาย

มาตรา 58 การยกเว้น จำกัด หรือตัดทอน อำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการ จังหวัดในการบริหารราชการ ในจังหวัด หรือให้ข้าราชการของส่วนราชการใดมีอำนาจหน้าที่ในการ บริหารราชการส่วนภูมิภาคเช่นเดียวกับผู้ว่า ราชการจังหวัดจะกระทำได้โดยตราเป็นพระราชบัญญัติ

มาตรา 59 ให้นำความในมาตรา 48 และมาตรา 49 มาใช้บังคับแก่ผู้รักษา ราชการแทนและผู้ปฏิบัติราชการแทนตามหมวดนี้

มาตรา 60 ให้แบ่งส่วนราชการของจังหวัดดังนี้

(1) สำนักงานจังหวัด มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปและการวางแผนพัฒนา จังหวัดของจังหวัดนั้น มี หัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการ ปฏิบัติราชการของสำนักงานจังหวัด

(2) ส่วนต่าง ๆ ซึ่งกระทรวง ทบวง กรม ได้ตั้งขึ้น มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการ ของกระทรวง ทบวง กรม นั้น ๆ มีหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดนั้น ๆ เป็นผู้ปกครองบังคับ บัญชารับผิดชอบ

2.1.4 นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นโยบายการพัฒนา ประกอบด้วย

นโยบายที่ 1 การพัฒนาคุณภาพคนและสังคม

นโยบายที่ 2 การพัฒนาการศึกษา

นโยบายที่ 3 การพัฒนาเมืองและชุมชน

นโยบายที่ 4 การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

นโยบายที่ 5 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นโยบายที่ 6 การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี

รายละเอียดดังนี้

(1) ดำเนินการพัฒนาระบบ รูปแบบ และโครงสร้างขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดทำประสานและบูรณาการแผนพัฒนา ท้องถิ่นและวางระบบในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

(3) ดำเนินการจัดทำ แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำ และกำกับดูแลการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(4) กำหนดแนวทางและจัดทำมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น

(5) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานการดำเนินงานด้านการเงิน การคลัง การงบประมาณ การพัสดุ การจัดเก็บรายได้ และการประกอบกิจการพาณิชย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งวางระบบตรวจสอบระบบการเงิน การบัญชี และการพัสดุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(6) ส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการบริการสาธารณะและการศึกษาในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(7) กำหนดแนวทาง วางระบบ และสร้างตัวชี้วัดเพื่อเป็นมาตรฐานการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐาน

(8) ส่งเสริมภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารงานและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(9) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(10) พัฒนาบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและของกรม

(11) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

2.2 ระบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2.1 การกิจ และบทบาทหน้าที่

ภารกิจหน้าที่ของรัฐบาลระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีลักษณะเป็น “บริการสาธารณะ” (Public services) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของประชาชน

บริการสาธารณะระดับท้องถิ่น (Local Affairs) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งองค์กรเป็นตัวแทนของประชาชนภายในชุมชนแห่งหนึ่ง ๆ ซึ่งมุ่งจัดทำบริการเพื่อประโยชน์ของประชาชนภายในชุมชนท้องถิ่นของตนเป็นสำคัญ ดังนั้น กิจกรรมที่เป็นบริการสาธารณะระดับท้องถิ่นจึงมักเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนภายในชุมชนนั้น ๆ เป็นการเฉพาะ

ภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย กฎหมายได้ให้อำนาจแก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรมหรือการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ได้อย่างค่อนข้างกว้างขวาง ทั้งนี้ ลักษณะของภารกิจจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

(1) หน้าที่ที่ต้องจัดทำ หมายถึง ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องจัดทำหรือจัดให้มีขึ้นภายในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง แบ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยเป็น 5 ประเภท ดังนี้

(1.1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน (Upper Tier) มีลักษณะแตกต่างจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ ที่เป็นระดับล่าง (Lower Tier) (เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา) ดังนั้น ทำให้ภารกิจขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแตกต่างไปจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่น 2 ประการ คือ

ประการแรก ภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นภารกิจหน้าที่ที่ไม่เน้นการให้บริการสาธารณะ สืบเนื่องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นหน่วยงานในลำดับสองที่ทำหน้าที่ช่วยประสานและช่วยเหลือการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับล่างให้มีประสิทธิภาพและสามารถให้บริการสาธารณะ แก่ประชาชนมากที่สุด และ

ประการที่สอง ภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่มีการแบ่งแยกภารกิจหน้าที่ที่ต้องกระทำ และภารกิจหน้าที่ที่อาจกระทำได้เหมือนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเภทอื่น ดังนั้น ภารกิจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจะมีลักษณะกว้าง ๆ

การบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติม 2 ครั้ง คือ พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจกรรมภายใน ดังนี้

- ตราข้อบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย
- จัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดและประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด
- สนับสนุนสภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
- ประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น

- แบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่สภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่น
- อำนาจหน้าที่ของจังหวัดตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ.2498 เฉพาะภายในเขตสภาตำบล
- คຸ້ມครอง ดູແລ และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- จัดทำกิจการใด ๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด และกิจการนั้นเป็นการสมควรให้ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ทั้งนี้บรรดาอำนาจหน้าที่ได้ซึ่งเป็นของราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาค อาจมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปฏิบัติได้ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(1.2) เทศบาล

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับล่าง (Lower Tier) ดังนั้น ภารกิจและหน้าที่ของเทศบาลจึงแตกต่างจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้เทศบาลมีภารกิจหน้าที่ดังนี้

(1.2.1) เทศบาลตำบล มีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ ดังนี้

- รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
- รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
- ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
- ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติในหน้าที่ของ

เทศบาล

(1.2.2) เทศบาลเมือง มีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ ดังนี้

- กิจการตามที่กฎหมายระบุให้เทศบาลตำบลต้องกระทำ
- ให้น้ำสะอาดหรือการประปา
- ให้มีโรงฆ่าสัตว์
- ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้
- ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
- ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ
- ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น

(1.2.3) เทศบาลนคร มีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ ดังนี้

- กิจการตามที่กฎหมายระบุให้เทศบาลตำบลและเทศบาลเมืองต้องกระทำ
- ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- การควบคุมสุขลักษณะและอนามัยในร้านจำหน่ายอาหารโรงมหรสพและสถานบริการอื่น
- จัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม
- จัดให้มีการควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง
- การส่งเสริมกิจการท่องเที่ยว

(1.3) องค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลมีลักษณะเช่นเดียวกับเทศบาล กล่าวคือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่างเช่นกัน ดังนั้น กฎหมายจึงมีการระบุภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างชัดเจน ซึ่งมีหน้าที่ที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

- ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ

- รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- คัดกรอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- หน้าที่อื่นตามที่ราชการมอบหมาย

(1.4) กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เป็นการปกครองในเขตนครหลวงซึ่งมีจำนวนประชากรมาก เป็นศูนย์รวมทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานครจึงมีมากตามไปด้วย นอกจากนี้หน้าที่ของ กรุงเทพมหานครไม่ได้มีการแบ่งออกเป็นภารกิจหน้าที่ที่ต้องกระทำและอาจจะทำได้ตามแบบเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล หากแต่ภารกิจหน้าที่ของกรุงเทพมหานครได้ระบุไว้อย่างชัดเจนมี ซึ่งมี ทั้งหมด 27 ประการดังนี้

- (1.4.1) การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทั้งนี้ ตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และตามกฎหมาย อื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ กรุงเทพมหานคร
- (1.4.2) การทะเบียนตามที่กฎหมายกำหนด
- (1.4.3) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (1.4.4) กลางรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบ เรียบร้อยของบ้านเมือง
- (1.4.5) การผังเมือง
- (1.4.6) การจัดให้มีการบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- (1.4.7) การวิศวกรรมจราจร
- (1.4.8) การขนส่ง
- (1.4.9) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ

- (1.4.10) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- (1.4.11) การควบคุมอาคาร
- (1.4.12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- (1.4.13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- (1.4.14) การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (1.4.15) การสาธารณสุข
- (1.4.16) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- (1.4.17) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนกิจ
- (1.4.18) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- (1.4.19) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
- (1.4.20) การควบคุมความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัยในโรงแรมที่พัก และสาธารณะสถานอื่น ๆ
- (1.4.21) การจัดการศึกษา
- (1.4.22) การสาธารณสุข
- (1.4.23) การสังคมสงเคราะห์
- (1.4.24) การส่งเสริมการกีฬา
- (1.4.25) การส่งเสริมการประกอบอาชีพ
- (1.4.26) การพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร
- (1.4.27) หน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายระบุให้เป็นอำนาจ

หน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เทศบาลนคร หรือตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย หรือที่กฎหมายระบุเป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

(1.5) เมืองพัทยา

เมืองพัทยามีลักษณะที่คล้ายกับกรุงเทพมหานคร คือ เป็นการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีลักษณะพิเศษบางประการที่ไม่สามารถทำให้เมืองพัทยาใช้รูปแบบการปกครองที่เป็นการปกครองรูปแบบทั่วไปได้ การกีดกันหน้าที่ของเมืองพัทยามีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น อย่างไรก็ตามเมืองพัทยาไม่ได้มีลักษณะเหมือนกับกรุงเทพมหานครทุกประการ ข้อแตกต่างที่สำคัญที่สุดคือเมืองพัทยาและกรุงเทพมหานครเป็นการปกครองคนละระดับกัน โดยที่กรุงเทพมหานครเป็นการปกครองท้องถิ่นที่มีระดับเดียว โดยมี

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อยในกรุงเทพมหานครอีก ในขณะที่เมืองพัทยาเป็นการปกครองท้องถิ่นระดับล่างภายใต้องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับบน ดังนั้น เมืองพัทยาจึงเป็นการผนวกเอาลักษณะของความเป็นท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกับความเป็นท้องถิ่นในระดับล่างเข้าไว้ด้วยกัน ส่งผลให้ภารกิจหน้าที่ของเมืองพัทยา ตามกฎหมายกำหนดมี 14 ประการดังต่อไปนี้

- (1.5.1) การรักษาความสงบเรียบร้อย
- (1.5.2) การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
- (1.5.3) การคุ้มครองและดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- (1.5.4) การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง
- (1.5.5) การจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม
- (1.5.6) การจัดการจราจร
- (1.5.7) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (1.5.8) การจัดการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลและการบำบัดน้ำเสีย
- (1.5.9) การจัดให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
- (1.5.10) การจัดให้มีการควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือและท่าจอดเรือ
- (1.5.11) การควบคุมอนามัยและความปลอดภัยในร้านจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพ และสถานบริการอื่น
- (1.5.12) การควบคุมและส่งเสริมกิจการท่องเที่ยว
- (1.5.13) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- (1.5.14) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นของเทศบาลนครหรือของเมืองพัทยา

(2) **หน้าที่ที่อาจจะต้องจัดทำ** หมายถึง กลุ่มภารกิจที่กฎหมายเปิดโอกาส หรือให้กับท้องถิ่นสามารถดำเนินการจะทำได้หากท้องถิ่นมีความพร้อมและมีศักยภาพเพียงพอ สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ ศักยภาพและความสามารถขององค์กรปกครองท้องถิ่นในแต่ละแห่งแตกต่างกัน ในท้องถิ่นที่มีความเจริญสูง จำนวนประชากรมาก ย่อมส่งผลให้รายได้ขององค์กรปกครองท้องถิ่นมีสูง ในขณะที่ท้องถิ่น ที่มีประชากรน้อย ระดับความเจริญ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจยังเป็นไปอย่างจำกัด รายได้ขององค์กรปกครองท้องถิ่นก็ต่ำไปด้วย เมื่อรายได้และฐานะทางการเงินขององค์กรปกครองท้องถิ่นแตกต่างกันเช่นนี้แล้ว ศักยภาพในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ย่อมแตกต่างกันไป ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติการหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเช่นกัน ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดภารกิจหน้าที่ที่อาจจะกระทำก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นที่มีศักยภาพสูงสามารถจัดทำภารกิจต่าง ๆ ได้มากและหลากหลายขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นการบังคับท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กให้แบกรับภาระมากเกินไป

(2.1) เทศบาล มีภารกิจหน้าที่ที่อาจกระทำได้ ดังนี้

(2.1.1) เทศบาลตำบล มีภารกิจหน้าที่ที่อาจกระทำได้ ดังนี้

- ให้น้ำสะอาดหรือการประปา
- ให้มีโรงฆ่าสัตว์
- ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- ให้มีสุสานและฌาปนกิจสถาน
- บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
- ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
- เทศพาณิชย์

(2.1.2) เทศบาลเมือง มีภารกิจหน้าที่ที่อาจกระทำได้ ดังนี้

- ให้มีตลาดท่าเทียบเรือและท่าข้าม
- ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
- บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
- ให้มีสาธารณูปการ

- จัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
- ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา
- ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะสวนสัตว์และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
- เทศพาณิชย์

(2.1.3) สำหรับเทศบาลนครมีหน้าที่ที่อาจกระทำได้ เช่นเดียวกับเทศบาลเมือง นอกจากนี้กฎหมายเทศบาลยังได้กำหนดให้เทศบาลทำภารกิจหน้าที่ที่อาจกระทำได้ 2 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขการทำการกิจการนอกเขตเทศบาลและเงื่อนไขในการร่วมกับผู้อื่น โดยการก่อตั้งเป็นบริษัทหรือถือหุ้นในบริษัทจำกัด

(2.2) องค์การบริหารส่วนตำบล มีภารกิจหน้าที่ที่อาจกระทำได้ ดังนี้

- ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- ให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำ
- ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสมบัติของแผ่นดิน
- หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์

(2.3) กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร มีลักษณะคล้ายกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด กล่าวคือกฎหมายไม่ได้กำหนดแยกประเภทของภารกิจหน้าที่ไว้แต่อย่างใด โดยมีเพียงแต่การระบุให้กรุงเทพมหานครต้องกระทำการกิจใดบ้าง พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครเปิดโอกาสให้กรุงเทพมหานครอาจให้บริการแก่เอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น โดยเรียกเก็บค่าบริการได้ อีกทั้งกรุงเทพมหานครยังอาจดำเนินการนอกเขตกรุงเทพมหานครได้ หากกิจการนั้นจำเป็นและเกี่ยวข้องกับกรุงเทพมหานคร โดยได้รับความเห็นชอบจากสภากรุงเทพมหานครและได้รับความยินยอมจากผู้ว่าราชการจังหวัด ราชการส่วนท้องถิ่น หรือราชการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้กรุงเทพมหานครอาจทำกิจการร่วมกับบุคคลอื่นได้อีกด้วย

(2.4) เมืองพัทยา

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยาได้เปิดโอกาสให้เมืองพัทยาอาจให้บริการแก่บุคคล หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น โดยมีค่าตอบแทนได้ และเมืองพัทยาอาจดำเนินการนอกเขตเมืองพัทยาได้ เมื่อการนั้นจำเป็นต้องเป็นการที่เกี่ยวข้องกับกิจการที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่อยู่ภายในเมืองพัทยาหรือเป็นประโยชน์แก่เมืองพัทยา

2.2.2) ขั้นตอนการทำงานและการให้บริการประชาชน

ขั้นตอนการทำงานและการให้บริการประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยภารกิจ 6 ด้าน ดังนี้

2.1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

2.2) ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต

2.3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย

2.4) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม

และการท่องเที่ยว

2.5) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม

2.6) ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทั้งนี้ การศึกษาขั้นตอนการทำงานและการให้บริการประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะศึกษาตามคู่มือการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2561

2.2.3) ระบบข้อมูล

ศึกษาขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูล การให้บริการด้านข้อมูลพื้นฐานแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ และการเชื่อมโยงภารกิจของแต่ละฝ่ายงาน เพื่อถอดบทเรียนการให้บริการข้อมูลในยุค New Normal

2.2.4) การพัฒนาทักษะบุคลากรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง (New Skill Coaching)

ศึกษาการพัฒนาทักษะบุคลากรหรือมาตรฐานการให้บริการภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของพื้นที่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 รวมถึงทักษะที่จำเป็นในการรองรับการกระจายอำนาจจากหน่วยงานต่างๆ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารจัดการน้ำ ด้านการเกษตร การจัดบริการสาธารณะ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข เป็นต้น

2.3 แนวคิด ทฤษฎี

2.3.1) การบริหารความเปลี่ยนแปลง (Change Management)

Change Management หรือการบริหารการเปลี่ยนแปลง คือกระบวนการเครื่องมือ และเทคนิค ในการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อให้องค์กรได้รับผลลัพธ์ที่ต้องการจากการเปลี่ยนแปลง เช่นการจัดระเบียบการทำงาน และอบรมพนักงานเรื่องวิธีการทำงานแบบใหม่ โดยจุดหมายคือการช่วยพนักงานยอมรับ ปรับตัว ปรับวิธีการทำงานได้ จะเห็นได้ว่า ‘การออกแบบ’ หรือ ‘การวางแผน’ เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร วิธีการทำงาน หรือนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ อาจจะไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ตามที่องค์กรต้องการได้ หากองค์กรมองข้ามปัจจัยมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงที่ตามมาด้วย ‘ความต้านทาน’ พนักงานอาจจะมีทักษะไม่มากพอที่จะเปลี่ยนได้ บางคนอาจจะไม่ชอบหน้าที่ใหม่ บางคนอาจจะไม่มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยน ‘ความต้านทาน’ จะทำให้ความเปลี่ยนแปลงที่องค์กรหวังไว้ ‘ล้มเหลว’ ซึ่งนอกจากจะเป็นการเปลี่ยนทรัพยากรแล้ว ยังทำให้องค์กรไม่สามารถปรับตัวให้ทันคู่แข่ง เศรษฐกิจ หรือเทรนด์ต่าง ๆ

ปัจจัยที่ทำให้องค์กรอยากเปลี่ยนแปลง ปัจจัยแรกคือ การเติบโตโดยธรรมชาติ องค์กรส่วนมากเมื่อเติบโตมาในระดับหนึ่งแล้ว จำเป็นที่จะต้องปรับโครงสร้าง ปรับวิธีการทำงาน เพื่อให้องค์กรสามารถรับพนักงานได้มากขึ้น และในทางตรงข้ามองค์กรก็ต้องปรับตัวเวลาที่ยอยากจะลดขนาด (Downsizing) หรือเปลี่ยนทิศทางบริหาร อีกหนึ่งสาเหตุที่เราสามารถเห็นได้บ่อยในยุคปัจจุบันคือการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ ซึ่งนอกจากจะต้องเปลี่ยนกระบวนการทำงานของพนักงานแล้ว การนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้งานให้ดีขึ้นก็ต้องดูทักษะด้านการทำงานของพนักงานด้วย บางคนอาจจะต้องมีการอบรมการใช้โปรแกรมใหม่ ๆ ซึ่งในการบริหารการเปลี่ยนแปลงมี

เครื่องมือในการจัดการและการบริหารอยู่หลายเครื่องมือขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการใช้เครื่องมือในแต่ละสถานการณ์ ยกตัวอย่างเช่น

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ และเสกสรรค์ (2560) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมผู้นำกับการสร้างความเปลี่ยนแปลงในองค์กร โดยวิเคราะห์การพัฒนาทักษะของผู้นำเพื่อให้สามารถวางแผนการบริหารการเปลี่ยนแปลงระบบงานในองค์กร ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์ในการจัดการ และวิเคราะห์สถานการณ์ในการเลือกใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในองค์กรได้ โดยการนำหลักทฤษฎีเรื่องของจิตสมรรถนะ คุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมผู้นำ และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำกับพนักงาน มาเป็นตัววัด ซึ่งได้ผลสรุปว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือการพัฒนาองค์การในศตวรรษที่ 21 ที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วรอบทิศทาง ผู้นำจึงมีบทบาทสำคัญที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จที่เติบโตอย่างยั่งยืน การศึกษาผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงจึงต้องให้ความสำคัญกับการศึกษา การวิเคราะห์องค์ประกอบของผู้นำ และศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตสมรรถนะของผู้นำยุคการเปลี่ยนแปลงเพื่อการเจริญเติบโตมั่นคง และยั่งยืนต่อไป

คิวิस्ता และพงษ์เสถียร (2560) ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี โดยศึกษาระดับการบริหาร และรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งใช้หลักทฤษฎีของ Schumacher & Lomax (2010) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM-Structural Equation Model) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคณิตศาสตร์ จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการสร้างการมีส่วนร่วมการกำหนดวิสัยทัศน์และการรักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ในองค์กรโดยรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรีที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่ง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือปัจจัยภาวะผู้นำรองลงมาคือวัฒนธรรมองค์กร และปัจจัยด้านการสื่อสารในองค์กรเป็นอันดับสุดท้าย

2.3.2) การจัดการความรู้ (Knowledge Management)

การจัดการความรู้ คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้

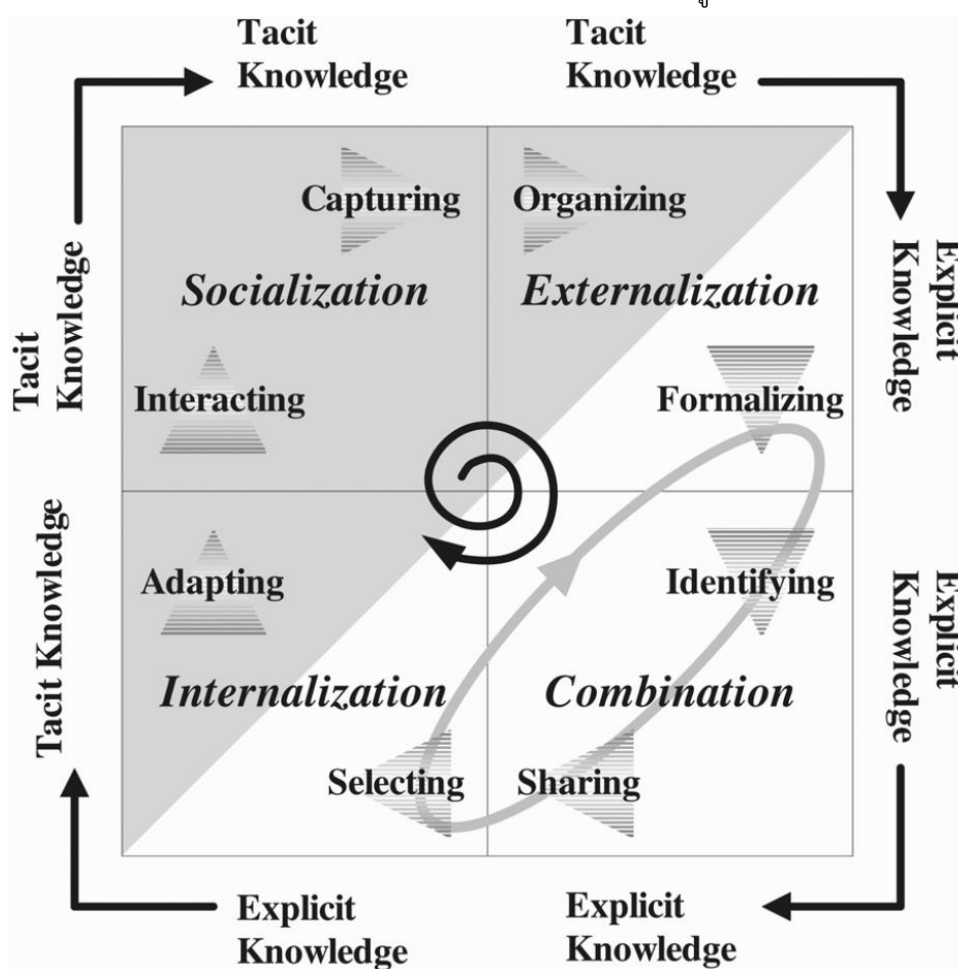
โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม 2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม นพ.วิจารณ์ พานิชย์ ได้ระบุว่าการจัดการความรู้สามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ 1) บรรลุเป้าหมายของงาน 2) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน 3) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรเรียนรู้ 4) บรรลุความเป็นชุมชน เป็นหมู่คณะ ความเอื้ออาทรระหว่างกันในที่ทำงาน (ประพนธ์ 2549)

การจัดการความรู้ หรือ Knowledge Management เป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นจากการค้นพบว่าองค์กรต้องสูญเสียความรู้ไปพร้อมๆ กับการที่บุคลากรลาออกหรือเกษียณอายุราชการ อันส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจากแนวคิดที่มุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีควมรู้มากแต่เพียงอย่างเดียวจึงเปลี่ยนไป และมีคำถามต่อไปว่าจะทำอย่างไรให้องค์กรได้เรียนรู้ด้วย ดังนั้น การบริหารจัดการความรู้จึงสัมพันธ์กับเรื่อง องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เป็นอย่างยิ่ง หากองค์กรจะพัฒนาตนเองให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็จำเป็นจะต้องบริหารจัดการความรู้ภายในองค์กรให้เป็นระบบเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้ได้จริงและต่อเนื่อง หากองค์กรได้มีการจัดการความรู้โดยไม่มีการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในองค์กร ก็นับเป็นการลงทุนที่สูญเปล่าได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการความรู้ มีความซับซ้อนมากกว่าการพัฒนาบุคลากรด้วยการฝึกอบรม เพราะเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการต่อภายหลังจากที่บุคลากรมีความรู้ความชำนาญแล้ว องค์กรจะอย่างไรให้บุคลากรเหล่านั้นยินดีถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น และในขั้นตอนสุดท้าย องค์กรจะต้องหาเทคนิคการจัดเก็บความรู้เฉพาะไว้กับองค์กรอย่างมีระบบเพื่อที่จะนำออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทยักษ์ใหญ่หลายแห่งในสหรัฐอเมริกายังคงแข่งขันกันหาวิธีบริหารจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง เพื่อให้อยู่ในโลกของการแข่งขันได้สำหรับประเทศไทยนั้นคงเป็นเรื่องท้าทายสำหรับผู้บริหารที่จะหายุทธวิธีในการดึงความรู้ออกมาจากตัวบุคคล และการกระตุ้นให้บุคลากรถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนร่วมงาน ซึ่งการถ่ายทอดความรู้บางประเภทนั้น การฝึกอบรมอาจจะไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด อุปสรรคที่มักพบอยู่เสมอของการบริหารจัดการความรู้คือพฤติกรรม "การหวงความรู้" และวัฒนธรรม "การไม่ยอมรับในตัวบุคคล" หากองค์กรสามารถกำจัดจุดอ่อนทั้งสองอย่างนี้ได้การบริหารจัดการความรู้ก็มีประโยชน์อย่างแน่นอนสืบเนื่องจากการปฏิรูประบบราชการครั้งสำคัญที่ผ่านมาเมื่อเดือนตุลาคม 2545 ได้มีการวางกรอบแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินไว้อย่างชัดเจน ซึ่งรวมถึงการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 เป็นเรื่องของการกำหนดขอบเขต แบบแผน วิธีปฏิบัติ โดยเฉพาะมาตรา 11 ได้กำหนดเป็นหลักการว่าส่วนราชการต้องมีหน้าที่ในการพัฒนาความรู้เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งสร้างความมีส่วนร่วมใน

หมู่ราชการให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน (ประพนธ์ 2550) ซึ่งในการจัดการองค์ความรู้ต่าง ๆ นั้นได้นำทฤษฎีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับองค์กร เช่น

โมเดลเซกิ (SECI Model)

ถูกเสนอโดย โนนากะ กับ ทาเคอุชิ (Nonaka และ Takeuchi, 2538) คือ แผนภาพแสดงความสัมพันธ์การหลอมรวมความรู้ในองค์กรระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) กับความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ใน 4 กระบวนการ เพื่อยกระดับความรู้ให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักร เริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) การรวบรวมความรู้ (Combination) และการฝึกฝังความรู้ (Internalization) และวนกลับมาเริ่มต้นทำซ้ำที่กระบวนการแรก เพื่อพัฒนาการจัดการความรู้ให้เป็นงานประจำที่ยั่งยืน

ภาพที่ 2-1 โมเดลเซกิ (SECI Model)

ที่มา : Nonaka, I. and H. Takeuchi, (2538), The Knowledge Creating Company, Oxford University Press, New York, NY.

(1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) S : Tacit to Tacit

กระบวนการที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ทางสังคมในการส่งต่อระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ด้วยกัน เป็นการแบ่งปันประสบการณ์แบบเผชิญหน้าระหว่างผู้รู้ เช่น การประชุม การระดมสมอง ที่มาจากความรู้ การเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เฉพาะเรื่อง เฉพาะพื้นที่ แล้วนำมาแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน ที่มีใช้เป็นเพียงการอ่านหนังสือ คู่มือ หรือตำรา

(2) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) E : Tacit to Explicit

กระบวนการที่ 2 อธิบายความสัมพันธ์กับภายนอกในการส่งต่อระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) กับความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) อาจเป็นการนำเสนอในเวทีวิชาการ หรือบทความตีพิมพ์ เป็นการพัฒนางานความรู้ที่ถูกฝังอยู่ในความรู้ฝังลึกให้สื่อสารออกไปภายนอก อาจเป็นแนวคิด แผนภาพ แผนภูมิ เอกสารที่สนับสนุนให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้เรียนรู้ด้วยกันที่เข้าใจได้ง่าย ซึ่งความรู้ฝังลึกจะถูกพัฒนาให้ตกผลึกและถูกกลั่นกรอง แล้วนำไปสู่การแบ่งปัน เปลี่ยนเป็นฐานความรู้ใหม่ที่ถูกนำไปใช้สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ในกระบวนการใหม่

(3) การรวบรวมความรู้ (Combination) C : Explicit to Explicit

กระบวนการที่ 3 อธิบายความสัมพันธ์การรวมกันของความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่ผ่านการจัดระบบ และบูรณาการความรู้ที่ต่างรูปแบบเข้าด้วยกัน เช่น นำความรู้ไปสร้างต้นแบบใหม่ ไปสร้างสรรค์งานใหม่ ได้ความรู้ใหม่ โดยความรู้ชัดแจ้งได้จากการรวบรวมความรู้ภายในหรือภายนอกองค์กร แล้วนำมารวมกัน ปรับปรุง หรือผ่านกระบวนการที่ทำให้เกิดความรู้ใหม่ แล้วความรู้ใหม่จะถูกเผยแพร่แก่สมาชิกในองค์กร

(4) การฝึกฝังความรู้ (Internalization) I : Explicit to Tacit

กระบวนการที่ 4 อธิบายความสัมพันธ์ภายในที่มีการส่งต่อความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) สู่ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) แล้วมีการนำไปใช้ในระดับบุคคล ครอบคลุมการเรียนรู้และลงมือทำ ซึ่งความรู้ชัดแจ้งถูกเปลี่ยนเป็นความรู้ฝังลึกในระดับบุคคลแล้ว กลายเป็นทรัพย์สินขององค์กร

วงจรชีวิตของการพัฒนาซอฟต์แวร์ ด้วยตัวแบบก้นหอย (Spiral Model)

วงจรชีวิตแบบก้นหอย (Spiral Life Cycle Model) คือ การพัฒนาซอฟต์แวร์ให้สมบูรณ์จำเป็นต้องมีการดำเนินการหลายรอบ ทบทวนจนกว่าจะได้ซอฟต์แวร์ที่สมบูรณ์ ในแต่ละรอบมีรายละเอียดกิจกรรมแตกต่างกันไป อาทิ กำหนดแนวคิดความต้องการ กำหนดการดำเนินการ กำหนดความต้องการของแผน สร้างต้นแบบแรก ประเมินทางเลือกที่เหมาะสม

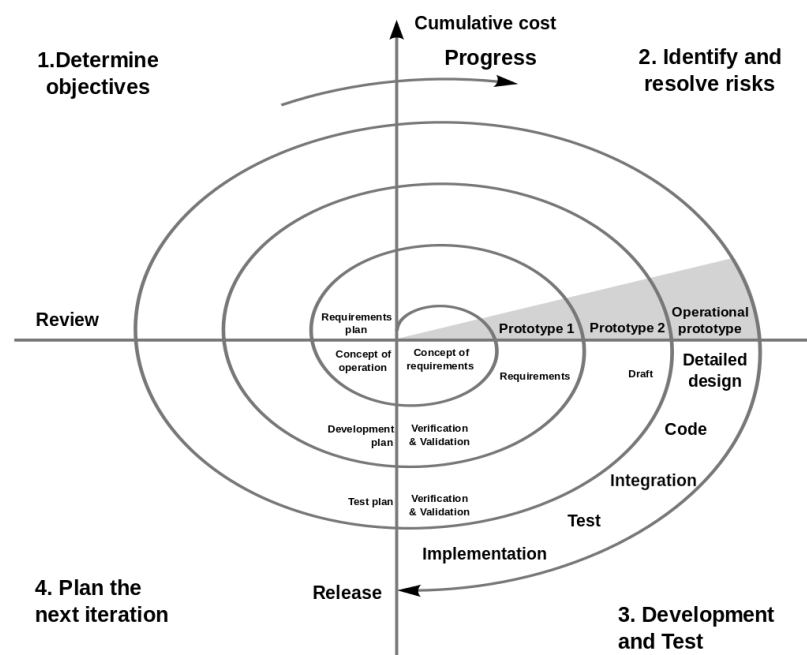
ทบทวนแผน พัฒนาต้นแบบ และทดสอบใหม่ ออกแบบในรายละเอียด ทดสอบครั้งสุดท้าย นำไปติดตั้ง และใช้งาน แล้วทบทวนว่าต้องดำเนินการรอบใหม่หรือไม่ ซึ่งกิจกรรมหลักมี 4 กิจกรรม หากพบว่าขั้นตอนใดไม่สมบูรณ์ก็จะมีการทบทวน และทำซ้ำ ดังนี้

(1) กำหนดวัตถุประสงค์ (Determine Objectives) เป็นกิจกรรมแรกของทุกรอบ ที่ต้องอาศัยข้อมูลก่อนหน้าไปประกอบการวางแผน กำหนดตัวชี้วัด ระบุทางเลือก

(2) ระบุปัญหา และแก้ไขความเสี่ยง (Identify and Resolve Risks) เป็นกิจกรรมที่นำทางเลือกมาประเมินความเสี่ยง และหาแนวทางแก้ไข

(3) พัฒนาและทดสอบ (Development and Test) เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการให้ความเสี่ยงหมดไป ด้วยการแก้ปัญหาตามที่ได้ประเมินไว้

(4) วางแผนสำหรับวงรอบต่อไป (Plan the Next Iteration) เป็นกิจกรรมที่มองไปข้างหน้า ทดสอบ และประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ในแต่ละรอบ

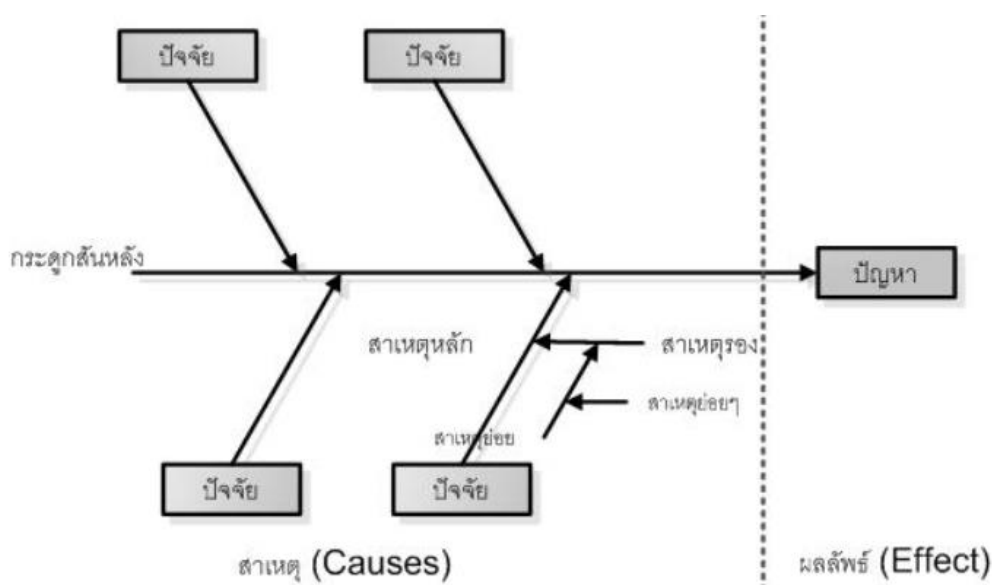
ภาพที่ 2-2 วงจรชีวิตแบบก้นหอย (Spiral Life Cycle Model)

ที่มา : Barry Boehm, "Spiral Development: Experience, Principles, and Refinements," Wilfred J. Hansen, ed., CMU/SEI-2000-SR-008, July 2543. Available at

แผนผังก้างปลา (Fish Bone Diagram) เรียกเป็นทางการว่า แผนผังสาเหตุและผล (Cause and Effect Diagram) แผนผังสาเหตุและผลเป็นแผนผังที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา (Problem) กับสาเหตุทั้งหมดที่เป็นไปได้ที่อาจก่อให้เกิดปัญหานั้น (Possible Cause) โดยแผนผังนี้มีลักษณะเหมือนก้างปลาที่เหลือแต่ก้าง จึงเรียกว่าผังก้างปลา หรือเรียกว่าแผนผังอิชิกาวา (Ishikawa Diagram) ตามชื่อผู้พัฒนา

แผนผังก้างปลาได้รับการพัฒนาครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ.2486) โดยศาสตราจารย์คาโอริ อิชิกาวา แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรมแห่งญี่ปุ่น (JIS) ได้นิยามความหมายของผังก้างปลาไว้ว่า "เป็นแผนผังที่ใช้แสดงความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบระหว่างสาเหตุหลายสาเหตุที่เป็นไปได้ที่ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาหนึ่งปัญหา" การกำหนดปัจจัยบนก้างปลาหลักการ 4M 1E เป็นกลุ่มปัจจัย (Factors) เพื่อจะนำไปสู่การแยกแยะสาเหตุต่าง ๆ

1. Man คนงาน หรือพนักงาน หรือบุคลากร
2. Machine เครื่องจักรหรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวก
3. Material วัตถุดิบหรืออะไหล่ อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในกระบวนการ
4. Method กระบวนการทำงาน
5. Environment อากาศ สถานที่ ความสว่าง และบรรยากาศการทำงาน

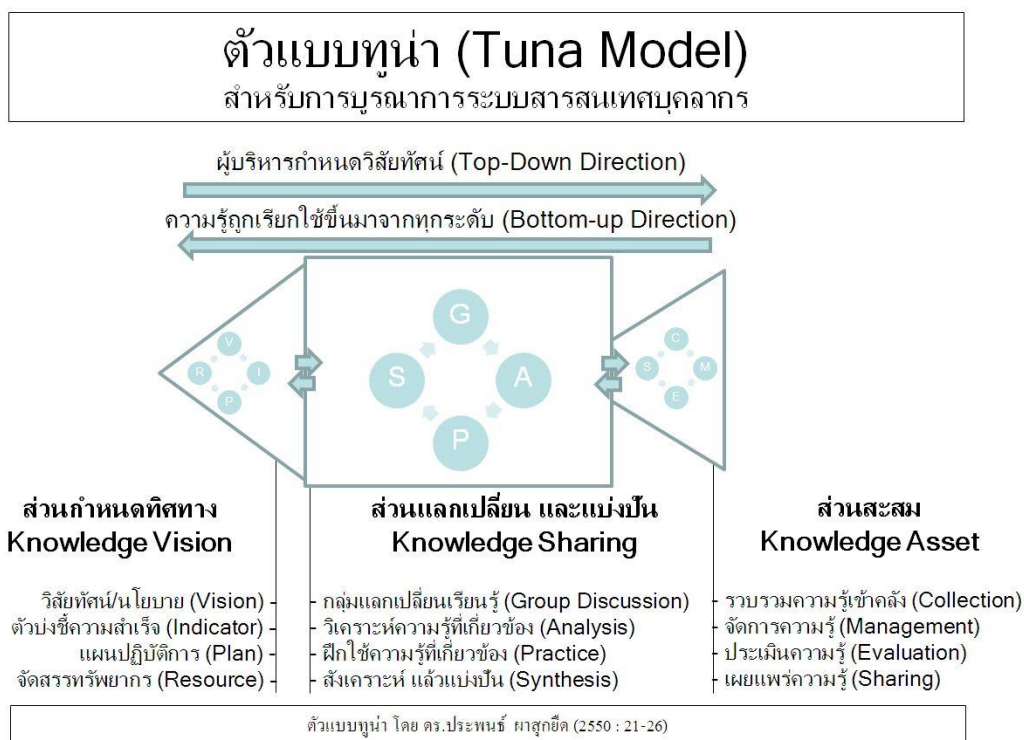

ภาพที่ 2-3 แผนผังก้างปลา (Fish Bone Diagram)

ที่มา : <http://www.prachasan.com/mindmapknowledge/fishbonemm.htm>

โมเดลปลาทู (Tuna Model)

ตัวแบบทูน่า (Tuna Model) โดย ดร.ประพนธ์ ผาสุกยัต (2550: 21-26) เป็นตัวแบบหนึ่งของการจัดการความรู้ ให้เป็นตัวอย่างที่ใช้อธิบาย “การพัฒนาการบูรณาการระบบสารสนเทศบุคลากร โดยใช้ตัวแบบทูน่า” ซึ่งตัวแบบกำหนดเป็น 3 ส่วน

ภาพที่ 2-4 โมเดลปลาทู (Tuna Model)

ที่มา : ดร.ประพนธ์ ผาสุกยัต, "การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ", สำนักพิมพ์ไผ่ไหม, กรุงเทพฯ, 2549.

ส่วนแรก ส่วนกำหนดทิศทาง (Knowledge Vision)

- 1) วิสัยทัศน์/นโยบาย (Vision)
- 2) ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ (Indicator)
- 3) แผนปฏิบัติการ (Plan)
- 4) จัดสรรทรัพยากร (Resource)

ส่วนที่สอง ส่วนแลกเปลี่ยน และแบ่งปัน (Knowledge Sharing)

- 1) กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Group Discussion)
- 2) วิเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง (Analysis)
- 3) ฝึกใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้อง (Practice)
- 4) สังเคราะห์ แล้วแบ่งปัน (Synthesis)

ส่วนที่สาม ส่วนสะสม (Knowledge Asset)

- 1) รวบรวมความรู้เข้าคลัง (Collection)
- 2) จัดการความรู้ (Management)
- 3) ประเมินความรู้ (Evaluation)
- 4) เผยแพร่ความรู้ (Sharing)

และมีการไหลของวิสัยทัศน์จากหัวปลาไปหางปลา ซึ่งผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ในแบบ (Top-Down Direction) และมีการไหลของความรู้ขึ้นมาจากหางปลาไปสู่หัวปลา ซึ่งความรู้ถูกเรียกใช้ขึ้นมาจากทุกระดับ (Bottom-up Direction) ซึ่งในการจัดการความรู้มีกระบวนการและทฤษฎีต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมายและมีหลากหลายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น

สุริโย กัณหา (2558) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษาโรงงานผู้ผลิตเครื่องจักรอุตสาหกรรมอาหาร โดยได้ศึกษากับองค์กรกรณีศึกษาซึ่งเป็นผู้ผลิตเครื่องจักรในอุตสาหกรรมอาหาร งานวิจัยเริ่มต้นจากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อระบุประเด็นการพัฒนาการทำงานด้วยการจัดการความรู้ ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันองค์กรมีการจัดการความรู้ที่ยังไม่เป็นมาตรฐาน ผู้วิจัยจึงได้มีการจัดตั้งทีมงานการจัดการความรู้ และออกแบบระบบสารสนเทศ เป็นเครื่องมือที่ช่วยกลั่นกรองสนับสนุนการเข้าถึงความรู้ รวมทั้งนำเสนอให้มีการใช้เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ระหว่างกัน ผลจากการนำการจัดการความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในองค์กรกรณีศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในการใช้งานระบบการจัดการความรู้ที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 63 และผลจากการจัดการความรู้ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้นร้อยละ 30

เปรมวดี วิเชียรทอง และมาลีรัตน์ โสตานิล (2556) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ระบบองค์ความรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ออนไลน์ เพื่อให้ผู้ใช้งานความรู้ที่ได้จากระบบที่พัฒนาขึ้นไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับปัญหาเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ปี 2550 มีวิธีการดำเนินงานวิจัย 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล 2) การวิเคราะห์และออกแบบระบบ 3) การพัฒนาระบบ 4) การทดสอบและประเมินผลระบบ ในการวัดประสิทธิภาพของการค้นคืนข้อมูลองค์ความรู้ใช้ค่าความสอดคล้อง (Recall) และค่าความสัมพันธ์ (Precision) พบว่ามีความสอดคล้องกับค่าสอบถาม คือ 0.5 - 1 และมีความสัมพันธ์ในเกณฑ์ที่กำหนด คือ 0.333 - 1 แล้วใช้แบบประเมินความพึงพอใจเป็นเกณฑ์ประเมิน จำแนกผู้ประเมินเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้งานทั่วไป พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความพึงพอใจ 3.84 S.D. 0.63 และผู้ใช้งานทั่วไปมีความพึงพอใจ 4.06 S.D. 0.40 ซึ่งสรุปได้ว่าทั้งสองกลุ่มมีความพึงพอใจในระดับมาก

ณัฐพล สมบูรณ์ และคณะ (2556) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ระบบการจัดการความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ กรณีศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง เพื่อพัฒนาระบบถามตอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านเว็บแอปพลิเคชัน โดยใช้เทคนิคการจัดการความรู้ด้วยโมเดลแบบปลาหู (Tuna Model) มีวิธีการดำเนินงานวิจัย 2 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์และออกแบบระบบ 2) การพัฒนาระบบ มีผลประเมินความพึงพอใจโดยผู้เชี่ยวชาญในระดับที่ดี ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.46 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 มีผลประเมินโดยผู้ใช้ในระดับดี ค่าเฉลี่ย 3.89 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.86 ซึ่งสรุปได้ว่า ระบบสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้จริงและช่วยในการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วันเพ็ญ ดีพรม (2553) ทำการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาจากข้อร้องเรียนของลูกค้า โดยงานวิจัยได้ศึกษากับองค์กรกรณีศึกษาผู้ผลิตแผงวงจรไฟฟ้า โดยเริ่มศึกษากระบวนการจัดการความรู้ ใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพื่อระบุประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร แล้วนำปัญหาทั้งหมดที่รวบรวมได้ผ่านการวิเคราะห์ โดยแบบสอบถาม เพื่อนำปัญหาที่เกิดขึ้นเยอะที่สุด 10 ปัญหา มาเป็นความรู้ที่จะนำเข้าสู่ระบบการจัดการความรู้ รวมทั้งนำเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ในองค์กร กรณีศึกษาพบว่า พนักงานมีความพึงพอใจในการจัดการความรู้หลังการดำเนินการในระดับร้อยละ 93-100 และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้เร็วขึ้นร้อยละ 86-96 งานวิจัยด้านการจัดการความรู้ภายในองค์กร จากการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการนำโมเดลแบบปลาหู (Tuna Model) เซกิโมเดล (SECI Model) และการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ โดยยึดหลักกระบวนการจัดการความรู้ มีผลดังนี้

- 1) ทำให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรเพิ่มมากขึ้น
- 2) เกิดความผิดพลาดจากการทำงานลดน้อยลง
- 3) เกิดความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานในองค์กร
- 4) สามารถพัฒนาเครื่องจักร หรือผลิตภัณฑ์ใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์ แนวทาง รูปแบบ เครื่องมือ ตลอดจนทิศทางการพัฒนางานอย่างมีนวัตกรรม แนวใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้บริการด้านสาธารณะแก่ประชาชนในจังหวัด ขอนแก่น

ผลการวิเคราะห์ แนวทาง รูปแบบ เครื่องมือ ตลอดจนทิศทางการพัฒนางานอย่างมีนวัตกรรมแนวใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้บริการด้านสาธารณะแก่ประชาชนในจังหวัดขอนแก่นของโครงการจ้างที่ปรึกษาการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระบวนการคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษา และผลการค้นหาแนวทาง รูปแบบ เครื่องมือ และนวัตกรรมแนวใหม่ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การถอดบทเรียนวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้และนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภารกิจ อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและเทศบาลตำบล พ.ศ.2537 และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และรวบรวมกฎหมายอื่นของเทศบาล ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่หลักและภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนตามแผนปฏิบัติการ พ.ศ. 2545 ทั้งนี้เพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) และการจัดทำคู่มือการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับภารกิจที่สำคัญ สามารถวิเคราะห์ภารกิจให้ตรงกับสภาพปัญหา โดยสามารถกำหนดแบ่ง ภารกิจได้เป็น 7 ด้าน ซึ่งภารกิจดังกล่าวถูกกำหนดอยู่ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (แก้ไขถึงฉบับที่ 13 พ.ศ. 2552) และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งได้แบ่งภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ในจังหวัดขอนแก่น 2 กลุ่ม ได้แก่ ภารกิจของเทศบาลตำบล และภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ภารกิจของเทศบาลตำบล

ภารกิจของเทศบาลตำบลมีการแบ่งออกเป็นทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย 4) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว 5) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) ด้านการศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 7) ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติการกิจของส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดภารกิจดังต่อไปนี้

1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้

- (1) จัดให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ (มาตรา 50(2))
- (2) จัดให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา (มาตรา 51(1))
- (3) จัดให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น (มาตรา 51(7))
- (4) จัดให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ (มาตรา 51(8))
- (5) จัดให้บริการด้านการสาธารณสุขโรคและการก่อสร้างอื่นๆ (มาตรา 16(4))
- (6) ให้บริการด้านการสาธารณสุขการ (มาตรา 16(5))
- (7) ให้มีการผังเมือง (มาตรา 16(25))

2) ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- (1) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ (มาตรา 50(4))
- (2) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม (มาตรา 50(6))
- (3) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ (มาตรา 50(7))
- (4) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้(มาตรา 51(6))
- (5) ให้มีการจัดการศึกษา (มาตรา 16(9))
- (6) ให้การส่งเสริมด้านการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และ ผู้ด้อยโอกาส (มาตรา 16(10))
- (7) ให้มีการปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย (มาตรา 16(12))
- (8) จัดให้มีการส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน (มาตรา 16(5))
- (9) ให้บริการด้านการสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล (มาตรา 16(19))

- 3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
- (1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน (มาตรา 50(1))
 - (2) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง (มาตรา 50(5))
 - (3) จัดให้มีการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (มาตรา 16(17))
 - (4) จัดให้มีการรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่นๆ (มาตรา 16(23))
 - (5) การควบคุมอาคาร (มาตรา 16(28))
 - (6) ให้มีการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (มาตรา 16(29))
 - (7) ให้มีการรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (มาตรา 16(30))
- 4) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
- (1) ให้มีโรงฆ่าสัตว์ (มาตรา 51(2))
 - (2) จัดให้มีและควบคุมตลาด (มาตรา 51(3) และมาตรา 16(3))
 - (3) บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร (มาตรา 51(5))
 - (4) ให้มีการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง (มาตรา 16(1))
 - (5) จัดให้มีการส่งเสริมการฝึกและประกอบอาชีพ (มาตรา 16(6))
 - (6) จัดให้มีการพาณิชยกรรมและการส่งเสริมการลงทุน (มาตรา 16(7))
 - (7) จัดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว (มาตรา 16(8))
 - (8) จัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ (มาตรา 16(13))
- 5) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
- (1) ให้มีการรักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล (มาตรา 50(3))
 - (2) ให้มีการกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย (มาตรา 16(18))
 - (3) ให้มีการควบคุมการเลี้ยงสัตว์ (มาตรา 16(21))
 - (4) ให้มีการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (มาตรา 16(24))
 - (5) ให้มีดูแลรักษาที่สาธารณะ (มาตรา 16(27))

6) ด้านการศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- (1) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (มาตรา 50(8) และมาตรา 16(11))
- (2) การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น (มาตรา 17(18))

7) ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- (1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการมีมาตรการป้องกัน (มาตรา 16(16))
- (2) ส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน 16(15))
- (3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น (มาตรา 16(16))

กลุ่มที่ 2 ภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบล

ภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบล มีการแบ่งตามพระราชบัญญัติ 2 ฉบับ ได้แก่ 1) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 และ 2) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562

- 1.1) ด้านการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (มาตรา 66)
- 1.2) ภายใต้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตามมาตรา 67 ดังต่อไปนี้

- (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (7) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

(8) บำรุงรักษาศิลปจารัตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

1.3) ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจกรรมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ตามมาตรา 68 ดังต่อไปนี้

- (1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- (2) ให้มีการบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- (3) ให้มีการบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- (4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุมการกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ และสวนสาธารณะ
- (5) ให้มีการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- (6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- (7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- (8) การคุ้มครองดูแล และรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- (9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (10) ให้มีตลาดท่าเทียบเรือและท่าข้าม
- (11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- (12) การท่องเที่ยว
- (13) การผังเมือง

1.4) การดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ ในอันที่จะดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในตำบลต้องแจ้งให้ อบต. ทราบล่วงหน้าตามสมควร หาก อบต. มีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการดังกล่าว ให้นำความเห็นของ อบต. ไปประกอบการพิจารณา ดำเนินกิจการนั้นด้วย (มาตรา 69)

1.5) การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของ อบต. ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา อบต. การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการนั้น และหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กระทรวงมหาดไทยกำหนด (มาตรา 69/1)

1.6) มีสิทธิได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของทางราชการในตำบล เว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ (มาตรา 70)

1.7) ออกข้อบัญญัติ อบต. เพื่อใช้บังคับในตำบลได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรืออำนาจหน้าที่ของ อบต. ในการจะกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะเรียกเก็บและกำหนดโทษปรับผู้ฝ่าฝืนด้วยก็ได้แต่ให้กำหนดโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา 71)

1.8) อาจขอให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติกิจการของ อบต. เป็นการชั่วคราวได้โดยไม่ขาดจากต้นสังกัดเดิม (มาตรา 72)

1.9) อาจทำกิจการนอกเขต อบต. หรือร่วมกับสภาตำบล อบต. อบจ. หรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอื่นเพื่อกระทำการร่วมกันได้ (มาตรา 73)

2) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้ (มาตรา 16)

- (1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- (2) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- (3) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- (4) การสาธารณสุขโรคและการก่อสร้างอื่น ๆ
- (5) การสาธารณสุข
- (6) การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ
- (7) การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
- (8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- (9) การจัดการศึกษา
- (10) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- (11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- (12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- (13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

- (14) การส่งเสริมกีฬา
- (15) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- (16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- (17) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (18) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
- (19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- (20) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- (21) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- (22) การจัดให้มีและควบคุม การฆ่าสัตว์
- (23) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และ สาธารณสถานอื่น ๆ
- (24) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม
- (25) การผังเมือง
- (26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
- (27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- (28) การควบคุมอาคาร
- (29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุน การป้องกันและรักษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- (31) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ ประกาศกำหนด

จากการวิเคราะห์ภารกิจ อำนาจหน้าที่ของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ภารกิจในการให้บริการประชาชนที่หลากหลายครอบคลุมในทุกประเด็นของการดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน แต่ในการดำเนินโครงการนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดภารกิจหลักในการดำเนินการถอดองค์ความรู้และจัดทำคู่มือพัฒนานวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ใน 5 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน 2) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการจัดการการศึกษา 4) ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต และ 5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งรายละเอียดของประเด็นในการถอดองค์ความรู้จะกล่าวในหัวข้อต่อไป

ส่วนที่ 2 กระบวนการคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษา

การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ในเขตจังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับรางวัลจากการประเมินคัดเลือกของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาใน 5 ด้าน คือ

- 1) ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน
- 2) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) ด้านการจัดการการศึกษา
- 4) ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต
- 5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร

จากเกณฑ์ดังกล่าวนำมาคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นที่ได้รับรางวัลในแต่ละด้านของทั้ง 5 ด้าน แบ่งตามเขตเลือกตั้ง และให้ครอบคลุมตามขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งเทศบาลนคร (ทน.) เทศบาลเมือง (ทม.) เทศบาลตำบล (ทต.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผลการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่างในการลงพื้นที่สัมภาษณ์ จำนวน 20 แห่ง ซึ่งได้จำแนกตามมิติต่าง ๆ และตามขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3-1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือก

ด้าน	เทศบาลนคร	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล	องค์การบริหารส่วนตำบล
1. การพัฒนาเมืองและชุมชน	1) เทศบาลนครขอนแก่น			1) ศรีบุญเรือง อ.ชนบท
2. การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		1) เมืองพล	1) บ้านฝาง อ.บ้านฝาง 2) บ้านแฮด อ.บ้านแฮด	1) บ้านดง อ.อุบลรัตน์ 2) วังหินลาด อ.ชุมแพ
3. การจัดการการศึกษา		1) ชุมแพ	1) กุดน้ำใส อ.น้ำพอง	1) หนองกรungใหญ่ อ.กระนวน
4. ส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต		1) บ้านไผ่ อ.บ้านไผ่ 2) ศิลา อ.เมือง	1) ท่าพระ อ.เมือง	1) นาฝาย อ.ภูพาน

ด้าน	เทศบาลนคร	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล	องค์การบริหารส่วนตำบล
5. การบริหารจัดการองค์กร			1) ลำน้ำพอง อ.น้ำพอง 2) บ้านเป็ด อ.เมือง 3) ชำสูง อ.ชำสูง	1) สวนหม่อน อ.มัญจาคีรี 2) เมืองเก่าพัฒนา อ.เวียงเก่า 3) แดนเหนือ อ.บ้านไผ่
จำนวน	1	4	7	8

การคัดเลือกแบบเจาะจงได้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 7 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง รวม 20 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจำแนกเป็น

- 1) ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน จำนวน 2 แห่ง
- 2) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 แห่ง
- 3) ด้านการจัดการการศึกษา จำนวน 3 แห่ง
- 4) ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต จำนวน 4 แห่ง
- 5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร จำนวน 6 แห่ง

ส่วนที่ 3 ผลการค้นหาแนวทาง รูปแบบ เครื่องมือ และนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเด็นในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้แนวทาง รูปแบบ เครื่องมือ และนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของโครงการจ้างที่ปรึกษาการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 20 แห่ง โดยจำแนกตามขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนคร (ทน.) เทศบาลเมือง (ทม.) เทศบาลตำบล (ทต.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และจำแนกตามเขตการเลือกตั้งของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการกระจายที่ครอบคลุมทั้งจังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้ได้มีการจำแนกในมิติต่าง ๆ จำนวน 5 มิติ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน 2) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการจัดการการศึกษา 4) ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต และ 5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร โดยได้ถอดบทเรียนทฤษฎีในบทที่ 2 และถอด

บทเรียนของรายงานต้นแบบความสำเร็จ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีและสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2561) จึงทำให้สรุปเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อถอดบทเรียนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 มิติ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน 2) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการจัดการการศึกษา 4) ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต และ 5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ได้มีการดำเนินการสอบถามทุกมิติกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแบ่งประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์เป็น 2 ส่วนย่อย ได้แก่

3.1 โครงการนวัตกรรม

- 1) ชื่อโครงการนวัตกรรม
- 2) ความสำคัญและวัตถุประสงค์โครงการ
- 3) สภาพทั่วไปของพื้นที่
- 4) ประเด็นปัญหาหรือความต้องการของท้องถิ่น
- 5) ขั้นตอน กระบวนการแก้ไข และวิธีการดำเนินโครงการนวัตกรรม
- 6) ความเป็นนวัตกรรมของโครงการนวัตกรรม
- 7) การถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการนวัตกรรม
- 8) ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จของโครงการนวัตกรรม
- 9) ปัญหาและอุปสรรคของนวัตกรรม
- 10) บทสรุปของความสำเร็จและแนวทางพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 11) การนำไปต่อยอดและการเผยแพร่โครงการนวัตกรรม

3.2 การบริหารจัดการโครงการ

- 1) ผลสำเร็จในการบริหารจัดการ
- 2) ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการ
- 3) ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ
- 4) แนวทางการพัฒนาหรือต่อยอดการบริหารจัดการ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้นตามประเด็นข้อคำถามข้างต้นทั้ง 5 มิติ พบว่า ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการในแต่ละมิติที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนมีความโดดเด่นที่แตกต่างกันตามบริบทขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบริบทพื้นที่ ซึ่งคณะผู้วิจัยพบว่า ความโดดเด่นของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความคล้ายคลึงกันในแต่ละมิติ จึงทำให้ได้ข้อสรุปในการถอด

องค์ความรู้เพื่อนำมาจัดทำ (ร่าง) คู่มือแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ดังต่อไปนี้

1) ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน จากการลงพื้นที่พบว่า การพัฒนาเมืองและชุมชนส่วนใหญ่เป็นการมุ่งแก้ปัญหาเมืองในแง่ของคุณภาพชีวิตของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ดูแล เช่น ความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความหวาดหวั่น เป็นต้น ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนพื้นที่ที่มีรายได้จากการสร้างอาชีพในชุมชน คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการถอดบทเรียนความรู้การสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้คนในชุมชนอย่างยั่งยืน

2) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการลงพื้นที่พบว่า ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง คือ การบริหารจัดการขยะ ซึ่งเป็นปัญหาที่ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งแก้ไขเป็นวาระเร่งด่วน และทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการดำเนินงานที่ดีและมีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการถอดบทเรียนความรู้การบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี

3) ด้านการจัดการการศึกษา จากการลงพื้นที่พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสถานศึกษาที่ให้การอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ให้เด็กเล็กมีความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนมีความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป จึงถือว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกือบทุกแห่งมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ และในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่แตกต่างกันและมีความโดดเด่นที่ต่างกัน คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการถอดบทเรียนความรู้การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี

4) ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต จากการลงพื้นที่พบว่า การเกิดโรคอุบัติใหม่ เช่น โควิด-19 เป็นโรคระบาดที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว แต่มียังมีโรคต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ต้องได้รับการดูแลด้านสาธารณสุข และกลุ่มผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงที่ต้องได้รับการช่วยเหลือในชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่เข้าไปมีบทบาทในการบริหารจัดการด้านนี้ คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการถอดองค์ความรู้การพัฒนาระบบบริการในการดูแลสุขภาพต่อเนื่องในระยะยาวให้กับกลุ่มผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ประกอบไปด้วย ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ผู้พิการ ผู้ที่มีภาวะทุพพลภาพ อันเนื่องมาจากการเจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ ผู้ป่วยจิตเวช และภาวะสมองบกพร่อง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และมีความยากลำบากในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาในการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงให้ความสำคัญในการถอดองค์ความรู้ในการพัฒนาระบบบริการในการดูแลสุขภาพต่อเนื่องในระยะยาวอย่างยั่งยืน

5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร จากการลงพื้นที่พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งมีการบริหารจัดการที่มีความแตกต่างกันในมิติสายงานต่าง ๆ คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการถอดบทเรียนความรู้การจัดการระบบการทำงานภายในองค์กรแนวใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุค New Normal

คณะผู้วิจัยได้ข้อสรุปในการถอดองค์ความรู้เพื่อนำมาจัดทำคู่มือแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ในแต่ละมิติทั้ง 5 มิติ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน 2) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการจัดการการศึกษา 4) ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต และ 5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไปตามรายละเอียดที่ได้ระบุไว้ในบทที่ 4

บทที่ 4

คู่มือแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรม ให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)

4.1 บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิ มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย ซึ่งกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องดำเนินการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในบทบาทหน้าที่ที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้สามารถนำความรู้นั้นไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเองต่อไป และเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้นจะนำมาซึ่งการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล (Good Governance) รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานความต้องการของประชาชนได้สะดวกรวดเร็ว เพื่อนำมาซึ่งการบริหารจัดการภาครัฐในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมากขึ้น

จากบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นความสำคัญ ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาแนวทาง รูปแบบ นวัตกรรมแนวใหม่ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่นที่มีสภาพสังคม บริบทของพื้นที่แตกต่างกัน เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่นร่วมกัน ให้การบริหารจัดการงานด้านบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาชนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) เพื่อนำไปสู่การค้นหาแนวทาง รูปแบบ เครื่องมือ ตลอดจนทิศทางการพัฒนานวัตกรรมแนวใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นคู่มือในการให้บริการด้านสาธารณะแก่ประชาชนในจังหวัดขอนแก่นที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

4.2 บทสรุปผู้บริหาร

การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยทั้งในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ถือเป็นการบริหารราชการที่เป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนท้องถิ่นที่มีสภาพปัญหา สังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน หากมีการมุ่งหวังพึ่งรัฐบาลในฐานะที่ต้องดูแลประชาชนโดยรวมทั่วประเทศ ย่อมไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างทั่วถึงและตรงตามความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ (โกวิทย์ พวงงาม. 2550: 11)

ดังนั้น ในแต่ละพื้นที่จะมีการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการปรับตัว ปรับปรุงแก้ไขวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของพื้นที่ นวัตกรรมด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการการศึกษา ส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต และการบริหารจัดการองค์กร มีความโดดเด่นในการบริหารงานจนประสบผล สำเร็จ ได้รับการยอมรับจากสังคมและประชาชน สามารถเป็นองค์กรต้นแบบในการศึกษานวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ และสามารถใช้ในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดขอนแก่นที่ประสบความสำเร็จในด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการการศึกษา ส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต และการบริหารจัดการองค์กร เพื่อมุ่งหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และเพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนส่วนรวมและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4.2.1 ทิศทางการพัฒนาองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น

การพัฒนาเมืองและชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเมืองและชุมชนให้ความสำคัญในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเมือง และชุมชนเกษตรกรรม ซึ่งมีจำนวนมากประสบปัญหาพืชผลทางการเกษตรเสียหาย พื้นที่ไม่เหมาะสมในการทำเกษตร ไม่มีแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเพียงพอ กิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริม และสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ครัวเรือนในพื้นที่มีทั้งการเกษตรกรรม หัตถกรรม มีเป้าหมายเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และสามารถจำหน่ายผลผลิตสร้างรายได้ มีกิจกรรมส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปขั้นต้น มีน้อยมากที่แปรรูปขั้นกลาง และขั้นสูง ที่ต้องใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม จากสถาบันการศึกษา หรือสถาบันความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าวในสังคมเกษตรกรรมชนบทที่มีแรงงานสูงวัย ส่วนใหญ่เป็นโครงการระยะสั้น ขาดความต่อเนื่องที่จะเกิดผลผลิต และผลลัพธ์ ตามเป้าหมาย มีทั้งขึ้นกับนโยบายของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละสมัยที่ให้น้ำหนักการทำงานพัฒนาไปในด้านใดมากกว่า

การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอย เรื่องที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งให้ความสำคัญและดำเนินการเหมือนกันคือการจัดการขยะต้นทาง การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการคัดแยกขยะ การจัดระบบการคัดแยกขยะมูลฝอยประเภทต่างๆ ส่วนในด้านการจัดเก็บรวบรวมขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันให้การให้บริการเนื่องจากมีบริบทของชุมชนและความพร้อมด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แตกต่างกัน มีการรณรงค์และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการคัดแยกขยะ และมีการจัดตั้งศูนย์รวบรวมขยะและมีการคัดแยกขยะออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์ ขยะอันตราย และขยะรีไซเคิล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนมากมีการจัดหาภาชนะรองรับขยะและมีรถเก็บขน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งดำเนินโครงการปลอดถังขยะมีการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้ (1) การแปรรูปขยะเพื่อเป็นพลังงาน เป็นการนำขยะที่สามารถเปลี่ยนเป็นพลังงานความร้อนและผลิตไฟฟ้า การดำเนินงานในลักษณะนี้จะพบในเทศบาลนครขอนแก่นและเทศบาลเมืองบ้านไผ่ซึ่งกำลังวางแผนจะก่อสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะ เนื่องจากจากต้องใช้งบประมาณสูงและเหมาะสมสำหรับพื้นที่ที่มีปริมาณขยะจำนวนมาก (2) การนำขยะอินทรีย์จำพวกเศษอาหารที่เหลือจากร้านอาหารในพื้นที่ไปเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนมากนำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ยหมัก (3) การกำจัดขยะส่วนมากกำจัดโดยการฝังกลบในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ แต่ยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่มีการออกแบบ

ระบบป้องกันการปนเปื้อนของน้ำเสียจากกองขยะ ส่งผลให้น้ำเสียจากกองขยะไหลซึมลงสู่ชั้นน้ำใต้ดินทำให้น้ำใต้ดินเสื่อมคุณภาพจนส่งผลกระทบต่อการใช้น้ำอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ยังขาดการป้องกันน้ำท่วมกลืนเหิมน และส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิทัศน์ ค่าใช้จ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนมากเกิดจากค่าใช้จ่ายในการขนส่งขยะมูลฝอย (Transfer Fee) สำหรับท้องถิ่นที่ไม่มีสถานที่กำจัดขยะของตนเองและอยู่ห่างไกลจากศูนย์กำจัดขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้ทำข้อตกลงทำความร่วมมือในการกำจัดหรือฝังกลบ การขนส่งขยะมูลฝอยมายังศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย โดยตรงจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายด้านการขนส่ง และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง

ด้านการจัดการการศึกษาจากแนวโน้มโครงสร้างประชากรของจังหวัดขอนแก่นที่คาดว่าจะมีกลุ่มประชากรวัยเรียนมีแนวโน้มลดลง ส่งผลให้การขยายสถานศึกษาในเชิงปริมาณลดความจำเป็นลง และเป็นโอกาสในการยกระดับคุณภาพ ความเสมอภาค และประสิทธิภาพทางการศึกษา การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและ ความแพร่หลายของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มากขึ้น ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน อาทิ การเรียนรู้ทางไกล การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้ที่สนับสนุนศักยภาพรายบุคคล ที่จะมามีบทบาทสำคัญในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีพื้นที่ทำงานกับชุมชน การจัดการการศึกษาโดยตั้งศูนย์พัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงสามขวบ เป็นช่วงการเจริญเติบโตที่สำคัญของเด็กทุกคน สมองมีการพัฒนาสร้างการเรียนรู้ การรับรู้จากสัมผัสต่าง ๆ การจัดการหลักสูตรที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 และหลักสูตรเฉพาะท้องถิ่นเพื่อสร้างพัฒนาการของเด็กให้เติบโตเป็นกำลังแรงงานที่มีคุณภาพ

การส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต จากการที่สังคมไทยเข้าสู่การเป็น สังคมสูงวัย มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 โดยในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุรวมกว่า 11.6 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 17.57 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่าภายในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ที่มีประชากรอายุมากกว่า 60 ปี สูงถึงร้อยละ 20.1 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งจังหวัดขอนแก่นในปี พ.ศ.2564 มีจำนวนประชากรอายุมากกว่า 60 ปี ถึงร้อยละ 18.9 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) สวนทางกับประชากรวัยเรียนและวัยแรงงานที่มีแนวโน้มลดลง ทำให้การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอาจส่งผลให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูงกว่ากลุ่มผู้มีอายุน้อย ความต้องการงบประมาณเพื่อเป็นสวัสดิการรองรับวัยเกษียณจากอัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุต่อวัยแรงงานที่มากขึ้น รวมถึงงบประมาณด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ การปรับปรุงกระบวนการและรูปแบบการให้บริการสาธารณะในรูปแบบดิจิทัล การพัฒนาระบบสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสาร ที่องค์กรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อน แต่ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรเชิงโครงสร้างการบริหารงานแบบภาครัฐ ราชการ มีขั้นตอนกระบวนการตามระเบียบปฏิบัติของระบบราชการที่ไม่สนับสนุนการทำงานในยุคดิจิทัลที่มีการเชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลและบูรณาการภายในองค์กรแทนที่มีการแยกส่วนกัน ขาดการแบ่งปันหรือการพัฒนาข้อมูลร่วมกัน ยังยึดกรอบอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย มีบ้างที่ยึดติดกรอบอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการดำเนินการเองมากกว่าการให้ความร่วมมือสนับสนุนกับภาคส่วนต่าง ๆ และประชาชนในพื้นที่ ยังมีกฎระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ล้าสมัยจำนวนมากที่ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน ทำให้ประชาชนและภาคธุรกิจต้องแบกรับต้นทุนค่าเสียโอกาส

4.2.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรม

4.2.2.1 ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นโดยการจัดทำทะเบียนฐานข้อมูลทะเบียนวิถีชีวิตที่ใช้ในการประกอบอาชีพทะเบียนปราชญ์ชาวบ้านและสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) จัดให้มีการฝึกอบรมตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ กลุ่มอาชีพในท้องถิ่นนี้ต้องพิจารณาตามบริบทของพื้นที่ ควรต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิต เสริมสร้างความสามารถในการผลิตการปลูก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตลอดจนส่งเสริมอาชีพและสร้างโอกาสให้เกิดการทำงานสร้างรายได้แก่ประชาชนรวมถึงผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยบูรณาการร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่

3) ส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนและสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มให้สามารถพัฒนาการผลิต รวมกลุ่มกันเพื่อการผลิตและการตลาดได้อย่างแท้จริง มากกว่าการจดทะเบียนวิสาหกิจเพียงชื่อแล้วมีความร่วมมือกันอย่างผิวเผิน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพทั้งในด้านการบริหารจัดการและการตลาด

4) ส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพของประชาชน

5) ระบบเครือข่ายที่สนับสนุนการดำเนินงานในและนอกพื้นที่จากบุคลากร ประชาชน หน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษา ภาครัฐกิจ ภาคประชาสังคม ที่จะร่วมกันขับเคลื่อนโครงการพัฒนาอาชีพให้บรรลุวัตถุประสงค์

6) วิจัยและพัฒนาตามความต้องการตลาดและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยร่วมกับสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ สร้างโอกาสและช่องทางการตลาด

7) ฐานข้อมูล ของกลุ่ม สมาชิก ข้อมูลการผลิต แหล่งผลิต การแปรรูป ผลการดำเนินงาน งบประมาณ ข้อมูลเครือข่ายประสานงาน ข้อมูลช่องทางการตลาดที่ดำเนินการ

8) กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ รวมถึงการปรับแก้ไข ออกกฎระเบียบใหม่ให้สามารถดำเนินโครงการ การทำภารกิจ ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของประชาชนในพื้นที่ได้

4.2.2.2 ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) ส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการตนเองให้ชุมชนมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาขยะและ สิ่งแวดล้อม ชุมชน และร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาตามสภาพ ปัญหาและความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนเอง รูปแบบและวิธีการที่แต่ละชุมชนกำหนดจะยึดหลักวิถีพอเพียง โดยให้ใช้ทุนทางสังคม ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาดำเนินการ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและบริบทแต่ละพื้นที่ ผสมผสานภูมิปัญญาการดำเนินงานเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ทั้งบ้าน โรงเรียน วัด และสถานที่ราชการในตำบล

2) จากปัญหาต้นทุนการจัดเก็บขยะที่ไม่สะท้อนต้นทุนการจัดการขยะ ควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติของเทศบาล หรือมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยที่สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน และสังคม รวมถึงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและการบังคับใช้ข้อบัญญัติดังกล่าว และส่งเสริมให้ร่วมรับผิดชอบในการจ่ายค่าจัดการขยะมูลฝอยในอัตราที่ เหมาะสมตามหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้รับผิดชอบ

3) ควรมีการจัดทำแผนการจัดการขยะให้สามารถบูรณาการกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ พร้อมทั้งติดตามประเมินผลการทำงานเพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ รวมถึงกำหนดให้ภาคเอกชนเข้าดำเนินการมากขึ้น เพราะมีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยในการกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ

4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนและสร้างความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นภาคีเครือข่ายระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อร่วมกันจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ

5) ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ให้อำนาจกำหนดค่าธรรมเนียม ใบอนุญาตและค่าธรรมเนียมบริการมีสองฉบับที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

6) หน่วยงานระดับกระทรวงซึ่งทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายด้านการจัดการขยะ ควรบูรณาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยทุกฉบับรวมเป็นกฎหมายกลาง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการบริหารจัดการขยะแต่ละประเภทอย่างเป็นระบบและถูกสุขลักษณะตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง ได้แก่ การคัดแยกและการกำหนดวันทิ้งขยะแต่ละประเภทการรวบรวม การขนส่ง และการกำจัดขยะมูลฝอยแต่ละประเภทอย่างถูกหลักวิชาการ

7) กำหนดให้มีหน่วยงานกลางทั้งในระดับนโยบายและในระดับจังหวัดซึ่งอาจจะเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัดทำหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย มาตรการ แนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน และเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของสภาพสังคม วัฒนธรรม และสภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ

4.2.2.3 ด้านการจัดการการศึกษา

1) การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดเตรียมและมีความพร้อมด้านงบประมาณให้เพียงพอ รวมถึงอาคารสถานที่และกำหนดโครงสร้างส่วนราชการรวมทั้งบุคลากรที่รับผิดชอบที่ชัดเจน

2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการในการจัดการเรียน การสอน และ ส่งเสริมให้ครูผู้ดูแลเด็กได้รับการศึกษาหรืออบรมอย่างต่อเนื่อง

3) ควรการอบรมให้ความรู้ในด้านบริหารจัดการกับผู้รับผิดชอบดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

4) ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาควรดึงปราชญ์ชาวบ้านมาถ่ายทอดความรู้และวิถีชีวิตวัฒนธรรมให้กับเด็ก ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของแต่ละท้องถิ่น

4.2.2.4 ด้านการส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต

1) กรรมการในคณะกรรมการโรงเรียนควรมาจากทุก ๆ ภาคส่วนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการทำงานของโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมสนับสนุนภาคประชาสังคมในพื้นที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการให้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยภาคประชาชน เนื่องจากโรงเรียนที่ดำเนินการโดยองค์กร ภาคประชาชนสามารถทำงานได้คล่องตัวมีอิสระในการดำเนินการเป็นการจัดบริการสาธารณะแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือส่วนราชการที่ต้องอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด โรงเรียนผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรภาคประชาชนยังสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืนและมีความต่อเนื่องมากกว่าโรงเรียนผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยส่วนราชการที่อาจไม่ยั่งยืนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร โดยอาจจะมืองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

3) ส่วนราชการไม่ควรกำหนดหลักสูตรหรือกิจกรรมสำเร็จรูปทั้งหมดให้กับโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรผสมผสานหลักสูตรทั้งที่เป็นองค์ความรู้ใหม่จากหน่วยงานราชการเฉพาะทาง เช่น เรื่องสุขภาพะ เรื่องเทคโนโลยีและการสร้างความรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ ประกอบกับการสร้างสรรค์หลักสูตรหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุและความถนัดหรือความชำนาญของผู้สูงอายุที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในพื้นที่

4) ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างให้เกิดการวางแผนการทำงานและเป้าหมายร่วมกัน

4.2.2.5 ด้านการบริหารจัดการองค์กร

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาในระยะยาว โดยมุ่งไปที่การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนผู้รับบริการเป็นหลัก เนื่องจากที่ผ่านมา ประเด็นในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเปลี่ยนไปตามผู้บริหาร ขาดความต่อเนื่อง

2) เพิ่มศักยภาพของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหมาะกับงานและผสมผสานทักษะความชำนาญของบุคลากรรุ่นเก่าและความรู้ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ของบุคลากรรุ่นใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานยุคใหม่ให้มีทักษะการให้บริการเฉพาะทางมากขึ้น เช่น ด้านข้อมูลการค้าการลงทุน

ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้อัตลักษณ์พื้นถิ่น เป็นต้น ดังนั้น จะต้องทำแผนการวางการพัฒนากำลังคนโดยผู้บริหารระดับสูงร่วมกับ ผู้บริหารด้านทรัพยากรมนุษย์ ต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ต่อภารกิจขององค์กรเพื่อรองรับการจัด กำลังคน มีการลงทุนในคน กำหนดรูปแบบ สมรรถนะ แต่ละตำแหน่งชัดเจน สร้างวัฒนธรรมองค์กร และค่านิยมของคนที่พร้อมทุ่มเทกับองค์กร

3) ผู้บริหารจะต้องมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรที่จะก้าวไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ผู้บริหารในองค์กรต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย กรอบการทำงานที่ชัดเจน เอาใจใส่ต่อการวิเคราะห์ทฤษฎีเป็นผู้นำเชิงรุก มองหาโอกาส พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ปรับตัว เร็วต่อการเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับความเสี่ยง สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการองค์กร ให้ไปสู่เป้าหมาย พร้อมสนับสนุนการบริหารไปสู่องค์กรนวัตกรรม ให้ความสำคัญต่อกระบวนการคิดที่ถูกต้องในการบริหารจัดการในปัจจุบัน และพร้อมให้การสนับสนุนองค์กรพัฒนาไปสู่การแข่งขันในอนาคต ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

4) ต้องสร้างความภาคภูมิใจให้กับการทำงานของบุคลากรในองค์กร โดยการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การแก้ไขปัญหางานประจำ เช่น การจัดทำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ วิธีทำงาน วิธีการแก้ปัญหาในการทำงานในลักษณะที่คล้ายกันของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีกิจกรรมสร้างความรู้ร่วมกันซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจของบุคลากรและสามารถแก้ปัญหาและปรับปรุงการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

5) ปรับรูปแบบการดำเนินงานจากการทำงานเชิงรับตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ให้เป็นการดำเนินงานที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการอย่างทันเวลา ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และจำเป็นต้องมีหน่วยวางแผนจากการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการ

4.3 บทวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal)

แนวทางการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นต้องเข้าใจในบริบทที่เกี่ยวข้องจากระดับประเทศที่ต้องเผชิญและรับมือกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีความผันแปรสูงและเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และสามารถเป็นได้ทั้งโอกาสที่ช่วยเสริมสร้างประโยชน์ หรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต การได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ที่เปลี่ยนแปลงการพัฒนาทั่วโลกซึ่งรวมถึงประเทศไทยในทุกภูมิภาคและทั่วทุกจังหวัดในหลากหลายมิติ การ

คาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกที่มีความซับซ้อนในหลายเรื่องและหลายมิติส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศไทยทุกระดับในภูมิภาคและจังหวัด การวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อปรับแก้ข้อจำกัดเดิม และใช้ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นที่มีในการสร้างสรรค์โอกาสในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบทั้งทางบวกและลบ ในครั้งนี้ศึกษาใน 5 ด้าน คือ

1) ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน

แนวทางการกระจายการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและเมือง ตามร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 เพื่อกระจายประโยชน์จากความเจริญทางเศรษฐกิจ กระจายโอกาสเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งสร้างความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน โลจิสติกส์ และดิจิทัลเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและพื้นที่เมือง เพื่อให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ทั้งการเข้าถึงแหล่งความรู้ แหล่งเงินทุน และสวัสดิการทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนเรื้อรังและป้องกันการส่งต่อความยากจนไปยังลูกหลาน โดยเน้นส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพที่มีคุณภาพแก่เด็กและเยาวชนจากครัวเรือนยากจน พร้อมทั้งพัฒนาหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมที่มีการบูรณาการอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตให้ทุกคนในสังคมได้รับความคุ้มครองทางสังคมอย่างเหมาะสมเพียงพอ สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างยั่งยืน

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นจากสภาพสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาของจังหวัด การเป็น MICE City รวมถึง Smart City กำหนดยุทธศาสตร์เป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ ศูนย์กลางทางการแพทย์ และศูนย์กลางอุตสาหกรรมชีวภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โครงการขนาดใหญ่ (Mega Project) ได้แก่ รถไฟทางคู่ รถไฟความเร็วสูงที่อยู่ระหว่างการพิจารณาดำเนินการ รวมถึงโครงการรถไฟเส้นทางสาย บ้านไผ่-มหาสารคาม-ร้อยเอ็ด-มุกดาหาร-นครพนม โครงการพัฒนาท่าเรือบก (Dry Port) ของการทำเรือแห่งประเทศไทย บริเวณอำเภอน้ำพอง ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาเมืองและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้อง

เตรียมความพร้อมให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ผลกระทบจากการพัฒนามีทั้งด้านบวกและลบ มีทั้งผู้ที่ได้รับประโยชน์และสูญเสียประโยชน์

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดขอนแก่นในปี พ.ศ.2563 สูงเป็นอันดับสองของภาครองจากจังหวัด นครราชสีมา ในขณะที่รายได้ประชากรต่อหัวสูงเป็นอันดับหนึ่งของภาค ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด สาขาการบริการมากเป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร การปลูกพืชเชิงเดี่ยว ข้าว อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง มีการใช้สารเคมีก่อให้เกิดสารเคมีตกค้างในดินและผลผลิตทางการเกษตร ปริมาณผลผลิตต่อไร่ส่วนใหญ่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ การเข้าสู่สังคมสูงวัยทำให้ผลิตภาพการทำงานภาคการเกษตรลดลง

การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเมืองและชุมชนให้มีความสำคัญ ในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเมือง และชุมชนเกษตรกรรม ซึ่งมีจำนวนมาก ประสบปัญหาพืชผลทางการเกษตรเสียหาย พื้นที่ไม่เหมาะสมในการทำเกษตร ไม่มีแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเพียงพอ กิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริม และสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ครัวเรือนในพื้นที่มีทั้งการเกษตรกรรม หัตถกรรม มีเป้าหมายเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และสามารถจำหน่ายผลผลิตสร้างรายได้ มีกิจกรรมส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปขั้นต้น มีน้อยมากที่แปรรูปขั้นกลาง และขั้นสูง ที่ต้องใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม จากสถาบันการศึกษา หรือสถาบันความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าวในสังคมเกษตรกรรมชนบทที่มีแรงงานสูงวัย ส่วนใหญ่เป็นโครงการระยะสั้น ขาดความต่อเนื่องที่จะเกิดผลผลิตและผลลัพธ์ ตามเป้าหมาย มีทั้งขึ้นกับนโยบายของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละสมัยที่ให้น้ำหนักการทำงานพัฒนาไปในด้านใดมากกว่า

2) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จังหวัดขอนแก่นมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 225 แห่ง ปริมาณขยะตกค้างมากกว่า 110,000 ตัน ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในจังหวัดขอนแก่นประมาณ 1,040 ตันต่อวัน หรือ ประมาณ 366,634 ตันต่อปี โดยมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเฉลี่ยประมาณ 0.57 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน โดยมีขยะอันตรายประมาณร้อยละ 0.33 ของขยะทั้งหมด การเกิดขยะสามารถแบ่งตามขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

- (1) เทศบาลนครขอนแก่น มีอัตราการเกิดมูลฝอยประมาณ 1 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน
- (2) เทศบาลเมือง มีอัตราเกิดมูลฝอยเฉลี่ยประมาณ 0.73 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน

(3) เทศบาลตำบล มีอัตราเกิดมูลฝอยเฉลี่ยประมาณ 0.68 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน

(4) ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและชุมชน ได้แก่ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลง และพาหะของโรค เป็นบ่อเกิดของโรค ก่อให้เกิดความรำคาญ ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมทั้งมลพิษทางน้ำ มลพิษของดิน และมลพิษของอากาศ ทำให้เกิดการเสี่ยงต่อสุขภาพ เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจขยะมูลฝอยปริมาณมาก ๆ ย่อมต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดการเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพ และทำให้ขาดความสง่างาม

(5) องค์การบริหารส่วนตำบล มีอัตราเกิดมูลฝอยเฉลี่ยประมาณ 0.43 กิโลกรัมต่อคน การกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันมีระบบกำจัด จำนวน 8 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลนครขอนแก่น เทศบาลเมืองชุมแพ เทศบาลเมืองบ้านไผ่ เทศบาลตำบลน้ำพอง เทศบาลตำบลหนองแก เทศบาลตำบลแวงใหญ่ เทศบาลตำบลศิลา และเทศบาลตำบลหนองมะเชื้อ รองรับขยะได้จำนวน 328 ตันต่อวัน หรือคิดเป็นร้อยละ 32.66 ของปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมดของจังหวัด ในปัจจุบัน ศูนย์กำจัดขยะเทศบาลนครขอนแก่นซึ่งใช้งานร่วมกับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ใกล้เคียงประสบปัญหา ด้านการกำจัดขยะไม่เป็นไปตามเป้าหมาย รวมถึงปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นสูงมากจากสถานการณ์โควิด-19 จึงได้ลดปริมาณขยะนำเข้าลง ส่งผลกระทบต่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้พื้นที่กำจัดขยะร่วมกับเทศบาลนครขอนแก่นจำเป็นต้องลดปริมาณขยะในพื้นที่ของตนเอง

จากการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัยพบว่าทิศทางการจัดการขยะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการจัดการขยะต้นทาง การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการคัดแยกขยะ จัดระบบการคัดแยกขยะมูลฝอยประเภทต่างๆ ในการจัดเก็บรวบรวมขยะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีความแตกต่างกันให้การให้บริการภาชนะรองรับขยะมูลฝอย เช่น ถังขยะหรือถุงพลาสติกสำหรับรองรับขยะครัวเรือน

มีการรณรงค์และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการคัดแยกขยะ และมีการจัดตั้งศูนย์รวบรวมขยะและมีการคัดแยกขยะออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ขยะทั่วไป ขยะอันตราย ขยะรีไซเคิลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนมากมีการจัดหาภาชนะรองรับขยะและมีรถเก็บขน มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งดำเนินโครงการปลอดถังขยะมีการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

(1) การแปรรูปขยะเพื่อเป็นพลังงาน เป็นการนำขยะที่สามารถเปลี่ยนเป็นพลังงานความร้อนและผลิตไฟฟ้า การดำเนินงานในลักษณะนี้จะพบในเทศบาลนครขอนแก่นและเทศบาลเมืองบ้านไผ่ซึ่งกำลังวางแผนจะก่อสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะ เนื่องจากจากต้องใช้งบประมาณสูงและเหมาะสมสำหรับพื้นที่ที่มีปริมาณขยะจำนวนมาก

(2) การนำขยะอินทรีย์จำพวกเศษอาหารที่เหลือจากร้านอาหารในพื้นที่ไปเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนมากนำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ยหมัก

(3) การกำจัดขยะส่วนมากกำจัดโดยการฝังกลบในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ แต่ยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่มีการออกแบบระบบป้องกันการปนเปื้อนของน้ำเสียจากกองขยะ ส่งผลให้น้ำเสียจากกองขยะไหลซึมลงสู่ชั้นน้ำใต้ดินทำให้น้ำใต้ดินเสื่อมคุณภาพจนส่งผลกระทบต่อการใช้งานน้ำอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ยังขาดการป้องกันน้ำท่วม กลิ่นเหม็น และส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิทัศน์

ค่าใช้จ่ายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนมากเกิดจากค่าใช้จ่ายในการขนส่งขยะมูลฝอย (Transfer Fee) สำหรับท้องถิ่นที่ไม่มีสถานที่กำจัดขยะของตนเองและอยู่ห่างไกลจากศูนย์กำจัดขยะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้ทำข้อตกลงทำความร่วมมือในการกำจัดหรือฝังกลบ การขนส่งขยะมูลฝอยมายังศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย โดยตรงจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายด้านการขนส่ง และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง

3) ด้านการจัดการการศึกษา

โครงสร้างประชากรของประเทศไทยแต่แรกเกิด ถึงวัยเรียนมีแนวโน้มลดลง ซึ่งจังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ.2564 มีผู้อยู่ในวัยเรียน ร้อยละ 20.8 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) และมีแนวโน้มลดลง การที่มีวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง อาจนำมาซึ่งปัญหาขาดแคลนกำลังแรงงานในการพัฒนาพื้นที่ อาจจำเป็นต้องพึ่งพิงแรงงานจากต่างพื้นที่หรือต่างชาติมากขึ้น ในขณะเดียวกันประชากรในวัยเรียนของจังหวัดขอนแก่นที่มีการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาจากระดับประถมศึกษา เข้าสู่มัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ผู้เรียนลดลงกว่าร้อยละ 55.6 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น, 2564) จากพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 41 กำหนดให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น และมาตรา 15 กำหนดให้จัดการศึกษา มี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ให้สถานศึกษาในสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

มีสิทธิในการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ โดยใช้แผนพัฒนาการศึกษาเป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษาชาติ ซึ่งสถานศึกษาในสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นมี 54 แห่ง (แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2562-2565)

จากแนวโน้มโครงสร้างประชากรของจังหวัดขอนแก่นที่คาดว่าจะมีกลุ่มประชากรวัยเรียนมีแนวโน้มลดลง ส่งผลให้การขยายสถานศึกษาในเชิงปริมาณลดความจำเป็นลง และเป็นโอกาสในการยกระดับคุณภาพ ความเสมอภาค และประสิทธิภาพทางการศึกษา การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและ ความแพร่หลายของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มากขึ้น ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน อาทิ การเรียนรู้ทางไกล การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้ที่สนับสนุนศักยภาพรายบุคคล ที่จะมียุทธศาสตร์สำคัญในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีพื้นที่ทำงานกับชุมชน การจัดการการศึกษาโดยตั้งศูนย์พัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงสามขวบ เป็นช่วงการเจริญเติบโตที่สำคัญของเด็กทุกคน สมอจะมีการพัฒนาสร้างการเรียนรู้ การรับรู้จากสัมผัสต่าง ๆ การจัดการหลักสูตรที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 และหลักสูตรเฉพาะท้องถิ่นเพื่อสร้างพัฒนาการของเด็กให้เติบโตเป็นกำลังแรงงานที่มีคุณภาพ

4) ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต

จากการที่สังคมไทยเข้าสู่การเป็น สังคมสูงวัย มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 โดยในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุรวมกว่า 11.6 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 17.57 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่าจะภายในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยจะกลายเป็น สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ที่มีประชากรอายุมากกว่า 60 ปี สูงถึงร้อยละ 20.1 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งจังหวัดขอนแก่นในปี พ.ศ.2564 มีจำนวนประชากรอายุมากกว่า 60 ปี ถึงร้อยละ 18.9 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) สวนทางกับประชากรวัยเรียนและวัยแรงงานที่มีแนวโน้มลดลง ทำให้การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอาจส่งผลให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูงกว่ากลุ่มผู้มีอายุน้อย ความต้องการงบประมาณเพื่อเป็นสวัสดิการรองรับวัยเกษียณจากอัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุต่อวัยแรงงานที่มากขึ้น รวมถึงงบประมาณด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ การปรับปรุงกระบวนการและรูปแบบการให้บริการสาธารณะในรูปแบบดิจิทัล การพัฒนาระบบสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสาร ที่องค์กรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อน แต่ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรเชิงโครงสร้างการบริหารงานแบบภาครัฐ ราชการ มีขั้นตอนกระบวนการตามระเบียบปฏิบัติของระบบราชการที่ไม่สนับสนุนการทำงานในยุคดิจิทัลที่มีการเชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลและบูรณาการภายในองค์กรแทนที่มีการแยกส่วนกัน ขาดการแบ่งปันหรือการพัฒนาข้อมูลร่วมกัน ยังยึดกรอบอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย มีบ้างที่ยึดติดกรอบอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการดำเนินการเองมากกว่าการให้ความร่วมมือสนับสนุนกับภาคส่วนต่าง ๆ และประชาชนในพื้นที่ ยังมีกฎระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ล้าสมัยจำนวนมากที่ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน ทำให้ประชาชนและภาคธุรกิจต้องแบกรับต้นทุนค่าเสียโอกาสนี้

การพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของการบริหารจัดการให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและทันต่อสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เร่งปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถให้บริการที่มีคุณภาพมาตรฐานแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม เร่งพัฒนากลไกที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัลและนำเทคโนโลยี นวัตกรรมมาใช้ในการให้บริการสาธารณะอย่างสะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล

4.4 สรุปปัจจัยที่ขาดหาย (Missing link) ที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัย 5 มิติ ได้แก่

1) ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน

(1) การประยุกต์ใช้เอกลักษณ์ท้องถิ่นในการสร้างมูลค่าทางธุรกิจของผลผลิต และผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ รูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้ทั้งในเชิงของการท่องเที่ยว การขายสินค้า (ผลผลิต) และบริการ (ผลิตภัณฑ์) การต่อยอดขยายผลเพื่อสร้างความภูมิใจ ปลุกจิตสำนึกรักและหวงแหนท้องถิ่นของคนในพื้นที่ เช่น การนำเสนอเมนูอาหารประจำถิ่น (Local Gastronomy) ที่ผสมผสานความทันสมัย ความเป็นพื้นถิ่น และวัฒนธรรมที่ฝังตัวอยู่ในสินค้าและบริการของชุมชน

(2) กระบวนการตลาด ในการศึกษาความต้องการของลูกค้า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพประชาชนในพื้นที่แทบไม่ได้มีการศึกษาความต้องการของลูกค้า การกำหนดเป้าหมาย การทำแผนการตลาด การส่งเสริมการขาย การกำหนดราคาขาย ช่องทางการขายในพื้นที่ชุมชน และออนไลน์ การส่งมอบสินค้าให้ลูกค้า เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาอาชีพของประชาชนในพื้นที่ให้ต่อเนื่องและยั่งยืน

(3) การเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการของพื้นที่ ให้ราคาเพิ่มสูงขึ้นจากปกตินอกจากการทำบรรจุภัณฑ์ (Package) การโฆษณาประชาสัมพันธ์แล้ว “เรื่องเล่า” ที่มาของสินค้าและบริการที่มีมูลค่าแอบซ่อนอยู่ ตั้งแต่แหล่งวัตถุดิบ เช่น เรื่องเล่าของผักข้าสูง เทศบาลตำบลข้าสูงรักษาสุขภาพ ประชาชนในพื้นที่บริโภคพืช ผัก จากกลุ่มเกษตรกรปลูกผักอินทรีย์ ประชากรในพื้นที่ไม่มีสารตกค้างที่เป็นอันตรายต่อชีวิตอันเป็นสาเหตุสำคัญของโรคร้ายแรงหลายโรค เป็นต้น หรือการสร้างเรื่องเล่าที่มีคุณค่า ความพิถีพิถันในกระบวนการผลิตสมุนไพรที่มีความปลอดภัยต่อผู้ใช้ ของกลุ่มเกษตรกรที่องค์การบริหารส่วนตำบลแคนเหนือให้การส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น เรื่องเล่าที่สร้างขึ้นอิงจากข้อมูลความเป็นจริงตั้งแต่ ที่มาของวัตถุดิบ กระบวนการผลิต กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต ความเชื่อที่นำมาสร้างความศรัทธาเป็นจุดขาย หรืออิงวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1) ปัญหาการขาดแคลนสถานที่กำจัดขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการจัดหาสถานที่แห่งใหม่จะต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนมากแล้วประชาชนในหมู่บ้านไม่ต้องการให้สถานที่กำจัดขยะตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง

(2) ขาดการวางแผนการจัดการและความร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดตั้งศูนย์จัดการขยะร่วมกัน

(3) ปัญหาด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ สำหรับการจัดการขยะไม่เพียงพอ

(4) ขาดผู้ควบคุมและชำนาญงานเฉพาะด้านจึงเกิดผลกระทบจากขยะที่สถานที่ฝังกลบอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการเกิดปัญหาการร้องเรียนจากชุมชน

(5) ปัญหาการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะ ไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายที่ใช้ ในการดำเนินการ การจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ที่มีการกำหนดให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจกำกับดูแล

การจัดการขยะมูลฝอยที่ดำเนินการ โดยท้องถิ่น เป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในการรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองในที่หรือทางสาธารณะเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ครอบคลุมถึงกระบวนการบริหารจัดการมูลฝอยทั้งระบบ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 5 ซึ่งกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานสาธารณสุขกับออกกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมหรือยกเว้นค่าธรรมเนียมและกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้มาตรา 20 และมาตรา 63 ที่กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นกำหนดค่าธรรมเนียมตามหลักเกณฑ์วิธีการเงื่อนไขและไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อเสนอแนะด้านการจัดการขยะ

(1) ส่งเสริมให้ชุมชน มีการจัดการตนเอง ให้ชุมชนมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อมชุมชน และร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาตามสภาพ ปัญหาและความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนเอง รูปแบบและวิธีการที่แต่ละชุมชนกำหนดจะยึดหลัก วิธีพอเพียง โดยให้ใช้ทุนทางสังคม ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาดำเนินการ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและบริบทแต่ละพื้นที่ ผลผสมผสาน ภูมิปัญญา การดำเนินงานเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ทั้งบ้าน โรงเรียน วัด และสถานที่ราชการในตำบล

(2) จากปัญหาต้นทุนการจัดเก็บขยะที่ไม่สะท้อนต้นทุนการจัดการขยะ ควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออก ข้อบัญญัติของเทศบาล หรือมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยที่สอดคล้องกับสภาพทาง เศรษฐกิจของชุมชน และสังคม รวมถึงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและการบังคับใช้ ข้อบัญญัติดังกล่าว และส่งเสริมให้ร่วมรับผิดชอบในการจ่ายค่าจัดการขยะมูลฝอยในอัตราที่เหมาะสมตามหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้รับผิดชอบ

(3) ควรมีการจัดทำแผนการจัดการขยะให้สามารถบูรณาการกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ พร้อมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ รวมถึงกำหนดให้ภาคเอกชนเข้าดำเนินการมากขึ้น เพราะมีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยในการกำจัดขยะ มูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ

(4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนและสร้างความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นภาคีเครือข่ายระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อร่วมกันจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ

(5) ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ให้อำนาจกำหนดค่าธรรมเนียม ใบอนุญาตและค่าธรรมเนียมบริการมีสองฉบับที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

(6) หน่วยงานระดับกระทรวงซึ่งทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายด้านการจัดการขยะ ควรบูรณาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยทุกฉบับรวมเป็นกฎหมายกลาง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการบริหารจัดการขยะแต่ละประเภทอย่างเป็นระบบและถูกสุขลักษณะตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง ได้แก่ การคัดแยกและการกำหนดวันทิ้งขยะแต่ละประเภทการรวบรวม การขนส่ง และการกำจัดขยะมูลฝอยแต่ละประเภทอย่างถูกหลักวิชาการ

(7) กำหนดให้มีหน่วยงานกลางทั้งในระดับนโยบายและในระดับจังหวัดซึ่งอาจจะเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย มาตรการ แนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน และ เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของสภาพสังคม วัฒนธรรม และสภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ

3) ด้านการจัดการการศึกษา

(1) เด็กในวัย 0-6 ปี เป็นวัยที่ต้องให้ความสำคัญในพัฒนาการของเด็ก เพราะเป็นช่วงวัยที่มีการจดจำเรื่องราวและการเรียนรู้ที่ดี จึงมีความจำเป็นในการให้ความสำคัญในวัยนี้ เด็กในวัยนี้จะโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

(2) การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กปฐมวัยยังไม่ทั่วถึง

(3) การให้ความสำคัญด้านการศึกษาของครอบครัว

(4) การจัดการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัยให้เด็กได้มีพัฒนาการสมวัยและอาจเกินกว่าวัย

4) ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต

(1) ด้วยโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้จะต้องมีการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้รองรับกับโลกที่เปลี่ยนด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

(2) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรงและความรู้ความเชี่ยวชาญที่สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับผู้คนมากมาย แต่ด้วยอายุทำให้สูญเสียโอกาสในอาชีพที่รองรับ

(3) สังคมในปัจจุบันส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ที่อาจจะมีความหวาดระแวง โรคอัลไซเมอร์ เพราะผู้สูงอายุไม่มีอะไรทำ อยู่บ้าน ดังนั้น ควรหาโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีเวทีให้แสดงออกและมีการพูดคุยพบสังสรรค์กับเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกัน ตลอดจนสร้างอาชีพให้มีรายได้เลี้ยงชีพ เพื่อช่วยบำบัดสุขภาพจิต

5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร

(1) การนำเทคโนโลยี นวัตกรรมด้านดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) ออนไลน์ ต่าง ๆ ได้แก่ เฟสบุ๊ค ไลน์ อินสตาแกรม เว็บไซต์ ช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ เช่น QR Code ยังมีกลุ่มประชาชนผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งที่ไม่มีความคุ้นเคยกับเครื่องมือเพื่อเข้าถึงช่องทางดังกล่าว รวมถึงการไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเทคโนโลยีดังกล่าว จึงทำให้ขาดโอกาสในการติดต่อสื่อสารกับองค์กร

4.5 คู่มือแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) 5 มิติ ได้แก่

1) นวัตกรรมด้านการพัฒนาเมือง และชุมชน (รายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ก)

นวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ทั้งในระดับเทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีสภาพสังคม บริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน มีเป้าหมายที่สำคัญที่ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ในพื้นที่มีรายได้จากการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ จากผลผลิต สินค้า และบริการของชุมชนอย่างยั่งยืน

กระบวนการสร้างและพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่

การดำเนินโครงการเพื่อสร้างและพัฒนาอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนสามารถดำเนินการผ่านขั้นตอน ดังนี้

1) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน ในการสร้างและพัฒนาอาชีพของประชาชนในพื้นที่ สามารถวัดผลสำเร็จได้ในเชิงปริมาณ และต่อหรือเชิงคุณภาพ มีการกำกับติดตามการดำเนินงานตลอดระยะเวลาดำเนินงาน

2) การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในกิจกรรมการดำเนินงาน เพื่อสร้างโอกาสการพัฒนา โดยต้องมีการหารือกับเครือข่ายสร้างความร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่ในการผลักดันกิจกรรมไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน

3) การใช้องค์ความรู้จาก 3 ศาสตร์ในการดำเนินงาน ได้แก่

ศาสตร์พระราชา ตามแนวทางการพัฒนาของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มีความลุ่มลึก รอบด้าน มองการณ์ไกล และเน้นความยั่งยืนยาวนาน เป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิต มุ่งองค์ประกอบในการพัฒนาการศึกษาและสุขภาพ การเพิ่มผลิตภาพการผลิต การค้นคว้าวิจัย การบริหารความเสี่ยง การอนุรักษ์ธรรมชาติ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างอาชีพของคนในชุมชน

ศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏชาวบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่

ศาสตร์สากล องค์ความรู้ทางวิชาการ ผลงานการศึกษาค้นคว้า เทคโนโลยีและนวัตกรรม ผสมผสานองค์ความรู้จากทั้ง 3 ศาสตร์ในการกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการดำเนินงานในแต่ละเรื่องให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น

1) การผสมผสานและนำองค์ความรู้จาก 3 ศาสตร์ไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ชุมชนปลูกพืชผักปลอดภัยเพื่อลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือน การลดการใช้ขยะและสร้างมูลค่าจากการนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นต้น

2) การประเมินความสำเร็จผลการดำเนินงาน มีรูปแบบการประเมินโครงการโดยการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบที่เหมาะสมแต่ละประเด็นเนื้อหา เช่น การประเมินความพึงพอใจและการรับรู้การดำเนินโครงการ เป็นต้น

ในการดำเนินงานตามกระบวนการดังกล่าวข้างต้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดเตรียมความพร้อมของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมกระบวนการสร้างและพัฒนาอาชีพของประชาชนในพื้นที่ คือ

1) การสร้างระบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งสนับสนุนกระบวนการสร้างและพัฒนาอาชีพของประชาชนในชุมชนทั้งในและนอกพื้นที่อย่างบูรณาการการทำงานร่วมกันของบุคลากรในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค องค์การต่าง ๆ สถาบันการศึกษา ภาครัฐกิจ ภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่ ให้เกิดการรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายเพื่อบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ของชุมชนอย่างยั่งยืน

2) นำผลงานการศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านการตลาดของผลผลิต และต่อหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชนในพื้นที่ที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเอง หรือที่มีการศึกษาวิจัยแล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและช่องทางการตลาดให้เหมาะสมเฉพาะตามประเภทของผลผลิต และต่อหรือผลิตภัณฑ์

3) การเก็บรวบรวมและการบริหารจัดการฐานข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่ ข้อมูลด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการตลาด ของพื้นที่ ได้แก่

ข้อมูลด้านกายภาพ ประกอบด้วยสภาพพื้นที่ คุณภาพดินเหมาะสมปลูกพืชชนิดใด ปริมาณฝนเฉลี่ยต่อปี แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำสร้างขึ้นใหม่ เป็นต้น

ข้อมูลด้านชีวภาพ จำนวนและปริมาณชนิดพันธุ์พืชที่ปลูกมีจำนวนผลผลิตต่อไร่เท่าไร ปัญหาจากการผลิต พืชผักพื้นถิ่นที่มี การปศุสัตว์ ประมง พันธุ์ที่ใช้เลี้ยง เป็นต้น

ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจ สังคม การตลาด ประกอบด้วย ข้อมูลปฏิทินงานบุญประเพณีในรอบปี จำนวนประชากร ครัวเรือน ในพื้นที่ รายได้และหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือน พื้นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ อื่น ๆ ของชุมชน จำนวนร้านค้า ตลาดในชุมชน จำนวนและประเภทวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ ภารกิจที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ โดยศึกษาระเบียบ กฎหมาย ในการให้อำนาจต่อท้องถิ่นที่มีข้อจำกัด ต้องพยายามหาวิธีการในการดำเนินงานที่ไม่ผิดระเบียบแต่สามารถดำเนินการได้ เช่น ระเบียบการจัดซื้อจัดจ้าง ต้องทำการวิเคราะห์ในการดำเนินงานอย่างรอบคอบเพื่อไม่ให้ผิดระเบียบ และดำเนินการด้วยความถูกต้อง

แนวทางการสร้างและพัฒนาอาชีพตามห่วงโซ่อุปทาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ

- 1) โครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
- 2) องค์ความรู้และทักษะในวิชาชีพ
- 3) ด้านการตลาด สินค้าและบริการของชุมชน

องค์ประกอบสำหรับแนวทางการสร้างและพัฒนาอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ตามห่วงโซ่อุปทาน ดังนี้

1) โครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ สำนวความพร้อมของพื้นที่ในด้านต่าง ๆ คือ

- ระบบคมนาคม ถนนไปยังแหล่งผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรม การบริการและการท่องเที่ยว
- สัญญาณจราจร ไฟถนน ป้ายบอกทาง ทางเท้า ระบบขนส่งมวลชน สถานที่จอดรถสาธารณะต่อส่วนบุคคล
- ระบบพลังงาน ไฟฟ้า
- ระบบการจัดการน้ำ ระบบประปา ระบบป้องกันน้ำท่วม ท่อระบายน้ำ ระบบการส่งน้ำและชลประทาน
- ระบบสื่อสาร เครือข่ายโทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย
- สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เอกสาร คู่มือ รายละเอียดโครงการ ป้ายประชาสัมพันธ์โครงการตามสถานที่ต่าง ๆ ห้องน้ำสาธารณะ

2) องค์ความรู้และทักษะในวิชาชีพ

- การส่งเสริมองค์ความรู้และทักษะการประกอบอาชีพอย่างซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม รักในอาชีพ ประกอบการ มีการนำใช้ทรัพยากร บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ องค์ความรู้และทักษะการประกอบอาชีพ จากแหล่งที่มาของ 3 ศาสตร์การพัฒนา คือ ศาสตร์พระราชา ศาสตร์ท้องถิ่น และศาสตร์สากล มาใช้เพื่อยกระดับทักษะวิชาชีพแต่ละประเภทของประชาชนในพื้นที่

- ทักษะการบริหารจัดการด้านธุรกิจเกษตรกรรม หัตถกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ ครอบคลุมเนื้อหา การวางแผน การจัดการองค์กร การควบคุม กำกับติดตามการทำงาน และการประเมินผล การจัดการการผลิตสินค้าและบริการ การจัดการด้านการเงินและบัญชีที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

- กระบวนการตลาด การเพิ่มพูนทักษะการบริหารจัดการตลาด การศึกษาความต้องการของลูกค้า การกำหนดเป้าหมาย การทำแผนการตลาด การส่งเสริมการขาย การกำหนดราคาขาย ช่องทางการขายในพื้นที่ ชุมชน และออนไลน์ การส่งมอบสินค้าให้ลูกค้า

- เทคโนโลยีและนวัตกรรม มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดย เทคโนโลยีที่ใช้พัฒนาในพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาลดค่าใช้จ่าย การประหยัดเวลาการทำงาน เพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีนวัตกรรมที่เป็นความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ หรือเป็นการพัฒนาจากของเดิมในพื้นที่ที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์และมีคุณค่า

- การบริหารจัดการชุมชนต่อวิสาหกิจชุมชนต่อกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) ในรูปแบบการบริหารจัดการทางธุรกิจ

- การรับรองมาตรฐานสินค้าและบริการ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค การรับรองมาตรฐานทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) หรืออินทรีย์ (Organic) ของผลิตผลทางการเกษตร การรับรองมาตรฐานทางด้านอาหารและยา การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

- การเพิ่มมูลค่า ด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ขั้นต้น ขั้นกลาง การออกแบบและสร้างบรรจุภัณฑ์หีบห่อ (Packaging) การออกแบบตราสัญลักษณ์สินค้าผลิตภัณฑ์ หรือของกลุ่ม (Brand) การสร้างเรื่องราวของสินค้าและบริการ ในมิติด้าน แหล่งที่มาของวัตถุดิบ กระบวนการผลิต กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต ความเชื่อที่นำมาสร้างความศรัทธาเป็นจุดขาย หรืออิงวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

3) ตลาด

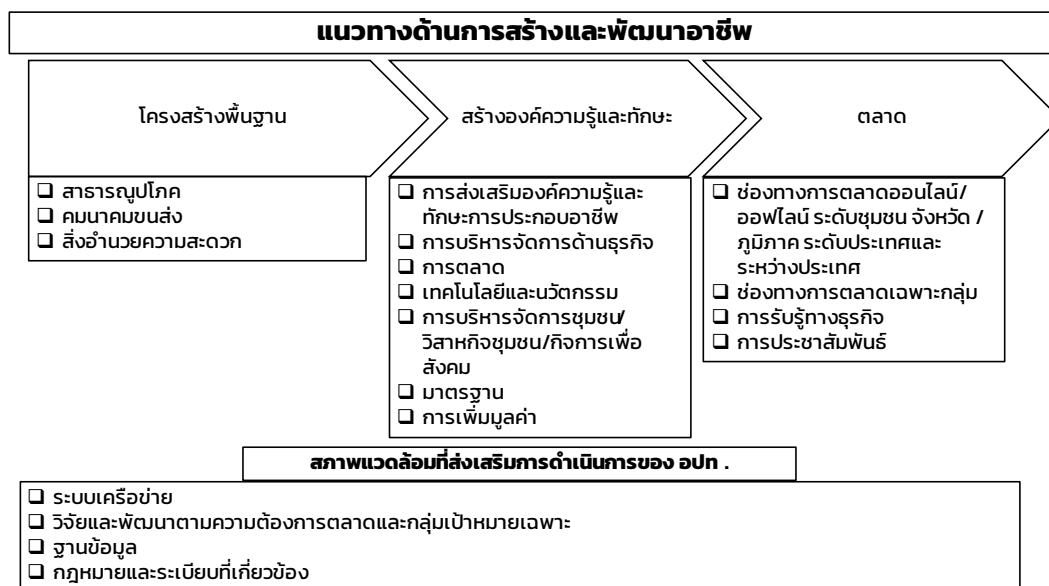
- ช่องทางการตลาดออนไลน์ต่อออฟไลน์ ระดับชุมชน จังหวัดต่อภูมิภาค ระดับประเทศและระหว่างประเทศ

- ช่องทางการตลาดเฉพาะกลุ่มสำหรับสินค้าและบริการเฉพาะ

- การรับรู้ทางธุรกิจในด้านเกษตรกรรม หัตถกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการในระดับชุมชน ของประชาชน และเครือข่ายในและนอกพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- การประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้อย่างต่อเนื่องในพื้นที่ และนอกพื้นที่ผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย โดยใช้เครื่องมือและสื่อการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม

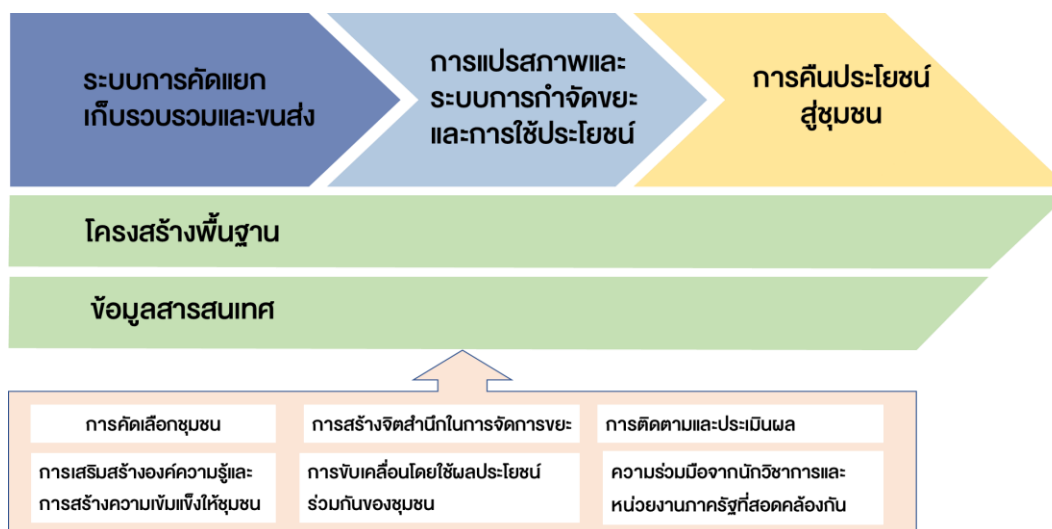
หวังใช้แนวทางด้านการสร้างและพัฒนาอาชีพ ดังภาพที่ 4-1

ภาพที่ 4-1 แนวทางการสร้างและพัฒนาอาชีพ

2) นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (รายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ข)

การศึกษานวัตกรรมด้านการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแสดงในรูปแบบของห่วงโซ่
อุปทานการจัดการขยะ ตามขั้นตอนการจัดการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังแสดงในภาพที่ 4-2

ภาพที่ 4-2 โครงสร้างของตัวแบบห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะ

การพัฒนาหรือสร้างนวัตกรรมด้านการจัดการขยะต้องมีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมในการดำเนินการและกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น คัดเลือกจากความเข้มแข็งของคนในชุมชน ความสามัคคีของชุมชนกับผู้นำชุมชน ทักษะและวิสัยทัศน์ในการจัดการขยะ เมื่อพิจารณาตามห่วงโซ่อุปทานของการจัดการขยะ พบว่ามีกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินงานในระดับต่าง ๆ ดังนี้

กระบวนการหลัก กระบวนการหลักตามห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะกำหนดเป็นกระบวนการงานต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จากการลงพื้นที่พบว่าท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จมีรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 กระบวนการคือ การคัดแยก เก็บรวบรวมและขนส่ง การแปรรูปและระบบการกำจัดขยะและการใช้ประโยชน์ และการคืนประโยชน์สู่ชุมชน

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความรู้ในรูปแบบต่างๆ จัดประชุมเพื่อรับฟังการบรรยายการจัดการขยะในครัวเรือนจากหน่วยงานวิชาการ หรือการถ่ายทอดองค์ความรู้จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่ ให้แก่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำ ท้องที่ ผู้แทนในชุมชน อาสาสมัครต่างๆ เพื่อปรับแนวคิดและให้เกิดความร่วมมือในการคิด คัดแยกขยะในครัวเรือน

2) การจัดตั้งธนาคารขยะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากระบบธนาคารขยะในตำบล หมู่บ้าน ชุมชน จะเป็นการสอนให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะในครัวเรือนเกิดขึ้น โดยมีสวัสดิการจากการขายขยะรีไซเคิลให้ ธนาคารขยะเป็นแรงจูงใจและกระตุ้นในการสร้างความตระหนักรู้ กระตุ้นให้เกิดการแข่งขัน แสดงออกถึงความรับผิดชอบที่ต้องมีร่วมกัน การจัดการขยะที่ต้นทางซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการแก้ปัญหาขยะ เพราะหากต้นทางจัดการขยะได้มีประสิทธิภาพก็จะทำให้เหลือปริมาณขยะที่จะเข้าสู่กลางทางและปลายทางลดลง

3) การใช้ประโยชน์จากขยะของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น แต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการวิเคราะห์องค์ประกอบขยะ และร่วมหาแนวทางในการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนเอง ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภทการใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

(3.1) การคัดแยกของเสียจากแหล่งกำเนิดมาหมุนเวียนใช้ใหม่ การคัดแยกของเสียจากแหล่งกำเนิด คือของเสียจากอาคารบ้านเรือนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น ขวด กระดาษ พลาสติก ยาง โลหะ ฯลฯ ซึ่งจะนำของเสียดังกล่าวไปขายต่อ ๆ ไปจนถึงโรงงานเพื่อผลิตเป็นสินค้าได้

(3.2) การนำมูลฝอยหรือของเสียมาใช้ประโยชน์ด้านพลังงาน ของเสียมิสามารถประกอบจำนวนมากที่สามารถเปลี่ยนเป็นผลผลิตทางพลังงาน โดยขบวนการเผาไหม้จากมูลฝอยสามารถใช้ประโยชน์ในด้านพาณิชย์และอุตสาหกรรม ทั้งสามารถเก็บเป็นพลังงานได้อีก

(3.3) การนำกากของเสียไปเป็นอาหารสัตว์และใช้ประโยชน์ทางการเกษตร

(3.4) การนำมูลฝอยมาหมักทำปุ๋ย การหมักทำปุ๋ยเป็นขบวนการทางชีวเคมีที่เปลี่ยนแปลงหรือย่อยสลายสารอินทรีย์ในของเสีย เพื่อได้ปุ๋ยเป็นอาหารของพืช หรือใช้ดินกลบฝังมูลฝอยในขบวนการฝังกลบมูลฝอย กากของเสียหรือมูลฝอยที่ เหมาะสมสำหรับการหมักปุ๋ย ได้แก่ มูลฝอยสด พืช ผัก ผลไม้ กระดาษ เป็นต้น

(3.5) การนำกากของเสียมาปรับปรุงพื้นที่ กากของเสียสามารถนำไปใช้ปรับปรุงพื้นที่ โดยถมพื้นที่ที่เป็นหลุมเป็นบ่อพื้นที่ที่ต้องการยกระดับความสูง เมื่อถมกากของเสียในพื้นที่ดังกล่าวแล้ว สามารถนำพื้นที่นั้น ๆ ไปใช้ประโยชน์ เช่น ปลูกพืช สร้างอาคาร สร้างสวนสาธารณะ เป็นต้น

กิจกรรมสนับสนุน การที่จะดำเนินการกิจกรรมตามกระบวนการหลักให้ประสบผลสำเร็จและให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนในหลายลักษณะและกิจกรรมที่ทำให้ในกระบวนการหลักในห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถสร้างนวัตกรรมจัดการขยะในแต่ละพื้นที่ได้นั้น เรียกว่ากิจกรรมสนับสนุนในห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะ ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร ข้อมูลสารสนเทศด้านการจัดการขยะ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors) จากการศึกษาบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนวัตกรรมจัดการขยะ พบว่าปัจจัยที่จะส่งผลให้การจัดการขยะห่วงโซ่อุปทานประสบผลสำเร็จ ต้องอาศัยปัจจัยร่วมที่สำคัญดังนี้ การคัดเลือกชุมชน การเสริมสร้างองค์ความรู้และการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน การสร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะ การขับเคลื่อนโดยใช้ผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนตามบริบท การติดตามและประเมินผล ความร่วมมือจากนักวิชาการและหน่วยงานภาครัฐที่สอดคล้องกัน

3) นวัตกรรมด้านการจัดการการศึกษา (รายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ค)

จากการลงพื้นที่พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสถานศึกษาที่ให้การอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ให้เด็กเล็กมีความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนมีความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป จึงถือว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกือบทุกแห่งมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ และในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่แตกต่างกันและมีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการถอดบทเรียนความรู้การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี จึงได้จัดทำ

คู่มือแนวการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 แนวใหม่ (New Normal) ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4-3 โมเดลการบริหารจัดการภาครัฐ การศึกษาศูนย์เด็กเล็ก

การบริหารจัดการภาครัฐ การศึกษาศูนย์เด็กเล็ก

ผลลัพธ์ (Outcome) : เด็กเล็กก่อนเข้ารับการศึกษามีการพัฒนาร่างกาย จิตใจ
 วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สมวัย

กลุ่มเป้าหมาย : เด็กเล็กอายุ 2- 5 ปี

เป้าหมาย : เด็กเล็กอายุ 2 – 5 ปี ทุกคนได้รับการดูแลก่อนเข้ารับการศึกษ

การขับเคลื่อนโมเดลการบริหารจัดการการศึกษาศูนย์เด็กเล็ก ไปสู่การพัฒนาการเด็กเล็กให้มีการ
 สมบูรณ์ตามวัย ครบทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา
 มีดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อม
2. บุคลากร
3. วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้
4. การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว
5. การส่งเสริมเครือข่าย การพัฒนาปฐมวัย
6. การบริหารจัดการ

1. การจัดการสภาพแวดล้อม

การจัดการสภาพแวดล้อมส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยด้านร่างกาย โดยจัดให้มี “3 มี” ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-1 การจัดการสภาพแวดล้อม 3 มี

การจัดการสภาพแวดล้อม 3 มี		
มีสถานที่เล่นกลางแจ้ง	มีสถานที่แยกเป็นสัดส่วน	มีสถานที่สะอาดและปลอดภัย

1.1 มีสถานที่เล่นกลางแจ้ง

สถานที่เล่นกลางแจ้งจัดให้มีเครื่องเล่นที่มีมาตรฐานและเหมาะสมตามพัฒนาการของเด็กตามวัย ส่งผลให้เด็กเล็กมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน สร้างความสุข สร้างการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และสุขภาพร่างกายแข็งแรง

1.2 มีสถานที่แยกเป็นสัดส่วน

สถานที่แยกเป็นสัดส่วนต้องเฉลี่ยพื้นที่เป็นสัดส่วนแยกเป็นแต่ละวัย ได้แก่

- 1) พื้นที่สำหรับการนอน ซึ่งควรมีห้องน้ำแยกเด็กชาย-เด็กหญิง ภายในห้องนอน
- 2) พื้นที่สำหรับการเล่น การทำกิจกรรม
- 3) พื้นที่สำหรับการเรียนรู้ เช่น ห้องอ่านนิทาน
- 4) พื้นที่สำหรับรับประทานอาหาร
- 5) ห้องสำหรับสุขอนามัย เช่น แปร่งฟัน

1.3 มีสถานที่สะอาดและปลอดภัย

- 1) จัดให้มีตารางทำความสะอาดสถานที่ และให้ผู้ปกครองเด็กสับเปลี่ยนเป็นผู้ประเมิน
- 2) ติดตั้งระบบวงจรปิดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยที่ผู้ปกครองเด็กได้รับชมได้

2. บุคลากร

บุคลากรส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยด้านอารมณ์ โดยจัดให้มี “สัดส่วนและปลูกจิต” ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-2 สัดส่วนและการปลูกจิตของบุคลากร

บุคลากร (สัดส่วนและปลูกจิต)	
สัดส่วนครูต่อผู้ดูแลเด็ก	ปลูกจิตสำนึกความเป็นครู

2.1 สัดส่วนครูต่อผู้ดูแลเด็กเหมาะสมเพียงพอในแต่ละกลุ่มอายุ

สัดส่วนครูต่อผู้ดูแลเด็กเหมาะสมเพียงพอในแต่ละกลุ่มอายุ กำหนดอัตราส่วนครูต่อผู้ดูแลเด็ก ต่อ เด็กเล็ก ดังนี้

ตารางที่ 4-3 สัดส่วนครูต่อผู้ดูแลเด็กเหมาะสมเพียงพอในแต่ละกลุ่มอายุ

อายุ	อัตราส่วนครูต่อผู้ดูแลเด็ก : เด็กเล็ก (คน)	จำนวนเด็กในกลุ่มกิจกรรม (คน)
2 ปี	1 : 10	กลุ่มละไม่เกิน 20 คน
3 – 5 ปี	1 : 15	กลุ่มละไม่เกิน 30 คน

2.2 ปลูกจิตสำนึกให้กับบุคลากรถึงการเป็นครูต่อผู้ดูแลเด็กอย่างสม่ำเสมอ

ครูปฐมวัย นอกจากมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการสอนถ่ายทอดความรู้ให้กับ เด็ก ๆ ยังต้องเป็นแบบอย่าง มีความอดทนและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี เพราะจะเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมให้กับเด็กเล็กในวัยที่กำลังเติบโต เรียนรู้ และจดจำ อย่างไวก่อนเข้าศึกษา

ในวัยเด็กเล็ก ที่พัฒนาการด้านภาษายังไม่ดีพอที่จะเข้าใจการสั่งและสอนจากคนรอบข้าง ดังนั้น **ต้นแบบ** จึงสำคัญที่สุด เนื่องจากเด็กเล็กจะซึมซับอารมณ์และพฤติกรรมของคนรอบข้าง กลายเป็นความคิดที่เป็นธรรมชาติก่อเป็นบุคลิภาพของเด็กคนนั้น

ในการปลูกจิตสำนึกให้กับบุคลากรถึงการเป็นครูต่อผู้ดูแลเด็ก ไม่ใช่เพียงการประเมินสุขภาพจิต แต่ควรจัดให้มีที่ปรึกษาด้านสุขภาพจิตให้กับครูต่อผู้ดูแลเด็ก และโปรแกรมเข้าพบที่ปรึกษาอย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อลดภาวะความตึงเครียดให้กับบุคลากร เพราะบุคลากรอาจกำลังตกอยู่ในภาวะตึง

เครียดจากปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาในครอบครัว ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิต ทำให้ฟังชัน ตัดสินใจผิดพลาด ขาดความยับยั้งชั่งใจ เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง เกิดการซึมซับพฤติกรรมนั้นของครู ต่อผู้ดูแลเด็กแก่เด็กเล็ก ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเล็กมีต้นแบบที่ก้าวร้าว รุนแรง และเกิดการเลียนแบบ พฤติกรรมนั้น

3. วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้

วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัย ด้านสติปัญญา โดยจัดให้มี “2 ประสาน”

ตารางที่ 4-4 วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้

วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ (2 ประสาน)	
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ครอบครัวของเด็ก

3.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1) การจัดกิจกรรมให้เกิดการพัฒนาตามวัย เด็กตามช่วงอายุ 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงอายุ 2 ปี และช่วง อายุ 3-5 ปี

2) รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน มีการจัดตารางกิจกรรมผู้สอนต้องคำนึงให้ครอบคลุม พัฒนาการทุกด้าน โดยสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสภาพของชุมชน การ กำหนดสัดส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวันประมาณชั่วโมง

3) การส่งเสริมสุขภาพ

3.1) วัคซีน การส่งเสริมให้เด็กได้รับการฉีดวัคซีนตามแบบแผนที่กระทรวงสาธารณสุข กำหนดไว้ ซึ่งเด็กที่รับการฉีดวัคซีน จะมีภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก และลดความเสี่ยงที่ทำให้เด็กติดโรคหรือไวรัสต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

3.2) ภาวะโภชนาการให้สมวัย อาหารและโภชนาการเป็นรากฐานที่สำคัญของการมี สุขภาพดีตลอดชีวิต เนื่องจากช่วยในการเสริมสร้างและซ่อมแซมส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและสมอง จึงมี ผลต่อโครงสร้างของร่างกาย การพัฒนาสมอง และการสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานโรค

4) แนวทางการจัดอาหารในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การจัดอาหารในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบ่งเป็น อาหารกลางวัน 1 มื้อ และอาหารว่าง 1-2 มื้อ ซึ่งต้องมีอาหารครบ 5 กลุ่มทุกวันในปริมาณเพียงพอ

5) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือทำ

การสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบลงมือทำผ่านมุมเล่นที่หลากหลาย ด้วยสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก และการแก้ปัญหาอย่างกระตือรือร้น โดยการให้โอกาสเด็กเป็นผู้ริเริ่มการเล่นหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระ ซึ่งตรงตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ของเพียเจต์ (Piaget) นักการศึกษาที่สำคัญคนหนึ่งของโลก ความสำคัญในด้านพื้นฐานโดยเฉพาะการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียน จะเน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) เพราะเด็กจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงทำให้เกิดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และรู้จักลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง เรียกแนวการสอนนี้ว่า ไฮสโคป (High Scope) ถือเป็นแนวการสอนที่เน้นในการพัฒนาศักยภาพของเด็กอย่างแท้จริง และการที่เด็กได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ย่อมสร้างความภาคภูมิใจเมื่อทำสำเร็จ และฝึกให้พวกเขาเป็นคนกล้าคิดกล้า มีความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้การทำงานอย่างมีระบบ ขั้นตอน และเรียนรู้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง

3.2 ครอบครัวของเด็ก

การส่งเสริมครอบครัวเด็กเล็กให้เสริมสร้างพัฒนาการของเด็กเล็กด้วย ได้แก่

- เล่านิทาน อ่านหนังสือให้ฟัง ชี้ชวนดูสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ทำกิจกรรมภายในบ้าน เช่น ศิลปะและดนตรี คอยรับฟังเรื่องราวของลูก ให้ลูกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
- เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ก้าวร้าวกับลูก
- ฝึกวินัยให้ลูก
- การดูแลสุขภาพและโภชนาการให้เด็กเล็ก

4. การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว

การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัวส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยด้านสังคม โดยจัดให้มี “2 สัมพันธ์”

ตารางที่ 4-5 การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว (2 สัมพันธ์)

การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว (2 สัมพันธ์)	
ครอบครัว	ชุมชน

4.1 ครอบครัว

การจัดตารางเวลากิจกรรมให้ผู้ปกครองมาร่วมทำกิจกรรมพิเศษในห้องเรียนอย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง เช่น การมาเล่านิทานให้เด็กฟัง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองกับครูต่อผู้ดูแลเด็ก และสร้างการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นให้แก่เด็ก

4.2 ชุมชน

4.2.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น วัตถุประสงค์ในการเตรียมอาหารกลางวัน ให้ใช้วัตถุดิบที่มีของคนในชุมชน เช่น ผัก เพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนและตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาเด็กซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชน

4.2.2 การจัดเตรียมสถานที่ในชุมชนให้เด็กเล็กเข้าไปทัศนศึกษา เรียนรู้จากพื้นที่จริง เช่น การเล่าเรื่องจากปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อปลูกฝังให้เด็กเกิดการสำนึกรักบ้านเกิด และให้คนในชุมชนตระหนักในพันธกิจและลงมือช่วยกันทำให้เด็กซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชนมีโอกาสพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

4.2.3 การนำเด็กเล็กเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามปฏิทินของชุมชน เช่น วันสำคัญทางพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างจิตใจเด็กให้มีศีลธรรม คุณธรรม และเสริมสร้างการปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ได้ให้แก่เด็ก

5. การส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัย

การส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัยส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยด้านร่างกาย อารมณ์ต่อจิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดให้มี “ร่วมมือร่วมใจ”

ภาพที่ 4-4 แนวทางการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัย

การส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัย ด้วยการประสานความร่วมมือกัน (MOU) ของภาคส่วน ที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาเด็กปฐมวัย

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด

บทบาทสำคัญในการจัดเตรียมงบประมาณ เพื่อใช้ในแผนงานการพัฒนาศักยภาพเด็กปฐมวัย

2) ครอบครัว

บทบาทสำคัญที่สุด ในการพัฒนาให้เด็กสมบูรณ์ตามวัยในทุก ๆ ด้าน

3) ชุมชน

บทบาทสำคัญในการพัฒนาให้เด็กสมบูรณ์ตามวัย ด้านสังคม

4) กรมส่งเสริมสุขภาพจิต

บทบาทสำคัญในการพัฒนาให้เด็กสมบูรณ์ตามวัย ด้านอารมณ์ต่อจิตใจ

5) สำนักงานสาธารณสุขต่อโรงพยาบาลต่อโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

บทบาทสำคัญในการพัฒนาให้เด็กสมบูรณ์ตามวัย ด้านร่างกาย และสติปัญญา

6) สถาบันการศึกษา

บทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กสมบูรณ์ตามวัย ด้านสติปัญญา

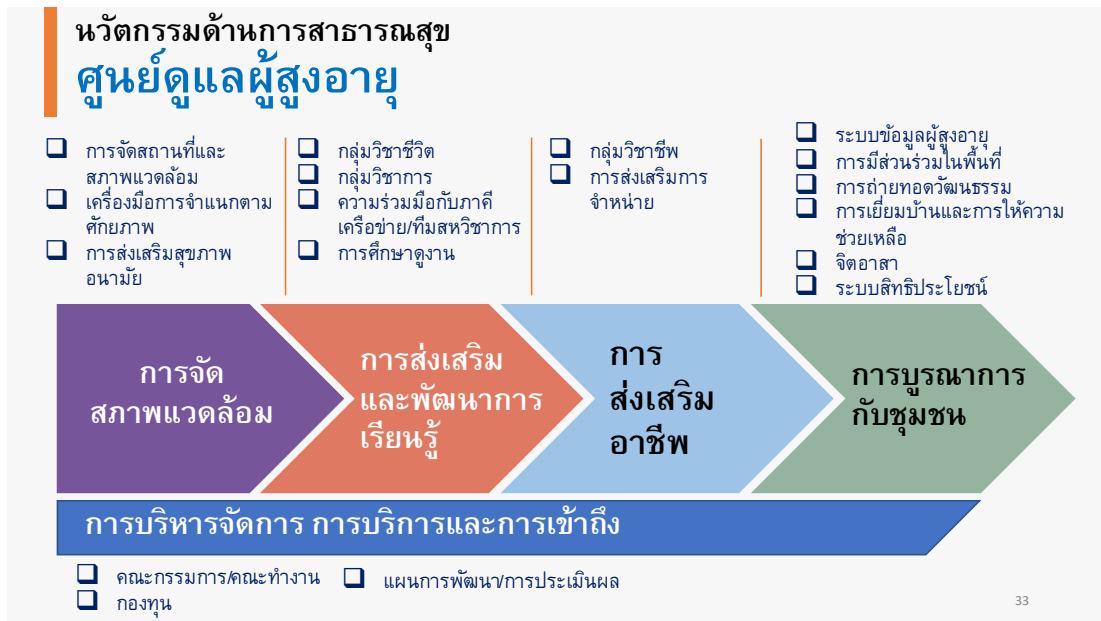
การบริหารจัดการส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยด้านร่างกาย อารมณ์ ต่อจิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดให้มี “พิมพ์เขียวด้านการศึกษาปฐมวัย”

ตารางที่ 4-6 การบริหารจัดการ (พิมพ์เขียวด้านการศึกษาปฐมวัย)

การบริหารจัดการ (พิมพ์เขียวด้านการศึกษาปฐมวัย)		
ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	คุณภาพทางการศึกษา	ประสิทธิภาพการพัฒนาปฐมวัย

4) นวัตกรรมด้านส่งเสริมสาธารณสุข และคุณภาพชีวิต (รายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ง)

การศึกษาวิจัยด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต คณะผู้วิจัยได้ถอดองค์ความรู้ด้านศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งพบว่า ในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตที่รวดเร็ว แต่ยังมีโรคต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ต้องได้รับการดูแลด้านสาธารณสุข และกลุ่มผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงที่ต้องได้รับการช่วยเหลือในชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่เข้าไปมีบทบาทในการบริหารจัดการด้านนี้ คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการถอดองค์ความรู้ดังกล่าว การพัฒนาระบบบริการในการดูแลสุขภาพต่อเนื่องในระยะยาวให้กับกลุ่มผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ประกอบไปด้วย ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ผู้พิการ ผู้ที่มีภาวะทุพพลภาพ อันเนื่องมาจากการเจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ ผู้ป่วยจิตเวช และภาวะสมองบกพร่อง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และมีความยากลำบากในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาในการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงให้ความสำคัญในการถอดองค์ความรู้ในการพัฒนาระบบบริการในการดูแลสุขภาพต่อเนื่องในระยะยาวอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 4-5 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุข ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เป็นการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนรูปแบบหนึ่ง โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ แขนงนำ อาสาสมัคร ชุมชน องค์กร เครือข่ายจากภาครัฐ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การหนุนเสริม

ศูนย์ดำเนินการภายใต้แนวคิด “ร่วมแรง ร่วมใจ ผู้สูงวัยกายใจเบิกบาน” เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีสถานที่รวมกลุ่มในการจัดกิจกรรมและบริการที่ครอบคลุมทุกมิติทางด้านสุขภาพ สังคม จิตใจ และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างรายได้และการมีงานทำที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับการจัดบริการและสวัสดิการทางสังคมในการคุ้มครอง ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบครบวงจร สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุและชุมชนได้

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) การจัดสภาพแวดล้อม 2) การส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ 3) การส่งเสริมอาชีพ 4) การบูรณาการกับชุมชน และ 5) การบริหารจัดการ การบริการ และการเข้าถึง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อม

1.1 การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อม

1.1.1 ศูนย์พัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีอาคารหรือพื้นที่ที่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง ซึ่งต้องเน้นอารยสถาปัตย์ การอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุด้านทางเดิน บันไดขึ้น-ลง ห้องน้ำ เป็นต้น

1.1.2 ระบบสุขภาพปฐมภูมิผู้สูงอายุ การจัดสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ มีอารยสถาปัตย์ เป็นต้น

1.1.3 การส่งเสริมสุขภาพ มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ การจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพในสวนสาธารณะ จัดหาพื้นที่สำหรับเป็นสถานที่ออกกำลังกาย จัดกิจกรรมการจัดวิ่งเพื่อสุขภาพ การจัดกิจกรรมแอโรบิคเป็นประจำเพื่อสร้างสุขภาพให้กับผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป

1.1.4 หน่วยพยาบาลเคลื่อนที่ เป็นการเตรียมและจัดหาเพื่อกรณีผู้สูงอายุประสบอุบัติเหตุบาดเจ็บร่างกาย ทั้งนี้หน่วยพยาบาลเคลื่อนที่ขึ้นกับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง ในการเตรียมความพร้อมสำหรับให้บริการผู้สูงวัยและประชาชนทั่วไป

1.1.5 การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว (Long Term Care) เป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้กับผู้สูงวัยได้มีพื้นที่อยู่ร่วมกับประชาชนในชุมชนอย่างมีความสุข การทำงานควบคู่กันระหว่างการส่งเสริมสุขภาพ และการรักษากรณีบาดเจ็บ เจ็บป่วยเกิดขึ้น

1.1.6 โภชนาการที่ดีของผู้สูงอายุ โดยร่วมกับญาติพี่น้อง ชุมชน ในการจัดโภชนาการที่ดีของผู้สูงอายุ รวมถึงสมาชิกในครัวเรือน

1.2 เครื่องมือการจำแนกตามศักยภาพสำหรับผู้สูงวัยให้เหมาะสมและมีความเป็นมิตร

2. การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้

การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ มีกิจกรรมหรือหลักสูตรภายในศูนย์ให้ได้มีกิจกรรมในการดำเนินงาน แบ่งเป็น 2 แบบ คือ กิจกรรมภายในศูนย์ และกิจกรรมภายนอกศูนย์ตามหลักคู่มือการดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565) ได้แก่

2.1 กิจกรรมภายในศูนย์ ประกอบด้วย

(1) กิจกรรมการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ชมรมผู้สูงอายุหรือการศึกษาหารือร่วมกันของผู้สูงอายุร่วมกับชุมชน

(2) กิจกรรมด้านสังคมและนันทนาการ กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ผู้สูงอายุมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะในการติดต่อสื่อสาร เสริมสร้างการปรับตัวทางสังคม ทำให้จิตใจของผู้สูงอายุให้คลายเหงา ลักษณะของกิจกรรม ได้แก่ การจัดงานรื่นเริงและฉลองในโอกาสสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันสำคัญทางศาสนา นอกจากนั้นอาจมีการจัดกิจกรรมนันทนาการอื่น ๆ เช่น การลีลาศ การร้องเพลง การเล่นดนตรี เป็นต้น

(3) กิจกรรมด้านอาชีพ กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ โดยคำนึงถึงความถนัดและความสนใจ รวมทั้งศักยภาพของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล มีวิทยากรซึ่งเป็นจิตอาสา ผู้สูงอายุที่มีความรู้ หรือวิทยากรจากหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ฝึกอบรม กิจกรรมด้านอาชีพ ได้แก่ การจักสาน การปั้น แกะสลัก การทอผ้า การทำบายศรี ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ งานฝีมือต่าง ๆ ซึ่งสามารถพัฒนาและต่อยอดไปสู่การประกอบอาชีพ การรับงานไปทำที่บ้านของผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มเพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชน ภายในศูนย์ฯ จัดให้มีมุมแสดงผลงานและมุมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุหรือชุมชนให้กับผู้สนใจ โดยศูนย์ฯ ประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งจัดหาช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

(4) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัย สามารถดำเนินงานร่วมกับโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีอนามัย โรงพยาบาล หน่วยบริการทางการแพทย์ต่าง ๆ เพื่อให้การดูแลสุขภาพทางด้านร่างกายที่เหมาะสมกับวัย ส่งผลให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้น ได้แก่ การตรวจร่างกาย การให้ความรู้ในการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพทางช่องปากและร่างกายผู้สูงอายุ การรับประทานอาหารให้ถูกสุขลักษณะ การให้ความรู้เรื่องยาสมุนไพรพื้นบ้าน การออกกำลังกายในรูปแบบต่าง ๆ ตามความสนใจและความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นต้น ภายในศูนย์ฯ จัดให้มีมุมออกกำลังกาย มุมเล่นกีฬา มุมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ การส่งเสริมด้านโภชนาการ ติดตั้งอุปกรณ์กายภาพบำบัด เป็นต้น

(5) กิจกรรมถ่ายทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อให้เกิดอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะวัฒนธรรม และประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น หากชุมชนสามารถ สร้างเอกลักษณ์และความแตกต่างได้จะเป็นการส่งเสริมให้ศูนย์ฯ มีจุดเด่น ผู้สูงอายุที่ได้ถ่ายทอดภูมิปัญญา จะเกิดความภูมิใจในผลงาน มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และชุมชนประจักษ์ในศักยภาพและพลังของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี และมีความสุข

(6) กิจกรรมการจัดให้มีระบบข้อมูลของผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อให้ศูนย์ฯ มีข้อมูลแสดงถึงระดับของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนงานโครงการ หรือกิจกรรมรองรับในการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุและการประสานขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(7) กิจกรรมการให้คำปรึกษา ทารือ และการช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นลักษณะการให้บริการทางด้านสังคม การสงเคราะห์ การช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุที่ตกอยู่ในความทุกข์และประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตมีการประเมินสภาพปัญหา เพื่อแสวงหาแนวทางการให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม

(8) กิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพการดำเนินงานของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (เป็นศูนย์ประสานงานอาสาสมัคร) เพื่อสร้างฐานของชุมชนให้เกิดการดูแลช่วยเหลือ คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิแก่ผู้สูงอายุในระยะยาว ซึ่งภารกิจของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ครอบคลุมเรื่องการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ การเฝ้าระวัง และเตือนภัยทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และการจัดบริการและสวัสดิการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

2.2 กิจกรรมภายนอกศูนย์ ประกอบด้วย

(1) กิจกรรมทางศาสนาและประเพณี

(2) กิจกรรมการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย อยู่ตามลำพังขาดผู้ดูแลการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง เดือดร้อน

(3) กิจกรรมอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ให้คำแนะนำในการดูแลรักษาสุขภาพ ให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ เป็นอาสาสมัครเคลื่อนที่เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่อยู่ติดเตียงรวมทั้งการให้บริการตามชุมชนต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือคุ้มครองและพัฒนาผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ

(4) การประสาน การเชื่อมโยง การดำเนินงานร่วมกับกิจกรรมอื่นและวิธีการดำเนินงานอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในชุมชน

นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งในจังหวัดขอนแก่นได้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านฝาง โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าพระ เป็นต้น คณะผู้วิจัยได้รวบรวมเพื่อเป็นแนวทางของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนจะเป็นเรื่องผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยาการจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใน

ขณะเดียวกันจะเป็นพื้นที่ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญา ความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน โดยโรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุเพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายชุมชน

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกันจะเป็นพื้นที่ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชนโรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สาระการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตปัจจุบัน เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายชุมชน การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ใช้การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม โดยทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นภาคีเครือข่าย และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยหลักสูตรได้แบ่งเป็น 2 กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาชีวิต และกลุ่มวิชาการ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาชีวิต

- 2.1.1 หมวดวิชาสังคม ได้แก่ การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 2.1.2 หมวดวิชาสุขภาพ ได้แก่ ผู้สูงวัยใส่ใจสุขภาพ การดูแลช่องปาก
- 2.1.3 หมวดวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ได้แก่ ชีวิตกับศาสนา การทำสมาธิปัสนา การถ่ายทอดภูมิปัญญา
- 2.1.4 หมวดกิจกรรมนันทนาการ (วิชาเลือก) ได้แก่ กิจกรรมเข้าจังหวะ ดนตรีต่อร้องเพลง

2.2 กลุ่มวิชาชีพ

2.2.1 หมวดยาวิชาชีพเวชกรรม ได้แก่ การฝึกอาชีพเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การจัดทำบัญชีเวชกรรมกิจพอเพียง

2.3 กลุ่มวิชาการ

2.3.1 หมวดยาสังคม ได้แก่ กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ การใช้เครื่องมือสื่อสาร

2.3.2 หมวดยาสุขภาพ ได้แก่ โรคที่พบมากในวัยสูงอายุ ข้อควรระวังในการใช้ยา

3. การส่งเสริมอาชีพ

3.1 การฝึกอาชีพเพิ่มรายได้ เป็นรายได้เสริมของผู้สูงอายุ สามารถแบ่งรายได้เป็นกองทุนได้

3.2 ลดรายจ่าย จากการฝึกทักษะ ทดลอง ปฏิบัติ และลงมือทำ สามารถทดแทนการซื้อลดรายจ่ายลง

3.3 การจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อฝึกทักษะความคิดของผู้สูงอายุ

3.4 เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการดำรงชีวิตผู้สูงอายุ

3.5 การจัดสถานที่จำหน่ายผลผลิต และผลิตภัณฑ์จากผู้สูงอายุ

3.6 กิจกรรมทางการตลาด การส่งเสริมการตลาดหลายช่องทาง ทั้งแบบดั้งเดิม และแบบออนไลน์

4. การบูรณาการกับชุมชน

4.1 กิจกรรมการมีส่วนร่วมเป็นจิตอาสาทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

4.2 การเผยแพร่องค์ความรู้ของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน

4.3 พัฒนาอัตลักษณ์ด้วยทุนทางสังคม สร้างความภาคภูมิใจกับชุมชนและท้องถิ่น

4.4 แลกเปลี่ยนข้อมูลปรับใช้ขยายผล เชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.5 ญาติผู้สูงอายุในการร่วมดูแลตามสภาพปัญหา สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเครือญาติ และผู้สูงอายุ

4.6 ภาควิชาเครือข่ายในพื้นที่มีส่วนร่วมดูแลให้ครอบคลุมทุกมิติตามสภาพปัญหา เป็นการบูรณาการร่วมกันครอบคลุมในทุกมิติ

5) นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการองค์กร (รายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก จ)

นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดขอนแก่น ตามห่วงโซ่อุปทานประกอบด้วย

5.1) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

5.1.1) การจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนา

5.1.2) ช่องทางการให้บริการประชาชน รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะ ข้อร้องเรียนต่าง ๆ ของประชาชนในพื้นที่ที่ทันสมัยในยุคดิจิทัล ผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) เฟสบุ๊ค ไลน์ อินสตราแกรม เว็บไซต์ ช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ เช่น QR Code ช่องทางติดต่อสายด่วน เป็นต้น

5.1.3) โครงสร้างองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยืดหยุ่นตามสภาวการณ์การเปลี่ยนแปลง เช่น การจัดสรรงบประมาณ การจัดอัตรากำลังคน สำหรับการบริหารงานแผนงาน โครงการพัฒนา

5.1.4) กระบวนการทำงานภายในองค์กรมีการปรับใช้เทคโนโลยี และรวมถึงการนำนวัตกรรมมาใช้ในการทำงานขององค์กร สามารถขยายผลเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปถึงประชาชน กลุ่มเป้าหมายให้เข้าถึงรูปแบบการทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลง

5.1.5) เทคโนโลยีการบริหารจัดการภายในองค์กร มีการปรับเปลี่ยนใช้เทคโนโลยีด้านดิจิทัลเพิ่มมากขึ้น

5.1.6) ฐานข้อมูลกลางภายในองค์กรเพื่อลดขั้นตอนการปฏิบัติงานของหน่วยงานภายใน มีการบริหารจัดการที่ดี มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้อย่างแท้จริง

5.2) การบูรณาการและการสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายการพัฒนา

5.2.1) มีช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย ในการแสดงความคิดเห็น ข้อร้องเรียน ร้องทุกข์ ทั้งการพบปะ และผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ

5.2.2) การจัดทำข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ประชาชนรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และง่าย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายในแต่ละชุมชน หมู่บ้าน

5.2.3) มีช่องทางการแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่เข้าถึงได้ง่าย มีทั้งรูปแบบการเข้าพบปะ ร่วมประชุม เพื่อแสดงความคิดเห็น การประชาสัมพันธ์ การร้องเรียน ร้องทุกข์ และรูปแบบผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) ออนไลน์หลาย ๆ แพลตฟอร์ม

5.3) ความพร้อมของประชาชนในฐานะผู้รับบริการ

5.3.1) ช่องทางประชาสัมพันธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่หลากหลายช่องทาง และตามช่วงวัย 15-35 ปี มีความสะดวกในรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ช่วงวัยระหว่าง 35-55 ปี มีความผสมผสานในการสื่อสารทั้งการพบปะ และผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ในขณะที่กลุ่มคนช่วงวัย 55 ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยี การสื่อสารออนไลน์ การเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ให้มีความครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย

5.3.2) ช่องทางการรับบริการที่มีมาตรฐานและเหมาะสมกับประชาชนทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย

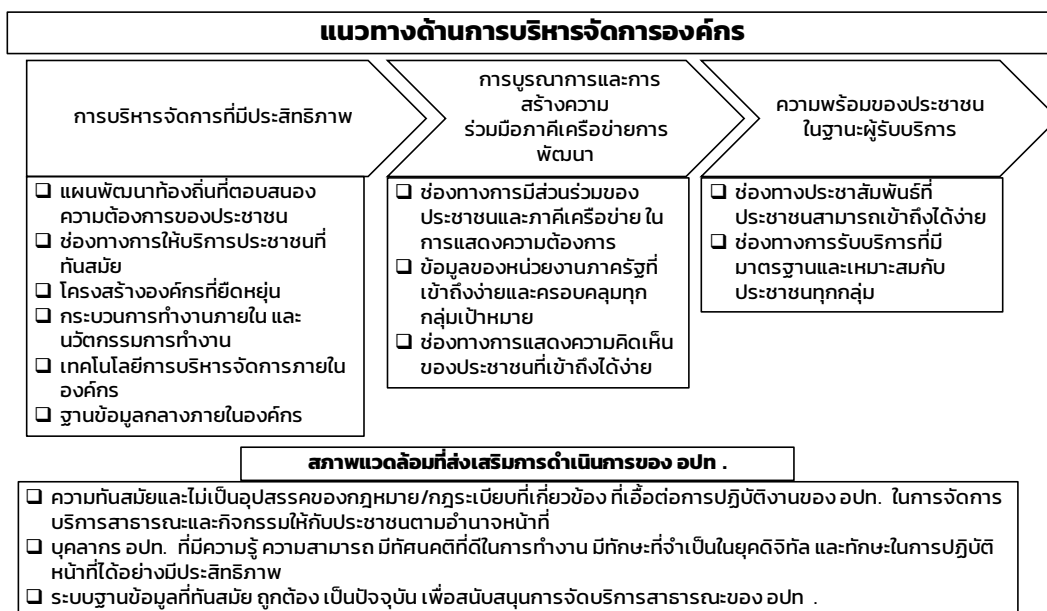
5.4) สภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.4.1) ความทันสมัยและไม่เป็นอุปสรรคของกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการบริการสาธารณะและกิจกรรมให้กับประชาชนตามอำนาจหน้าที่

5.4.2) บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน มีทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล และทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.4.3) ระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัย ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน เป็นข้อมูลชุดเดียวที่มีสาระเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายในได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อสนับสนุนการจัดบริการสาธารณะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บริหารจัดการองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แสดงตามห่วงโซ่อุปทาน ดังภาพที่ 4-6

ภาพที่ 4-6 แนวทางด้านการบริหารจัดการองค์กร

4.6 ผลการจัดประชุม

1) การประชุมเพื่อเปิดโครงการเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวใหม่ (New Normal)

การประชุมเพื่อเปิดโครงการเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) เป็นการจัดประชุมในวันที่ 5 สิงหาคม 2565 ณ ห้องประชุมมณฑาทอง โรงแรมโฆษะ ขอนแก่น โดย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์ มอบหมายให้ ว่าที่ร้อยเอก พงเจตน์ พรภูญา ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็นประธานในการเปิดการประชุมในครั้งนี้ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 30 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร และบุคลากรผู้เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป้าหมายที่ได้รับคัดเลือกในการเข้าร่วมโครงการทั้งหมด

การประชุมในครั้งนี้ เป็นการประชุมเปิดโครงการนำเสนอวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นจากผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นำเสนอนวัตกรรมที่ได้ดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการในมิติทั้ง 5 ด้าน คือด้านการพัฒนาเมือง และชุมชน ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการ

การศึกษา ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต ด้านการบริหารจัดการองค์กร (รายละเอียดเพิ่มเติม ภาคผนวก ข)

ภาพที่ 4-7 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ

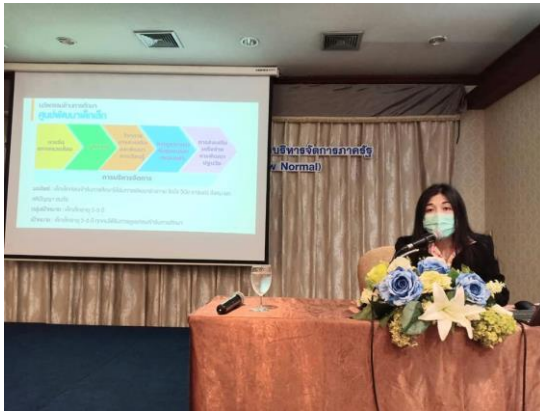

ภาพที่ 4-8 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ

2) การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับชีวิตวิถีใหม่ (New Normal)

การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) วันที่ 19 สิงหาคม 2565 ณ ห้องประชุมมงกุฎเงิน โรงแรมโฆษะ ขอนแก่น โดยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์ มอบหมายให้ ว่าที่ร้อยเอก พงเจตน์ พรภุณา ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็นประธานในการเปิดการประชุมในครั้งนี้ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 40 คน เป้าหมายที่ได้รับคัดเลือกในการเข้าร่วมโครงการทั้งหมด

การประชุมครั้งนี้คณะผู้วิจัยนำเสนอแนะแนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ใน 5 มิติ คือด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการการศึกษา ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต ด้านการบริหารจัดการองค์กร (รายละเอียดเพิ่มเติม ภาคผนวก ข)

ภาพที่ 4-9 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

ภาพที่ 4-10 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

อ้างอิง

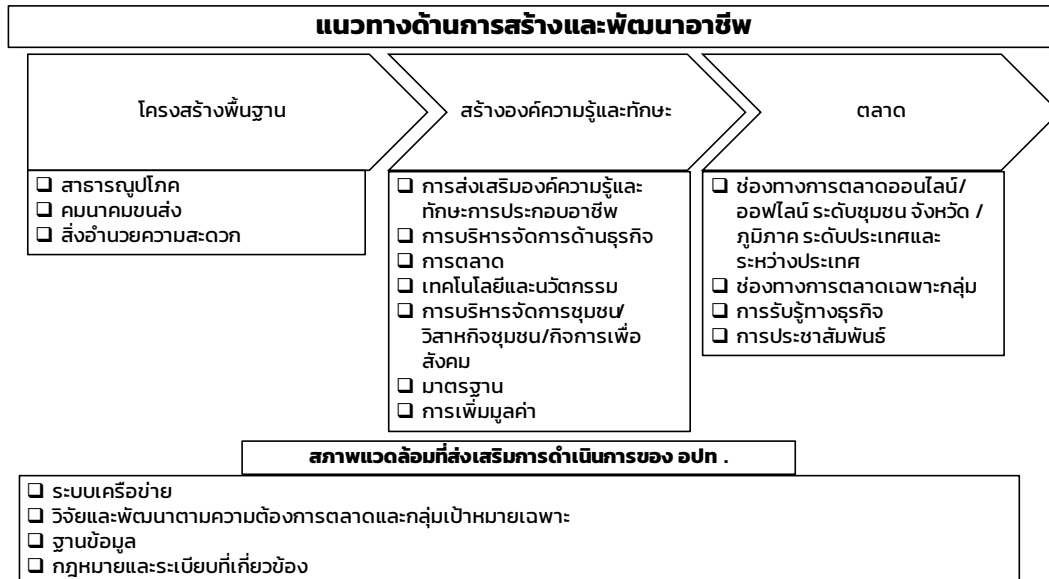
- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). **คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร.
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2561). **คู่มือการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**.
- ณพิศิษฐ์ จักรพิทักษ์. (2552). **ทฤษฎีการจัดการความรู้**. บริษัท ธนาเพรส จำกัด. กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐพล สมบูรณ์ และนลินภัทร์ ประวัฒน์ปรีयर. (2556). ระบบการจัดการความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ กรณีศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง. **The 9th National Conference on Computing and Information Technology (NCIT2013)**. 9(10). 234-239. กรุงเทพมหานคร.
- ประพนธ์ ผาสุขยืด. (2549). **การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ**. สำนักพิมพ์ไยใหม่. กรุงเทพมหานคร.ประพนธ์ ผาสุขยืด (2550). **การจัดการความรู้ ฉบับขับเคลื่อน**. สำนักพิมพ์ไยใหม่. กรุงเทพมหานคร.
- เปรมวดี วิเชียรทอง และมาลีรัตน์ โสตานิล (2556). ระบบองค์ความรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ออนไลน์ (Online Computer Crime Law Knowledge Management System). ภาควิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2557). **ภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. สถาบันพระปกเกล้า.
- วันเพ็ญ ดีพรหม. (2553). **การจัดการความรู้กรณีศึกษาบริษัทผลิตแผงวงจรไฟฟ้า**. การค้นคว้าอิสระ สาขาการพัฒนางานอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2565). **โครงการ “ไรซ์ไทยแลนด์” (RIECE Thailand) ส่งเสริมการเรียนรู้การสอนแบบไฮสโคป**. ค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565, จาก <http://riecet.org/>
- สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2561) **ต้นแบบแห่งความสำเร็จองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ปี 2561**. บริษัท เกรท มีเดีย เอเจนซี จำกัด. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2565). **อาหารตามพัฒนาการเด็กเล็ก**. ค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565, จาก <https://nutrition2.anamai.moph.go.th/th/anamai-media/>

ภาคผนวก ก

ผลการศึกษาวัตรกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน

ผลการศึกษาวิจัยด้านวัตรกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ในสภาพสังคม บริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อได้วัตรกรรมในการบริหารจัดการการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ในด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน พบว่า

การพัฒนาเมืองและชุมชนส่วนใหญ่เป็นการมุ่งแก้ปัญหาเมืองในแง่ของคุณภาพชีวิตของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแล เช่น การแก้ไขปัญหาความยากจน ส่งเสริมด้านความรู้ ให้ความช่วยเหลือด้านการเจ็บไข้ได้ป่วย โภชนาการที่ดี เป็นต้น เป็นการแก้ไขปัญหาด้านการดำรงชีวิตของประชาชน ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนพื้นที่มีรายได้จากการสร้างอาชีพในชุมชน คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการถอดบทเรียนองค์ความรู้ด้านการสร้างและพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ให้คนในชุมชนอย่างยั่งยืน ได้รูปแบบ ดังภาพที่ ก-1

ภาพที่ ก-1 แนวทางด้านการสร้างและพัฒนาอาชีพ

องค์ประกอบสำหรับแนวทางการสร้างและพัฒนาอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ตามห่วงโซ่อุปทาน ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการสร้างองค์ความรู้และทักษะ และด้านการตลาด โดยในแต่ละด้านมีแนวทางการดำเนินงานและการบริหารจัดการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญ จำแนกได้ ดังนี้

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1.1 การดำเนินงานและการบริหารจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานถือเป็นการสนับสนุนให้โครงการกิจกรรมด้านการสร้างและพัฒนาอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นที่มีพื้นที่ในการต่อยอดขยายผลจากกิจกรรมที่ดำเนินการ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ ได้แก่ ระบบสาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่ง พร้อมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนี้

1.2 ระบบสาธารณูปโภค ให้การส่งเสริม สนับสนุนโครงการด้านการสร้างอาชีพของประชาชนได้เข้าถึงระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่สำคัญและเป็นส่วนสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินโครงการ ได้แก่ การมีไฟฟ้า และน้ำ ใช้ในพื้นที่ส่งเสริมอาชีพ และสิ่งปลูกสร้างถาวรเพื่อใช้ในกิจกรรม โครงการการคมนาคมขนส่ง การมีถนนเพื่อให้การเข้าถึงพื้นที่ดำเนินโครงการ เป็นการอำนวยความสะดวกในการขนส่งคน และผลผลิตของโครงการส่งเสริมอาชีพออกสู่ตลาดเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ รวมถึงการจัดหาพาหนะ จัดเส้นทางเดินทางพาหนะระหว่างพื้นที่โครงการกับตลาดแหล่งจำหน่ายผลผลิตของโครงการ

1.3 สิ่งอำนวยความสะดวก โดยทั่วไปที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ คือ การจัดทำเอกสารรายละเอียดโครงการ ป้ายประชาสัมพันธ์โครงการตามสถานที่ต่าง ๆ การจัดทำป้ายบอกเส้นทางเข้าถึงโครงการ จัดหาสถานที่จอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ ระบบจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมระบบอินเทอร์เน็ต

2. สร้างองค์ความรู้และทักษะ

2.1) การส่งเสริมองค์ความรู้และทักษะการประกอบอาชีพ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และรวมถึงส่วนบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการด้านอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในและนอกพื้นที่ขอรับการสนับสนุนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญเป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ ทักษะ การประกอบอาชีพ เช่น การจัดหาพื้นที่สาธารณะและขออนุญาตใช้ให้ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อใช้ประโยชน์ทำเป็นแปลงเกษตรรวมของชุมชน การอบรมให้ความรู้และทักษะด้านการเกษตรในการทำสารชีวภัณฑ์ใช้ในแปลงเกษตร การอบรมความรู้และปฏิบัติในการนำขยะอินทรีย์จากครัวเรือนทำเป็นปุ๋ยหมักใช้ในการเกษตร การอบรมการทำน้ำมันนวด และครีมนวดปากจากเกสรดอกบัว เป็นต้น

2.2) การบริหารจัดการด้านธุรกิจ เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายของโครงการพัฒนาได้มีทักษะความรู้ในการประกอบกิจกรรมด้านธุรกิจ สนับสนุนการรวมกลุ่มให้เป็นวิสาหกิจชุมชนการประกอบอาชีพเพื่อเป็นพื้นฐานการทำงานร่วมกันของกลุ่มสมาชิกที่จะพัฒนารูปแบบการประกอบธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ในพื้นที่ต่อไป ได้แก่ เทศบาลตำบลช้างสูงมีส่วนช่วยในการส่งเสริม สนับสนุน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกผักที่มีการบริหารจัดการเข้มแข็ง มีกิจกรรมการดำเนินงานต่อเนื่อง ให้พัฒนาเป็นสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

2.3) การตลาด ในการดำเนินการด้านการตลาดของโครงการด้านการส่งเสริมการสร้างรายได้ การประกอบอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ และทักษะด้านการตลาดโดยเฉพาะด้านการตลาดออนไลน์ที่เป็นแนวโน้มช่องทางการตลาดในปัจจุบันและอนาคต ในการดำเนินโครงการใช้รูปแบบเช่นเดียวกับการส่งเสริมองค์ความรู้และทักษะการประกอบอาชีพ ในการประสานความร่วมมือบุคลากรผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มพูนทักษะความรู้ด้านการตลาด

2.4) เทคโนโลยีและนวัตกรรม โครงการพัฒนาอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการนำนวัตกรรมมาใช้และสามารถขยายผลสำหรับพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ยังไม่เคยมีการนำไปใช้ ได้แก่ การทำธนาคารน้ำใต้ดินเป็นแหล่งสะสมน้ำเพิ่มความชุ่มชื้นของดินเพื่อเป็นต้นทุนสำคัญในการส่งเสริมโครงการพัฒนาอาชีพด้านการทำการเกษตร

2.5) การบริหารจัดการชุมชน/วิสาหกิจชุมชน/กิจการเพื่อสังคม รูปแบบที่พบเห็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเข้าไปมีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุน ให้สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการตามที่กำหนดไว้ในกฎระเบียบ ข้อบังคับข้อปฏิบัติของกลุ่มในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมดำเนินงานที่ต่อเนื่อง สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างกรรมการและสมาชิก เป็นต้น

2.6) มาตรฐาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมสนับสนุนโครงการของกลุ่มพัฒนาอาชีพในพื้นที่ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ได้แก่ มาตรฐานทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) หรืออินทรีย์ (Organic) ของผลิตผลทางการเกษตร พืช ผัก หรือ ส่งเสริมให้ได้รับการรับรองมาตรฐานทางด้านอาหารและยา อย. สำหรับผลิตภัณฑ์ด้านอาหารยังรวมถึงวัตถุที่ใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตอาหาร วัตถุเจือปนอาหาร สี เครื่องปรุงแต่งกลิ่นรส ของโครงการที่ส่งเสริมด้วย

2.7) การเพิ่มมูลค่า ที่สามารถดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การออกแบบและสร้างบรรจุภัณฑ์หีบห่อ (Packaging) การออกแบบตราสัญลักษณ์สินค้าผลิตภัณฑ์หรือของกลุ่ม (Brand) เป็นต้น

3. ตลาด

3.1) ช่องทางการตลาดออนไลน์/ออฟไลน์ ระดับชุมชน จังหวัด/ภูมิภาค ระดับประเทศและระหว่างประเทศ ผลลัพธ์ของโครงการพัฒนาอาชีพที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมสนับสนุนนั้นมีคุณภาพ และศักยภาพที่มีความแตกต่างและหลากหลาย การกำหนดนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อสนับสนุนการนำผลลัพธ์ของโครงการจำหน่ายได้ในตลาดประเภทต่าง ๆ ในหลาย ๆ พื้นที่ และหลายระดับ เพื่อสร้างช่องทางการตลาดให้หลากหลายเปิดโอกาสทางการตลาดของผลลัพธ์

3.2) ช่องทางการตลาดเฉพาะกลุ่มสำหรับสินค้าและผลลัพธ์ที่ผู้ประกอบการในชุมชนกลุ่มเป้าหมายของโครงการ เช่น ผลลัพธ์จากพืชสมุนไพรไทยในพื้นที่ที่มีความหลากหลายประเภท ทั้งการรักษาทางเลือก การบำรุงร่างกาย บำรุงผิว เป็นต้น

3.3) การรับรู้ทางธุรกิจ เป็นการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายสถาบันการศึกษา องค์กรธุรกิจ ส่งเสริมความรู้ให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่ให้มีมุมมองและตระหนักถึงโอกาส ข้อจำกัด ของผลลัพธ์ของโครงการ สร้างความมั่นใจ โอกาสรอดของการดำเนินโครงการในพื้นที่

3.4) การประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้อย่างต่อเนื่องในพื้นที่ และนอกพื้นที่ผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย โดยใช้เครื่องมือและสื่อการประชาสัมพันธ์ตามศักยภาพและข้อกำหนดในบทบาท หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ เช่น สื่อบุคคล (Personal Media) คำพูด (Spoken Words) สื่อมวลชน (Mass Media) เช่น วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ และเอกสาร (Printed Media) วารสาร นิตยสาร ภาพนิ่ง สื่อออนไลน์ตามแพลตฟอร์ม (Platform) ต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ค ไลน์ อินสตาแกรม บล็อก เป็นต้น

แนวทางการสร้างและพัฒนาอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) ระบบเครือข่ายที่สนับสนุนการดำเนินงานในและนอกพื้นที่จากบุคลากร ประชาชน หน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษา ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม ที่จะร่วมกันขับเคลื่อนโครงการพัฒนาอาชีพให้บรรลุวัตถุประสงค์

2) วิจัยและพัฒนาตามความต้องการตลาดและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยร่วมกับสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ สร้างโอกาสและช่องทางการตลาด

3) ฐานข้อมูล ของกลุ่ม สมาชิก ข้อมูลการผลิต แหล่งผลิต การแปรรูป ผลการดำเนินงานงบประมาณ ข้อมูลเครือข่ายประสานงาน ข้อมูลช่องทางการตลาดที่ดำเนินการ

4) กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ การกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ รวมถึงการปรับแก้ไข ออกกฎระเบียบใหม่ให้สามารถดำเนินโครงการ การทำภารกิจส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของประชาชนในพื้นที่ได้

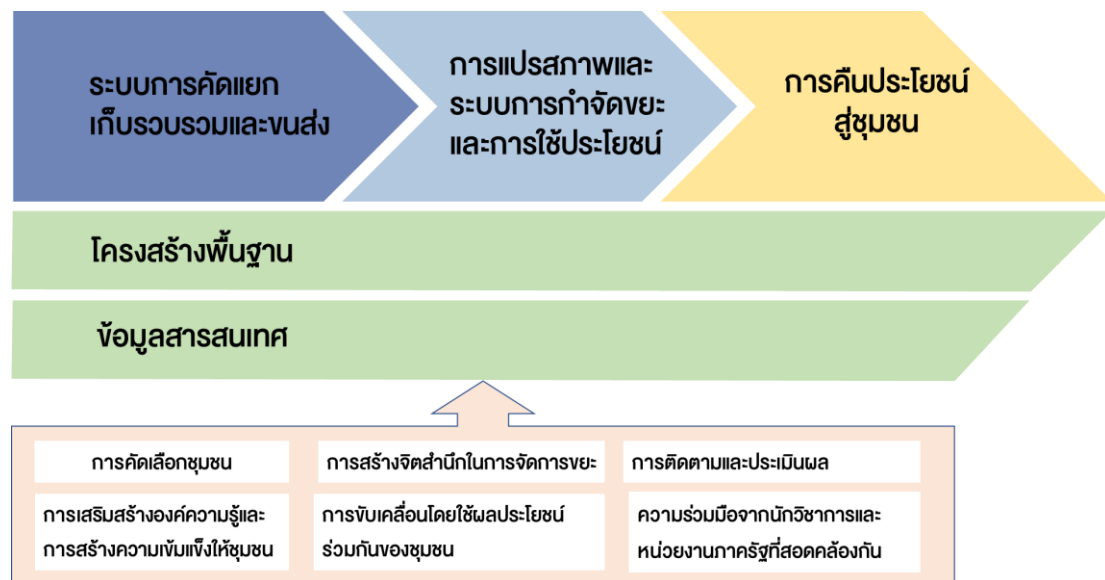
ภาคผนวก ข

ผลการศึกษานวัตกรรมด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการลงพื้นที่พบว่า ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง คือ การบริหารจัดการขยะ ซึ่งเป็นปัญหาที่ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งแก้ไขเป็นวาระเร่งด่วน และทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการดำเนินงานที่ดีและมีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน คณะผู้วิจัย จึงเล็งเห็นความสำคัญในการถอดบทเรียนความรู้การบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี

1. โครงสร้างของตัวแบบห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะ

การพัฒนาหรือสร้างนวัตกรรมด้านการจัดการขยะต้องมีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมในการดำเนินการและกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น คัดเลือกจากความเข้มแข็งของคนในชุมชน ความสามัคคีของชุมชนกับผู้นำชุมชน ทักษะและวิสัยทัศน์ในการจัดการขยะ เมื่อพิจารณาตามห่วงโซ่อุปทานของการจัดการขยะ พบว่ามีกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินงานในระดับต่าง ๆ ดังปรากฏในภาพที่ ข-1

ภาพที่ ข-1 โครงสร้างของตัวแบบห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะ

กระบวนการหลัก กระบวนการหลักตามห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะกำหนดเป็นกระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จากการลงพื้นที่พบว่าท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จมีรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 กระบวนการคือ การคัดแยก เก็บรวบรวมและขนส่ง การแปรรูปสภาพและระบบการกำจัดขยะและการใช้ประโยชน์ และการคืนประโยชน์สู่ชุมชน

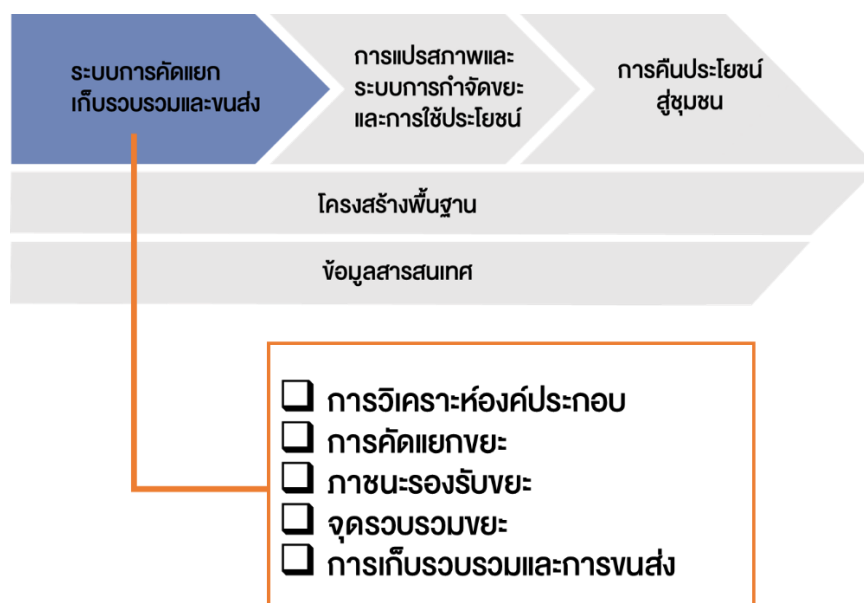
กระบวนการย่อย ในแต่ละกระบวนการย่อยและมีกิจกรรมและโครงการที่ต้องดำเนินการเพื่อที่จะก่อให้เกิดผลตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งกิจกรรมและโครงการที่กำหนดไว้ในห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะต้องมีส่วนที่จะส่งเสริมให้เกิดผลตามกระบวนการทั้ง 3 กระบวนการ ซึ่งกิจกรรมและโครงการเหล่านี้บางส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ได้ดำเนินการแล้วและบางกิจกรรมก็ยังไม่ได้ดำเนินการ

กิจกรรมสนับสนุน การที่จะดำเนินการกิจกรรมตามกระบวนการหลักให้ประสบผลสำเร็จและให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนในหลายลักษณะและกิจกรรมที่ทำให้ในกระบวนการหลักในห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถสร้างนวัตกรรมการจัดการขยะในแต่ละพื้นที่ได้นั้น เรียกว่ากิจกรรมสนับสนุนในห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะ ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร ข้อมูลสารสนเทศด้านการจัดการขยะ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key success factors) จากการศึกษาบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนวัตกรรมการจัดการขยะ พบว่าปัจจัยที่จะส่งผลให้การจัดการขยะห่วงโซ่อุปทานประสบผลสำเร็จต้องอาศัยปัจจัยร่วมที่สำคัญดังนี้ การคัดเลือกชุมชน การเสริมสร้างองค์ความรู้และการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน การสร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะ การขับเคลื่อนโดยใช้ผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนตามบริบท การติดตามและประเมินผล ความร่วมมือจากนักวิชาการและหน่วยงานภาครัฐที่สอดคล้องกัน

กิจกรรมตามกระบวนการหลัก และกระบวนการย่อยในแต่ละส่วนต้องทำงานเชื่อมโยงกันเป็นห่วงโซ่ทั้งนี้เพราะกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะมีผลกระทบต่อกิจกรรมต่อไปและความสัมพันธ์ของแต่ละกิจกรรมจะเชื่อมโยงไปถึงกิจกรรมสนับสนุนด้วย ในทางกลับกัน อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมในกลุ่มกิจกรรมสนับสนุนและปัจจัยแห่งความสำเร็จจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้กิจกรรมตามกระบวนการหลักประสบผลสำเร็จด้วย ความสัมพันธ์ของกระบวนการและกิจกรรมต่างๆ ตามห่วงโซ่อุปทานการจัดการขยะ

2. ระบบการคัดแยก เก็บรวบรวม และขนส่ง

ภาพที่ ข-2 ตัวแบบห่วงโซ่อุปทานการคัดแยก การเก็บรวบรวมและการขนส่ง

2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบขยะ

ท้องถิ่นต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จมักจะมีการศึกษา ลักษณะทางกายภาพของขยะ ซึ่ง เป็นกระบวนการที่สำคัญในการออกแบบ พัฒนาระบบการจัดการขยะ เช่น การจัดเตรียม ภาชนะและอุปกรณ์ต่างๆ ในการเก็บขยะ จำนวน ความจุ รูปร่างและลักษณะของขยะ รวมถึงความเป็นไปได้ในการปรับ หรือแปลงสภาพ ขยะด้วยวิธีการต่างๆ และสามารถ คำนวณปริมาณขยะที่ต้องจัดการเป็นพิเศษ เช่น ขยะอินทรีย์ ขยะอันตราย ขยะติดเชื้อ เป็นต้น สำหรับ ข้อมูลขององค์ประกอบของขยะ จำเป็นต้องมีการตรวจวิเคราะห์ อย่างต่อเนื่อง เพื่อคาดการณ์ การเปลี่ยนแปลงของปริมาณและลักษณะของขยะในท้องถิ่น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของชุมชนนั้นๆ ทั้งนี้ การตรวจวิเคราะห์องค์ประกอบของขยะส่วนใหญ่แล้ว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะขอความร่วมมือจากหน่วยงานทางวิชาการหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการทำงานที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจและทราบถึงสัดส่วนหรือจำนวนของขยะประเภทต่างๆ ในชุมชน และสามารถออกแบบรูปแบบจัดการได้อย่างถูกต้อง

1. สุ่มขยะจากสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่ นำขยะมูลฝอยออกจากถุง 100 ถุง มากองคลุกเคล้าผสมกันให้ดูเป็นเนื้อเดียวกันให้มากที่สุด
2. แบ่งตัวอย่างออกเป็น 4 กอง (Quartering Method) ให้เท่ากันแบบมีส่วนผสมที่ใกล้เคียงกันให้มากที่สุด

3. เลือกกองขยะมูลฝอย 2 กองที่อยู่ตรงกันข้ามกันมาละเล้าเข้ากันอีกครั้งหนึ่ง ส่วนกองที่เหลือให้นำไปทิ้ง

4. แบ่งกองขยะมูลฝอยออกเป็น 4 กอง (Quartering Method) อีกครั้งหนึ่งให้เท่ากันทั้ง 4 กอง ทำวิธีการ Quartering Method ซ้ำจนได้ขยะประมาณ 15 กิโลกรัม

2.2 การประเมินปริมาณและลักษณะของมูลฝอย

การประเมินปริมาณลักษณะของมูลฝอยโดยการสำรวจและเก็บ ข้อมูลจากแหล่งกำเนิดมูลฝอยโดยตรงมีขั้นตอนดังนี้

1) จำแนกชนิดของแหล่งกำเนิดมูลฝอยในพื้นที่ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว ได้แก่ บ้านพักอาศัย อาคารพาณิชย์ สถานที่ทำงาน โรงแรม ตลาด โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม และอื่นๆ

2) ทำการนับจำนวนของแหล่งกำเนิดมูลฝอยแต่ละชนิดที่จำแนกไว้

3) สำรวจปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ โดยใช้วิธีแจกถุงเก็บมูลฝอย หรือภาชนะรองรับที่เหมาะสมให้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้บรรจุมูลฝอยที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา

4) นำมูลฝอยในถุงเก็บตัวอย่างมาวิเคราะห์หาปริมาณ (น้ำหนัก และปริมาตร) และลักษณะที่ต้องการทราบของมูลฝอยนั้น

5) ผลของการวิเคราะห์จะถูกคำนวณออกมาเป็น “อัตราการผลิตมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดแต่ละชนิด” และ “ความหนาแน่นของมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดแต่ละชนิด”

6) คำนวณหามวล (น้ำหนัก) และปริมาตรทั้งหมดของมูลฝอย (จากแหล่งกำเนิดทุกชนิด) ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา

2.3 การคัดแยกขยะ

ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะจากต้นทางซึ่งเป็นนโยบายพื้นฐานที่ทุกแห่งดำเนินงาน กิจกรรมการคัดแยกขยะที่สำคัญคือการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ชุมชนในหลายรูปแบบ เช่น การฝึกอบรม การจัดทำเอกสารแผ่นพับแจก การทำป้ายรณรงค์ ขยะที่คัดแยกจะแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

(2.1) **ขยะอินทรีย์** ถือเป็นขยะเน่าเสียได้เป็นขยะที่ย่อยสลายได้ง่ายมีความชื้นมากส่งกลิ่นเหม็นได้อย่างรวดเร็ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น มีวิธีการจัดการขยะอินทรีย์ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับแหล่งขยะ เช่น ครอบครัว ร้านอาหาร ตลาด ร้านสะดวกซื้อ และห้างสรรพสินค้าขนาดต่าง ๆ ขั้นตอนการคัดแยกขยะอินทรีย์¹

¹ อ้างอิงจาก: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมถัง หรือภาชนะทรงสูง เจาะรูระบายน้ำโดยรอบถัง หลังจากนั้นใช้ถุงพลาสติกเจาะรูรอบใส่ลงไปในถัง แล้วจึงนำถังไปฝังดิน โดยให้ปากภาชนะอยู่เหนือพื้นดินเล็กน้อย

ขั้นตอนที่ 2 ใส่เศษอาหาร ผัก ผลไม้ สลับชั้นไปกับดิน หรือปุ๋ยคอก ในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อใส่ขยะอินทรีย์สลับกับดิน หรือปุ๋ยคอกจนเต็มแล้ว ให้ปิดฝา แล้วรดน้ำทุก ๆ 7 วันเพื่อเป็นการระบายความร้อน เมื่อครบ 1 เดือนก็จะได้ปุ๋ยหมักสีดำ สามารถนำไปใช้ผสมดินเพื่อปลูกผักหรือใส่ในต้นไม้ได้

(2.2) ขยะรีไซเคิลหรือขยะที่สามารถยังใช้ได้ เช่น ขวดพลาสติก กระดาษ กระจก เศษผ้า เศษโลหะ ขยะประเภทนี้แต่ละท้องถิ่นมีวิธีการจัดการที่แตกต่างกัน มีทั้ง การ ลงนามความร่วมมือ กับเอกชน เพื่อรับซื้อ บางท้องถิ่นจัดตั้งหน่วยงานและจัดจ้างพนักงานในการคัดแยกขยะรีไซเคิลเพื่อสร้างรายได้ในการขายและนำรายได้กลับคืนสู่ชุมชน วิธีการคัดแยกขยะรีไซเคิล

วิธีการคัดแยกขยะรีไซเคิลในชีวิตประจำวัน

แก้ว เช่น ภาชนะใส่อาหาร ใส่เครื่องดื่ม ขวดเครื่องสำอาง ขวดครีม ฯลฯ สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท

1. แก้วดี คือ ขวดแก้ว หรือบรรจุภัณฑ์และภาชนะแก้วที่ไม่มีรอยแตกร้าว หรือรอยบิ่น เมื่อนำเข้าโรงงานจะทำการล้างและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เรียกว่า “Reuse”

2. แก้วแตก คือ ขวดแก้วที่แตก หัก บิ่น จะถูกนำมาแยกตามสี (สีใส สีชา และสีเขียว) และเข้าเครื่องบดเพื่อหลอมใหม่ ซึ่งโรงงานจะใช้แก้วแตกเหล่านี้ประมาณ 30-40% ในการผลิตแก้วใบใหม่ ช่วยลดการใช้พลังงานความร้อนเมื่อเทียบกับการผลิตแก้วจากวัสดุธรรมชาติแบบ 100%

กระดาษ เป็นวัสดุที่ใช้พลังงานกว่า 1 ใน 5 ของโลกในการผลิตจากพลังงานที่ใช้ทั้งหมด แต่ปัจจุบันมีกระดาษเพียงแค่ 60% เท่านั้นที่มีการคัดแยกขยะ และนำมาเป็นขยะรีไซเคิล ผลิตภัณฑ์กระดาษที่ร้านของเก่ารับซื้อ มี 7 ประเภท คือ กระดาษถ่ายเอกสาร กระดาษน้ำตาล (กระดาษลัง) กระดาษบิลเอกสาร กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษสมุด กระดาษหนังสือ (เป็นเล่มหรือไม่เป็นเล่มก็ได้) และกระดาษสี

พลาสติก แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท

1. พลาสติกคงรูปถาวร คือพลาสติกที่ผ่านกระบวนการขึ้นรูปแบบแข็งตัว ไม่สามารถหลอมกลับมาได้ เช่น แก้วน้ำ หรือจานชาม

2. พลาสติกที่สามารถนำกลับไปใช้ใหม่ได้ ทางที่ดีควรแยกตามประเภทของพลาสติก 7 ประเภท สามารถดูที่สัญลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์

โลหะ ทั้งเหล็กหล่อ เหล็กรูปพรรณ เพื่องรถ นอต ตะปู ตะแกรง ท่อไอเสีย ปืนน้ำเพลิงทำयरรถ เหล็กสังกะสี กระป๋อง อลูมิเนียม ฯลฯ

(2.3) ขยะทั่วไป เป็นขยะที่ไม่สามารถนำมารีไซเคิลได้และไม่สามารถแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ เช่น ซองขนม ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ต้องมีการเก็บขนเพื่อนำไปกำจัดหรือทำลายต่อไป

(2.4) ขยะอันตราย ซึ่งเป็นขยะที่จำเป็นต้องแยกทิ้งต่างหากเนื่องจากมีสมบัติทางกายภาพเคมี ติดไฟง่ายระเบิดได้และมีสารกัดกร่อน เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ กระป๋องยาฆ่าแมลง และภาชนะทำความสะอาดสุขภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งทุกพื้นที่ที่มีจุดรวบรวมขยะอันตรายองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นจะรวบรวมเก็บขนเพื่อกำจัดอย่างถูกวิธี 1 ครั้งต่อเดือน

ภาพที่ ข-3 การคัดแยกขยะ

ความสำคัญของการ คัดแยกขยะคือต้องชี้ให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบต่อแหล่งกำเนิดที่แตกต่างกัน เช่น ในครอบครัว ต้องป้องกันกลิ่นเหม็นจากขยะอินทรีย์หรือในสถานประกอบการต้องลดค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการกำจัดขยะตามจริง ตัวอย่าง นวัตกรรมที่พบในเรื่องการคัดแยกขยะจากเทศบาลตำบลศิลา คือ ต้องทำความเข้าใจว่า ผู้ที่ทำให้เกิดขยะคือใครเพื่อที่จะเข้าไปสร้างความรู้ความเข้าใจหรือสอนวิธีปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เช่น ขยะอินทรีย์จากร้านอาหารหรือร้านหมูกระทะ ซึ่งผู้ที่ทำให้เกิดขยะจากต้นทาง คือ กู้ผู้ปรุงอาหารในครัว หากจะให้แม่บ้านรื้อขยะจากถุงเก็บขยะรวมจะไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การคัดแยกขยะต้องเริ่มตั้งแต่การเตรียมอาหารของพ่อ

ครัว การล้างผัก การตัดแต่งผัก เมื่อเกิดเศษอาหารต้องคัดแยกขยะตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียม และขยะอีกส่วนหนึ่งจากร้านอาหารคือเมื่อลูกค้ารับประทานอาหารเสร็จแล้วเกิดเศษอาหารบนโต๊ะอาหาร ผู้คัดแยกคือพนักงานเสิร์ฟที่ต้องคัดแยกขยะหลังจากที่ลูกค้ารับประทานอาหารเสร็จบนโต๊ะอาหารทันที รวมถึงการแยกขยะเพื่อเก็บขยะอินทรีย์โดยเฉพาะ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นมีหลักการทำงานที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนมากนำหลัก 3R (Reduce Reuse and Recycle: 3Rs) มาใช้ในการลดปริมาณขยะให้น้อยลง ด้วยการลดการใช้ การนำกลับมาใช้ซ้ำและการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ โดยเริ่มต้นที่การใช้ให้น้อยลง ลดการใช้วัสดุ ผลิตภัณฑ์ ที่ก่อให้เกิดขยะเพื่อลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (Reduce) การนำวัสดุ ผลิตภัณฑ์ที่ยังสามารถใช้งานได้ กลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำวัสดุ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้งานแล้วมาแปรรูป เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือ รีไซเคิล (Recycle) ซึ่งหลักการดังกล่าวประกอบด้วย

Reduce – ลดการใช้ (คิดก่อนใช้) ลดระดับการใช้ปัจจุบัน ควบคุมปริมาณการใช้ให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะ โดยลดการใช้ การบริโภคทรัพยากรที่ไม่จำเป็นลง เพราะการลดการบริโภคของเรา จะช่วยให้เราลดปริมาณขยะที่สร้างขึ้นได้ ในขั้นตอนนี้เริ่มต้นโดยการสำรวจว่าเราจะลดการบริโภคที่ไม่จำเป็นตรงไหนได้บ้าง ตัวอย่าง เช่น

- ลดการสร้างขยะในที่ทำงาน
- แก้วบนหน้าจอไม่ใช่บนกระดาน เพื่อลดการใช้กระดาน
- ใช้อีเมลเพื่อลดการใช้กระดาษ
- คิดก่อนพิมพ์หรือถ่ายสำเนา พิมพ์และทำสำเนาให้น้อยที่สุด
- ส่งและจัดเก็บเอกสาร เช่น เอกสารที่จำเป็นและข้อเสนอทางธุรกิจทาง

อิเล็กทรอนิกส์แทนที่จะเป็นกระดาษ

- เมื่อต้องพิมพ์หรือทำสำเนาให้ทำสองด้าน
- หมุนเวียนเอกสารแทนการทำสำเนาเฉพาะสำหรับทุกคน
- เปลี่ยนระยะขอบบนเอกสาร Word ระยะขอบเริ่มต้นของเอกสารที่พิมพ์คือ 1.25

นิ้วทุกด้าน เพียงเปลี่ยนระยะขอบเป็น 0.75 นิ้วจะช่วยลดปริมาณกระดาษที่ใช้ลงเกือบ 5 เปอร์เซ็นต์

การคัดแยกขยะมูลฝอย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในบ้านเรือนหรือเจ้าของประกอบการ อาคารที่พักอาศัย อาคารสำนักงาน สถาบันการศึกษา ห้างสรรพสินค้า โรงแรม สถานประกอบการและสถานที่อยู่อาศัยอื่น ๆ ดำเนินการคัดแยกและเก็บกักขยะที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

ประเภท	แยกวิธีใด	การนำไปใช้ประโยชน์
ขยะอินทรีย์/ ขยะย่อยสลาย 	- คัดแยกอาหารทิ้งไม่ ใม่ - ออกจากขยะอื่นๆ - จัดหาภาชนะที่มีฝาปิดเพื่อ แยกเศษอาหาร ผัก ผลไม้	- รวบรวมเศษอาหารไว้เลี้ยงสัตว์ - นำเศษผักผลไม้และเศษอาหารไปทำขยะหมักหรือน้ำหมักจุลินทรีย์ (EM) - เศษกิ่งไม้ ใบไม้ ผสมกับกากที่ได้จากการทำขยะหมักกลายเป็นปุ๋ยหมักอินทรีย์
ขยะรีไซเคิล 	- แยกขยะรีไซเคิลที่ขายได้ แต่ละประเภทให้เป็นระเบียบเพื่อสะดวกในการหยิบใช้ หรือจำหน่าย	- รวบรวมมาเข้ากิจกรรมของชุมชน เช่น ธนาคารขยะ แลกแต้ม ขยะแลกไข่ ธนาคารขยะผ้าป่ารีไซเคิล เป็นต้น - นำมาใช้ซ้ำโดยประยุกต์เป็นอุปกรณ์ในบ้าน เช่น ขวดน้ำพลาสติกมาตัดเพื่อปลูกต้นไม้ กระป๋องน้ำอัดลมตัดฝาใช้เป็นแก้วน้ำ ขวดแก้ว ขวดพลาสติกมาใส่กาแฟ เครื่องปรุงต่างๆ หรือมุงชักฟลอกชนิดเดิมได้ ฯลฯ

ภาพที่ ข-4 การคัดแยกขยะอินทรีย์และขยะรีไซเคิล

ประเภท	แยกวิธีใด	การนำไปใช้ประโยชน์
ขยะอันตราย (ขยะพิษ) 	- แยกขยะอันตราย ออกจากขยะอื่นๆ โดยในการคัดแยกต้องระวังไม่ให้ขยะอันตรายแตกหัก หรือสารเคมีที่บรรจุอยู่เข้าสู่ร่างกาย	- ขยะอันตรายบางประเภทสามารถนำกลับมาแปรรูปใช้ใหม่ได้ เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์แบบตรง แบตเตอรี่โทรศัพท์เคลื่อนที่ ถ่านชาร์จ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันยังไม่มีมูลค่าพอที่จะขายได้

ภาพที่ ข-5 การคัดแยกขยะอันตราย

สำหรับขยะที่สามารถนำกลับมาแปรรูปใช้ใหม่ได้หรือขยะรีไซเคิล มีวิธีการ คัดแยกขยะเพื่อให้ขายได้ราคาดีดังนี้

ประเภท	ประเภทที่ขายได้	วิธีเก็บ	ราคา (บาท)/ กก.
กระดาษ 	- กระดาษหนังสือพิมพ์ - กระดาษสมุด - หนังสือ, นิตยสาร - กระดาษกล่อง - กระดาษขาว-ดำ - แผ่นพับ	คัดแยกเป็นประเภทและมัดให้เรียบร้อย เวลาจำหน่ายจะได้ราคาที่ดีกว่า เนื่องจากกระดาษแต่ละประเภทมีราคาซื้อที่แตกต่าง	กระดาษขาว 7.40 บาท กล่องกระดาษ 5.3 บาท กระดาษหนังสือพิมพ์ 5 บาท เศษกระดาษ 3.3 บาท

ภาพที่ ข-6 การคัดแยกกระดาษ

ประเภท	ประเภทที่ขายได้	วิธีเก็บ	ราคา (บาท)/ กก.
พลาสติก 	- ภาชนะพลาสติกบรรจุ ยาสมุนไพรน้ำ - ถังพลาสติกเหนียว - ถังน้ำ กะละมัง - ขวดน้ำมันพืชหรือขวด น้ำดื่มชนิดใส - บรรจุภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายรีไซเคิล - ขวดน้ำพลาสติกสีขาวขุ่น	ถอดฝาขวด ริน/เทของเหลวที่บรรจุภายในออกทำความสะอาดจากนั้นทำให้แบน เพื่อประหยัดเนื้อที่ และเก็บรวบรวมแยกประเภทเป็นพลาสติกสีขาวขุ่น พลาสติกใส และพลาสติกอื่นๆ เนื่องจากพลาสติกแต่ละประเภทมีราคาแตกต่างกัน	พลาสติกขวดน้ำใส 15 บาท พลาสติกขวดน้ำขุ่น 24 บาท ถังพลาสติก 4 บาท เศษพลาสติกรวม 9.5 บาท
แก้ว 	- ขวดหรือภาชนะแก้ว สำหรับบรรจุอาหาร เครื่องดื่มทุกชนิด ทั้งที่มีสีใส เบียร์ และน้ำตาล	ถอดฝา/ริน/เทของเหลวที่บรรจุภายในออก ทำความสะอาดและเก็บรวบรวม	เศษแก้วขาว 1.05 บาท, ขวดน้ำปลา 0.6 บาท, ขวดและกล่องเบียร์สิงห์ 8.5 บาท/กล่อง, ขวดและกล่องเบียร์ช้าง 9 บาท/กล่อง, ขวดและกล่องเบียร์ Heineken 13 บาท/กล่อง

หมายเหตุ : ราคาวัสดุรีไซเคิลข้างต้นเป็นราคาโดยประมาณขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด

ภาพที่ ข-7 การคัดแยกพลาสติกและแก้ว

2.4 ภาชนะรองรับขยะ

ส่วนใหญ่พบว่าในแต่ละท้องถิ่นมีการให้บริการถังขยะในชุมชนที่เพียงพอ มีการเก็บขนจะมีการกำหนดวันเวลาสถานที่และเส้นทางที่ชัดเจน รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบในการเก็บขน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ ปริมาณขยะเกินการรองรับของถังขยะ การทิ้งไม่ตรงเวลาของประชาชน ขยะฝักจากชุมชนอื่น รถขยะชำรุดไม่สามารถวิ่งตามรอบปกติได้ ส่งผลให้ท้องถิ่นไม่สามารถเก็บขนได้หมดทำให้เกิดทัศนียภาพและกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ เป็นแหล่งปนเปื้อน การให้บริการภาชนะรองรับขยะมีหลายรูปแบบ ในการให้บริการภาชนะรองรับขยะในรูปแบบถังขยะขนาดต่าง ๆ มีบางท้องถิ่นให้บริการภาชนะรองรับขยะเป็นถุงพลาสติกแทนถังขยะ โดยกระบวนการที่สำคัญเริ่มจากการสร้างความเข้าใจร่วมกัน การประชุม กำหนดเป็นกติการ่วมกัน เช่น ขนาดของถุงพลาสติก ราคาจำหน่าย จากนั้นกำหนดข้อบัญญัติในการจำหน่ายซื้อถุงบรรจุขยะแทนการชำระค่าขยะรายเดือน ซึ่งถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมในการให้ครัวเรือนคัดแยกและลดปริมาณขยะ กำหนดปริมาณการทิ้งขยะและค่ากำจัดได้ด้วยตนเอง รูปแบบสุดท้ายในการกำหนดภาชนะรองรับขยะ คือ การนำถังขยะออกจากชุมชน คือ ไม่มีการให้บริการถังขยะ ดำเนินโครงการถนนปลอดขยะ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจและฝึกปฏิบัติตามลำดับ รูปแบบกระบวนการคัดแยก การเก็บรวบรวมและการขนส่ง แสดงในภาพที่ ข-8

ภาพที่ ข-8 ประเภทของถังขยะ

- ถังขยะสีแดง ถังขยะ "อันตราย" บรรจุขยะที่มีสารอันตรายปนเปื้อน เช่น กระจก สี ขวดสเปรย์ ยาฆ่าแมลง และที่มีการปนเปื้อนของสารเคมี
- ถังขยะสีเขียว ถังขยะ "ขยะเปียก" หรือ ถังขยะ "ย่อยสลายได้" บรรจุขยะที่ย่อยสลายได้ เช่น เศษอาหาร เศษไม้ ฟืช และขยะที่สามารถย่อยสลายได้

- **ถังขยะสีเหลือง** ถังขยะ "รีไซเคิล" บรรจุขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น กระดาษ กระป๋อง เหล็ก เศษพลาสติก
- **ถังขยะสีน้ำเงิน** ถังขยะ "ทั่วไป" บรรจุขยะที่ไม่ในหมวดหมู่ของทั้ง 3 ขีดด้านบน หรือ ขยะที่ไม่มีสารปนเปื้อนและไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

2.5 จุลรบบรวมขยะ

1) การจัดตั้งสถานที่ทิ้งขยะแยกประเภทในชุมชน สถานที่ทิ้งขยะแยกประเภทจัดเตรียมไว้สำหรับให้ประชาชนที่ไม่สะดวก และไม่ต้องการขายซื้อ-ขายขยะแต่มีพฤติกรรมที่ดีและมีความตระหนักถึงผลของ การแยกขยะและทิ้งลงในภาชนะที่เหมาะสม เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากกิจกรรม การรณรงค์และให้ความรู้แก่ประชาชนในการคัดแยกขยะและทำความสะอาด ขยะเบื้องต้น และเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่ควรดำเนินการเพราะเข้าถึงชุมชนได้ง่าย และตลอดเวลา สถานที่ทิ้งขยะแยกประเภทควรจัดไว้ในบริเวณที่ประชาชนนำมาทิ้งได้สะดวก เช่น ห้างสรรพสินค้า ริมถนนบริเวณชุมชน เป็นต้น กิจกรรม รูปแบบนี้เหมาะสำหรับใช้เป็นแนวทางการเรียกคืนขยะบรรจุภัณฑ์และวัสดุเหลือใช้จากผู้บริโภคโดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ขั้นตอนการดำเนินการ 1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการและประชุมคณะกรรมการเพื่อกำหนดแนวทาง การดำเนินงานและติดตามผล

2) กำหนดสถานที่ที่เหมาะสมในการจัดตั้งภาชนะรองรับขยะแต่ละประเภท โดยพื้นที่ที่เหมาะสมควรเป็นพื้นที่ที่ไม่มีน้ำท่วมขัง ไม่แออัด แสงแดดส่องถึง รถขยะสามารถเข้าถึงได้สะดวก

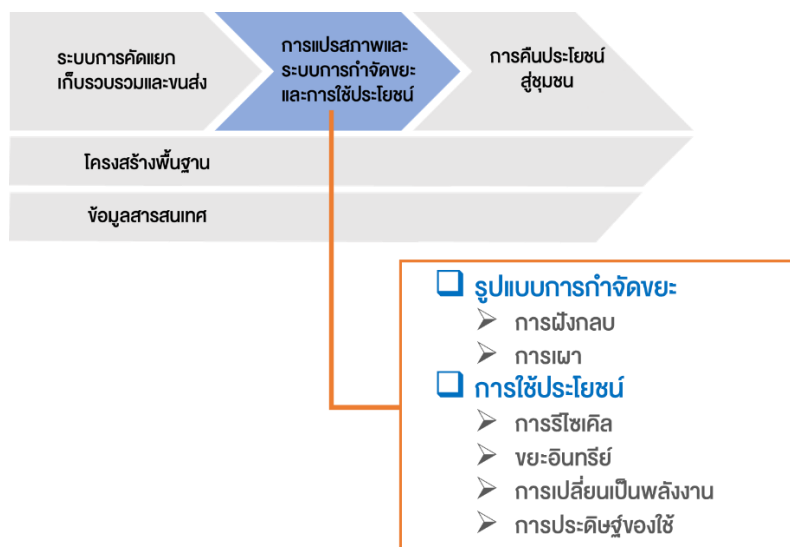
3) กำหนดประเภทและขนาดของภาชนะสำหรับใส่ขยะแต่ละประเภท

4) นำถังรองรับขยะไปจัดวางตามแหล่งกำเนิดขยะที่สำคัญ เช่น ตลาดสด โรงเรียน สถานที่ราชการ ห้างสรรพสินค้า โรงแรมรีสอร์ทที่พักเช่าอาศัย เป็นต้น

5) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงรูปแบบของกิจกรรม โดยจัดทำเอกสาร เพื่อแจกจ่ายแก่ประชาชนในบริเวณที่มีสถานที่ทิ้งขยะแยกประเภทตั้งอยู่ โดยเอกสารจะต้องบอกถึงวิธีทำความสะอาดขยะขั้นต้น การลดขนาดขยะ สีของถังขยะกับประเภทขยะ วันและเวลาที่จัดเก็บขยะ บริเวณสถานที่ทิ้ง ขยะแยกประเภท และเวลาในการเก็บรวบรวม

6) ติดตามและประเมินผลโดยคณะกรรมการฝ่ายติดตามและประเมินผลที่แต่งตั้งไว้โดยทำการบันทึกปริมาณและประเภทของขยะที่ถูกนำมาทิ้งไว้เพื่อ ประเมินความสำเร็จในการทำงาน

3. การแปรสภาพและระบบการกำจัดขยะและการใช้ประโยชน์

ภาพที่ ข-9 ตัวแบบกระบวนการแปรสภาพ การกำจัดขยะ และการใช้ประโยชน์

3.1 การแปรสภาพขยะรีไซเคิล²

การรีไซเคิลหรือการแปรรูปใช้ใหม่ คือ การนำขยะรีไซเคิล ของเสีย บรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้มาแปรรูปเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตหรือเพื่อผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ ใหม่ โดยกรรมวิธีต่างๆ ซึ่งทุกคนสามารถทำได้โดยการคัดแยกขยะมูลฝอยแต่ละ ประเภท ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และสำนักงาน เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล

1. แก้ว

แก้วสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ดังนี้

1.1 ขวดแก้วดีจะถูกนำมาคัดแยกชนิด สีและประเภทที่บรรจุ สินค้า ได้แก่ ขวดแม่โขง ขวดน้ำปลา ขวดเบียร์ขวดซอส ขวดโซดาวันเวย์ ขวดเครื่องดื่มชูกำลัง ขวดยา ขวดน้ำอัดลม ฯลฯ การจัดการขวดเหล่านี้หากไม่ แยกบิ่นเสียหาย จะถูกนำกลับเข้าโรงงานเพื่อนำไปล้างให้สะอาดและนำกลับมา ใช้ใหม่ที่เรียกว่า “Reuse”

1.2 ขวดแก้วแตก ขวดที่แตกหัก บิ่นชำรุดเสียหายจะถูกนำมาคัดแยกสี ได้แก่ ขวดแก้วใส ขวดแก้วสีชา และขวด แก้วสีเขียว จากนั้นนำเศษแก้วมาผ่าน กระบวนการรีไซเคิล โดยเบื้องต้นจะเริ่ม แยกเศษแก้วออกมาตามสีของ เอาฝาจากที่ ติดมากับปากขวดออกแล้วบดให้ละเอียด

² คู่มือแนวทางการลด คัดแยกขยะมูลฝอย กรมควบคุมมลพิษสำหรับอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน.,2551.

ใส่ น้ำยากัดสีเพื่อกัดสีที่ติดมากับขวดแก้ว ล้างให้สะอาด แล้วนำส่งโรงงานผลิตขวดแก้ว เพื่อนำไปหลอมใหม่

ตัวอย่างแก้วที่นำมารีไซเคิล		
ขวดแม่โขงกลม/แบน	ขวดแบล็ค-เลเบิ้ล	ขวดแบล็คแคท
ขวดแสงทิพย์กลม/แบน	ขวดเบียร์ช้าง/สิงห์	ขวดเครื่องดื่มชูกำลัง
ขวดเบียร์สิงห์	ขวดน้ำปลา	ขวดน้ำส้มสายชู
ขวดมิโดด้า	ขวดน้ำอัดลมเล็ก/ใหญ่	ขวดโซดาสิงห์
ขวดโซดาวันเวย์	เศษแก้วแดง (สีชา)	เศษแก้วเขียว
เศษแก้วขาวใส/ขาวขุ่น	ขวดแบนเล็ก/ใหญ่	ขวดยามีแมลงเล็ก/ใหญ่
ขวดไวน์	ขวดยาปอนด์	ขวดเล็กขัง

ภาพที่ ข-10 ตัวอย่างแก้วที่นำมารีไซเคิล

2. กระดาษ กระดาษเป็นวัสดุที่ย่อยง่าย ที่สุด เพราะผลิตจากเยื่อไม้ธรรมชาติโดยปกติกระดาษจะมีระยะเวลาย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติประมาณ 2 – 5 เดือน แต่ถ้าถูกทับถมอยู่ในกองขยะจนแน่น ไม่มีแสงแดด อากาศและความชื้น สำหรับจุลินทรีย์ในการย่อยสลาย ก็อาจต้องใช้เวลาราว 50 ปีในการย่อยสลาย ดังนั้นเราจึงควรแยกขยะที่เป็นเศษกระดาษเหล่านี้ ออกจากขยะชนิดอื่นๆ เพื่อความสะดวกในการจัดเก็บและนำไปรีไซเคิลเป็น กระดาษนำกลับมาใช้ใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตัวอย่างกระดาษที่นำมารีไซเคิล		
กระดาษแข็ง กล่องน้ำตาล	กระดาษย่อยสลาย	กระดาษหนังสือพิมพ์
กระดาษสี กระดาษกล่องรองเท้า	กระดาษย่อยขยะ	กระดาษหนังสือเล่ม
กระดาษขาวดำ	กระดาษสมุด	กระดาษถุงปูน

ภาพที่ ข-11 ตัวอย่างกระดาษที่นำมารีไซเคิล

3. พลาสติก พลาสติกแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท ดังนี้

3.1 พลาสติกที่คงรูปถาวรหรือพลาสติกเทอร์โมเซต (Thermosetting Plastic) เป็นพลาสติกที่แข็งตัวด้วยความร้อนแบบไม่ย้อนกลับ สามารถขึ้นรูปผลิตภัณฑ์รูปทรงต่างๆ ได้โดยทำให้แข็งตัวด้วยความร้อนในแม่แบบ และเมื่อแข็งตัวแล้วจะมีความคงรูปสูงมาก เนื่องจากไม่สามารถหลอมเหลวได้อีก พลาสติกในกลุ่มนี้จึงจัดเป็นผลิตภัณฑ์พลาสติกประเภท “รีไซเคิลไม่ได้”

3.2 พลาสติกที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้หรือเทอร์โม พลาสติก (Thermoplastic) เป็นพลาสติกที่หลอมตัวด้วยความร้อน และกลับ แข็งตัวเมื่ออุณหภูมิลดต่ำลง พลาสติกชนิดนี้จัดเป็น วัสดุประเภท “รีไซเคิลได้” เพื่อ ให้ง่ายต่อการแยกชนิดบรรจุภัณฑ์พลาสติกเพื่อนำมากลับมาแปรรูป ใช้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้มีการนำสัญลักษณ์มาใช้บนบรรจุภัณฑ์อย่างแพร่หลาย

สัญลักษณ์	ชนิดพลาสติก	การใช้งาน	ตัวอย่าง
 PETE	PETE (Polyethylene-terephthalate)	ขวดเครื่องดื่มที่ไม่ใช่ แอลกอฮอล์ ขวดน้ำดื่ม ขวดน้ำมันพืช	
 HDPE	HDPE (High-density Polyethylene)	ขวดบรรจุนม น้ำดื่ม เครื่องสำอาง แชมพู สบู่เหลว ถุง shopping หรือ retail bags	
 PVC	PVC (Polyvinyl Chloride)	พลาสติกห่อเนื้อสัตว์ อุปกรณ์การแพทย์ (medical tubing)	
 LDPE	LDPE (Low-density Polyethylene)	ถุงบรรจุอาหารแช่แข็ง ขวดน้ำยาซักแห้ง	
 PP	PP (Polypropylene)	ขวดขอสมะเขือเทศ ภาชนะบรรจุเนยเทียม ขวดยา อุปกรณ์การแพทย์ (medical tubing)	
 PS	PS (Polystyrene)	กล่องใส่ CD กล่องอาหารสะดวกซื้อ รวมทั้งกล่องโฟม ถ้วยน้ำ จานอาหาร ภาชนะบรรจุไข่	
 OTHER	พลาสติกอื่นๆ	เป็นพลาสติกอื่นๆ นอกเหนือจาก พลาสติก ทั้ง ๖ ประเภท พบ มากมายหลายรูปแบบ เช่น ส้นรองเท้า ปากกา	

ภาพที่ ข-12 ชนิดของพลาสติกรีไซเคิล

ตัวอย่างพลาสติกที่นำมารีไซเคิล		
พลาสติกถนอม	พลาสติกขวด PET	พลาสติก PVC
สายยาง	ขวดน้ำมันพืชเก่า	พลาสติกแผ่นป้ายอะคริลิค
ขวดน้ำเกลือ	ท่อเอสลอนสีเทา/ฟ้า/เหลือง	ขวดน้ำดื่มเล็ก
เปลือกสายไฟสี/ดำ	พลาสติกกรอบจม	จุกน้ำปลา
CPU/UPS	รองเท้ายาง/รองเท้าบูธ PVC	แผ่น CD
โฟมสะอาด		

ภาพที่ ข-13 ตัวอย่างพลาสติกที่นำมารีไซเคิล

4. โลหะ โลหะที่สามารถนำมารีไซเคิลใหม่ได้มีดังนี้

4.1 เหล็ก ใช้กันมากที่สุดในอุตสาหกรรมก่อสร้าง ผลิตภัณฑ์ต่างๆ รวมทั้งเครื่องใช้ในบ้าน อุตสาหกรรม

4.2 ทองเหลือง เป็นโลหะมีราคาดีนำกลับมาหลอมใช้ใหม่ได้โดย การทำเป็นพระระฆัง อุปกรณ์สุขภัณฑ์ต่างๆ และใบพัดเรือเดินทะเลขนาดใหญ่

4.3 ทองแดง นำกลับมาหลอมทำสายไฟใหม่ได้อีก 4.4 สแตนเลส นำกลับมาหลอมทำช้อนส้อม กระทะ หม้อ 4.5 ตะกั่ว นำกลับมาหลอมใหม่ทำฟิวส์ไฟฟ้า และส่วนประกอบของอุปกรณ์ต่างๆ

ตัวอย่างวัสดุโลหะที่นำมารีไซเคิล		
เหล็กหนาพิเศษ	เหล็กตะปู	เหล็กเครื่อง
เหล็กหนา/บาง	เหล็กเส้น 1 นิ้ว	เหล็กขี้กิ้ง
เหล็กย่อย	เหล็กหล่อชิ้นเล็ก/ใหญ่	ลวดสลิง
เหล็กขอยสั้น	เหล็กเส้น 5-8 หุน	กระป๋อง
ทองแดงเส้นเล็ก/ใหญ่	ทองเหลืองบาง/หนา	ตะกั่วอ่อน/แข็ง
ตะกั่วสังกะสี	ทองแดงเมา	ขี้กิ้งทองเหลือง
สแตนเลส	แบตเตอรี่ขาว/ดำ/มอเตอร์ไซค์	

ภาพที่ ข-14 ตัวอย่างวัสดุโลหะที่นำมารีไซเคิล

5. อลูมิเนียม อลูมิเนียม แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

5.1 อลูมิเนียมหนา เช่น อะไหล่เครื่องยนต์ลูกสูบ

5.2 อลูมิเนียมบาง เช่น กระดาษม้วนซักผ้า ชั้นน้ำ ครอบป้องกันอัลตร้า ครอบป้องกัน

ตัวอย่างอุมิเนียมที่นำมาใช้เคลือบ		
อุมิเนียมบาง/หนา	อุมิเนียมเส้น	อุมิเนียมฉาก
อุมิเนียมผ้าเบรก	อุมิเนียมกระป๋องยา	อุมิเนียมมู่ลี่
อุมิเนียมหม้อน้ำ	อุมิเนียมฝาจากกะ	อุมิเนียมไฟ
อุมิเนียมจับ	อุมิเนียมมุ้งลวด	อุมิเนียมแผ่นเพจ
อุมิเนียมไส้ทองแดง	อุมิเนียมอัลลอยด์	อุมิเนียมล้อแม็ก
อุมิเนียมลูกสูบ	อุมิเนียมกระป๋องเครื่อง ดื่ม เช่น โค้ก เบียร์	อุมิเนียมกระโถไฟฟ้า

ภาพที่ ข-15 ตัวอย่างอุมิเนียมที่นำมาใช้เคลือบ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จการใช้ประโยชน์จากขยะ คือ ความยั่งยืนของกิจกรรม โดยพื้นฐานที่สำคัญคือการคัดแยกขยะอินทรีย์และขยะรีไซเคิลออกจากขยะมูลฝอยทั่วไป และความต่อเนื่องหรือความยั่งยืนปัจจัยที่สำคัญต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนหรือผู้ใช้ได้จริง คัดเลือกชุมชนเป้าหมายที่มีความตั้งใจ กระตือรือร้นและสามัคคี กระบวนการที่จะต้องมุ่งเน้นคือ การกำหนดกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ที่ชัดเจน เช่น นำไปใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร ครุภัณฑ์ อุตสาหกรรม รวมทั้งต้องมีปริมาณที่มากพอสามารถให้ผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจที่คุ้มค่า หากในพื้นที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรต้องระบุปัญหาและความต้องการให้ชัดเจนว่ากลุ่มไหนต้องการใช้ประโยชน์จากการทำน้ำสกัดชีวภาพหรือการทำปุ๋ยหมัก เพราะ การปลูกผักสวนครัว การปลูกพืชไร่ พืชสวน หรือการทำนามีความต้องการจะทำให้การนำไปใช้ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าการทำสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้จากขยะ ปัจจัยที่สำคัญคือเป็นสินค้าการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริงและมีแหล่งขายสิ่งประดิษฐ์ ขึ้น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล วังหินลาด ส่งเสริมการประดิษฐ์ไม้กวาดจากขวดพลาสติก มีคุณสมบัติและคุณภาพที่โดดเด่นคือความคงทนมากกว่าไม้กวาดทางมะพร้าว สามารถทำการตลาดได้ รูปแบบกระบวนการงานการแปรรูป การกำจัดขยะ และการใช้ประโยชน์ แสดงในภาพที่ ข-15

3.2 รูปแบบการกำจัดขยะ

การกำจัดขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบ่อฝังกลบขยะในพื้นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีบ่อฝังกลบหรือสถานที่กำจัดขยะของตนเองซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกตั้งอยู่ใกล้สถานที่กำจัดขยะของเทศบาลนครขอนแก่น จึงได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับเทศบาลนครขอนแก่นในการขนส่งขยะไปกำจัดที่โรงงานด้วยวิธีการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานไฟฟ้า โดยการกำหนดปริมาณการกำจัดขยะต่อเดือนขึ้นอยู่กับขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง แต่ปัญหาในปัจจุบัน

คือความสามารถของโรงงานกำจัดขยะของเทศบาลนครมีจำกัดลดปริมาณการนำเข้าขยะ ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ต้องปรับตัวเร่งดำเนินการลดปริมาณขยะของตนเองลง และอีกกลุ่มหนึ่งคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากเทศบาลนครขอนแก่น แต่ยังสามารถขนส่งขยะไปกำจัดร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียงมีสถานที่กำจัดขยะ จากการศึกษาวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆในจังหวัดขอนแก่น ยังไม่มีนวัตกรรมในการกำจัดขยะ รูปแบบการกำจัดขยะด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ขึ้นอยู่กับความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ เช่น เทศบาลเมืองบ้านไผ่ได้มีแนวคิดและแผนงานในการสร้างโรงงานกำจัดขยะด้วยวิธีการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานไฟฟ้า ภายใน 2-3 ปี นอกจากนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีสถานที่กำจัดขยะส่วนมากเป็นวิธีการฝังกลบ แต่อย่างไรก็ตามยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

3.2.1 การฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล” (Sanitary Landfill)³

การฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล คือ การกำจัดขยะมูลฝอยโดยใช้วิธีการฝังกลบขยะมูลฝอย แต่การฝังกลบดังกล่าวต้องถูกหลักสุขาภิบาล เริ่มตั้งแต่มีการคัดเลือกพื้นที่ การออกแบบพื้นที่หรือหลุมฝังกลบ การออกแบบและจัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ จำเป็นอย่างครบถ้วนตามหลักวิศวกรรม รวมทั้งวิธีการดำเนินการของระบบนี้ต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักวิชาการหรือตามวิธีการที่กำหนดไว้ ทั้งในระยะเวลาระหว่างการใช้งาน และภายหลังจากการหมดอายุการใช้งานของระบบแล้ว

1.การคัดเลือกพื้นที่ หรือสถานที่ตั้ง การออกแบบระบบที่ดีเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกพื้นที่หรือสถานที่ตั้ง โดยทั่วไปเกณฑ์ในการพิจารณาประกอบด้วยเกณฑ์ ทางด้านวิศวกรรม ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างของเกณฑ์ทางด้านวิศวกรรม เช่น ต้องมีขนาดพื้นที่เพียงพอสามารถรองรับปริมาณขยะมูลฝอยที่จะนำเข้ามาฝังกลบได้ตามที่ออกแบบ(ประมาณ 10-20 ปี) ลักษณะทางธรณีวิทยาของพื้นที่มีความเหมาะสมเช่นลักษณะของดินมี คุณสมบัติซึมน้ำได้น้อย ระดับน้ำใต้ดิน (Ground Water Level) ในพื้นที่ไม่ควรอยู่สูง ซึ่งจะป้องกันการรั่วซึมของน้ำเสียที่เกิดจากการหมักของขยะมูลฝอยอินทรีย์ที่เรียกว่า น้ำชะขยะมูลฝอย (Leachate) พื้นที่ต้องไม่มีปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำเพราะจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน เป็นต้น ตัวอย่างของเกณฑ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่นที่ตั้งต้อง เป็นพื้นที่ซึ่งห่างไกลชุมชนที่หนาแน่น แต่ไม่ควรห่าง จนเกินไป เพื่อมิให้มีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการขนส่งขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดไปสู่สถานที่กำจัดมากนัก เป็นต้น

³ จุลสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพออนไลน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปราโมช เชื้อขาว

ตัวอย่างของเกณฑ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น อยู่ห่างไม่น้อยกว่า 1,000 เมตรจากพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 และเขตอนุรักษ์ อยู่ห่างจากแหล่งน้ำสาธารณะ ไม่น้อยกว่า 100 เมตร อยู่ห่างจากบ่อน้ำดื่มของประชาชนและโรงผลิตน้ำประปา ไม่น้อยกว่า 700 เมตร เป็นต้น

2. การออกแบบหลุมฝังกลบและจัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นอย่างครบถ้วน
ภายหลังจากที่คัดเลือกพื้นที่หรือสถานที่ตั้งได้แล้ว การออกแบบหลุมฝังกลบและจัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น อย่างครบถ้วน เป็นขั้นตอนต่อมาที่สำคัญ ในที่นี้ขอแบ่งการออกแบบและการจัดระบบโครงสร้างพื้นฐานเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ส่วนที่เป็นพื้นที่สำหรับฝังกลบขยะมูลฝอย กับ ส่วนพื้นที่อื่น ๆ

2.1 การออกแบบส่วนที่เป็นพื้นที่สำหรับฝังกลบขยะมูลฝอย เนื่องจากวิธีการฝังกลบขยะมูลฝอยมีรูปแบบการฝังกลบอยู่ 2 วิธี คือ วิธีฝังกลบแบบพื้นราบหรือบนพื้นที่ (Area Method) และวิธีฝังกลบแบบขุดร่อง (Trench Method)

1) วิธีฝังกลบบนพื้นที่ (Area Method) เป็นการฝังกลบที่เริ่มจากระดับดินเดิม ดังนั้น จำเป็นต้องทำคันดิน (Embankment) เพื่อทำหน้าที่เป็นผนังหรือขอบสำหรับยับยั้งการบดอัดขยะมูลฝอย และทำหน้าที่ป้องกันน้ำ เสี่ยงที่เกิดจากการย่อยสลายของขยะมูลฝอยที่บดอัดและฝังกลบแล้ว ไม่ให้ซึมออกด้านนอก ลักษณะพื้นที่ที่จำเป็นต้องใช้วิธีนี้คือ ที่ราบลุ่ม หรือที่ที่มีระดับน้ำใต้ดินสูง หรือน้ำใต้ดินต่ำกว่าผิวดินไม่เกิน 1 เมตร

2) วิธีฝังกลบแบบขุดร่อง (Trench Method) ดังแสดงในภาพที่ 3 เป็นวิธีฝังกลบที่เริ่มจากระดับที่ต่ำกว่าดิน เดิมโดยการขุดดินให้ไต่ระดับตามที่กำหนด แล้วเริ่มบดอัดกันร่องโดยบดอัดกันร่องให้อยู่สูงกว่าระดับน้ำใต้ดินไม่น้อยกว่า 1 เมตร ทั้งนี้ให้ยี่ระดับน้ำในฤดูฝนเป็นเกณฑ์ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปนเปื้อนต่อน้ำใต้ดิน วิธีนี้ไม่ต้องทำคันดิน เพราะสามารถใช้ผนัง ของร่องขุดเป็นกำแพงยัน ทำให้ไม่จำเป็นต้องขนดินมาจากข้างนอก และสามารถใช้ดินที่ขุดออกมาถมกลบมูลฝอยได้อีก

2.2 การออกแบบพื้นที่ส่วนอื่น ๆ พื้นที่ส่วนอื่นๆ ในที่นี้ หมายถึงพื้นที่ซึ่งไม่ใช่เป็นส่วนที่ใช้สำหรับฝังกลบขยะมูลฝอย แต่มีความจำเป็นต้องมีการ ออกแบบและจัดเตรียมไว้เพื่อการดำเนินการ รวมทั้งป้องกันและควบคุมแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ พื้นที่อื่น ๆ ที่สำคัญซึ่ง ต้องได้รับการออกแบบและก่อสร้างมีดังนี้

1) ระบบระบายน้ำฝนรอบ ๆ พื้นที่สำหรับฝังกลบขยะมูลฝอย เพื่อป้องกันมิให้น้ำฝน หรือน้ำไหลนอง (Run off) จากพื้นที่อื่นไหลเข้าสู่พื้นที่ฝังกลบขยะ ป้องกันการเพิ่มขึ้นของน้ำชะขยะมูลฝอย และ/หรือ ป้องกันการเกิดน้ำท่วมขังใน บริเวณพื้นที่ฝังกลบซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ

2) พื้นที่สีเขียว (Green Area or Buffer Zone) เป็นการกันหรือจัดพื้นที่โดยรอบบริเวณพื้นที่สำหรับฝังกลบ เพื่อปลูกต้นไม้ ตามแนวเขตดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อช่วยลดปัญหามลพิษทางอากาศและเสียงที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการ รวมทั้งยังช่วยบดบังทัศนียภาพที่ไม่น่าดู ให้กับผู้คนภายนอกด้วย

3) รั้ว ประตูทางเข้า-ออก และป้อม รปภ.รักษาการณ์ เพื่อป้องกันบุคคลภายนอกที่อาจนำขยะมูลฝอยมาลักลอบทิ้งหรือ กระทำการที่ไม่เหมาะสมซึ่งอาจเกิดอันตรายขึ้นได้ เช่น การคัดแยกขยะมูลฝอย การแอบเผาขยะมูลฝอยเพื่อแยกของ มีราคา การสูบบุหรี่ เป็นต้น นอกจากนี้ บริเวณทางออกควรมีการออกแบบให้มีร่องน้ำและ/หรือติดตั้งอุปกรณ์เพื่อทำความสะอาดล้อรถขนขยะมูลฝอยก่อนออกจากพื้นที่ด้วย

4) อาคารสำนักงาน สำหรับเป็นสถานที่ทำงานสำหรับเจ้าหน้าที่เข้ามาดำเนินการฝังกลบขยะมูลฝอยและ ทำงานเอกสาร และถ้าเป็นไปได้ที่อาคารนี้ควรมีการออกแบบให้มีการติดตั้งเครื่องสูบน้ำหนักขยะมูลฝอยสำหรับ รถขนขยะ มูลฝอยที่นำมากำจัดเพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการระบบด้วย

5) อาคารโรงจอดและซ่อมบำรุงเครื่องจักรกลหนัก ที่ใช้ในการดำเนินการฝังกลบเนื่องจากระบบฝังกลบฯ นี้ จำเป็นต้องจัดหาเครื่องจักรกลหนัก เพื่อใช้ในการดำเนินการด้วย ตัวอย่างของเครื่องจักรกลหนักที่ต้องจัดหาเช่น รถดันดิน ตะขบ (Bull Dozer) รถดักดินตะขบ (Track-type Loader) รถดักล้อยาง (Wheel Loader) รถบดอัดขยะมูลฝอย (Landfill Compactor) รถขุด (Backhoe) รถบรรทุกน้ำ (Water Truck) รถบรรทุก (Truck) เป็นต้น ดังนั้นจึงมีความเป็นที่จะต้องจัดเตรียมออกสถานที่แบบเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วย

6) ระบบบำบัดน้ำเสีย เพื่อนำน้ำชะขยะมูลฝอยซึ่งมีค่าความสกปรกสูง จากพื้นที่ส่วนกลบฝังมาบำบัดก่อน ปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก โดยทั่วไประบบบำบัดน้ำเสียที่นิยมใช้มักเป็นระบบบ่อฝัง (Stabilization Pond) เนื่องจาก ใช้เครื่องจักรอุปกรณ์น้อย และดูแลบำรุงรักษาค่อนข้างง่าย

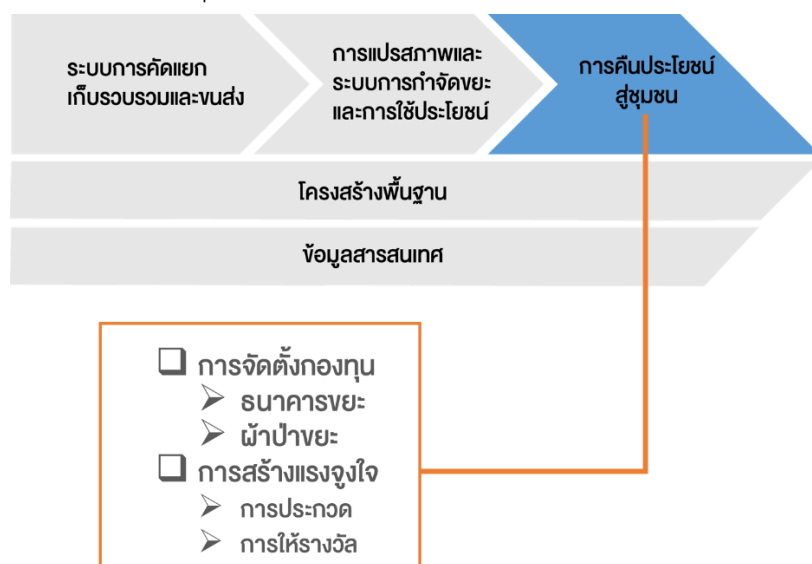
7) บ่อติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำใต้ดิน ถึงแม้ระบบฯนี้จะมีการป้องกันการปนเปื้อนจากน้ำชะมูลฝอย อยู่ แล้ว แต่การเฝ้าระวังการปนเปื้อนในน้ำใต้ดินโดยติดตั้งบ่อติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำใต้ดินยังเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เพราะ เป็นเครื่องมือที่ใช้ยืนยันเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยทั่วไปในการออกแบบและก่อสร้างบ่อติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำใต้ดิน ตำแหน่งการติดตั้งต้องมีอย่างน้อย 2 จุด คือตำแหน่ง เหนือน้ำ และตำแหน่งท้ายน้ำ

8) ระบบควบคุมการระบายก๊าซจากหลุมฝังกลบ ซึ่งควรออกแบบเป็นให้เป็นระบบแบบเร่งการระบาย (Active Control) ซึ่งจะสามารถควบคุมการรวบรวมก๊าซได้ทั้งนี้ก๊าซที่รวบรวมได้อาจเผาทิ้ง (Flaring) หรือนำไปใช้ประโยชน์ เช่น ใช้ผลิตไฟฟ้า แล้วแต่กรณี

9) พื้นที่สำหรับกองดินหรือวัสดุเพื่อการกลบทับขยะมูลฝอยรายวัน ดินสำหรับกลบทับขยะมูลฝอยเป็น ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพ ในบางกรณีอาจจำเป็นต้องมีการวางแผนและจัดเตรียมพื้นที่สำหรับงานนี้ โดยเฉพาะด้วย

4. การคืนประโยชน์สู่ชุมชน

กิจกรรมการคืนประโยชน์สู่ชุมชน เช่น ธนาคารขยะหรือผ้าป่าขยะ เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่มุ่งเน้นในมิติทางสังคมของชุมชนชนบท มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะของชุมชนและเสริมสร้างจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ รวมทั้งสร้างนิสัยการออม ลักษณะของกิจกรรมเริ่มจากการรับสมัครสมาชิกแล้วนำวัสดุรีไซเคิลมาซึ่งน้ำหนักและคำนวณเป็นจำนวนเงินบันทึกลงสมุดคู่ฝากโดยใช้ราคาที่ได้ประสานหรือทำความเข้าใจกับร้านรับซื้อของเก่าเป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคา เพื่อ นำผลพลอยได้จากการตั้งธนาคารขยะมาเป็นกองทุนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ หรือสวัสดิการในชุมชน การดำเนินงานของธนาคารอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการชุมชนมีการออกกฎระเบียบในการทำงาน รวมถึง ชุมชนสามารถออกแบบสวัสดิการที่ต้องการด้วยตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามลักษณะการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน การดำเนิน กิจกรรมในลักษณะนี้ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างจิตสำนึก และการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการตนเองของชุมชนมากกว่าผลทางด้านเศรษฐศาสตร์ แต่เป็นเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีจิตสำนึก และความเข้มแข็งโดยเฉพาะด้านการคัดแยกขยะ สามารถดำเนินการในกระบวนการอื่น ๆ ต่อไปได้ ดังแสดงในภาพที่ ข-16

ภาพที่ ข-16 ตัวแบบกระบวนการงานการคืนประโยชน์สู่ชุมชน

4.1 ธนาคารขยะรีไซเคิล

กิจกรรมธนาคารขยะมีเป้าหมาย เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมแก้ไข ปัญหาขยะของชุมชน และเสริมสร้างจิตสำนึก ในการคัดแยกมูลฝอย รวมทั้งสร้างนิสัยการออมทรัพย์ ลักษณะของกิจกรรม เริ่มจากการรับสมัครสมาชิก แล้วนำวัสดุรีไซเคิลมาชั่งน้ำหนักและคำนวณเป็น จำนวนเงิน บันทึกลงสมุดคู่ฝากโดยใช้ราคาที่ได้ประสานกับร้านรับซื้อของเก่า เป็นเกณฑ์ในการ กำหนดราคา รายได้ของกิจกรรมมาจากผลต่างของราคาที่ คณะทำงานกำหนด กับราคาที่สามารถ ขายให้กับร้านรับซื้อ ซึ่งต้องมีการหัก ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อปลูกจิตสำนึกในการจัดการขยะและการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน
- 2) เป็นการช่วยลดปริมาณขยะและเสริมสร้างความรู้ในเรื่องการคัดแยกขยะ ที่ ถูกต้องเหมาะสม
- 3) เพื่อนำผลพลอยได้จากการตั้งธนาคารขยะมาตั้งเป็นกองทุนสนับสนุน กิจกรรม ต่าง ๆ ในชุมชน
- 4) เพื่อเป็นการสร้างรูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ ดำเนินงาน

อุปกรณ์

- 1) เครื่องชั่งน้ำหนัก
- 2) สถานที่เก็บรวบรวมวัสดุรีไซเคิล
- 3) สมุดคู่ฝากและเอกสารบัญชี

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1) ประชุมชี้แจง เพื่อชี้แจงให้กับชุมชนทราบถึงจุดประสงค์ในการจัดทำโครงการธนาคาร ขยะ
- 2) จัดตั้งคณะทำงาน เพื่อจัดตั้งคณะทำงานโครงการธนาคารขยะ ซึ่งประกอบด้วย - ผู้จัดการธนาคารขยะ จำนวน 1 คน - เจ้าหน้าที่คัดแยกขยะและชั่งน้ำหนัก จำนวน 2 คน - เจ้าหน้าที่ จดบันทึกและคิดเป็นจำนวนเงิน จำนวน 2 คน - เจ้าหน้าที่ลงสมุดคู่ฝากบัญชีอื่นๆ จำนวน 1 คน
- 3) มอบหมายภารกิจ เพื่อมอบหมายหน้าที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ในคณะทำงานไปปฏิบัติงานใน เบื้องต้นดังนี้ - จัดหาสถานที่ที่ใช้ในการจัดเก็บขยะรีไซเคิลก่อนนำไปขาย - จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นใน การจัดทำธนาคารขยะ เช่น เครื่องชั่ง - จัดทำสมุดคู่ฝาก สมุดฝาก สมุดถอน และเอกสารในการทำ บัญชีที่จำเป็น - ติดต่อประสานงานกับร้านค้าของเก่าในเรื่องเกี่ยวกับราคาขยะรีไซเคิล ประเภทต่างๆ เพื่อจัดทำเป็นตารางเปรียบเทียบราคาขยะรีไซเคิลแต่ละ ประเภท (ราคาสามารถเปลี่ยนแปลงได้) พร้อมทั้งกำหนดวันที่เข้ามารับ ซื้อจากธนาคาร

4) การประชาสัมพันธ์เพื่อชี้แจงกิจกรรม ให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ ประเภทของมูลฝอย ผลที่คาดว่าจะได้รับ 5) การอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ และการใช้ประโยชน์จากขยะในรูปแบบต่างๆ กับสมาชิกในชุมชน 6) การจัดหางบประมาณสนับสนุนในการก่อสร้างศูนย์ฯ จากหน่วยงาน ราชการ เช่น กองทุนเพื่อสังคม 7) การดำเนินงานธนาคารขยะ โดยให้การดำเนินงานของธนาคารอยู่ภายใต้ การดูแลของคณะกรรมการชุมชนมีการออกกฎระเบียบในการทำงาน ควรมี การรายงานผลการดำเนินงานทางบัญชีแก่คณะกรรมการชุมชนและ สมาชิกในชุมชนเป็นระยะ 8) การประเมินผลการจัดกิจกรรมจากจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วม ปริมาณวัสดุ รีไซเคิลที่รับจากสมาชิกลำบาก จำนวนเงินและเงินทุนหมุนเวียนที่เกิด จากการขายให้ร้านรับซื้อของเก่า หักค่าใช้จ่ายต่างๆ ควรมีการจัดทำป้ายแสดง ผลการจัดกิจกรรม หรือการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกทราบ ผลการจัด กิจกรรมเป็นระยะ ซึ่งจะเป็นการชักชวนสมาชิกที่เหลือให้เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น

หน้าที่คณะกรรมการ

- 1) ผู้จัดการธนาคารรับผิดชอบการดำเนินงานในภาพรวมของธนาคาร โดยต้อง ควบคุมดูแลการทำงานของฝ่ายปฏิบัติการและฝ่ายควบคุม
- 2) เจ้าหน้าที่คัดแยกรับผิดชอบการคัดแยกขยะที่สามารถนำมาขายบริเวณ ที่ทำการในเวลาทำการ และทำการคัดแยกประเภทเพื่อการจัดเก็บที่เป็นระเบียบ ในบริเวณสถานที่เก็บ พร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิก ได้แก่ ชื่อสกุล เลขที่ประเภทและปริมาณวัสดุรีไซเคิล เพื่อส่งต่อเจ้าหน้าที่คิดเงิน
- 3) เจ้าหน้าที่คิดเงิน รับผิดชอบเทียบกับราคาที่กำหนด และคิดจำนวนเงินของ สินค้าที่สมาชิกลำบาก พร้อมกับรับผิดชอบการฝาก-ถอนเงินของสมาชิก
- 4) เจ้าหน้าที่บัญชีรับผิดชอบเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเงิน เช่น สรุป ยอดเงินฝากของสมาชิก สรุปยอดรายรับ-รายจ่าย ของธนาคารขยะ และ บันทึกรายละเอียดและยอดคงเหลือของสินค้าตามประเภท ปริมาณ ราคา โดยต้องทำการบันทึกทุกวันที่เปิดทำการ
- 5) ที่ปรึกษารับผิดชอบเรื่องการควบคุมการดำเนินงาน การประสานร้านรับซื้อ ของเก่าเพื่อขายวัสดุรีไซเคิล และดูแลเกี่ยวกับการเงินของโครงการ พร้อมทั้ง ดูแลเอกสารการเบิกจ่ายเงินของสมาชิกธนาคารขยะให้สามารถตรวจสอบได้

4.2 ผ้าป่าขยะ

กิจกรรมผ้าป่ารีไซเคิลเป็นกิจกรรมที่เน้นความร่วมมือระหว่างชุมชน ข้าราชการ และสถาบันทางศาสนาในชุมชน เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิตของ คนไทยผูกพันกับพิธีกรรมทางศาสนาและให้ความสำคัญกับสถาบันทางศาสนา ในแง่ของการเป็นศูนย์กลางในการพบปะ แลกเปลี่ยนความคิด การเรียนรู้ต่างๆ การจัดกิจกรรมนี้จะเป็นการชักชวนให้ชุมชนคัดแยก และรวบรวมวัสดุรีไซเคิล นำมาเป็นปัจจัยในการทอดผ้าป่า แทนการใช้เงิน หรือสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน จากนั้นประสานให้ร้านรับซื้อของเก่าเข้ามารับซื้อคำนวณมูลค่าเป็น จำนวนเงิน เพื่อถวายให้วัด ซึ่งการจัดกิจกรรมนี้สามารถดำเนินงานได้ตลอดปี และสามารถหมุนเวียนกิจกรรมในวัดที่อยู่ใกล้เคียงชุมชน นอกจากนี้ยัง เป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ สมาชิกทุกวัยสามารถร่วมกันดำเนินการได้

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนรู้จักวิธีการคัดแยกขยะรีไซเคิลโดยผ่านการทำบุญ

อุปกรณ์

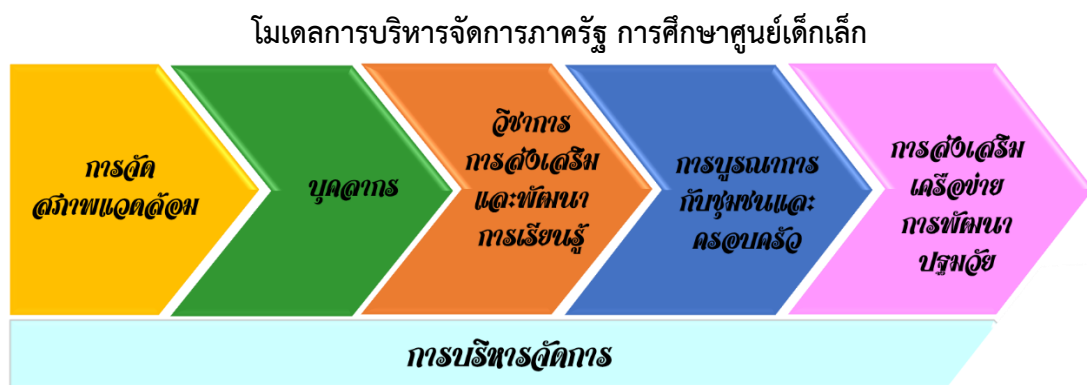
- 1) ตราขี้ผึ้ง
- 2) เครื่องกระจายเสียง
- 3) ใบฎีกา

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1) จัดตั้งคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยผู้นำในท้องถิ่น หน่วยงานราชการโดย ให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานในท้องถิ่น
- 2) ประชุมคณะทำงาน เพื่อกำหนดวัน เวลาและสถานที่ที่จะจัดกิจกรรม การออกใบฎีกาและวัดที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทอดผ้าป่า
- 3) การประสานงานร้านรับซื้อของเก่า การประสานงานร้านรับซื้อของเก่า ให้เข้ามารับซื้อขยะรีไซเคิลที่รวบรวมได้ในการเข้าร่วมกิจกรรม
- 4) การประชาสัมพันธ์ เพื่อชี้แจงกิจกรรม ให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของ ขยะรีไซเคิลที่คัดแยกและการเก็บรวบรวม การประชาสัมพันธ์จัด กิจกรรม เช่น หอกระจายข่าว หรือ การเรียกประชุมสมาชิก
- 5) การจัดกิจกรรมทอดผ้าป่ารีไซเคิล มีการรวบรวมขยะรีไซเคิล เช่น พลาสติก แก้ว โลหะ/อลูมิเนียม และกระดาษ นัดบริจาคกองรวบไว้ที่วัด และให้ร้านรับซื้อของเก่ามารับซื้อและให้เป็นจำนวนเงินสด มีการมอบ ถวายให้กับวัดต่อไป
- 6) การประเมินผล การประเมินผลการจัดกิจกรรมผ้าป่ารีไซเคิลสามารถดูได้จาก ปริมาณขยะรีไซเคิลที่ชุมชนคัดแยกและรวบรวมมา จำนวนที่ได้รับ และความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน

ภาคผนวก ค
ผลการศึกษานวัตกรรมด้านการจัดการการศึกษา

จากการลงพื้นที่พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสถานศึกษาที่ให้การอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ให้เด็กเล็กมีความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนมีความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป จึงถือว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกือบทุกแห่งมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ และในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่แตกต่างกันและมีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการถอดบทเรียนความรู้การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี จึงได้จัดทำคู่มือแนวการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังต่อไปนี้

ภาพที่ ค-1 โมเดลการบริหารจัดการภาครัฐ การศึกษาศูนย์เด็กเล็ก

การบริหารจัดการภาครัฐ การศึกษาศูนย์เด็กเล็ก

ผลลัพธ์ (Outcome)	:	เด็กเล็กก่อนเข้ารับการศึกษามีได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สมวัย
กลุ่มเป้าหมาย	:	เด็กเล็กอายุ 2- 5 ปี
เป้าหมาย	:	เด็กเล็กอายุ 2 – 5 ปี ทุกคนได้รับการดูแลก่อนเข้ารับการการศึกษา

การขับเคลื่อนโมเดลการบริหารจัดการการศึกษาศูนย์เด็กเล็ก ไปสู่การพัฒนาการเด็กเล็ก ให้มีการสมบูรณ์ตามวัย ครบทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา มีดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อม
2. บุคลากร
3. วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้
4. การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว
5. การส่งเสริมเครือข่าย การพัฒนาปฐมวัย
6. การบริหารจัดการ

1. การจัดการสภาพแวดล้อม

การจัดการสภาพแวดล้อมส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยด้านร่างกาย โดยจัดให้มี “3 มี” ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ค-1 การจัดการสภาพแวดล้อม 3 มี

การจัดการสภาพแวดล้อม 3 มี		
มีสถานที่เล่นที่ปลอดภัย	มีสถานที่แยกเป็นสัดส่วน	มีสถานที่สะอาดและปลอดภัย

1.1 มีสถานที่เล่นที่ปลอดภัย

สถานที่เล่นที่ปลอดภัยจัดให้มีเครื่องเล่นที่มีมาตรฐานและเหมาะสมตามพัฒนาการของเด็กตามวัย ส่งผลให้เด็กเล็กมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน สร้างความสุข สร้างการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และสุขภาพร่างกายแข็งแรง

การพัฒนาเด็กเล็กทางด้านร่างกาย เป็นการส่งเสริมการเจริญเติบโตของร่างกาย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เช่น น้ำหนักและส่วนสูงที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนการเสริมสร้างการพัฒนาทักษะทางกายภาพ ได้แก่ การพัฒนาการเคลื่อนไหวของเด็กเล็กให้ควบคุมร่างกายและทำกิจกรรมที่ซับซ้อนและยากขึ้นได้อย่างคล่องแคล่ว โดยสถานที่เล่นที่เหมาะสมตามพัฒนาการของเด็กเล็กตามวัยของโครงการ “ไรซ์ไทยแลนด์” (RIECE Thailand) ส่งเสริมการเรียนการสอนแบบโฮสโคป” จังหวัดขอนแก่นได้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบลภูน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้ใช้ในการดำเนินการ ซึ่งดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ค-2 สันทนาการที่เหมาะสมตามพัฒนาการของเด็กเล็กตามวัย

วัย	คุณลักษณะตามวัยด้านร่างกาย	สถานที่สันทนาการ/เครื่องเล่น
อายุ 2 ปี	- วิ่งคล่องขึ้นแต่ไม่สามารถหยุดได้ทันที - เดินถอยหลังได้ - เดินขึ้นลงบันไดได้เองโดยวางเท้าทั้ง 2 ข้างบนบันไดขั้นเดียว - สลับเท้าขึ้นบันไดได้เมื่ออายุย่าง 3 ปี - หยิบของชิ้นเล็ก ๆ ได้ แต่หลุดมือง่าย - จับดินสอแท่งใหญ่ ๆ ได้ด้วยนิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือ	จัดสรรพื้นที่สนามเด็กเล่นที่มีพื้นยางกันกระแทกให้เด็กเล็กได้วิ่งเล่นหรือทำกิจกรรม เครื่องเล่น เช่น ลูกบอล
อายุ 3 ปี	- กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้ - รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว - เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้ - เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้	จัดสรรพื้นที่ที่ปลอดภัย กว้างพอ และเครื่องเล่นเช่น ชุดเล่นปีนป่ายตาข่ายเตี้ย
อายุ 4 ปี	- กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ - รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้น ลงบันไดสลับเท้าได้ - เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ - กระฉับกระเฉงไม่ชอบอยู่เฉย	จัดสรรพื้นที่ให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างเพียงพอ เช่น พื้นที่เล่นเกมหรือกีฬา เครื่องเล่น เช่น ชุดคานทรงตัวเด็กและชุดบาร์โหนดเด็ก
อายุ 5 ขวบ	- เคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างคล่องตัว - ทรงตัวได้ดีจากการกระโดดและก้าวข้ามสิ่งกีดขวาง - สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางด้านร่างกายได้อย่างคล่องแคล่วและมั่นคง	จัดสรรพื้นที่ให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างเพียงพอ เช่น พื้นที่เล่นเกมหรือกีฬา เครื่องเล่น เช่น ชุดเล่นชิงช้า สไลเดอร์และปีนป่ายตาข่าย

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2565

1.2 มีสถานที่แยกเป็นสัดส่วน

สถานที่แยกเป็นสัดส่วนต้องเฉลี่ยพื้นที่เป็นสัดส่วนแยกเป็นแต่ละวัย ได้แก่

- 1) พื้นที่สำหรับการนอน ซึ่งควรมีห้องน้ำแยกเด็กชาย-เด็กหญิง ภายในห้องนอน
- 2) พื้นที่สำหรับการเล่น การทำกิจกรรม

3) พื้นที่สำหรับการเรียนรู้ เช่น ห้องอ่านนิทาน

4) พื้นที่สำหรับรับประทานอาหาร

5) ห้องสำหรับสุขอนามัย เช่น แปร่งฟัน

หากมีข้อจำกัดด้านพื้นที่สามารถใช้พื้นที่เดียวกันแต่ต่างเวลากันได้ แต่ต้องปรับเปลี่ยนห้องตามความเหมาะสม

1.3 มีสถานที่สะอาดและปลอดภัย

1) จัดให้มีตารางทำความสะอาดสถานที่ และให้ผู้ปกครองเด็กสับเปลี่ยนเป็นผู้ประเมิน

2) ติดตั้งระบบวงจรปิดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยที่ผู้ปกครองเด็กเข้าชมได้

2. บุคลากร

บุคลากรส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยด้านอารมณ์ โดยจัดให้มี “สัดส่วนและปลูกจิต” ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ค-3 สัดส่วนและการปลูกจิตของบุคลากร

บุคลากร (สัดส่วนและปลูกจิต)	
สัดส่วนครู/ผู้ดูแลเด็ก	ปลูกจิตสำนึกความเป็นครู

2.1 สัดส่วนครู/ผู้ดูแลเด็กเหมาะสมเพียงพอในแต่ละกลุ่มอายุ

สัดส่วนครู/ผู้ดูแลเด็กเหมาะสมเพียงพอในแต่ละกลุ่มอายุ กำหนดอัตราส่วนครู/ผู้ดูแลเด็ก ต่อ เด็กเล็ก ดังนี้

ตารางที่ ค-4 สัดส่วนครู/ผู้ดูแลเด็กเหมาะสมเพียงพอในแต่ละกลุ่มอายุ

อายุ	อัตราส่วนครู/ผู้ดูแลเด็ก : เด็กเล็ก (คน)	จำนวนเด็กในกลุ่มกิจกรรม (คน)
2 ปี	1 : 10	กลุ่มละไม่เกิน 20 คน
3 – 5 ปี	1 : 15	กลุ่มละไม่เกิน 30 คน

นอกจากนี้ ควรจัดให้ผู้สูงอายุในชุมชน มาร่วมทำกิจกรรมกับเด็กเล็ก เช่น กิจกรรมเล่าเรื่องเล่านิทาน กิจกรรมพัฒนาการด้านภาษา กิจกรรมวาดภาพ ระบายสี กิจกรรมร้องเพลงเต้นรำ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เนื่องจากผู้สูงอายุมีองค์

ความรู้และภูมิปัญญาในแต่ละด้านที่หลากหลาย และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทั้ง 2 วัยในชุมชน ภายใต้ทรัพยากร ที่จำกัดในท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 ปลุกจิตสำนึกให้กับบุคลากรถึงการเป็นครู/ผู้ดูแลเด็กอย่างสม่ำเสมอ

ครูปฐมวัย นอกจากมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการสอนถ่ายทอดความรู้ให้กับ เด็ก ๆ ยังต้องเป็นแบบอย่าง มีความอดทนและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี เพราะจะเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมให้กับเด็กเล็กในวัยที่กำลังเติบโต เรียนรู้ และจดจำ อย่างวัยก่อนเข้าศึกษา

ในวัยเด็กเล็ก ที่พัฒนาการด้านภาษายังไม่ดีพอที่จะเข้าใจการสั่งและสอนจากคนรอบข้าง ดังนั้น **ต้นแบบ** จึงสำคัญที่สุด เนื่องจากเด็กเล็กจะซึมซับอารมณ์และพฤติกรรมของคนรอบข้าง กลายเป็นความคิดที่เป็นธรรมชาติถือเป็นบุคลิกลักษณะของเด็กคนนั้น

ในการปลุกจิตสำนึกให้กับบุคลากรถึงการเป็นครู/ผู้ดูแลเด็ก ไม่ใช่เพียงการประเมิน สุขภาพจิต แต่ควรจัดให้มีที่ปรึกษาด้านสุขภาพจิตให้กับครู/ผู้ดูแลเด็ก และโปรแกรมเข้าพบที่ปรึกษา อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อลดภาวะความตึงเครียดให้กับบุคลากร เพราะบุคลากรอาจกำลังตกอยู่ในภาวะตึงเครียดจากปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาในครอบครัว ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิต ทำให้ พุ้งซ่าน ตัดสินใจผิดพลาด ขาดความยับยั้งชั่งใจ เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง เกิดการซึมซับ พฤติกรรมนั้นของครู/ผู้ดูแลเด็กแก่เด็กเล็ก ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเล็กมีต้นแบบที่ก้าวร้าว รุนแรง และเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้น

3. วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้

วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตาม วัยด้านสติปัญญา โดยจัดให้มี “2 ประสาน”

ตารางที่ ค-5 วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้

วิชาการและการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ (2 ประสาน)	
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ครอบครัวของเด็ก

3.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1) การจัดกิจกรรมให้เกิดการพัฒนาตามวัย

การจัดกิจกรรมให้เกิดการพัฒนาตามวัยเด็กตามช่วงอายุ 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงอายุ 2 ปี และ ช่วงอายุ 3-5 ปี มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ค-6 กิจกรรมให้เกิดการพัฒนาตามวัยเด็กตามช่วงอายุ

อายุ	ทักษะที่ควรส่งเสริม	กิจกรรม	ผล
2 ปี	ทักษะทางด้านภาษา	เช่น กิจกรรมเปล่งเสียงร้อง เพลง และ ทำท่าทาง ประกอบ	เพื่อให้เด็กเพิ่มความสามารถ ในการสื่อสารและการเรียนรู้ ส่งผลให้มีพัฒนาการทาง อารมณ์และสังคมที่ดี
3 – 5 ปี	ทักษะทางการอ่าน ทักษะการวาดรูป ทักษะการแก้ไขปัญหา	เช่น กิจกรรมอ่านนิทาน/เล่า เรื่อง กิจกรรมวาดภาพต่อเติม กิจกรรมเล่นสมมติ	เพื่อให้เด็กมีความพร้อมใน การไปโรงเรียน และมีการ พัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม

ที่มา: รวบรวมโดยสถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2) รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดตารางกิจกรรมผู้สอนต้องคำนึงให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน โดยสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสภาพของชุมชน การกำหนดสัดส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวันประมาณชั่วโมง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ค-7 รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน

รายการ	อายุ 2 ปี	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
	ชั่วโมง : วัน	ชั่วโมง : วัน	ชั่วโมง : วัน	ชั่วโมง : วัน
1. การพัฒนาทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน (รวมทั้งการแต่งกาย การรับประทานอาหาร สุขอนามัยและการนอนพักผ่อนของเด็ก)	4 ชม. 30 น.	3 ชม.	2 ชม. 30 น.	2 ชม. 15 น.
2. การเล่นเสรี	1	1	1	1
3. การคิดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1	1	1	1

รายการ	อายุ 2 ปี	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
	ชั่วโมง : วัน	ชั่วโมง : วัน	ชั่วโมง : วัน	ชั่วโมง : วัน
4. กิจกรรมด้านสังคม (การทำงานร่วมกับผู้อื่น)	15 นาที	30 นาที	45 นาที	1
5. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อ	45 นาที	45 นาที	45 นาที	45 นาที
6. กิจกรรมที่มีการวางแผนโดยผู้สอน	30 นาที	45 นาที	1	1
เวลาโดยประมาณ	7	7	7	7

ที่มา: รวบรวมโดยสถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ข้อสังเกต

(1) การกำหนดสัดส่วนในแต่ละวันสามารถปรับยืดหยุ่นได้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ โดยยึดหลักการจัดกิจกรรมประจำวันประกอบ ดังนี้

ก. กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของเด็ก เช่น

วัย 2 ปี มีความสนใจช่วงสั้น ๆ ประมาณ 2-3 นาที

วัย 3 ปี มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที

วัย 4 ปี มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที

วัย 5 ปี มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที

ข. กิจกรรมที่ใช้ความคิด ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

ค. การจัดกิจกรรมในแต่ละวันควรจัดกิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังการมาก เพื่อที่เด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

(2) การกำหนดชั่วโมงในแต่ละกิจกรรมควรให้ความสำคัญกับทักษะพื้นฐานชีวิตของเด็กแต่ละช่วงอายุ ซึ่งเด็กช่วงอายุ 2 ปี ต้องใช้เวลาสังคมที่ต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น ควรให้เวลาน้อย เพราะเด็กอายุน้อยยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง

(3) สำหรับเด็กปฐมวัย การให้ชั่วโมงเสรีมีความจำเป็นและสำคัญมาก เนื่องจากส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้การตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นควรจัดสรรเวลาให้เล่นเสรีไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อวัน

(4) กิจกรรมที่วางแผนโดยผู้สอน ซึ่งผู้สอนต้องวางแผนกิจกรรมล่วงหน้า โดยที่ผู้สอนไม่ควรสอนต่อเนื่องจนครบเวลาที่กำหนดไว้ใน 1 กิจกรรม ผู้สอนต้องพิจารณาความสนใจของเด็กในแต่ละช่วงวัยและจัดแบ่งเวลาออกเป็นหลายช่วงให้เหมาะกับเด็ก

3) การส่งเสริมสุขภาพ

3.1) วัคซีน

การส่งเสริมให้เด็กได้รับการฉีดวัคซีนตามแบบแผนที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ ซึ่งเด็กที่รับการฉีดวัคซีน จะมีภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก และลดความเสี่ยงที่ทำให้เด็ก ติดโรคหรือไวรัสต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

3.2) ภาวะโภชนาการให้สมวัย

อาหารและโภชนาการเป็นรากฐานที่สำคัญของการมีสุขภาพดีตลอดชีวิต เนื่องจากการช่วยในการเสริมสร้างและซ่อมแซมส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและสมอง จึงมีผลต่อโครงสร้างของร่างกาย การพัฒนาสมอง และการสร้างภูมิคุ้มกันโรค

เด็กมีการเจริญเติบโตเต็มศักยภาพได้ ต้องดูแลเอาใจใส่ในเรื่องอาหารให้ได้รับพลังงานและสารอาหารที่ครบถ้วน เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย โดยการได้รับอาหารตามวัย

4) แนวทางการจัดอาหารในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การจัดอาหารในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบ่งเป็น อาหารกลางวัน 1 มื้อ และอาหารว่าง 1-2 มื้อ ซึ่งต้องมีอาหารครบ 5 กลุ่มทุกวันในปริมาณเพียงพอ โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

4.1) จัดอบรมโภชนาการให้แก่ครูที่รับผิดชอบ/แม่ครัวในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4.2) จัดอาหารกลางวันและอาหารว่างที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีปริมาณเพียงพอ ครบ 5 กลุ่มอาหารทุกวัน ได้แก่ กลุ่มข้าว-แป้ง กลุ่มผัก กลุ่มผลไม้ กลุ่มเนื้อสัตว์ และกลุ่มนม และดื่กอาหารให้มีปริมาณเหมาะสมตามอายุและภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก

4.3) จัดอาหารให้มีไข่เป็นส่วนประกอบ สัปดาห์ละ 1-2 วัน

4.4) จัดอาหารให้มีปลา(ระวังก้าง) เป็นส่วนประกอบ สัปดาห์ละ 1-2 วัน

4.5) จัดอาหารที่เป็นแหล่งธาตุเหล็กสัปดาห์ละ 1 วัน เช่น ตับ เลือด เป็นต้น และควรมีแหล่งอาหารวิตามินซีสูงร่วมด้วย เช่น ฝรั่ง ส้ม มะขามป้อม มะปรางสุก มะละกอสุก เป็นต้น เพื่อช่วยในการดูดซึมธาตุเหล็ก

4.6) จัดอาหารว่างที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ไม่หวาน ไม่เค็ม ไม่มัน วันละ 1-2 มื้อ ประเภทของอาหารว่างที่แนะนำ มีดังนี้

(1) กลุ่มนม จัดนมสูตรสจ๊วต ให้เด็กทุกคนดื่มทุกวัน ๆ ละ 1 กล่อง ในช่วงเช้า และให้ก่อนเวลาอาหารกลางวัน 1½ -2 ชั่วโมง แต่เด็กห้วม เริ่มอ้วน หรืออ้วน (อายุ 3 ปี ขึ้นไป) ให้ดื่มนมพร่องมันเนยหรือนมขาดมันเนย (รสจืด) แทน

(2) ผลไม้ จัดให้ทุกวันมื่อละ 1 ส่วน

(3) ถั่วเมล็ดแห้ง และพืชหัว เช่น ถั่วลิสงต้ม ข้าวโพดเหลืองต้ม มันเทศต้ม

(4) เผือกต้ม เป็นต้น

(5) ขนมไทยรสไม่หวานจัด โดยมีอาหารกลุ่มข้าว-แป้ง(พืชหัว) กลุ่มผัก กลุ่มผลไม้ กลุ่มเนื้อสัตว์ (ถั่วเมล็ดแห้ง) หรือนม เป็นส่วนประกอบ เช่น พักทองแกงบวด ก๋วยบวดชี เต้าส่วน ข้าวต้มมัด ถั่วเขียวต้มน้ำตาล เป็นต้น

(6) ของว่างอื่น ๆ ที่มีกลุ่มผัก กลุ่มผลไม้ กลุ่มเนื้อสัตว์(ถั่วเมล็ดแห้ง) หรือ

(7) นม เป็นส่วนประกอบ เช่น ซาลาเปาไส้หมูแดง ขนมจีบ แขนวชิไส้ทูน่า ขนมปังไส้หมูหยอง

4.7) ใช้เกลือหรือเครื่องปรุงรสเค็มเสริมไอโอดีนในการปรุงอาหารทุกครั้ง เพื่อป้องกันโรคขาดสารไอโอดีน

4.8) แยกวิตามินน้ำ/ยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กให้กับพ่อแม่/ผู้ปกครอง เพื่อให้วิตามินเสริมธาตุเหล็กกับเด็กสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันการขาดธาตุเหล็ก หากเด็กขาดธาตุเหล็กจะส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้โดยเฉพาะในเด็กอายุ 2 ปี แรกจะบ่งพร่องการเรียนรู้อย่างถาวร

ตารางที่ ค-8 ปริมาณอาหารที่แนะนำใน 1 วัน สำหรับการจัดอาหารกลางวันและอาหารว่าง

อาหาร	ชนิด	อายุ 2 - 3 ปี	อายุ 4 – 5 ปี
ข้าว-แป้ง	ทัพพี	1 ^{1/4} (6 ช้อนกินข้าว)	2
ผัก	ช้อนกินข้าว	2	3 (1 ทัพพี)
ผลไม้	ส่วน	1	1
เนื้อสัตว์	ช้อนกินข้าว	1	1.5
นม	ถ้วย 200 ซีซี	1	1
น้ำตาล	ช้อนชา	≤1	≤1.5

ตัวอย่างเมนูอาหาร 7 วัน สำหรับเด็กอายุ 2–3 ปี ตามสำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

ตารางที่ ค-9 เมนูอาหารวันจันทร์ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี

วันจันทร์

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง (ทัพพี)	ผัก (ช้อนกินข้าว)	ผลไม้ (ส่วน)	เนื้อสัตว์ (ช้อนกินข้าว)	นม (แก้ว)	ไขมัน (ช้อนชา)
มื้อ	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ						
เช้า	ข้าวต้มปลา ผักกาดขาว	ข้าวกล้อง	1					
		ปลาต้มหิม				1		
		ผักกาดขาว		1				
	แอปเปิล 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	แอปเปิล			1/2			
ว่างเช้า	กล้วยน้ำว้า 1 ลูก	กล้วยน้ำว้า			1			
	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
กลางวัน	ข้าวผัดไข่ สามสี แครอท ฟักทอง ถั่วลันเตา	ข้าว	1					
		ไข่ไก่ ½ ฟอง				1		
		แครอท		1/2				
		ฟักทอง		1/2				
		ถั่วลันเตา		1				
		น้ำมันพืช						1/2
	ชมพู 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	ชมพู			1/2			
ว่างบ่าย	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
	แตงโม 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	แตงโม			1/2			
เย็น	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	1					
	ถั่วลันเตา ผัดกุ้ง	ถั่วลันเตา		2				
		กุ้ง				1		
		น้ำมันพืช						1/2
	น้ำซุปผัก	ผักเขียว		1				
	แคนดาลูป 3 ชิ้น หั่นเต๋า	แคนดาลูป			1/2			
	รวม		3	6	3	3	2	1

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามินเอ (RE.)	วิตามิน บี1 (มิลลิกรัม)	วิตามิน บี2 (มิลลิกรัม)
630.84	88.16	28.00	18.82	3.79	469.77	36.93	358.23	0.34	1.29

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-10 เมนูอาหารวันอังคาร สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี

วันอังคาร

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง (ทัพพี)	ผัก (ช้อนกินข้าว)	ผลไม้ (ส่วน)	เนื้อสัตว์ (ช้อนกินข้าว)	นม (แก้ว)	ไขมัน (ช้อนชา)
มื้อ	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ						
เช้า	โจ๊กไก่ ใส่เห็ดหอม แครอท	ข้าวต้มโจ๊ก	1					
		เนื้อมะเขือเทศ		1		1		
		แครอท		1				
		แอปเปิ้ล 3 ชิ้น หั่นเต๋า			1/2			
	ว่างเช้า	กล้วยน้ำว้า 1 ลูก			1			
กลางวัน		นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml					1	
	ข้าวสวย	ข้าวสวยขาว	1					
		ต้มจืดไก่ ผักหวาน				1		
	ผัดข้าวโพดอ่อน บรอกโคลี	ผัดหวาน		1				
		ข้าวโพดอ่อน		1				
		บรอกโคลี		1				
		น้ำมันพืช						1/2
ว่างบ่าย		แตงโม 3 ชิ้น หั่นเต๋าลูกเล็ก			1/2			
		นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml					1	
		มะละกอ 3 ชิ้น หั่นเต๋าลูกเล็ก			1/2			
เย็น		ข้าวสวยขาว	1					
	ไก่ย่าง ถั่วฝักยาวต้ม	เนื้อสะโพกไก่						
		ถั่วฝักยาว		1		1		
	สลัด 3 ชิ้น หั่นเต๋า	สลัด			1/2			
รวม			3	6	3	3	2	1/2

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามินเอ (RE.)	วิตามิน บี1 (มิลลิกรัม)	วิตามิน บี2 (มิลลิกรัม)
416.26	58.10	27.14	13.57	4.27	658.40	104.12	152.72	0.72	1.33

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-11 เมนูอาหารวันพุธ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี

วันพุธ

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง (ทัพพี)	ผัก (ช้อนกินข้าว)	ผลไม้ (ส่วน)	เนื้อสัตว์ (ช้อนกินข้าว)	นม (แก้ว)	ไขมัน (ช้อนชา)
มื้อ	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ						
เช้า	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	0.5					
	ไข่ลูกเขย	ไข่ไก่ ½ ฟอง				1		
	แกงจืดวุ้นเส้นใส่ตำลึง	วุ้นเส้น	1					
		ตำลึง		2				
	ขนมปัง 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	ขนมปัง			1/2			
ว่างเช้า	แก้วมังกร 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	แก้วมังกร			1			
	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
กลางวัน	บะหมี่ หมูแดง ใส่ กวางตุ้ง	เส้นบะหมี่	1					
		หมูแดง				1		
		ผักกวางตุ้ง		2				
	แคนตาลูป 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	แคนตาลูป			1/2			
ว่างบ่าย	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
	ฝรั่ง 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	ฝรั่ง			1/2			
เย็น	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	1					
	ปลานิลทอด ต้มจืดตำลึง แครอท	ปลานิล				1		
		ตำลึง		1				
		แครอท		1				
	แคนตาลูป 3 ชิ้น หั่นเต๋า	แคนตาลูป			1/2			
	รวม		3	6	3	3	2	

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามินเอ (RE.)	วิตามิน บี1 (มิลลิกรัม)	วิตามิน บี2 (มิลลิกรัม)
1844.79	358.27	64.98	16.97	12.53	155.47	9.70	34.32	0.12	0.31

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-12 เมนูอาหารวันพฤหัสบดี สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี

วันพฤหัสบดี

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง (ทัพพี)	ผัก (ช้อนกินข้าว)	ผลไม้ (ส่วน)	เนื้อสัตว์ (ช้อนกินข้าว)	นม (แก้ว)	ไขมัน (ช้อนชา)
มื้อ	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ						
เช้า	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	1					
	ปลาผัดเปรี้ยวหวาน	ปลาหั่นท่อน				1		
	ใสแฉ่ำขาว	แตงกวา		1				
	มะเขือเทศ	มะเขือเทศ		1				
	กล้วยน้ำว้า 1 ลูก	กล้วยน้ำว้า			1			
ว่างเช้า	มะม่วงเขียวเสวย 3 ชิ้นหั่นเต๋า	มะม่วงเขียวเสวย			1/2			
	นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด					1	
กลางวัน	ข้าวผัดหมูสับ	ข้าวสวยขาว	1					
	ข้าวโพดอ่อน	หมูสับ				1		
	ถั่วงอก	ข้าวโพดอ่อน		1				
		ถั่วงอกผัด		1				
	แกว้มังกร 3 ชิ้นหั่นเต๋าลูกเล็ก	แกว้มังกร			1/2			
ว่างบ่าย	นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด					1	
	ขนมปัง 3 ชิ้นหั่นเต๋าลูกเล็ก	ขนมปัง			1/2			
เย็น	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	1					
	ต้มจืดเต้าหู้หมูสับ	เต้าหู้หมูสับ				1		
	เห็ดฟาง	เห็ดฟาง		2				
	ขนมปัง 3 ชิ้นหั่นเต๋า	ขนมปัง			1/2			
รวม			3	6	3	3	2	1

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามินเอ (RE.)	วิตามิน บี1 (มิลลิกรัม)	วิตามิน บี2 (มิลลิกรัม)
296.05	69.76	4.88	1.00	6.67	47.75	124.15	3.99	0.24	0.24

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-13 เมนูอาหารวันศุกร์ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี

วันศุกร์

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง (ทัพพี)	ผัก (ช้อนกินข้าว)	ผลไม้ (ส่วน)	เนื้อสัตว์ (ช้อนกินข้าว)	นม (แก้ว)	ไขมัน (ช้อนชา)
มื้อ	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ						
เช้า	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	1					
	กุ้งผัด ใส่หน่อไม้ฝรั่ง	กุ้ง				1		
	ข้าวโพดอ่อน	หน่อไม้ฝรั่ง		1				
		ข้าวโพดอ่อน		1				
	แตงโม 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	แตงโม			1/2			
ว่างเช้า	ชมพู 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	ชมพู			1			
	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
กลางวัน	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	1					
	หมูอบ	สันคอหมู				1		
	ซूपฟักอ่อน หัวไชเท้า	ฟักอ่อน		1/2				
		หัวไชเท้า		1/2				
ว่างบ่าย		กล้วยหอม 1/2 ผล			1/2			
	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
	สาหร่าย 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	สาหร่าย			1/2			
เย็น	บะหมี่ น่องไก่ ใส่ กะหล่ำปลี ผักบั้งจีน	เส้นบะหมี่	1					
		น่องไก่				1		
		กะหล่ำปลี		1				
		ผักบั้ง		1				
	มะม่วงสุก 3 ชิ้น หั่นเต๋า	มะม่วง น้ำดอกไม้ม่วง			1/2			
	รวม		3	6	3	3	2	1

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามินเอ (RE.)	วิตามิน บี1 (มิลลิกรัม)	วิตามิน บี2 (มิลลิกรัม)
834.40	196.09	9.48	2.08	3.17	62.58	52.15	779.68	1.16	6.29

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-14 เมนูอาหารวันเสาร์ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี

วันเสาร์

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง (ทัพพี)	ผัก (ช้อนกินข้าว)	ผลไม้ (ส่วน)	เนื้อสัตว์ (ช้อนกินข้าว)	นม (แก้ว)	ไขมัน (ช้อนชา)
มือ	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ						
เช้า	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	1					
	ต้มยำไก่ ใส่เห็ดฟาง	เนื้อไก่ เห็ดฟาง		2		1		
	ฝรั่ง 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	ฝรั่ง			1/2			
ว่างเช้า	แอปเปิ้ล 6 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	แอปเปิ้ล			1			
	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
กลางวัน	เส้นใหญ่ ราดหน้า ผัก รวม	เส้นใหญ่	1					
		กุ้ง				1		
		แครอท		1				
		กะหล่ำปลี		1				
	ชมพู 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	ชมพู			1/2			
ว่างบ่าย	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
	มะละกอสุก 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	มะละกอสุก			1/2			
เย็น	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	1					
	ปลานิลทอด ผัดผักรวม	ปลานิล				1		
		ข้าวโพดอ่อน		1				
		ถั่วงอกเต้าฝัก		1				
	สับปะรด 3 ชิ้น หั่นเต๋า	แคนตาลูป			1/2			
	รวม		3	6	3	3	2	1

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามินเอ (RE.)	วิตามิน บี1 (มิลลิกรัม)	วิตามิน บี2 (มิลลิกรัม)
655.75	158.10	4.26	1.12	2.13	118.25	75.25	9.93	0.92	0.44

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-15 เมนูอาหารวันอาทิตย์ สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี

วันอาทิตย์

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง (ทัพพี)	ผัก (ช้อนกินข้าว)	ผลไม้ (ส่วน)	เนื้อสัตว์ (ช้อนกินข้าว)	นม (แก้ว)	ไขมัน (ช้อนชา)
มื้อ	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ						
เช้า	ข้าวต้มปลาช่อน	ข้าว	1					
		ปลาช่อน				1		
		เห็ดหอมสด		1				
		ผักกาดขาว		1				
	ขนมปัง 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	ขนมปัง			1/2			
ว่างเช้า	กล้วยน้ำว้า 1 ลูก	กล้วยน้ำว้า			1			
	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
กลางวัน	ข้าวสวยขาว ต้มจืดตับ ตาลึง	ข้าว	1					
		ตับหมู				1		
		तालึง		2				
	แคนตาลูป 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	แคนตาลูป			1/2			
ว่างบ่าย	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด 200 ml	นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด					1	
	สาลี่ 3 ชิ้น หั่นเต๋าเล็ก	สาลี่			1/2			
เย็น	ข้าวสวยขาว	ข้าวสวยขาว	1					
	ไข่พะโล้	ไข่ไก่				1		
		หัวไชเท้า		2				
	มะละกอสุก 3 ชิ้น หั่นเต๋า	มะละกอสุก			1/2			
	รวม		3	6	3	3	2	1

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามินเอ (RE.)	วิตามิน บี1 (มิลลิกรัม)	วิตามิน บี2 (มิลลิกรัม)
395.65	91.76	4.91	0.99	10.64	144.75	472.85	838.81	0.37	0.46

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตัวอย่าง เมนูอาหาร 7 วัน สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี ตามสำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

ตารางที่ ค-16 เมนูอาหารวันที่ 1 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง	ผัก	ผลไม้	เนื้อสัตว์	นม	ไขมัน	น้ำตาล
มื้ออาหาร	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ	(ทัพพี)	(ช้อนโต๊ะ)	(ส่วน)	(ช้อนกินข้าว)	(แก้ว)	(ช้อนชา)	(ช้อนชา)
เช้า	ข้าวกล้อง		2						
	ต้มหอยผัดเห็ดหอมถั่วลันเตา	ต้มหอยหั่นชิ้น				1			
		เห็ดหอมสด		2					
		ถั่วลันเตา		1					
		น้ำมัน						2	
		น้ำตาล							1
		น้ำปลา (เล็กน้อย)							
	มะละกอ				1				
	นมรสจืด						1		
ว่างเช้า	นมรสจืด						1		
เที่ยง	เส้นใหญ่ราดหน้ากุ้ง	เส้นใหญ่	2						
		กุ้งกุลาดำ				1			
		พวยเล้งลวกสุกหั่น		2					
		ข้าวโพดอ่อน		1					
		น้ำมัน						1	
		น้ำตาล							0.5
	สับปะรด				1				
ว่างบ่าย	นมรสจืด						1		
เย็น	มักกะโรนีไก่	มักกะโรนี	1						
		ไก่สับ				1			
		มะเขือเทศหั่นเต๋า		1					
		แครอทหั่นเต๋า		2					
		น้ำตาล							0.5
	กล้วยน้ำว้า				1				
รวม			5	9	3	3	3	3	2

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

	พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามินเอ (RE)	วิตามินบี1 (มิลลิกรัม)	วิตามินบี2 (มิลลิกรัม)
	1,200	200	30	35	10	526	96	2,900	0.8	1.7
DRI *	1,200	145-209 (กิจกรรมเบา)	25-35 E = 29%							

* = ปริมาณสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันสำหรับคนไทย

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-17 เมนูอาหารวันที่ 2 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง	ผัก	ผลไม้	เนื้อสัตว์	นม	ไขมัน	น้ำตาล
มื้ออาหาร	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ	(ทัพพี)	(ช้อนโต๊ะ)	(ส่วน)	(ช้อนกินข้าว)	(แก้ว)	(ช้อนชา)	(ช้อนชา)
เช้า	ข้าวกล้อง		2						
	ไข่ทอดผัก	ไข่ไก่				1			
		ผักโขมลวกหั่นหยาบ		1					
		เห็ดฟางหั่นบาง		2					
	น้ำมัน							1	
	มะม่วงสุก				1				
	นมรสจืด						1		
ว่างเช้า	นมรสจืด						1		
เที่ยง	ข้าวเหนียว		2						
	หมึกแดดเดียว	ปลาหมึก				1			
	ทอดกระเทียม	กระเทียม							
		น้ำมัน						1	
	แครอทต้ม (หั่นแฉ่งยาว)		2	2					
	ส้มเขียวหวาน				1				
ว่างบ่าย	นมรสจืด						1		
เย็น	กล้วยหอม				1				
	ข้าวขาว								
	ปลาหับทิมนี้	ปลาหับทิม				1			
	ผักรวม	ผักกาดขาวนี้		1					
		บรอกโคลีนี้		1					
รวม			5	9	3	3	3	2	0

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามินเอ (RE.)	วิตามินบี1 (มิลลิกรัม)	วิตามินบี2 (มิลลิกรัม)
1,200	168	48	45	7	830	74	605	0.7	2.6

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-18 เมนูอาหารวันที่ 3 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง	ผัก	ผลไม้	เนื้อสัตว์	นม	ไขมัน	น้ำตาล
มือ อาหาร	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ	(ทัพพี)	(ช้อนโต๊ะ)	(ส่วน)	(ช้อนกินข้าว)	(แก้ว)	(ช้อนชา)	(ช้อนชา)
เช้า	ข้าวกล้อง		2						
	ตับไก่ผัด กะเพรา ไม่ใส่พริก	ตับไก่				1			
		ใบกระเพรา		0.5					
		น้ำมัน						1	
	องุ่น				1				
	นมรสจืด						1		
ว่าง เช้า	แก้วมังกร				1				
เที่ยง	บะหมี่เหลือง หมูสับ น้ำใส	เส้นหมี่เหลือง	2						
		หมูสับ				1			
		ผักบุ้ง		0.5					
		ถั่วงอก		0.5					
	แตงโม				1				
ว่าง บ่าย	นมรสจืด						1		
เย็น	ข้าวกล้อง		1						
	ปลาทุ้มยำ น้ำใส	ปลาทุ				1			
		มะเขือเทศ		.5					
		เห็ดฟาง		.5					
	ชมพู				1				
รวม			5	9	3	3	3	1	0

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโล แคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามิน เอ (RE.)	วิตามินบี1 (มิลลิกรัม)	วิตามินบี2 (มิลลิกรัม)
1,200	185	48	30	6	584	73	1,653	0.8	2.0

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-19 เมนูอาหารวันที่ 4 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง	ผัก	ผลไม้	เนื้อสัตว์	นม	ไขมัน	น้ำตาล
มื้ออาหาร	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ	(ทัพพี)	(ช้อนโต๊ะ)	(ส่วน)	(ช้อนกินข้าว)	(แก้ว)	(ช้อนชา)	(ช้อนชา)
เช้า	ข้าวโพดผัสดูหมี่	ข้าวโพดสีเหลืองต้ม	2						
		แกงเผ็ด							
		หมูสับ				1			
		หอมหัวใหญ่หั่นเต๋า		1					
		เมล็ดถั่วลิสงคั่ว		2					
		เนยสด						2	
	แอปเปิ้ล				1				
	นมรสจืด						1		
ว่าง	นมรสจืด						1		
เที่ยง	ข้าวเหนียว	ข้าวเหนียว	1						
		ปลาสดทอด				1			
	ต้มจืด	เห็ดฟาง		1					
		เห็ดหูหนูดำ		1					
	เห็นดอง	เห็นดอง		1					
		เห็นดอง							
	มังคุด				1				
ว่าง	นมสด						1		
เย็น	แกงไก่	แกงไก่	1						
		ไก่สับ				1			
		ผักปวยเล้ง		2					
		แครอทหั่น		1					
	ฝรั่ง				1				
รวม			5	9	3	3	3	4	0

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามิน เอ (RE.)	วิตามินบี1 (มิลลิกรัม)	วิตามินบี2 (มิลลิกรัม)
1,200	176	48	33	6	835	178	194	1.1	2.2

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-20 เมนูอาหารวันที่ 5 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง	ผัก	ผลไม้	เนื้อสัตว์	นม	ไขมัน	น้ำตาล
มือ อาหาร	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ	(ทัพพี)	(ช้อนโต๊ะ)	(ส่วน)	(ช้อนกินข้าว)	(แก้ว)	(ช้อนชา)	(ช้อนชา)
เช้า	ข้าวกล้อง		2						
	ปลาทุส่ายบัว ต้มกะทิ	ปลาทุ				1			
		ส่ายบัว		2					
		ชิงชอย ต้นหอม ชอย		1					
		หัวกะทิ						1	
	แก้วมังกร				1				
	นมรสจืด						1		
ว่าง เช้า	นมรสจืด						1		
เที่ยง	ก๋วยเตี๋ยวคั่วไก่	เส้นใหญ่	2	1					
		อกไก่หั่นบาง				1			
		หอมหัวใหญ่							
		ผักกาดหอม						1	
	แอปเปิ้ล				1				
ว่าง บ่าย	นมรสจืด						1		
เย็น	ข้าวขาว		1						
	เกาเหลา เลือดหมู	เลือดหมู, ตับหมู				0.5			
		หมูสับ				0.5			
		ใบตำลึง		1					
	แคนตาลูป				1				
รวม			5	9	3	3	3	2	0

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโล แคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามิน เอ (RE.)	วิตามินบี1 (มิลลิกรัม)	วิตามินบี2 (มิลลิกรัม)
1,200	170	43	38	9	913	66	1,490	0.6	1.8

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-21 เมนูอาหารวันที่ 6 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง	ผัก	ผลไม้	เนื้อสัตว์	นม	ไขมัน	น้ำตาล
มื้ออาหาร	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ	(ทัพพี)	(ช้อนโต๊ะ)	(ส่วน)	(ช้อนกินข้าว)	(แก้ว)	(ช้อนชา)	(ช้อนชา)
เช้า	ซูปข้าวโพด	ข้าวโพดเหลือง	1.5						
		ผานบางๆ							
		แป้งข้าวโพด	0.5						
		นมสดพรมันเนย					1		
		เนยสด						3	
		หอมใหญ่สับ		2					
ว่าง	มั่งคุด				1				
เที่ยง	บะหมี่หมูตุ๋น	ผักกวางตุ้ง	2						
		หมูตุ๋น				1			
		ผักกวางตุ้ง		2					
		ผักชี		1				1	
		ส้มโอ			1				
ว่าง	นมรสจืด					1			
เย็น	ข้าวกล้อง		1						
	ต้มจืดไข่น้ำ	ไข่ไก่				2			
		ผักทอง		1					
		แครอท		1					
		ขึ้นฉ่าย		1					
		ผักกาดขาว		1					
	มะละกอสุก				1				
รวม			5	9	3	3	2	4	0

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามิน เอ (RE.)	วิตามินบี1 (มิลลิกรัม)	วิตามินบี2 (มิลลิกรัม)
1,248	202	45	29	10	451	193	530	.9	1.2

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

ตารางที่ ค-22 เมนูอาหารวันที่ 7 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี

หมวดอาหาร			ข้าว-แป้ง	ผัก	ผลไม้	เนื้อสัตว์	นม	ไขมัน	น้ำตาล
มื้ออาหาร	รายการอาหาร	ส่วนประกอบ	(ทัพพี)	(ช้อนโต๊ะ)	(ส่วน)	(ช้อนกินข้าว)	(แก้ว)	(ช้อนชา)	(ช้อนชา)
เช้า	ข้าวกล้อง		2						
	ปลาต้ม	ปลาต้ม				1			
	ทอด	น้ำมัน						2	
	แครอทหั่นแท่ง	แครอทต้มสุก		1					
	ข้าวโพดอ่อน	ข้าวโพดอ่อน		1					
	หั่นแท่ง	ต้มสุก							
	ถั่วฝักยาวสด			1					
	มะละกอสุก				1				
เที่ยง	นมรสจืด						1		
	กล้วยเตี๋ย	เส้นหมีขาว	1						
	เส้นหมี	ลูกชิ้นหมู				1			
	ลูกชิ้นหมู	ผักปวยเล้ง		2					
		ผักชี ใบขึ้นฉ่าย		1					
ว่าง	องุ่น				1				
	นมรสจืด						1		
เย็น	ข้าวกล้อง		1	1					
	หมักผัดผง	หมักสด				1			
	กะหล่ำ	หอมใหญ่		1					
		ใบขึ้นฉ่าย							
	เครื่องผัดผง	ไข่ไก่				0.5			
	กะหล่ำ	นมสด					0.5		
		ผงกะหล่ำ							
	น้ำมัน							1	
รวม			5	9	3	3.5	3	3	0

คุณค่าทางโภชนาการ สำหรับ 1 คน

พลังงาน (กิโลแคลอรี)	คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)	ธาตุเหล็ก (มิลลิกรัม)	แคลเซียม (มิลลิกรัม)	วิตามินซี (มิลลิกรัม)	วิตามิน เอ (RE.)	วิตามินบี1 (มิลลิกรัม)	วิตามินบี2 (มิลลิกรัม)
1,200	178	37	37	9	730	146	347	.5	1.7

ที่มา: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565

5) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือทำ

การสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบลงมือทำผ่านการเล่นที่หลากหลาย ด้วยสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก และการแก้ปัญหาอย่างกระตือรือร้น โดยการให้โอกาสเด็กเป็นผู้ริเริ่มการเล่นหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระ ซึ่งตรงตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ของเปียเจต์ (Piaget) นักการศึกษาที่สำคัญคนหนึ่งของโลก ความสำคัญในด้านพื้นฐาน โดยเฉพาะการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียน จะเน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) เพราะเด็กจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงทำให้เกิดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และรู้จักลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง เรียกแนวการสอนนี้ว่า **ไฮสโคป (High Scope)** ถือเป็นแนวการสอนที่เน้นในการพัฒนาศักยภาพของเด็กอย่างแท้จริง และการที่เด็กได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ย่อมสร้างความภาคภูมิใจเมื่อทำสำเร็จ และฝึกให้พวกเขาเป็นคนกล้าคิดกล้า มีความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้การทำงานอย่างมีระบบ ขั้นตอน และเรียนรู้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง

แนวการสอนแบบไฮสโคป ใช้หลักปฏิบัติ 3 ประการ คือ

(1) การวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดแนวทางการปฏิบัติ หรือการดำเนินงานตามงานที่ได้รับมอบหมายหรือสิ่งที่สนใจด้วยการสนทนาร่วมกันระหว่างครูกับเด็ก และเด็กกับเด็ก ว่าจะทำอะไร อย่างไร การวางแผนกิจกรรมนี้เด็กอาจแสดงด้วยภาพหรือสัญลักษณ์ประจำตัวเด็กหรือบอกให้ครูบันทึกเป็นกระบวนการที่เด็กมีโอกาสเลือกและตัดสินใจ

(2) การปฏิบัติ (Do) คือ การลงมือทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ เป็นส่วนที่เด็กได้ร่วมกันคิดแก้ปัญหา ตัดสินใจ และทำงานด้วยตนเอง หรือร่วมกับเพื่อนอย่างอิสระตามเวลาที่กำหนดโดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือในจังหวะที่เหมาะสม เป็นส่วนที่เด็กได้มีการพัฒนาการพูดและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสูง

(3) การทบทวน (Review) เด็ก ๆ จะเล่าถึงผลงานที่ตนเองได้ลงมือทำเพื่อทบทวนว่าตนเองนั้นได้ปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้หรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร การทบทวนจุดประสงค์ที่แท้จริงคือ ต้องการให้เด็กได้เชื่อมโยงแผนการปฏิบัติงานกับผลงานที่ทำ รวมถึงการเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ลงมือทำด้วยตนเอง

การจัดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ มีดังนี้

(1) พื้นที่ ต้องมีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือกระทำ มุมสำคัญที่ควรมี คือ มุมศิลปะ มุมหนังสือ มุมบ้าน มุมวิทยาศาสตร์ มุมบล็อก

(2) วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนและอุปกรณ์ต้องมีมากพอและหลากหลาย เพื่อช่วยให้เด็กได้เรียนรู้พัฒนาแผนการทำงาน และดำเนินการตามแผน

(3) การจัดเก็บ เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้เกี่ยวกับวงจรการค้นหา-ใช้-เก็บคืน ดังนั้น การจัดวางสิ่งของในห้องเรียนก็ต้องเอื้อให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ครูต้องจัดวางอุปกรณ์ให้เด็กสามารถค้นหาได้ง่าย สะดวก ปลอดภัย เด็กสามารถหยิบมาใช้และเก็บคืนได้เอง กระบวนการทั้งหมดนี้จะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกต เปรียบเทียบ มีความรับผิดชอบและช่วยเหลือ

ตารางที่ ค-23 ตัวอย่าง การจัดการเรียนรู้แบบ ไฮสโคป ใน 1 วัน ตามแนวทางของ RIECE Thailand

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
07.30 – 08.00 น.	1. กิจกรรมเช็คอิน / เช็คเอาท์ 	การ Check in เป็นกิจวัตรที่เด็กจะต้องทำทุกวัน ถือเป็นหน้าที่ของเด็กเมื่อมาถึงโรงเรียนในทุกเช้า ต้องมีการเก็บกระเป๋า ส่งหนังสือนิทาน ส่งการบ้าน และติดรูปตัวเองบนแผ่น Check in เพื่อเป็นการเช็คตัวตนของเด็กมาโรงเรียน เด็กจะได้เรียนรู้สัญลักษณ์ประจำตัวและกลุ่มของตนเอง และครูกับนักเรียนจะได้ร่วมตรวจสอบช่วยกันว่าเด็กคนไหนที่มาโรงเรียน และเด็กจะต้องเก็บรูปตัวเองไว้ในกล่องทุกวันหลังเลิกเรียน เป็นการ Check out ซึ่งจะทำในช่วงเสร็จกิจกรรมตามกิจวัตรประจำวัน บทบาทของครู - แนะนำกระดานการจัดเก็บของใช้ ส่งหนังสือนิทาน และใช้แผ่นเช็คอินเมื่อมาถึงโรงเรียน - แนะนำให้เด็กเก็บสัญลักษณ์จากแผ่นเช็คอิน ใส่ลงในกล่อง เมื่อกลับบ้าน
08.00 – 08.30 น.	เช้าแถวเคารพธงชาติ / กิจกรรมหน้าเสาธง	
08.45 – 09.00 น. * สำหรับเด็กอายุ 5-6 ปี หรือเด็ก อ.3 จะเพิ่มเวลาอีก 5 นาที.	2. กิจกรรมเข้าวันใหม่สดใสแข็งแรง 	กิจกรรมเข้าวันใหม่สดใสแข็งแรง เป็นกิจกรรมหลังเช้าแถวเคารพธงชาติ ที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายในรูปแบบและทิศทางต่างๆ ตามจังหวะเสียงตบมือ กลอง ฉิ่ง แหม่มบูริน ฯลฯ โดยมีรูปแบบการเคลื่อนไหวหลายรูปแบบ เช่น การเคลื่อนไหวร่างกายอิสระ การเคลื่อนไหวประกอบเพลง/คำคล้องจอง การเคลื่อนไหวประกอบคำบรรยาย การเคลื่อนไหวตามข้อตกลง และ การเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์ เป็นต้น จากนั้นจึงเป็นการใช้กิจกรรม เคลื่อนไหวเบาๆ ปรับคลื่นสมองให้เด็กเตรียมพร้อมสำหรับการเรียนรู้ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม <u>ขั้นนำ</u> - เด็กและครูสร้างข้อตกลงร่วมกันในการเคลื่อนไหวร่างกายพื้นฐานตามจังหวะเสียงตบมือ หรือเครื่องดนตรีที่ครูเคาะ เช่น ให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายไปรอบๆ บริเวณอย่างอิสระ โดยเมื่อครูเคาะจังหวะช้า ปานกลาง เร็ว ก็ให้เด็กเคลื่อนไหวตามจังหวะนั้น และเมื่อครูเคาะจังหวะเป็นสัญญาณว่าหยุดให้เด็กๆ หยุดเคลื่อนไหวร่างกายในท่ายืนทันที

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
		- ครูให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายพื้นฐานตามข้อตกลง <u>ขั้นสอน</u> - เด็กเคลื่อนไหวร่างกายสัมพันธ์กับเนื้อหาประจำหน่วยการเรียนรู้ เช่น การเคลื่อนไหวตามข้อตกลง หรือ การเคลื่อนไหวประกอบเพลง/คำคล้องจอง หรือการเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์ หรือการเคลื่อนไหวประกอบคำบรรยาย หรือ การเคลื่อนไหวตามสัญญาณ เป็นต้น <u>ขั้นสรุป</u> - เด็กและครูร่วมกันสรุปกิจกรรมที่ทำ - ครูชักชวนให้เด็กผ่อนคลายกล้ามเนื้อลำตัว แขน ขา หายใจ เข้าออกลึกๆ ช้าๆ และนั่งพักผ่อนก่อนทำกิจกรรมต่อไป
09.00 – 09.15 น. * สำหรับเด็กอายุ 5-6 ปี หรือเด็ก อ.3 จะเพิ่มเวลาอีก 5 นาที	3. กิจกรรมกลุ่มใหญ่ 	กิจกรรมกลุ่มใหญ่-เป็นช่วงเวลาที่เด็กทุกคนในห้องจะมารวมตัวกัน โดยมีลักษณะของกิจกรรมเสริมประสบการณ์เป็นกิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหา ใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมกลุ่มใหญ่สามารถจัดได้หลากหลายลักษณะ เช่น การสนทนาโต้ตอบ การอภิปราย/ระดมสมอง การร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง การสาธิต การทดลอง การทัศนศึกษานอกห้องเรียน เป็นต้น <u>ขั้นตอนการจัดกิจกรรม</u> <u>ขั้นนำ</u> - ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการสนทนาโต้ตอบ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง หรือ การใช้ปริศนาคำทาย เป็นต้น <u>ขั้นสอน</u> - ครูดำเนินกิจกรรมให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาตามหน่วยการเรียนรู้ประจำวัน โดยใช้การสนทนาโต้ตอบ การอภิปราย/ระดมสมอง การร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง การสาธิต การทดลอง หรือ การทัศนศึกษา นอกห้องเรียน อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหา เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดในเนื้อหานั้นๆ <u>ขั้นสรุป</u> - ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนรู้อย่างอิสระ - ครูและเด็กช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนรู้ประจำวัน

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
09.15 – 09.45 น.	4. กิจกรรมสร้างสรรค์ 	กิจกรรมสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก การรับรู้สิ่งต่างๆ ผ่านกิจกรรมทางศิลปะ เช่น การวาดภาพ การปั้น การเล่นกับสี การฉีกตัดปะกระดาษ การประดิษฐ์ การพับกระดาษ การร้อย การสาน ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้ทำให้เด็กได้แสดงออกถึงจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ด้วยวิธีการที่หลากหลายภายใต้กระบวนการที่เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง ขั้นตอนการจัดกิจกรรม <u>ขั้นนำ</u> - ครูสนทนาโต้ตอบกับเด็กเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนในกิจกรรมกลุ่มใหญ่ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ประจำวัน <u>ขั้นสอน</u> - ครูแนะนำกิจกรรมประจำวัน วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะ - ครูสาธิตวิธีทำกิจกรรมศิลปะประจำวัน - เด็กทำกิจกรรมศิลปะตามขั้นตอนที่ครูสาธิตให้ดู โดยมีครูคอยดูแลอย่างใกล้ชิด <u>ขั้นสรุป</u> - เมื่อเสร็จกิจกรรม หรือหมดเวลาในการทำกิจกรรมให้เด็กช่วยกันเก็บอุปกรณ์ และทำความสะอาดห้องเรียน - เด็กนำเสนอผลงานของตนให้ครูและเพื่อนฟัง
09.45 – 10.45 น.	5. กิจกรรมเสรี วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน (PDR) 	กิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เรียนรู้ผ่านกระบวนการวางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Do) ทบทวน (Review) หรือกระบวนการ PDR ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติอย่างมีชีวิตชีวา (Active Participatory Learning) ที่มีองค์ประกอบครบถ้วน ทั้งด้านการมีสื่อวัสดุอุปกรณ์ การให้เด็กได้จัดกระทำกับวัตถุ การให้เด็กได้เลือก การใช้ภาษาและการคิดของเด็ก และการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ โดยเป็นช่วงเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ที่เด็กจะใช้เวลาในการเล่นอิสระตามความสนใจ ในมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมบ้าน มุมภาษา มุมวิทยาศาสตร์ มุมศิลปะ เป็นต้น

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
	  	ขั้นตอนการจัดกิจกรรม กิจกรรมการวางแผน (Plan) - ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการชักชวนให้เด็กร่วมกันร้องเพลงวางแผน เพลงวางแผน ลันลันลา ลันลันลา ลันลันลา ลันลา ลันลา (ซ้ำ) มะเรามา มะเรามา มาวางแผนก่อนเล่นกันเถอะ คิตติดี คิตติดี เราจะเล่นอะไรกันเอ่ย? (ร้องซ้ำ 2 รอบ) - ครูถามทบทวนความจำว่าในห้องเรียนของเรามีมุมประสบการณ์กี่มุมได้แก่มุมอะไรบ้าง - ครูให้เด็กทบทวนข้อตกลงในการเล่นตามมุมประสบการณ์ คือ 1) คิดให้ดีกว่าวางแผนการเล่นมุม 2) เล่นในมุมที่เลือกจนหมดเวลา 3) เด็กกลุ่ม review ให้เตรียมผลงานของมาเล่าให้เพื่อนฟัง 4) เล่นกับเพื่อนดีๆ แบ่งปันของเล่นซึ่งกันและกัน 5) เมื่อได้ยืมสัญญาณร้องเพลงเก็บของให้เด็กๆ เก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อย - ครูให้เด็กกลุ่มประจำวันออกมาวางแผนการเล่นตามมุมประสบการณ์เป็นกลุ่มแรก โดยนำแผ่นสัญลักษณ์ของตนไปวางมุมที่ต้องการเล่นในแผนวางแผน และเล่าให้ครูและเพื่อนฟังว่าตนวางแผนจะไปเล่นที่มุมใด ทำอะไรบ้าง กับใคร และอย่างไร เป็นต้น ครั้นที่ทำการวางแผนนั้นในสมุดบันทึก จากนั้นเด็กไปเล่นตามมุมที่วางแผนไว้ - เด็กกลุ่มที่เรียนกิจกรรมกลุ่มย่อย (กิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์) ให้แยกไปรอครูหรือทำกิจกรรมกับครูคู่ชั้น ณ บริเวณที่ครูกำหนดไว้ - เด็กกลุ่มอื่นทยอยมาวางแผนการเล่นตามมุมประสบการณ์กับครู ครูรับฟังการวางแผนนั้นโดยไม่ต้องจดบันทึก - เด็กที่เรียนกลุ่มย่อยเมื่อเรียนเสร็จแล้วให้กลับมาวางแผนการเล่นตามมุมประสบการณ์ในห้องเรียนเป็นกลุ่มสุดท้าย กิจกรรมการปฏิบัติ (Do) - เด็กทุกคนไปเล่นตามมุมประสบการณ์ที่ตนเองวางแผนเลือกไว้ - ครูตามไปสังเกตพฤติกรรมการเล่นของเด็กกลุ่มแรก หรือ กลุ่มที่ต้องออกมาทบทวนกิจกรรมให้เพื่อนและครูฟังหน้าชั้นเรียน (กลุ่ม

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
	   	review)รอบแรก โดยมีประเด็นการสังเกต คือ “เด็กเล่นตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ถ้าไม่ครูต้องเตือนความจำของเด็กว่าเด็กวางแผนไว้ว่าจะทำอะไร อย่างไรบ้าง และชักชวนให้เด็กทำตามแผนที่วางไว้” จนครบทุกคน - ครูสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และร่วมเล่นกับเด็กกลุ่ม review รอบสอง ให้ครบทุกคน โดยมีประเด็นการสังเกต ดังนี้ 1) การใช้อุปกรณ์การเล่นอย่างถูกวิธี สร้างสรรค์และมีจินตนาการที่ดี 2) การเล่นร่วมกับผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่มีความขัดแย้งในการเล่นร่วมกัน 3) ความมุ่งมั่นในการเล่นในมุมประสบการณ์ 4) การแก้ปัญหาในการเล่นด้วยตนเอง หรือการแก้ปัญหาในการเล่นเมื่อมีครู/เพื่อนเป็นผู้ชี้แนะ - ถ้ายังไม่หมดเวลาให้สังเกตการเล่นเด็กคนอื่นๆ ในกลุ่มอื่นๆ ตามความเหมาะสม - ก่อนหมดเวลาประมาณ 5 นาที ครูเตือนเด็กกลุ่ม review ให้เตรียมผลงานออกมานำเสนอให้เพื่อนฟัง - เมื่อหมดเวลาครูร้องเพลงเก็บของเพื่อเป็นสัญญาณให้เด็กได้เก็บของเล่นภายในมุมให้เรียบร้อย - เด็กกลุ่ม review นำผลงานมาวางบนโต๊ะวางผลงานที่ครูจัดเตรียมไว้เพื่อเตรียมนำเสนอผลงานให้เพื่อนและครูฟัง - เด็กกลุ่มที่เก็บของเล่นเรียบร้อยแล้วให้นั่งประจำที่ของตนเตรียมฟังการนำผลงานจากเด็กกลุ่ม review - เด็กและครูร่วมกันตรวจสอบการเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อยในมุมประสบการณ์ทุกมุม กิจกรรมการทบทวน (Review) - เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “ทบทวน” เพลง ทบทวน ลันลันลา ลันลันลา ลันลันลา ลันลา ลันลา (ซ้ำ) มะเรามา มะเรามา มาทบทวนการเล่นกันเถอะ คิดดีดี เล่ามาซี เราไปเล่นอะไรมาเอ๋ย (ร้องซ้ำ 2 รอบ)

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
	   	- เด็กและครูร่วมกันทบทวนข้อตกลงในการ review 1) พูดเสียงดังฟังชัด 2) รายงานตัว และเล่าเรื่องราวการเล่นในมุม 3) ยกมือก่อนถามคำถาม 4) ถามคำถามที่ไม่ซ้ำกัน - เด็กกลุ่มที่ review ประจำวันออกมา review พร้อมผลงานของตน หน้าชั้นเรียนให้เพื่อนและครูฟัง - ครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กเล่าเรื่องราวการเล่นของตนในมุม ประสบการณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น 1) หนูทำอะไรบ้างในมุม.... 2) ยังมีอะไรที่หนูอยากเล่าให้เพื่อนฟังอีกบ้าง - เมื่อเด็กเล่าจบ หรือพอใจการเล่าเรื่องราวของตนเองแล้ว ให้เด็กถามเพื่อนๆ ว่า “เพื่อนๆ มีอะไรสงสัยไหมคะ/ครับ หรือ เพื่อนๆ อยากรู้ อะไรอีกไหมคะ/ครับ” - ครูชักชวนและกระตุ้นให้เด็กในชั้นตั้งคำถามและทบทวนคำถามและคำตอบของเด็กๆ ก่อนถามคำถามต่อไปเสมอ - ครูหลักและคุณครูคู่ชั้น ควรกระตุ้นให้เด็กตั้งคำถามและตอบคำถาม โดยช่วยกันตั้งคำถามเป็นตัวอย่างและตอบคำถามเพื่อกระตุ้นเด็กก่อนในช่วงแรก - ครูคู่ชั้นจดบันทึกคำถามและคำตอบของเด็กๆ ทุกคนโดยจดเป็นคำพูดของตัวเด็กเอง - เมื่อให้เด็กกลุ่มประจำวันทำการ Review เสร็จครูให้เด็กกลุ่มประจำวันเก็บแผ่นสัญลักษณ์ของตนจากแผ่นวางแผนเพื่อนำไปไว้ในแผ่น Check จากนั้นเรียกกลุ่มที่ปฏิบัติตามข้อตกลงได้มากที่สุดที่ละกลุ่มจนหมด - เด็กที่เก็บแผ่นสัญลักษณ์ของตนเรียบร้อยแล้วให้ไปเข้าแถวเพื่อเตรียมตัวไปทำกิจกรรมเล่นสนุกนอกห้องเรียนต่อไป
09.45 – 10.05 น. (อยู่ในช่วงเวลาเดียวกันกับกิจกรรม PDR)	6. กิจกรรมกลุ่มย่อย	เป็นกิจกรรมที่让孩子แต่ละกลุ่มได้ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์และภาษา ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้เป็นรายบุคคลตามศักยภาพของตนเอง ผ่านกิจกรรมที่มีเป้าหมายซึ่งเกิดจากการวางแผนร่วมกันของครู

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
	  	ช่วงระยะเวลาในการจัดกิจกรรมจะอยู่ในช่วงเดียวกันกับกิจกรรมเสรี คือ ในระหว่างที่เด็กกลุ่มประจำวันกำลังวางแผน เด็กที่เรียนกิจกรรมกลุ่มย่อยให้แยกออกไปทำกิจกรรมกับครูอีกคนยังบริเวณที่ครูได้จัดเตรียมไว้ ซึ่งอาจจะเป็นนอกห้องเรียน หรือบริเวณอื่นๆ ที่เหมาะสมในห้องเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรม - ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการเล่าเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือสัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ - ครูแนะนำอุปกรณ์ ให้เด็กสังเกตอุปกรณ์ ครูตั้งคำถามกระตุ้นให้เด็กคิดในกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้รับประสบการณ์ - ครูชักชวนให้เด็กค้นหาคำตอบด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย โดยก่อนทำการทดลอง หรือหาคำตอบให้เด็กๆ คาดคะเนคำตอบก่อนทุกครั้ง - ครูชักชวนหรือแนะนำให้เด็กหาคำตอบด้วยวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งวิธีการของครูเพื่อให้เด็กได้ข้อมูลที่สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง - ครูและเด็กสรุปบทวนในสิ่งที่ทำ และครูเชื่อมโยงผลที่ได้จากการทดลองหรือการหาคำตอบเข้าสู่ความคิดรวบยอด (วิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์) ที่ต้องการให้เด็กได้รับในแต่ละกิจกรรม - ก่อนที่ครูจะให้เด็กไปวางแผนเลือกเล่นตามมุมประสบการณ์ในห้องเรียนครูควรทดสอบความเข้าใจของเด็กเป็นรายบุคคล โดยเริ่มจากเด็กที่มีความเข้าใจมากที่สุดก่อน แล้วค่อยทดสอบเด็กคนที่มีความเข้าใจมากเป็นลำดับรองลงมา ต่อไปจนหมด เพื่อให้เด็กที่ยังไม่เข้าใจได้มีโอกาสเรียนรู้จากเพื่อนที่เข้าใจหรือมีประสบการณ์มากกว่า แล้วเกิดความเข้าใจ และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองได้มากยิ่งขึ้น *หมายเหตุ การจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยเริ่มในเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 3 – 6 ปี
10.45–11.15 น.	7. กิจกรรมเล่นสนุกนอกห้องเรียน	กิจกรรมเล่นสนุกนอกห้องเรียน หรือกิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียนเพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหว ร่างกายและแสดงออกอย่าง เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก และกลไกการควบคุมร่างกาย ให้เด็กได้เล่นและใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ร่วมกัน รู้จักระมัดระวังอันตรายที่เกิดขึ้นกับตนเอง

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
	  	และผู้อื่น ทำให้เกิดประสบการณ์ทางสังคมและสร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดี ตัวอย่างกิจกรรมเล่นนอกห้องเรียน ได้แก่ 1) การเล่นเครื่องเล่นสนาม 2) การเล่นอิสระในสนาม หรือ ใต้ต้นไม้ หรือ อาคารเอนกประสงค์ 3) การเล่นน้ำ เล่นทราย 4) การเล่นประกอบอุปกรณ์กีฬา 5) การละเล่นพื้นบ้าน หรือเกมการเล่นที่มีกติกา ฯลฯ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม - ครูให้เด็กอบอุ่นร่างกายด้วยวิธีการต่างๆ เช่น วิ่งเหยาะๆ อยู่กับที่ ภายหลังบริหารตามผู้นำ หรือวิ่งรอบสนามเล็กๆ ฯลฯ - เด็กและครูสร้างข้อตกลง หรือทบทวนข้อตกลงร่วมกันก่อนการเล่น เช่น 1) เล่นกับเพื่อนดีๆ 2) รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือกัน 3) ทำความสะอาดร่างกายเมื่อเล่นเสร็จ - ครูแนะนำกิจกรรมการเล่นสนุกนอกห้องเรียนประจำวัน พร้อมทั้งสาธิตวิธีการเล่นที่ถูกต้อง - ครูให้เด็กเล่นตามวิธีการที่ครูสาธิต หรือ เล่นตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ โดยมีครูคอยดูแลอย่างใกล้ชิด - เมื่อใกล้หมดเวลาครูและเด็กร่วมกันสรุปกิจกรรม และทำความสะอาดร่างกายก่อนกลับเข้าห้องเรียน
11.15 – 12.00 น.		พักรับประทานอาหารกลางวัน
12.00 – 12.15 น.	8. กิจกรรมพานิทานกลับบ้าน 	เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกยืมหนังสือนิทานที่ตนเองสนใจ หรือประทับใจกลับไปอ่านที่บ้าน โดยผู้ปกครองเป็นผู้อ่านให้ฟัง นิทานจะเป็นตัวช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็ก ระหว่างพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และการเล่านิทานให้เด็กฟัง จะทำให้เด็กรู้สึกถึงความอบอุ่น และช่วยเสริมสร้างสติปัญญา ให้เด็กเป็นคนช่างคิด ช่างถาม เด็กจะได้เรียนรู้ภาษาผ่านการฟังนิทาน นิทานจะเป็นตัวช่วยกระตุ้นจินตนาการของเด็ก สร้างสมาธิให้เด็กขณะฟังนิทาน และเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
		วิธีดำเนินการกิจกรรม - ครูผู้สอนให้เลืกหนังสือนิทานเป็นกลุ่ม ให้กลุ่มประจำวันเลือกก่อน และเวียนให้เลืกจนครบทุกกลุ่ม - เมื่อเด็กเลืกนิทานเสร็จ ให้เด็กถือนิทานมายืนหน้าชั้นเรียน และครูชี้ตัวหนังสือและพาเด็กอ่านตาม อ่านทวนซ้ำ 2 รอบ พาเด็กอ่านชื่อหนังสือนิทานทุกเล่มที่เด็กเลืกกลับบ้าน *หมายเหตุ ถ้าเป็นเด็กเล็ก หรืออยู่ในระยะเริ่มต้น ครูจะนำหนังสือนิทานมาวางให้เด็กเลืกหน้าชั้นเรียน เพราะเด็กอาจจะต้องใช้เวลา ครูต้องดูแลเพราะเด็กยังไม่ค่อยรู้จักกา ครูต้องเลืกหนังสือมาเกินจำนวนเด็ก ส่วนเด็กโตให้เลืกนิทานในชั้นวางหนังสือ
12.15 – 14.15 น.	นอนพักผ่อน	
14.30 – 15.00 น.	9. กิจกรรมสดชื่นหลังตื่นนอน 	กิจกรรมสดชื่นหลังตื่นนอน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การสังเกต การคิดหาเหตุผลเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัว กิจกรรมสดชื่นหลังตื่นนอน เป็นกิจกรรมสนุกๆ ที่ไม่ต้องมีรายละเอียดมากนัก เป็นการทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแต่ละวัน เพื่อสรุปบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความคิดรวบยอดในเนื้อหาประจำวัน หรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้เด็กผ่อนคลายก่อนกลับบ้าน ตัวอย่างกิจกรรมสดชื่นหลังตื่นนอน ได้แก่ การฟังนิทาน การท่องคำคล้องจอง การร้องเพลง การเล่นเกมการศึกษา การเล่นเกมการละเล่นที่มีกฎ กติกาง่ายๆ การช่วยครูทำความสะอาดห้องเรียน การรดน้ำต้นไม้ การเก็บวัสดุอุปกรณ์ หรือการเตรียมสื่อการเรียนการสอนช่วยครู ฯลฯ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม - ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการพาเด็กร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ทายปริศนาคำทาย หรือนิทาน ที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ - เด็กและครูร่วมกันสรุปบทเรียนประจำวัน - ครูแนะนำกิจกรรมประจำวัน เช่น เกมการศึกษา หรือ เกมการละเล่นที่มีกฎ กติกาง่ายๆ - ครูสาธิตวิธีการเล่นให้เด็กดู - ครูชักชวนให้เด็กเล่นเกมการศึกษา หรือเกมการละเล่นที่กำหนดไว้ - ครูและเด็กร่วมกันสรุปบทเรียนประจำวัน

เวลา	กิจกรรม/รูปภาพประกอบ	รายละเอียดกิจกรรม
		- เด็กที่ยังไม่กลับบ้านทำกิจกรรมสนุกๆ ง่ายๆ เพื่อผ่อนคลายก่อนกลับบ้าน เช่น การช่วยครูทำความสะอาดห้องเรียน การรดน้ำต้นไม้ การเก็บวัสดุอุปกรณ์ หรือการเตรียมสื่อการเรียนการสอนช่วยครู เป็นต้น
ช่วงรอยต่อระหว่างกิจกรรมแต่ละกิจกรรม	10. ช่วงรอยต่อระหว่างกิจกรรม 	ตลอดทั้งวันมีช่วงที่ต้องเปลี่ยนจากกิจกรรมหนึ่งไปสู่ช่วงต่อไปตามตารางกิจวัตรประจำวัน ครูผู้สอนจึงต้องมีแผนการที่ดีที่จะทำให้ช่วงต่อระหว่างกิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่นและเหมาะสม ครูสามารถสนับสนุนให้เด็กเกิดความเข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ด้วยการปรับปรุงและจัดตารางกิจวัตรประจำวันให้สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการของเด็ก ดำเนินกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างกิจกรรม - การใช้เทคนิคที่สนุกสนานในการเปลี่ยนกิจกรรม เช่น ใช้เพลง คำคล้องจอง หรือการทำท่าทางประกอบ เป็นต้น - การจัดช่วงเวลา การเข้าห้องน้ำ ดื่มน้ำ ให้เป็นเวลาและสอดคล้องกับบริบทของเด็ก - การจัดพื้นที่ให้เด็กได้นั่งพัก เพื่อรอทำกิจกรรมต่อไป

ที่มา: โครงการ “ไรซ์ไทยแลนด์” (RIECE Thailand) ส่งเสริมการเรียนรู้การสอนแบบไฮสโคป

3.2 ครอบครัวของเด็ก

การส่งเสริมครอบครัวเด็กเล็กให้เสริมสร้างพัฒนาการของเด็กเล็กด้วย ได้แก่

- เล่านิทาน อ่านหนังสือให้ฟัง ชี้ชวนดูสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ทำกิจกรรมภายในบ้าน เช่น ศิลปะและดนตรี คอยรับฟังเรื่องราวของลูก ให้ลูกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
- เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ก้าวร้าวกับลูก
- ฝึกวินัยให้ลูก
- การดูแลสุขภาพและโภชนาการให้เด็กเล็ก

การสนับสนุนครอบครัวเด็กเล็กให้เสริมสร้างพัฒนาการของเด็กเล็ก มีดังนี้

1) พัฒนาการด้านร่างกาย

โครงการเยี่ยมบ้านพบปะผู้ปกครอง เป็นการร่วมกันขององค์กรส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานสาธารณสุข ให้คำแนะนำปรึกษาทางโภชนาการเด็กรายคนตามภาวะการเจริญเติบโต และพฤติกรรมอาหารบริโภคอาหาร เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดหาอาหารให้เด็ก หรือเลือกซื้อ/เลือกกินอาหารที่สอดคล้องกับภาวะการเจริญเติบโต แนวโน้มการเจริญเติบโต และพฤติกรรมอาหารบริโภคอาหารของเด็ก ประเมินพฤติกรรมอาหารบริโภค

อาหาร แจ้งและอธิบายผลการประเมินทั้งภาวะการเจริญเติบโต แนวโน้มการเจริญเติบโต และ พฤติกรรมการบริโภคอาหารให้กับผู้ปกครองเด็ก ทราบทุกครั้ง เพื่อจะได้ดูแลการให้อาหารอย่าง เหมาะสมกับภาวะการเจริญเติบโตและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม พร้อม ทั้งคณะกรรมการโครงการเยี่ยมบ้านพบปะผู้ปกครอง ควรวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมการ เจริญเติบโต ป้องกันและแก้ไขเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการขาดอาหารและอ้วน เด็กขาดอาหาร/เด็กอ้วน ใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ควรประเมินทุก 3 เดือน เพื่อดูว่าเด็กมี พฤติกรรมการบริโภคอาหารเหมาะสมหรือไม่ มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม และเป็น ข้อมูลสำหรับการให้คำแนะนำปรึกษาทางโภชนาการ

ตารางที่ ค-24 ตัวอย่าง แบบประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กอายุ 2 – 3 ปี ตามสำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

แบบประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กอายุ 1-3 ปี

ชื่อ-สกุล.....ครั้งที่.....วันที่.....

ความหมาย พฤติกรรมการบริโภคอาหารแต่ละข้อนั้น หมายถึง พฤติกรรมที่เหมาะสม หากพฤติกรรมในข้อใดไม่ปฏิบัติ แสดงว่า ต้องปรับปรุงพฤติกรรมในเรื่องนั้น

วิธีประเมิน

- ประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารในช่วง 1 สัปดาห์ ที่ผ่านมา
- ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติในพฤติกรรมแต่ละข้อ ถ้าไม่ปฏิบัติ ให้ดูว่าสิ่งที่ทำนั้นน้อยกว่าหรือมากกว่าจากที่แนะนำ

ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ให้ตรงกับภาวะการเจริญเติบโต โดยดูจากน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และน้ำหนักตามเกณฑ์ส่วนสูง

ครั้งที่	ภาวะการเจริญเติบโต		
	สูงเกินส่วน	เสี่ยงขาดอาหาร	เสี่ยงอ้วน
1			
2			
3			
4			
5			

พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสม	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 3		ครั้งที่ 4		ครั้งที่ 5	
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
		น้อยกว่า		มากกว่า		น้อยกว่า		มากกว่า		น้อยกว่า
1. กินอาหารเข้าที่มีกลุ่มอาหารอย่างน้อย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มข้าว-แป้งและเนื้อสัตว์ หรือกลุ่มข้าว-แป้งและนม ทุกวัน										
2. กินอาหารหลัก วันละ 3 มื้อ (เช้า กลางวัน เย็น) ทุกวัน										
3. กินอาหารว่าง วันละ 2 ครั้ง (ช่วงสายและช่วงบ่าย) ทุกวัน										
4. ปริมาณอาหารที่บริโภคในแต่ละกลุ่ม										
4.1 กินอาหารกลุ่มข้าว-แป้ง วันละ 3 ทัพพี ทุกวัน										
4.2 กินอาหารกลุ่มผัก วันละ 2 ทัพพี ทุกวัน										
4.3 กินอาหารกลุ่มผลไม้ วันละ 3 ส่วน ทุกวัน										
4.4 กินอาหารกลุ่มเนื้อสัตว์ วันละ 3 ช้อนกินข้าว ทุกวัน										
4.5 ดื่มนม (เลือกให้ตรงตามภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก)										
● นมสดรสจืด วันละ 2-3 แก้วหรือกล่อง ทุกวัน สำหรับเด็กไม่อ้วนและเด็กอ้วนอายุ 1-2 ปี										
● นมพร่องมันเนย/นมขาดมันเนย วันละ 2-3 แก้วหรือกล่อง ทุกวัน สำหรับเด็กอ้วนอายุ 3 ปี										
5. กินปลา สัปดาห์ละอย่างน้อย 3 วัน										
6. กินไข่ สัปดาห์ละอย่างน้อย 3 วัน ๆ ละ 1 ฟอง										
7. กินอาหารที่เป็นแหล่งธาตุเหล็ก เช่น ตับ เลือด เป็นต้น สัปดาห์ละ 1-2 วัน										
8. กินยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก (เลือกให้ตรงตามภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก)										
● สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 1 ช้อนชา สำหรับเด็กที่มีการเจริญเติบโตดี										
● ทุกวัน ๆ ละ 1 ช้อนชา สำหรับเด็กที่ขาดอาหารและกลุ่มเสี่ยง เป็นเวลา 1 เดือน										
9. กินอาหารประเภทหัตถ์ทอด และกะทิ (เลือกให้ตรงตามภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก)										
● 1-4 อย่างต่อวัน สำหรับเด็กที่มีการเจริญเติบโตดี										
● 1-3 อย่างต่อวัน สำหรับเด็กอ้วนและกลุ่มเสี่ยง										
● มากกว่า 4 อย่างต่อวัน สำหรับเด็กขาดอาหารและกลุ่มเสี่ยง										
10. ไม่กินเนื้อสัตว์ติดมัน เช่น หมูสามชั้น ขาหมู คอหมู หนังไก่ หนังเป็ด ไส้กรอก เป็นต้น										
11. ไม่กินขนมที่มีรสหวาน เช่น ไอศกรีม หวานเย็น ช็อคโกแลต หมากฝรั่ง ลูกอม เยลลี่ เป็นต้น										
12. ไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีรสหวาน เช่น น้ำอัดลม น้ำหวาน โกโก้เย็น ชาเย็น น้ำปั่น น้ำผลไม้ นมเปรี้ยว เป็นต้น										
13. ไม่กินขนมเบเกอรี่ เช่น เค้ก พาย โดนัท เป็นต้น										
14. ไม่กินขนมเคี้ยว เช่น ปลาเส้นปรุงรส มันฝรั่งทอด ขนมปังแฉ่ง ขนมปังแ่ง เป็นต้น										
15. ไม่ดื่มเครื่องดื่มเสริม เช่น น้ำปลา ซอว์ เม็กกี้ ในอาหารที่ปรุงสุกแล้ว ทุกครั้ง										
16. ไม่เติมน้ำตาลในอาหารที่ปรุงสุกแล้ว										

หมายเหตุ: * **เสี่ยงขาดอาหาร** หมายถึง เด็กที่เสี่ยงขาดอาหาร (น้ำหนักค่อนข้างน้อย, ค่อนข้างเตี้ย, ค่อนข้างผอม) หรือเด็กที่ขาดอาหาร (น้ำหนักน้อย, เตี้ย, ผอม)
 ** **เสี่ยงอ้วน** หมายถึง เด็กที่เสี่ยงเป็นเด็กอ้วน (หัวม) หรือเด็กอ้วน (อ้วน, เริ่มอ้วน)

ตารางที่ ค-25 ตัวอย่าง แบบประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กอายุ 4 – 5 ปี ตามสำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

แบบประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กอายุ 4-5 ปี

ชื่อ-สกุล.....ครั้งที่.....วันที่.....

ความหมาย พฤติกรรมการบริโภคอาหารแต่ละข้อนั้น หมายถึง พฤติกรรมที่เหมาะสม หากพฤติกรรมนั้นข้อใดไม่ปฏิบัติ แสดงว่า ต้องปรับปรุงพฤติกรรมในเรื่องนั้น

วิธีประเมิน

- ประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารในช่วง 1 สัปดาห์ ที่ผ่านมา
- ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติในพฤติกรรมแต่ละข้อ ถ้าไม่ปฏิบัติ ให้ดูว่าสิ่งที่ทำนั้นน้อยกว่าหรือมากกว่าจากที่แนะนำ

ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ให้ตรงกับภาวะการเจริญเติบโต โดยดูจากน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และน้ำหนักตามเกณฑ์ส่วนสูง

ครั้งที่	ภาวะการเจริญเติบโต		
	รูปร่างส่วน	เสี่ยงขาดอาหาร	เสี่ยงอ้วน
1			
2			
3			
4			
5			

พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสม	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 3		ครั้งที่ 4		ครั้งที่ 5	
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
1. กินอาหารเข้าที่มีกลุ่มอาหารอย่างน้อย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มข้าว-แป้งและเนื้อสัตว์ หรือกลุ่มข้าว-แป้งและนม ทุกวัน										
2. กินอาหารหลัก วันละ 3 มื้อ (เช้า กลางวัน เย็น) ทุกวัน										
3. กินอาหารว่าง วันละ 2 ครั้ง (ช่วงสายและช่วงบ่าย) ทุกวัน										
4. ปริมาณอาหารที่บริโภคในแต่ละกลุ่ม										
4.1 กินอาหารกลุ่มข้าว-แป้ง วันละ 5 ทัพพี ทุกวัน										
4.2 กินอาหารกลุ่มผัก วันละ 3 ทัพพี ทุกวัน										
4.3 กินอาหารกลุ่มผลไม้ วันละ 3 ส่วน ทุกวัน										
4.4 กินอาหารกลุ่มเนื้อสัตว์ วันละ 3 ช้อนกินข้าว ทุกวัน										
4.5 ดื่มนม (เลือกให้ตรงตามภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก)										
• นมรสจืด วันละ 2-3 แก้วหรือกล่อง ทุกวัน สำหรับเด็กไม่อ้วน										
• นมพรีอิมมูน/นมขาดมันเนย วันละ 2-3 แก้วหรือกล่อง ทุกวัน สำหรับเด็กอ้วน										
5. กินปลา สัปดาห์ละอย่างน้อย 3 วัน										
6. กินไข่ สัปดาห์ละอย่างน้อย 3 วัน ๆ ละ 1 ฟอง										
7. กินอาหารที่เป็นแหล่งธาตุเหล็ก เช่น ตับ เลือด เป็นต้น สัปดาห์ละ 1-2 วัน										
8. กินยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก (เลือกให้ตรงตามภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก)										
• สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 1 ช้อนชา สำหรับเด็กที่มีการเจริญเติบโตดี										
• ทุกวัน ๆ ละ 1 ช้อนชา สำหรับเด็กที่ขาดอาหารและกลุ่มเสี่ยง เป็นเวลา 1 เดือน										
9. กินอาหารประเภทผัก หอม และกะทิ (เลือกให้ตรงตามภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก)										
• 1-4 อย่างต่อวัน สำหรับเด็กที่มีการเจริญเติบโตดี										
• 1-2 อย่างต่อวัน สำหรับเด็กอ้วนและกลุ่มเสี่ยง										
• มากกว่า 4 อย่างต่อวัน สำหรับเด็กขาดอาหารและกลุ่มเสี่ยง										
10. ไม่กินเนื้อสัตว์ติดมัน เช่น หมูสามชั้น ไขมันหมู หนมไก่ หนมเป็ด ไก่ทอด เป็นต้น										
11. ไม่กินขนมที่มีรสหวาน เช่น ไอศกรีม หวานเย็น ช็อคโกแลต หมากฝรั่ง ลูกอม เยลลี่ เป็นต้น										
12. ไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีรสหวาน เช่น น้ำอัดลม น้ำหวาน โกโก้เย็น ชาเย็น น้ำชา น้ำผลไม้ นมเปรี้ยว เป็นต้น										
13. ไม่กินขนมเบเกอรี่ เช่น เค้ก พาย โดนัท เป็นต้น										
14. ไม่กินขนมเคี้ยว เช่น ปลาเส้นปรุงรส มันฝรั่งทอด ขนมหั้วเฟรช ขนมหั้วแท่ง เป็นต้น										
15. ไม่ดื่มเครื่องดื่มรสเค็ม เช่น น้ำปลา ซีอิ๊ว เหม็กกี้ ในอาหารที่ปรุงสุกแล้ว ทุกครั้ง										
16. ไม่ดื่มน้ำตาลในอาหารที่ปรุงสุกแล้ว										

หมายเหตุ: * **เสี่ยงขาดอาหาร** หมายถึง เด็กที่เสี่ยงขาดอาหาร (น้ำหนักค่อนข้างน้อย, ค่อนข้างผอม, ค่อนข้างอ้วน) หรือเด็กที่ขาดอาหาร (น้ำหนักน้อย, ผอม, อ้วน)

 ** **เสี่ยงอ้วน** หมายถึง เด็กที่เสี่ยงเป็นเด็กอ้วน (หัวนม) หรือเด็กอ้วน (อ้วน, เริ่มอ้วน)

2) พัฒนาการด้านอารมณ์/จิตใจ

โครงการพานิทานกลับบ้าน เป็นการสนับสนุนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เด็กสามารถยืมนิทานได้ครั้งละ ไม่เกิน 2 เล่มต่อวัน หากยังไม่ยืมนิทานเล่มเดิมกลับมาคืน จะยังไม่สามารถยืมนิทานเล่มใหม่ได้ การให้มีกิจกรรมพานิทานกลับบ้าน เป็นการพัฒนาการทางด้านทักษะการฟัง การพูด การอ่าน พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ได้เหมาะสมกับวัย เสริมสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก และเด็กสามารถพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นขณะอ่าน/เล่านิทาน กับผู้ปกครอง เป็นการสนับสนุนให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเด็กและผู้ปกครองที่บ้าน ทั้งนี้ควรจัดทำสมุดบันทึกการยืม-คืน พานิทานกลับบ้าน โดยในแต่ละเรื่องนิทาน ควรมีพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้บอกอะไรจากการได้ฟังนิทานเรื่องนั้น ด้วยการวาดรูปตัวละครในนิทาน ลากเส้นต่าง ๆ เขียนข้อความ เขียนคำศัพท์จากนิทาน หรือวาดรูป ลากเส้นที่ไม่เกี่ยวข้องกับนิทาน เพื่อสื่อสารความรู้สึก สิ่งที่ชอบ สิ่งที่ยากบอก แต่ไม่ควรเป็นการบังคับเด็กให้เติมพื้นที่นี้หากเด็กไม่อยากจะบอกอะไร สามารถเว้นพื้นที่นี้ให้ว่างได้ และควรมีพื้นที่สำหรับผู้ปกครอง ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการของบุตรหลาน โดยพื้นที่นี้ผู้ปกครองจะไม่แสดงความคิดเห็นก็ได้

4. การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว

การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัวส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยด้านสังคม โดยจัดให้มี “2 สัมพันธ์”

ตารางที่ ค-26 การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว (2 สัมพันธ์)

การบูรณาการกับชุมชนและครอบครัว (2 สัมพันธ์)	
ครอบครัว	ชุมชน

4.1 ครอบครัว

การจัดตารางเวลากิจกรรมให้ผู้ปกครองมาร่วมทำกิจกรรมพิเศษในห้องเรียนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เช่น การมาเล่านิทานให้เด็กฟัง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองกับครู/ผู้ดูแลเด็ก และสร้างการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นให้แก่เด็ก

4.2 ชุมชน

- การมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น วัดฤดูบิในการเตรียมอาหารกลางวัน ให้ใช้วัตถุดิบที่มีของคนในชุมชน เช่น ผัก เพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนและตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาเด็กซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชน

- การจัดเตรียมสถานที่ในชุมชนให้เด็กเล็กเข้าไปทัศนศึกษา เรียนรู้จากพื้นที่จริง เช่น การเล่าเรื่องจากปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อปลูกฝังให้เด็กเกิดการสำนึกรักบ้านเกิด และให้คนในชุมชนตระหนักในพันธกิจและลงมือช่วยกันทำให้เด็กซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชนมีโอกาสพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- การนำเด็กเล็กเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามปฏิทินของชุมชน เช่น วันสำคัญทางพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างจิตใจเด็กให้มีศีลธรรม คุณธรรม และเสริมสร้างการปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ได้ให้แก่เด็ก

5. การส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัย

การส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัยส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัย ด้านร่างกาย อารมณ์/จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดให้มี “ร่วมมือร่วมใจ”

ภาพที่ ค-2 การส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัย

การส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัย ด้วยการประสานความร่วมมือกัน (MOU) ของภาคส่วน ที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาเด็กปฐมวัย

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด

บทบาทสำคัญในการจัดเตรียมงบประมาณ เพื่อใช้ในแผนงานการพัฒนาศักยภาพเด็กปฐมวัย

2) ครอบครัว

บทบาทสำคัญที่สุด ในการพัฒนาให้เด็กสมบูรณ์ตามวัยในทุก ๆ ด้าน

3) ชุมชน

บทบาทสำคัญในการพัฒนาให้เด็กสมบูรณ์ตามวัย ด้านสังคม

4) กรมส่งเสริมสุขภาพจิต

บทบาทสำคัญในการพัฒนาให้เด็กสมบูรณ์ตามวัย ด้านอารมณ์/จิตใจ

5) สำนักงานสาธารณสุข/โรงพยาบาล/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

บทบาทสำคัญในการพัฒนาให้เด็กสมบูรณ์ตามวัย ด้านร่างกาย และสติปัญญา

6) สถาบันการศึกษา

บทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กสมบูรณ์ตามวัย ด้านสติปัญญา

5.1 การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการส่งผลให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยด้านร่างกาย อารมณ์/จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดให้มี “พิมพ์เขียวด้านการศึกษาปฐมวัย”

ตารางที่ ค-27 การบริหารจัดการ (พิมพ์เขียวด้านการศึกษาปฐมวัย)

การบริหารจัดการ (พิมพ์เขียวด้านการศึกษาปฐมวัย)		
ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	คุณภาพด้านการศึกษา	ประสิทธิภาพการพัฒนาปฐมวัย

5.1.1 ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

เด็กเล็กทุกคนต้องมีโอกาสได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ตามวัยก่อนเข้าศึกษาในทุกด้าน

แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำฐานข้อมูลเด็กเล็กในพื้นที่ที่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน เพื่อใช้ในการตัดสินใจ วางแผนการดำเนินงานได้ตลอดเวลา ท้นกับสถานการณ์

2) ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กเล็กในพื้นที่ เช่น

- ปัญหาทางอาชีพของผู้ปกครอง ทำให้มีการย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างพื้นที่บ่อย
- ปัญหาเด็กบกพร่องทางร่างกาย เด็กพิเศษสมาธิสั้นและออทิสติก เด็กบกพร่องทางการเรียนรู้
- ปัญหาของผู้ปกครองที่ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา

3) ศึกษาปัญหา/อุปสรรคด้านคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ เช่น ปัญหาจำนวนครูไม่เพียงพอต่อการดูแลเด็ก

4) การวิเคราะห์แนวทาง/วิธีการในการแก้ปัญหา

ในการแก้ปัญหาควรส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ครอบครัว ชุมชน กรมสุขภาพจิต สำนักงานสาธารณสุข โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถาบันการศึกษา เพื่อให้ได้แนวทาง/วิธีการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ซึ่งไม่ใช่เพียงการสนับสนุนสิ่งของหรือสถานที่ เพราะไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน โดยการแก้ปัญหาต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานข้อมูลบริบทของแต่ละพื้นที่ บริบทของครอบครัว และความต้องการได้รับการส่งเสริมอะไร อย่างไร เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรอบด้าน

5) องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำแผนพัฒนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเด็กปฐมวัยในภาพรวม โดยในแผนดังกล่าวควรประกอบด้วย ข้อมูลบริบทของพื้นที่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ แนวทาง/วิธีการในการแก้ไขปัญหา และให้จัดสรรโครงการนำไปบรรจุในแผนพัฒนาทั้งแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว โดยให้ตระหนักถึงความยั่งยืนของโครงการ

6) การดำเนินงานตามโครงการ ในการดำเนินงานควรจะมีการประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ

7) การประเมินผลการดำเนินงาน ในการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ ควรแบ่งการประเมินผลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการระยะสั้น และการประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการระยะยาว เนื่องจากการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอาจไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งหมดในโครงการเพียงโครงการเดียว

8) การติดตามและประเมินผล ควรถอดบทเรียน/จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการสำเร็จหรือไม่สำเร็จ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

5.1.2 คุณภาพด้านการศึกษา ได้แก่

- จัดกิจกรรมเหมาะสมตามวัย
- จัดสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและดึงดูดความสนใจของเด็กให้เพียงพอ
- จัดสถานที่เรียนให้สะอาด ปลอดภัย และจัดพื้นที่เรียนรู้นอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- บุคลากรให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ ควรจัดให้มีการประเมินคุณภาพการศึกษาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากหน่วยงานกลาง เพื่อเป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพให้ทุกสังกัดพัฒนาคุณภาพการจัดดูแลและความต่อเนื่องในการพัฒนาเด็กปฐมวัยในพื้นที่

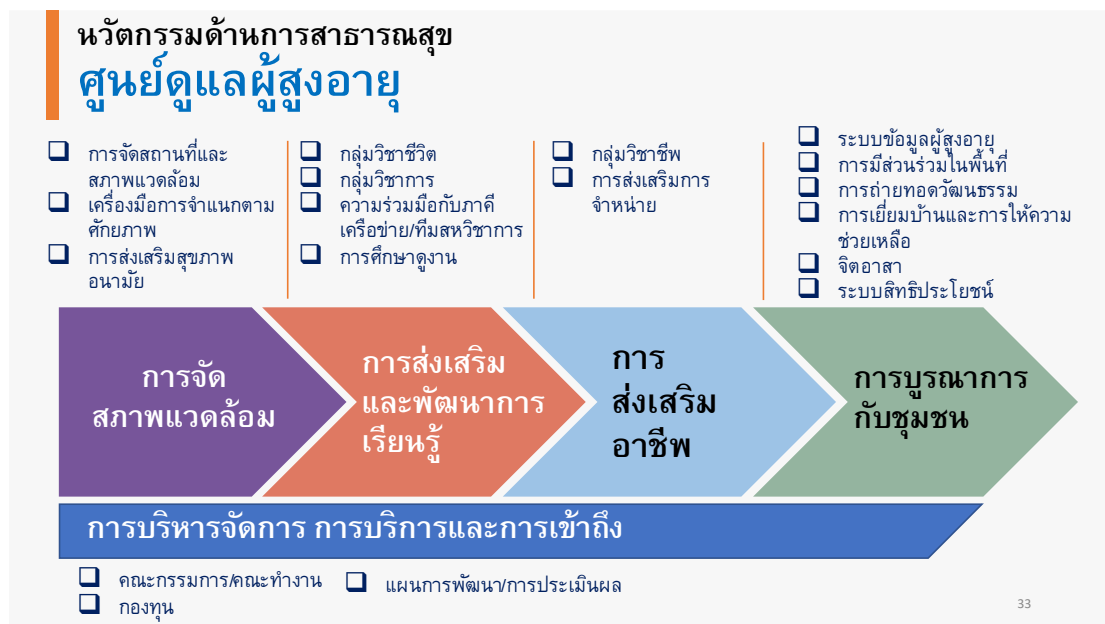
5.1.3 ประสิทธิภาพการพัฒนาเด็กปฐมวัย

เป็นการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยการประสานความร่วมมือกันของบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ครอบคลุม ชุมชน กรมสุขภาพจิต สำนักงานสาธารณสุข โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และสถาบันการศึกษา ร่วมกันเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้สมบูรณ์เหมาะสมตามวัย ในด้านร่างกาย อารมณ์/จิตใจ สังคม และสติปัญญา ภายใต้ข้อมูลบริบทของพื้นที่ชุดเดียวกัน

ภาคผนวก ง

ผลการศึกษานวัตกรรมด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต

การศึกษาวิจัยด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต คณะผู้วิจัยได้ถอดองค์ความรู้ด้าน ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งพบว่า ในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด 19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตที่รวดเร็ว แต่มียังมีโรคต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ต้องได้รับการดูแลด้านสาธารณสุข และกลุ่มผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงที่ต้องได้รับการช่วยเหลือใน ชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่เข้าไปมีบทบาทในการบริหารจัดการด้านนี้ คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการถอดองค์ความรู้ดังกล่าว การพัฒนาระบบบริการในการดูแล สุขภาพต่อเนื่องในระยะยาวให้กับกลุ่มผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ประกอบไปด้วย ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ผู้พิการ ผู้ที่มีภาวะทุพพลภาพ อันเนื่องมาจากการเจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ ผู้ป่วยจิตเวช และภาวะ สมอบกพร่อง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และมีความยากลำบากในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ใน ขณะเดียวกันก็มีปัญหาในการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงให้ความสำคัญ ในการถอดองค์ความรู้ในการพัฒนาระบบบริการในการดูแลสุขภาพต่อเนื่องในระยะยาวอย่างยั่งยืน

ภาพที่ ง-1 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุข ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เป็นการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนรูปแบบหนึ่ง โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ แขนง อาสาสมัคร ชุมชน องค์กรเครือข่ายจากภาครัฐ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์ โดยมี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การหนุนเสริม

ศูนย์ดำเนินการภายใต้แนวคิด “ร่วมแรง ร่วมใจ ผู้สูงวัยกายใจเบิกบาน” เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มี สถานที่รวมกลุ่มในการจัดกิจกรรมและบริการที่ครอบคลุมทุกมิติทางด้านสุขภาพ สังคม จิตใจ และ เศรษฐกิจ โดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างรายได้และการมีงานทำที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับการจัดบริการและสวัสดิการทางสังคมในการคุ้มครอง ส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบครบวงจร สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุและ ชุมชนได้

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) การจัด สภาพแวดล้อม 2) การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ 3) การส่งเสริมอาชีพ 4) การบูรณาการกับ ชุมชน และ 5) การบริหารจัดการ การบริการ และการเข้าถึง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อม

1.1 การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อม

1.1.1 ศูนย์พัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีอาคารหรือพื้นที่ที่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง ซึ่งต้องเน้นอารยสถาปัตย์ การอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ ด้านทางเดิน บันไดขึ้น-ลง ห้องน้ำ เป็นต้น ศูนย์ฯ ควรมีการปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีได้ใช้ประโยชน์ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น พื้นที่ในองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล วัด มัสยิด สถานีนามัย อาคาร โรงเรียนหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ไม่ได้มีใช้งานแล้ว หากจะมีการก่อสร้างที่ทำการศูนย์ฯ ขึ้นใหม่ ควรคำนึงถึงระยะทางการเดินทาง ไป-มา สะดวก ไม่ห่างจากชุมชน ตลอดจนมีการจัดการ สภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

1.1.2 ระบบสุขภาพปฐมภูมิผู้สูงอายุ การจัดสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ มีอารยสถาปัตย์ เป็นต้น

1.1.3 การส่งเสริมสุขภาพ มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ การจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพใน สวนสาธารณะ จัดหาพื้นที่สำหรับเป็นสถานที่ออกกำลังกาย จัดกิจกรรมการจัดวิ่งเพื่อสุขภาพ การจัด กิจกรรมแอโรบิคเป็นประจำเพื่อสร้างสุขภาพให้กับผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป

1.1.4 หน่วยพยาบาลเคลื่อนที่ เป็นการเตรียมและจัดหาเผื่อกรณีผู้สูงอายุประสบ อุบัติเหตุ บาดเจ็บแก่ร่างกาย ทั้งนี้หน่วยพยาบาลเคลื่อนที่ขึ้นกับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นแต่ละแห่งในการเตรียมความพร้อมสำหรับให้บริการผู้สูงวัยและประชาชนทั่วไป

1.1.5 การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว (Long Term Care) เป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้กับผู้สูงวัยได้มีพื้นที่อยู่ร่วมกับประชาชนในชุมชนอย่างมีความสุข การทำงานควบคู่กันระหว่างการสร้างเสริมสุขภาพ และการรักษากรณีบาดเจ็บ เจ็บป่วยเกิดขึ้น

1.1.6 โภชนาการที่ดีของผู้สูงอายุ โดยร่วมกับญาติพี่น้อง ชุมชน ในการจัดโภชนาการที่ดีของผู้สูงอายุ รวมถึงสมาชิกในครัวเรือน

1.2 เครื่องมือการจำแนกตามศักยภาพสำหรับผู้สูงวัยให้เหมาะสมและมีความเป็นมิตร

2. การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้

การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ มีกิจกรรมหรือหลักสูตรภายในศูนย์ให้ได้มีกิจกรรมในการดำเนินงาน แบ่งเป็น 2 แบบ คือ กิจกรรมภายในศูนย์ และกิจกรรมภายนอกศูนย์ตามหลักคู่มือการดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565) ได้แก่

2.1 กิจกรรมภายในศูนย์ ประกอบด้วย

(1) กิจกรรมการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ชมรมผู้สูงอายุหรือการปรึกษาหารือร่วมกันของผู้สูงอายุร่วมกับชุมชน

(2) กิจกรรมด้านสังคมและนันทนาการ กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ผู้สูงอายุมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะในการติดต่อสื่อสาร เสริมสร้างการปรับตัวทางสังคม ทำให้จิตใจของผู้สูงอายุให้คลายเหงา ลักษณะของกิจกรรม ได้แก่ การจัดงานรื่นเริงและฉลองในโอกาสสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันสำคัญทางศาสนา นอกจากนั้นอาจมีการจัดกิจกรรมนันทนาการอื่นๆ เช่น การลีลาศ การร้องเพลง การเล่นเกมดนตรี เป็นต้น

(3) กิจกรรมด้านอาชีพ กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ โดยคำนึงถึงความถนัดและความสนใจ รวมทั้งศักยภาพของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล มีวิทยากรซึ่งเป็นจิตอาสา ผู้สูงอายุที่มีความรู้ หรือวิทยากรจากหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ฝึกอบรม กิจกรรมด้านอาชีพ ได้แก่ การจักสาน การปั้น แกะสลัก การทอผ้า การทำบายศรี ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ งานฝีมือต่างๆ ซึ่งสามารถพัฒนาและต่อยอดไปสู่การประกอบอาชีพ การรับงานไปทำที่บ้านของผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มเพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชน ภายในศูนย์ฯ จัดให้มีมุมแสดงผลงานและมุมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุหรือชุมชนให้กับผู้สนใจ โดยศูนย์ ประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งจัดหาช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์

(4) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัย สามารถดำเนินงานร่วมกับโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ตำบล สถานีอนามัย โรงพยาบาล หน่วยบริการทางการแพทย์ต่าง ๆ เพื่อให้การดูแลสุขภาพทางด้านร่างกายที่เหมาะสมกับวัย ส่งผลให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้น ได้แก่ การตรวจร่างกาย การให้ความรู้ในการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพทางช่องปากและร่างกายผู้สูงอายุ การรับประทานอาหารให้ถูกสุขลักษณะ การให้ความรู้เรื่องยาสมุนไพรพื้นบ้าน การออกกำลังกายในรูปแบบต่าง ๆ ตามความสนใจและความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นต้น ภายในศูนย์ฯ จัดให้มีมุมออกกำลังกาย มุมเล่นกีฬา มุมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ การส่งเสริมด้านโภชนาการ ติดตั้งอุปกรณ์กายภาพบำบัด เป็นต้น

(5) กิจกรรมถ่ายทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อให้เกิดอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น หากชุมชนสามารถ สร้างเอกลักษณ์และความแตกต่างได้จะเป็นการส่งเสริมให้ศูนย์ฯ มีจุดเด่น ผู้สูงอายุที่ได้ถ่ายทอดภูมิปัญญา จะเกิดความภูมิใจในผลงาน มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และชุมชนประจักษ์ในศักยภาพและพลังของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี และมีความสุข

(6) กิจกรรมการจัดให้มีระบบข้อ มูลของผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อให้ศูนย์ฯ มีข้อมูลแสดงถึงระดับของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนงานโครงการ หรือกิจกรรมรองรับในการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุและการประสานขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(7) กิจกรรมการให้คำปรึกษาหารือ และการช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นลักษณะการให้บริการทางด้านสังคม การสงเคราะห์ การช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุที่ตกอยู่ในความทุกข์และประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตมีการประเมินสภาพปัญหา เพื่อแสวงหาแนวทางการให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม

(8) กิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพการดำเนินงานของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (เป็นศูนย์ประสานงานอาสาสมัคร) เพื่อสร้างฐานของชุมชนให้เกิดการดูแลช่วยเหลือ คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิแก่ผู้สูงอายุในระยะยาว ซึ่งภารกิจของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ครอบคลุมเรื่องการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ การเฝ้าระวัง และเตือนภัยทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และการจัดบริการและสวัสดิการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

2.2 กิจกรรมภายนอกศูนย์ ประกอบด้วย

(1) กิจกรรมทางศาสนาและประเพณี

(2) กิจกรรมการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย อยู่ตามลำพังขาดผู้ดูแลการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง เดือดร้อน

(3) กิจกรรมอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ให้คำแนะนำในการดูแลรักษาสุขภาพ ให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ เป็นอาสาสมัครเคลื่อนที่เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่อยู่ติดเตียงรวมทั้งการให้บริการตามชุมชนต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือคุ้มครองและพัฒนาผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ

(4) การประสาน การเชื่อมโยง การดำเนินงานร่วมกับกิจกรรมอื่นและวิธีการดำเนินงานอื่นๆ ที่จะประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในชุมชน

นอกจากนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งในจังหวัดขอนแก่นได้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านฝาง โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าพระ เป็นต้น คณะผู้วิจัยได้รวบรวมเพื่อเป็นแนวทางของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนจะเป็นเรื่องผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกันจะเป็นพื้นที่ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญา ความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชน โดยโรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุเพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายชุมชน

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกันจะเป็นพื้นที่ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชนโรงเรียนผู้สูงอายุ ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สารการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตปัจจุบัน เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายชุมชน การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ใช้การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม โดยทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นภาคีเครือข่าย และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การถอดบทเรียนในครั้งนี้ ได้นำหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบ้านฝาง อำเภอ

บ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น นำเสนอโดยหลักสูตรได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาชีวิต กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มวิชาการ ซึ่งมีรายละเอียดและภาพดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาชีวิต

2.1.1 หมวดวิชาสังคม ได้แก่ การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.1.2 หมวดวิชาสุขภาพ ได้แก่ ผู้สูงวัยใส่ใจสุขภาพ การดูแลช่องปาก

2.1.3 หมวดวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ได้แก่ ชีวิตกับศาสนา การทำสมาธิวิปัสสนา การถ่ายทอดภูมิปัญญา

2.1.4 หมวดกิจกรรมนันทนาการ (วิชาเลือก) ได้แก่ กิจกรรมเข้าจังหวะ ดนตรี/ร้องเพลง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
๑.หมวดวิชาสังคม	การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	เพื่อให้ทราบถึงวิธีการและแนวปฏิบัติเพื่อการใช้ชีวิตที่เหมาะสม	-การเตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุ (เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ) -การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายจิตใจ สังคม เศรษฐกิจ -กิจกรรมในวัยสูงอายุ -การใช้ชีวิตร่วมกับคนหลายวัย	๔
	การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน	เพื่อให้ผู้เรียนได้เปิดใจถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ	-พัฒนาทักษะการพูด การฟัง การคิด การมีส่วนร่วม	๒
๒.หมวดวิชาสุขภาพ	ก.ผู้สูงวัยใส่ใจสุขภาพ ๑.สุขภาพกาย	เพื่อให้ทราบถึงวิธีการแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง	-การบริโภคอาหารที่ปลอดภัย -การบริหารร่างกาย	๓
	๒.สุขภาพใจ	เพื่อให้รู้วิธีจัดการความทุกข์ทางใจ คลายเครียด	-การยอมรับในชีวิต อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา -การปล่อยวาง -การใช้จิตภาวนา -การใช้ชีวิตตามวิถีทางศาสนา	๓
๓.หมวดวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา	๑.ชีวิตกับศาสนา	เพื่อให้สามารถปรับตนเองกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป	-การนำหลักศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง	๒
	๒.การทำสมาธิวิปัสสนา	เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่สืบทอดต่อไปได้เป็นที่ประจักษ์	-ประโยชน์ของสมาธิ -รูปแบบการทำสมาธิ	๒
	๓.การถ่ายทอดภูมิปัญญา	เพื่อให้มีการสืบทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญา	-ภูมิปัญญาผู้สูงอายุสู่คนรุ่นหลัง	๒
๔.กิจกรรมนันทนาการ (วิชาเลือก)	๑.กิจกรรมเข้าจังหวะ	เพื่อให้คลายเหงา คลายเส้นเอ็น	รำไทย รำวง อื่นๆ	๓
	๒.ดนตรี/ร้องเพลง	เพื่อให้คลายเหงา	-ประโยชน์ของดนตรี -ดนตรีบำบัด -ทักษะในการร้อง การเล่นดนตรี	๓

ภาพที่ ง-2 ภาพกลุ่มวิชาชีวิต

2.2 กลุ่มวิชาชีพ

2.2.1 หมวตวิชาเศรษฐกิจ ได้แก่ การฝึกอาชีพเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การจัดทำบัญชี เศรษฐกิจพอเพียง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
๑.หมวดวิชาเศรษฐกิจ	๑การฝึกอาชีพเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย	เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุ	-การพัฒนาอาชีพตามความเหมาะสม	๘
	๒ การจัดทำบัญชีครัวเรือน	เพื่อเรียนรู้การทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือนตามวิธีพอเพียง	-การจัดทำบัญชีครัวเรือน -หลักของความพอเพียง	๔
	๓ เศรษฐกิจพอเพียง	เพื่อให้รู้ เข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	-เรียนรู้หลักปรัชญา -การใช้ชีวิตตามหลักปรัชญา	๒

ภาพที่ ง-3 ภาพกลุ่มวิชาชีพ

2.3 กลุ่มวิชาการ

2.3.1 หมวตวิชาสังคม ได้แก่ กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ การใช้เครื่องมือสื่อสาร

2.3.2 หมวตวิชาสุขภาพ ได้แก่ โรคที่พบมากในวัยสูงอายุ ข้อควรระวังในการใช้ยา

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
๑.หมวดวิชาสังคม	๑ กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ	-เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ -เพื่อให้ทราบและสามารถเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ	-ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายผู้สูงอายุ -สิทธิประโยชน์ทางกฎหมาย -แหล่งให้สิทธิประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ	๓
	๒.การใช้เครื่องมือสื่อสาร	เพื่อให้ผู้สูงอายุนำความรู้ด้านเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ได้	-การใช้สมาร์ทโฟน -ข้อควรระวังการใช้	๒
๒.หมวดวิชาสุขภาพ	๑ โรคที่พบมากในวัยสูงอายุ	เพื่อให้ความรู้การดูแลป้องกันโรคกับผู้สูงอายุ	-โรคเรื้อรังในผู้สูงอายุ -การปฏิบัติตัวเบื้องต้น -วิธีการป้องกัน	๒
	๒ ข้อควรระวังในการใช้ยา	เพื่อให้ทราบการใช้ยาอย่างถูกวิธี	การใช้ยาให้ถูกวิธี และข้อควรระวังในการใช้	๒

ภาพที่ ง-4 ภาพกลุ่มวิชาการ

นอกจากนี้ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2565) ได้จัดทำคู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีกรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และรายละเอียดหลักสูตรดังต่อไปนี้

กรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

1. ชื่อหลักสูตร : หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)
กรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชา คือ

- 1.1 ด้านสุขภาพ
- 1.2 ด้านสังคม
- 1.3 ด้านเศรษฐกิจ
- 1.4 ด้านสภาพแวดล้อม

2. จำนวนชั่วโมงที่เรียนตลอดหลักสูตร

- 2.1 ระยะเวลาเรียน 3 เดือน เรียนสัปดาห์ละ 1 วัน ๆ ละ 4 ชั่วโมง
- 2.2 เรียนไม่น้อยกว่า 48 ชั่วโมง แบ่งเป็นภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ
- 2.3 ผู้เรียนไม่ควรเกินห้องละ 25 คน

3. การประเมินผล

ใช้แบบทดสอบ ตูผลงาน วัดความพึงพอใจของผู้เรียน และไม่น้อยกว่าร้อยละ 50

4. ผลที่คาดหวัง

ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างมีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ พึ่งตนเองได้นานที่สุด

หมายเหตุ : สามารถนำหลักสูตรไปปรับใช้ตามความเหมาะสมของพื้นที่

ภาพที่ ง-5 กลุ่มหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

ภาพที่ ง-6 แผนภาพผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชา คือ สุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม

1. กลุ่มวิชาสุขภาพ

หมวดวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
1. การดูแลสุขภาพในวัยสูงอายุ	เพื่อให้ทราบถึงการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมในวัยสูงอายุ	การปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ ร่างกาย ในวัยสูงอายุ	2 ชั่วโมง
2. สุขภาพกาย (3 อ) 2.1 อาหารและโภชนาการ 2.2 การออกกำลังกาย (เน้นการออกกำลังกายด้วยตนเอง)	เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในหลักโภชนาการที่ดี การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และการจัดการอารมณ์ในวัยสูงอายุ	1. ความเข้าใจที่ดีต่อโภชนาการ และคุณลักษณะของโภชนาการที่ดี 2. ผลของอาหารต่อการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ 3. อาหารที่ผู้สูงอายุควรบริโภคบ่อย อาหารที่ควรหลีกเลี่ยง 4. อาหารพื้นบ้านต่อโภชนาการ	2 ชั่วโมง
2.3 อารมณ์		1. การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ 2. จุดมุ่งหมายของการออกกำลังกาย 3. การออกกำลังกายที่เหมาะสมในวัยสูงอายุ 4. การดูแลสุขภาพอนามัยตามสุขบัญญัติ และการพักผ่อนที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ	2 ชั่วโมง
		การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ในวัยสูงอายุ	1 ชั่วโมง

ภาพที่ ง-7 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสุขภาพ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

หมวดวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
3. การดูแลสุขภาพช่องปาก	เพื่อให้ทราบวิธีการดูแลสุขภาพช่องปาก	1. การแปรงฟัน การใช้ยาสีฟัน และการบำรุงรักษาเหงือกและฟัน 2. อาหารที่ควรบริโภคเพื่อสุขภาพช่องปาก 3. สุขนิสัยสำหรับสุขภาพในช่องปาก 4. การปฏิบัติตนเมื่อมีอาการในช่องปาก	1 ชั่วโมง
4. สุขภาพใจ - ผู้สูงวัยอย่าให้เครียด	เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถจัดการความเครียด ความวิตกกังวล และยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ	1. การจัดการความวิตกกังวลสำหรับผู้สูงอายุเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ 2. การใช้การป้องกัน 3. การยอมรับในสภาพชีวิต สังหาร การปลง 4. การใช้วิถีทางจิตวิทยา 5. การใช้วิถีทางศาสนา 6. การวางอุเบกขา 7. การใช้จิตภาวนา สมาธิ 8. การบริหารสุขภาพจิตในวัยผู้สูงอายุ - การยอมรับสภาพสังคม - การมองโลกในแง่ดี - การหลีกเลี่ยงการอยู่คนเดียว	2 ชั่วโมง

ภาพที่ ง-8 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

หมวดวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
5. การนวดแผนไทย / ธรรมชาติบำบัด	เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนวดตนเองและบริหารร่างกายได้อย่างถูกวิธี พร้อมทั้งทราบถึงประโยชน์ของสมุนไพรไทย	1. ประโยชน์ของการนวด 2. การนวดแผนไทยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ (นวดให้ตนเอง , นวดให้ผู้อื่น) 3. พัฒนากิจกรรมการนวดด้วยตนเองเพื่อสุขภาพกายและใจ 4. ประโยชน์ของสมุนไพรไทย 5. ทาริบำบัด (ในพื้นที่ที่มีสถานที่ที่เหมาะสม ไม่เป็นอันตรายต่อผู้สูงอายุ)	2 ชั่วโมง
6. โรคเรื้อรังและพบมากในวัยสูงอายุ	เพื่อให้ความรู้การดูแลช่องปากที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	1. โรคเรื้อรังในผู้สูงอายุ สาเหตุ วิธีการป้องกัน ตัวอย่างโรคเรื้อรัง 2. การเกิดภูมิแพ้ในผู้สูงอายุ 3. การปฏิบัติตัวเบื้องต้น	2 ชั่วโมง
7. ข้อควรระวังในการใช้ยา(หลักเบื้องต้น)	เพื่อให้ทราบการใช้ยาที่ถูกวิธี	การใช้ยาให้ถูกวิธี และข้อควรระวังในการใช้ยา	1 ชั่วโมง

ภาพที่ ง-9 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสุขภาพ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

2. กลุ่มวิชาสังคม

หมวดวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
1. กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ	1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ 2. เพื่อให้รับทราบ และสามารถเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ	1. ความรู้เบื้องต้นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น พ.ร.บ.ผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 กฎหมายผู้สูงอายุ พินัยกรรม มรดก การทำสัญญาหรือนิติกรรมทางกฎหมาย การโอนกรรมสิทธิ์ 2. สิทธิประโยชน์ทางกฎหมายของผู้สูงอายุ 3. แหล่งให้บริการสิทธิประโยชน์ต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ พร้อมช่องทางในการติดต่อ อาทิ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์	2 ชั่วโมง
2. การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	เพื่อให้ทราบถึงวิธีการและแนวปฏิบัติเพื่อการใช้ชีวิตที่เหมาะสมในวัยสูงอายุ	1. กิจกรรมในวัยสูงอายุ 2. การใช้ชีวิตร่วมกับคนหลายวัย	2 ชั่วโมง
3. การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน	เพื่อให้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน	1. พัฒนาทักษะการพูด การฟัง การคิด 2. พัฒนาทักษะการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา	1 ชั่วโมง
4. การนำหลักศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน	- เพื่อให้สามารถปรับตนเองให้มีความสุขในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป	การนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	2 ชั่วโมง

ภาพที่ ง-10 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสังคม (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

หมวดวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
5. การทำสมาธิวิปัสสนา	เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดต่อไปและ เสริมสร้างคุณค่าทางภูมิปัญญา ของผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์ และยอมรับ	1. ประโยชน์ของการทำสมาธิ 2. รูปแบบการทำสมาธิทั่วไป 3. รูปแบบการทำสมาธิ เพื่อบำบัดกายและใจ	2 ชั่วโมง
6. การถ่ายทอด ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ	เพื่อให้มีการสืบทอด วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ภูมิปัญญาไทย 2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3 ชั่วโมง
7. จิตอาสาเพื่อชีวิตและสังคม	เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีในการ เป็นจิตอาสา	1. คุณค่าของผู้สูงอายุ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม 2. การทำงานจิตอาสา - ความหมายของคำว่าจิตบริการ และจิตอาสา - ลักษณะของคนที่เป็นจิตอาสา - กิจกรรมจิตอาสา ได้แก่ กิจกรรมทางสังคม ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรมบริจาต และกิจกรรมพัฒนา	2 ชั่วโมง

ภาพที่ ง-11 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสังคม (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

หมวดวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
8. การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสาร / การป้องกันภัยสำหรับผู้สูงอายุ	เพื่อให้ผู้สูงอายุนำความรู้ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารมาใช้ และสามารถรู้เท่าทันภัยสังคมในปัจจุบัน	1. ประโยชน์ของการใช้คอมพิวเตอร์ / Smart Phone เพื่อการสื่อสาร 2. ประโยชน์ และข้อควรระวังในการใช้สื่อออนไลน์ 3. การป้องกันตนเองจากภัยสังคม 4. การจดจำใบหน้าและลักษณะคน	2 ชั่วโมง
9. กิจกรรมเข้าจังหวะ	เพื่อให้ผู้สูงอายุคลายเหงา	ลีลาศ / รำไทย / บาสะโลบ / อื่นๆ	2 ชั่วโมง
10. ดนตรี / ร้องเพลง	เพื่อให้ผู้สูงอายุคลายเหงา	1. ประโยชน์ของดนตรี การเล่นดนตรี การร้องเพลง 2. รูปแบบการใช้ดนตรีเพื่อการบำบัดกายและใจ 3. พัฒนาศักยภาพในการร้อง การเล่นดนตรี	2 ชั่วโมง

ภาพที่ ง-12 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสังคม (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

3. กลุ่มวิชาเศรษฐกิจ

หมวดวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
1. การจัดทำบัญชีครัวเรือน	เพื่อเรียนรู้การทำบัญชีรายรับรายจ่าย ทรัพย์สิน ตามวิถีแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	การจัดทำบัญชีครัวเรือน	2 ชั่วโมง
2. เศรษฐกิจพอเพียง	เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. การใช้ชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	2 ชั่วโมง
3. การออมในวัยสูงอายุ	เพื่อสร้างสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ	1. ความหมายการออมและความสำคัญของเงินออม 2. การเก็บออมด้วยตนเอง การทำบัญชีครัวเรือน การฝากเงินธนาคาร กองทุนผู้สูงอายุ 3. การประกันชีวิตที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ ความรู้เกี่ยวกับประกันชีวิต	1 ชั่วโมง

ภาพที่ ง-13 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาเศรษฐกิจ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

หมวดวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
4. การมีอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย	เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ	1. หลักการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเกี่ยวกับรูปแบบ ระยะเวลา ค่าตอบแทน สวัสดิการ 1.1 การประกอบอาชีพในระบบ /นอกระบบ 1.2 แหล่งทุนของผู้สูงอายุ 2. การบริหารจัดการด้านการตลาดและการเงินของอาชีพเสริม 3. พัฒนาทักษะอาชีพตามความจำเป็นและเหมาะสมเพื่อเพิ่มความชำนาญ	2 ชั่วโมง
5. งานฝีมือต่างๆ	เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านอาชีพ	ศิลปะ / หัตถกรรม/ อื่นๆ	4 ชั่วโมง

ภาพที่ ง-14 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาเศรษฐกิจ (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

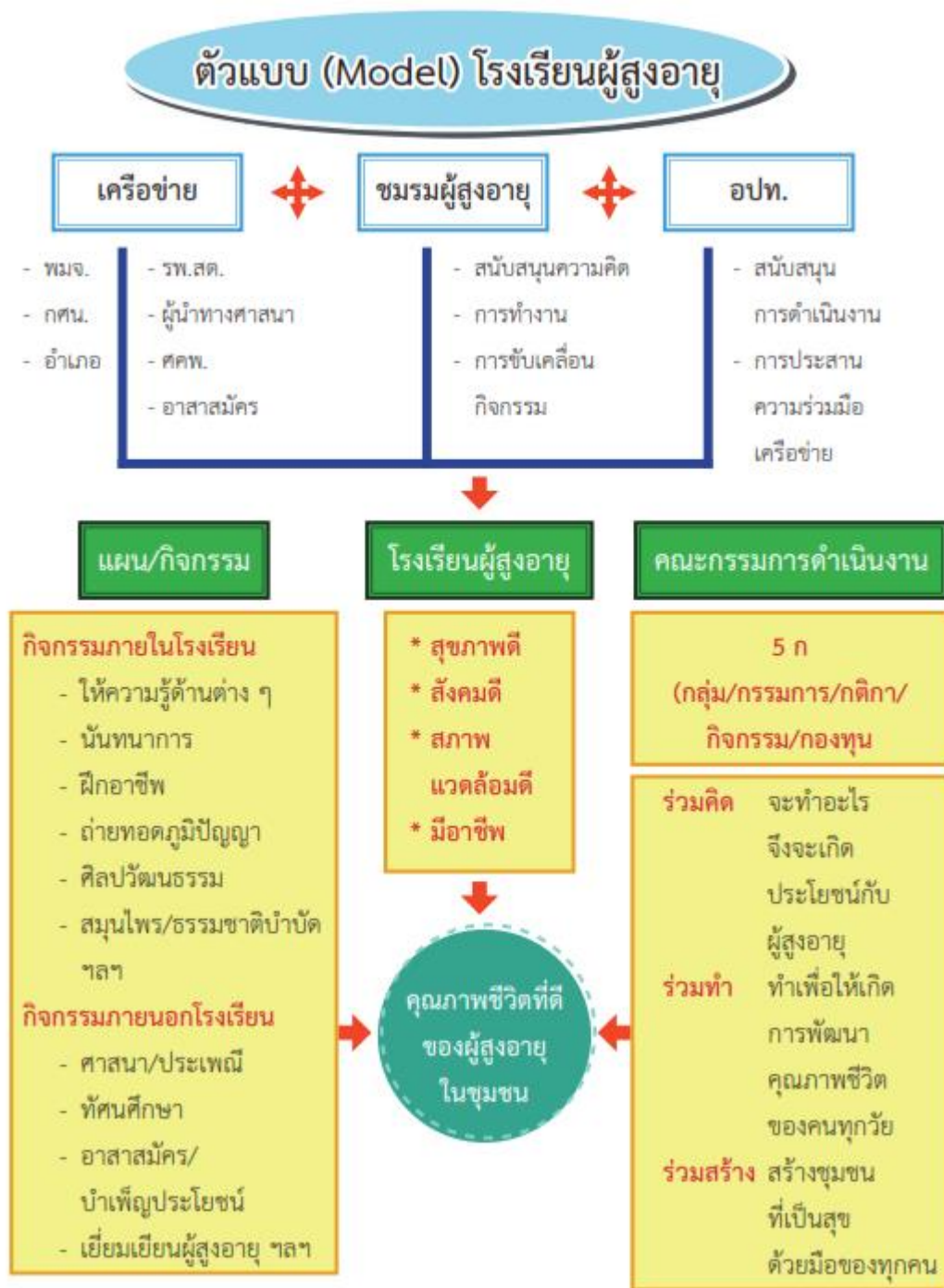
ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

4. กลุ่มวิชาสภาพแวดล้อม

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
3. หมวดวิชาสภาพแวดล้อม	1. การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและที่พักอาศัยในวัยผู้สูงอายุ	- เพื่อสร้างความรู้ทัศนคติต่อความจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ - การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของผู้สูงอายุ	1. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ห้องนอน พื้นที่ใช้สอยทั่วไป และห้องน้ำ 2. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก - การทำราวจับพยุงตัว - การเลือกใช้ส้วมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ - การปรับพื้นผิวสัมผัส - พื้นผิวต่างระดับ - การปรับปรุงบันได ประตู 3. การจัดทำสัญญาณเตือนภัยสำหรับผู้สูงอายุ	2 ชั่วโมง

ภาพที่ ง-15 หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิชาสภาพแวดล้อม (โรงเรียนผู้สูงอายุ)

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

ภาพที่ ง-16 ตัวแบบ Model ผู้สูงอายุ

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

การบริหารจัดการด้วยหลัก 5ก ประกอบด้วย

1) กลุ่ม ต้องสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นกลุ่มแกนนำคณะทำงานและกลุ่มสมาชิก หรือกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการทำงาน ในขั้นนี้ อาจมีกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นกลุ่มก้อนได้หลายวิธี เช่น การเปิดรับสมัครสมาชิกหรือนักเรียนผู้สูงอายุ การต่อยอดจากกลุ่มเดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ การสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มสมาชิก อาทิ มีสัญลักษณ์โรงเรียนผู้สูงอายุ มีเสื้อสัญลักษณ์ของนักเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

2) กรรมการ ถือเป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มให้การทำงานประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ควรสร้างกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ช่วยกันขับเคลื่อนการทำงานให้ประสบความสำเร็จเป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ

3) กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน ต้องเกิดจากความเฝ้าระวังต่อกันของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ เหมือนเป็นสัญญาใจที่มีต่อกันว่าจะร่วมกันยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน แม้ว่าเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการชุดใหม่จะยังคงมีแนวทางการทำงานเดิมให้เห็นและพัฒนาต่อยอดได้

4) กิจกรรม ในระยะเริ่มแรกอาจเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การจัดให้มาพบปะกันทุกเดือน มีกิจกรรมร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่น ๆ กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชนหรือการรวมกลุ่มออกกำลังกาย เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น จึงเคลื่อนไปสู่การทำกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น การบูรณาการโรงเรียนผู้สูงอายุเข้ากับการทำงานของ "ธนาคารความดี"

5) กองทุน การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการทางงบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการทางงบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่ม อาจจำแนกได้เป็น การสร้างกองทุนของตนเอง การเก็บค่าสมาชิกการขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การเขียนโครงการ เพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน แหล่งทุนต่าง ๆ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสุขภาพตำบล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีหรือให้เกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

1) มีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้นำทางด้านจิตใจ เช่น พระภิกษุ เพราะมีผลโดยตรงต่อการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นทั้งแก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน หน่วยงาน และองค์กรต่าง 1 ซึ่งเป็นที่มาของความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

2) มีเป้าหมายชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนถือเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานที่สร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่คณะกรรมการหรือแกนนำ จะเป็นพลังที่เข้มแข็งในการทำงานร่วมกันและการจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ถือเป็นกลไกในการเชื่อมร้อยความเป็นกลุ่ม และความเป็นชุมชนของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้บรรลุผล

3) มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กลไกที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือน การสร้างเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมกันดำเนินงาน

4) มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง อาจพิจารณาได้ 2 ระดับ คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่มหรือในหมู่สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกัน เช่น ในรูปแบบคณะกรรมการ หรือการมีตัวแทนในแต่ละหมู่บ้านและการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก เพื่อประสานพลังในการทำงานร่วมกัน

5) มีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนตนเองและสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้นและนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

6) มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ การประสานเครือข่าย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่จะผลักดันให้การเคลื่อนไหวของโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้ และดำเนินการไปอย่างราบรื่น

3. การส่งเสริมอาชีพ

- 3.1 การฝึกอาชีพเพิ่มรายได้ เป็นรายได้เสริมของผู้สูงวัย สามารถแบ่งรายได้เป็นกองทุนได้
- 3.2 ลดรายจ่าย จากการฝึกทักษะ ทดลอง ปฏิบัติ และลงมือทำ สามารถทดแทนการซื้อลดรายจ่ายลง
- 3.3 การจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อฝึกทักษะความคิดของผู้สูงวัย
- 3.4 เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการดำรงชีวิตผู้สูงวัย
- 3.5 การจัดสถานที่จำหน่ายผลผลิต และผลิตภัณฑ์จากผู้สูงวัย
- 3.6 กิจกรรมทางการตลาด การส่งเสริมการตลาดหลายช่องทาง ทั้งแบบดั้งเดิม และแบบออนไลน์

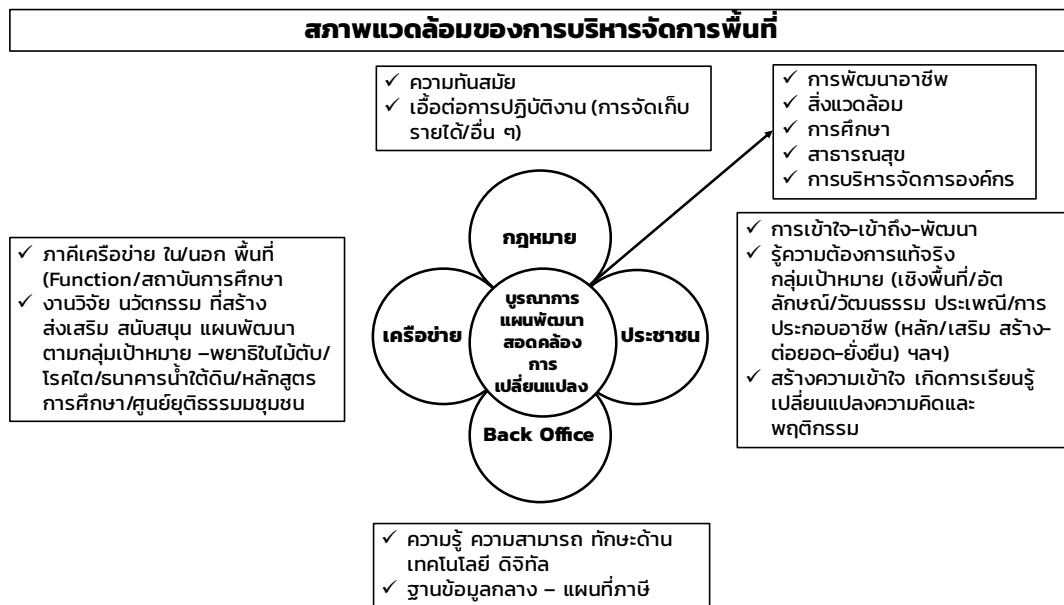
4. การบูรณาการกับชุมชน

- 4.1 กิจกรรมการมีส่วนร่วมเป็นจิตอาสากับชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน
- 4.2 การเผยแพร่องค์ความรู้ของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน
- 4.3 พัฒนาอัตลักษณ์ด้วยทุนทางสังคม สร้างความภาคภูมิใจกับชุมชนและท้องถิ่น
- 4.4 แลกเปลี่ยนข้อมูลปรับใช้ขยายผล เชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4.5 ญาติผู้สูงอายุในการร่วมดูแลตามสภาพปัญหา สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเครือญาติ และผู้สูงวัย
- 4.6 ภาคิเครือข่ายในพื้นที่มีส่วนร่วมดูแลให้ครอบคลุมทุกมิติตามสภาพปัญหา เป็นการบูรณาการร่วมกันครอบคลุมในทุกมิติ

ภาคผนวก จ

ผลการศึกษานวัตกรรมด้านการบริหารจัดการองค์กร

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาด้านการบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของโครงการวิจัย โดยศึกษาการบริหารจัดการองค์กรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาเมืองและชุมชน (ด้านการพัฒนาอาชีพ) ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข สรุปรูปแบบด้านการบริหารจัดการองค์กร แสดงได้ดังรูปภาพต่อไปนี้

ภาพที่ จ-1 สภาพแวดล้อมของการบริหารจัดการพื้นที่

จากภาพแสดงถึงสภาพแวดล้อมการบริหารจัดการพื้นที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งมีรูปแบบ (Model) การดำเนินงานที่คล้ายกัน โดยหน่วยงานภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบูรณาการแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและคาดการณ์ถึงอนาคตตามระยะเวลาการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาระยะ 1 ปี 3 ปี 5 ปี หรือแผนระยะยาวมากกว่า 5 ปี ในด้านการพัฒนาอาชีพ สิ่งแวดล้อม การศึกษา สาธารณสุข และการบริหารจัดการองค์กร โดยการมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ

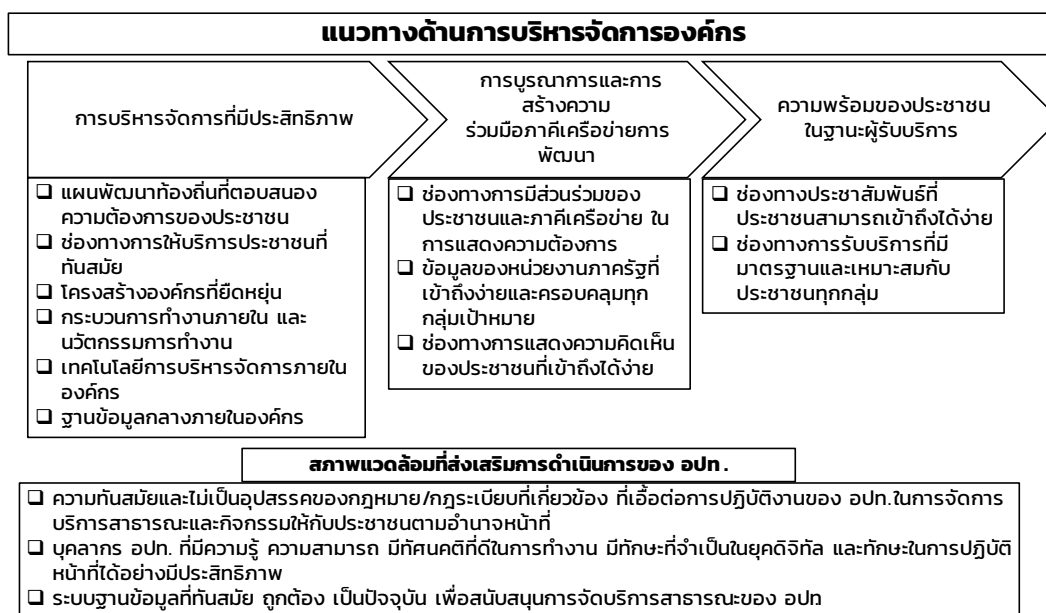
1) ด้านกฎหมาย ในการบูรณาการแผนพัฒนาให้สามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องกับกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และต้องสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ยุคดิจิทัล ที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว

2) ด้านประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ผู้บริหาร บุคลากร) ต้องสร้างและรับรู้ถึงปัญหาและความต้องการของพื้นที่ มีความเข้าใจบริบทพื้นที่ดำเนินงาน พร้อมทั้งทำงานร่วมกับประชาชนในพื้นที่ด้วยการเข้าถึงประชาชนในหลากหลายช่องทางทั้งในรูปแบบเดิม และรูปแบบในยุคดิจิทัล เพื่อที่จะส่งเสริม พัฒนา ให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายของพื้นที่ดำเนินงาน ความมีอัตลักษณ์ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี การประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ที่สามารถส่งเสริม สนับสนุน ต่อยอดขยายผล สร้างความเข้าใจ ประชาชนในพื้นที่เกิดการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรม และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3) ด้านเครือข่าย ภาคีเครือข่าย ทั้งในและนอกพื้นที่ ทั้งหมดตั้งแต่รายบุคคล หน่วยงาน ราชการที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการตามแผนพัฒนา สถาบันการศึกษา องค์กรธุรกิจ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ซึ่งการประสานงานร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่จะช่วยในการศึกษาวิจัย การนำนวัตกรรมที่สร้าง ส่งเสริม สนับสนุน แผนพัฒนา ตามกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สนับสนุนนโยบายด้านสาธารณสุขการป้องกันการเกิดพยาธิใบไม้ตับ การป้องกันการเกิดโรคไต การบริหารจัดการธนาการณ์น้ำใต้ดิน การจัดทำหลักสูตรการศึกษาของเด็กปฐมวัย การให้บริการชุมชน ด้วยการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน เป็นต้น

4) การบริหารจัดการภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Back Office) ทั้งในส่วนสภา ผู้บริหาร บุคลากรในองค์กรทุกหน่วยงาน มีการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความสามารถ ทักษะด้านเทคโนโลยี ดิจิทัล ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงทันต่อโลก ซึ่งหน่วยงานภายในต้องมีระบบบริหารจัดการฐานข้อมูลกลางสำหรับทุกหน่วยงานร่วมกันนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดทำ โครงการ แผนพัฒนาของพื้นที่ เช่น การจัดทำแผนที่ภาษีที่หน่วยงานภายในสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดทำแผนพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

จากรูปแบบการดำเนินงานและบริหารจัดการภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถกำหนดเป็นแนวทางด้านการบริหารจัดการองค์กร แสดงได้ดังภาพที่ 8-1 สภาพแวดล้อมของการบริหารจัดการพื้นที่

ภาพที่ จ-2 โมเดลแนวทางด้านการบริหารจัดการองค์กร

การศึกษาวិจัยครั้งนี้ พบว่า รูปแบบแนวทางด้านการบริหารจัดการองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมื่อจัดเรียงตามห่วงโซ่อุปทาน เริ่มตั้งแต่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การบูรณาการและการสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายการพัฒนา และความพร้อมของประชาชนในฐานะผู้รับบริการ มีองค์ประกอบที่สำคัญจำแนกได้ ดังนี้

1) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

1.1) แผนพัฒนาท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน การใช้หลักการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเข้าใจ-เข้าถึง-พัฒนา เป็นหลักการสำคัญในการกำหนดพื้นที่กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์การดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

1.2) ช่องทางการให้บริการประชาชนที่ทันสมัย ให้ทันตามการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล ผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) เฟสบุ๊ค ไลน์ อินสตาแกรม เว็บไซต์ ช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ เช่น qr Code ช่องทางติดต่อสายด่วน เป็นต้น สำหรับการเสนอแนะข้อคิดเห็นความต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข การจัดซื้อจัดจ้าง แจ้งปัญหาข้อร้องเรียน การสื่อสารสร้างการรับรู้ความเข้าใจและการเรียนรู้ ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในพื้นที่

1.3) โครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่น การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งได้รับผลกระทบจากนโยบายส่วนกลาง การออกพระราชบัญญัติ กฎหมาย ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการงบประมาณ การดำเนินงานจัดจ้างบุคลากรที่ไม่ใช่ข้าราชการประจำ ทำให้หน่วยงานต้องปรับเปลี่ยน

โครงสร้างการทำงานที่ยืดหยุ่นต่อแหล่งงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรให้ในแต่ละปีงบประมาณในการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ

1.4) กระบวนการทำงานภายใน และนวัตกรรมการทำงาน ในสถานการณ์ที่ยังมีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด 19 ที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการทำงานจากปกติเดิม การรวมกลุ่มประชาชนเป้าหมายในการดำเนินโครงการต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ ได้แก่ การมุ่งเป้าเข้าถึงผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ช่วยในการถ่ายทอดแนวทางการทำงาน การขยายผลไปถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมาย การใช้เทคโนโลยีด้านดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ให้ประชาชนเข้าถึงการรับบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การชำระภาษีออนไลน์ผ่านช่องทาง QR Code Scan เป็นต้น

1.5) เทคโนโลยีการบริหารจัดการภายในองค์กร มีการปรับเปลี่ยนใช้เทคโนโลยีด้านดิจิทัลมากขึ้นในการสื่อสารภายในองค์กรทั้งในการปฏิบัติงานประจำ งานโครงการพัฒนา รวมถึงการสื่อสารสร้างการรับรู้ให้ประชาชนในพื้นที่เข้าใจต่อสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงและบริบทการทำงานที่มีการปรับรูปแบบและเปลี่ยนแปลงจากเดิม ประชาชนได้เรียนรู้และปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับการทำงานร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเหมาะสมกับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

1.6) ฐานข้อมูลกลางภายในองค์กรที่จะช่วยในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานในการปฏิบัติงานประจำ การดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาด้านที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานของหลายหน่วยงานในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ลดงบประมาณค่าใช้จ่าย ส่งผลให้ภาพรวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการที่ดี มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้อย่างแท้จริง

2) การบูรณาการและการสร้างร่วมมือภาคีเครือข่ายการพัฒนา

2.1) ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย ในการแสดงความต้องการของประชาชนและพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงการรับบริการ การให้ข้อเสนอแนะ แจ้งข้อร้องเรียน ทั้งรูปแบบดั้งเดิมการเดินทางมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการใช้เทคโนโลยีออนไลน์เพื่ออำนวยความสะดวกร่วมกัน ลดเวลา ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้กับประชาชน สำหรับการร่วมมือกับเครือข่ายนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถใช้ประโยชน์ในการนำองค์ความรู้ ภูมิปัญญา เทคโนโลยี และนวัตกรรมนำมาใช้ หรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ในการดำเนินโครงการพัฒนาตามแผนพัฒนาในแต่ละระยะเวลา เพิ่มช่องทางการสื่อสารจากการพบปะกับหมู่คนจำนวนมาก เป็นการสื่อสารทางออนไลน์กับกลุ่มเป้าหมายและสามารถขยายฐานกลุ่มเป้าหมายได้สะดวกและเข้าถึงได้ง่าย

2.2) ข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐที่เข้าถึงง่ายและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละปีงบประมาณสามารถแสดงข้อมูลข่าวสาร ผลการดำเนินงาน ผลการประเมินการดำเนินงานตามแผนพัฒนาผ่านสื่อประชาสัมพันธ์แบบเดิมทั้งภาพ (สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ) และเสียง (วิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว เป็นต้น) ทำให้มีโอกาสใช้สื่อช่องทางใหม่โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) ต่าง ๆ ทำให้สามารถครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายประชาชนได้ตรงตามความต้องการและจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่การใช้งบประมาณอาจลดน้อยลง เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อการดำเนินงาน

2.3) ช่องทางการแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่เข้าถึงได้ง่าย มีทั้งรูปแบบเดิม การกรอกข้อมูลในเอกสาร การรับฟังความคิดเห็น การประชาสัมพันธ์ ก็สามารถพัฒนาสู่การแสดงความคิดเห็นผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) ออนไลน์หลาย ๆ แพลตฟอร์ม และแอปพลิเคชันออนไลน์ต่าง ๆ ที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เฉพาะแต่ในชุมชนเมือง ในปัจจุบันชุมชนรอบเมืองและในชนบทส่วนใหญ่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและยอมรับการใช้เทคโนโลยีเพื่อบำบัดความสะดวกเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ การจ่ายชำระเงินด้วย qr Code Scan การโอนเงินผ่าน Mobile Banking การโพสต์ข้อความการแสดงความคิดเห็นผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เฟสบุ๊ค ไลน์ อินสตาแกรม และสื่อออนไลน์อื่น ๆ

3) ความพร้อมของประชาชนในฐานะผู้รับบริการ

3.1) ช่องทางประชาสัมพันธ์ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งมีกลุ่มประชาชนที่จำแนกตามช่วงวัย 15-35 ปี กลุ่มนี้มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตตามยุคดิจิทัล มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มากกว่าการเดินทางไปยังหน่วยงานเพื่อติดต่อกับราชการ ยกเว้นการติดต่อกับราชการที่ยังต้องมีการยืนยันตัวตนและมีการลงนามเอกสารทางราชการ กลุ่มที่สอง ช่วงวัยระหว่าง 35-55 ปี ยังมีความสามารถใช้ชีวิตในรูปแบบยุคดิจิทัลได้ควบคู่กับการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม กลุ่มนี้ยังมีความต้องการพบปะพูดคุยมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรของหน่วยงาน ในขณะที่กลุ่มคนช่วงวัย 55 ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยี การสื่อสารออนไลน์ โดยเฉพาะผู้สูงวัยในชนบท ดังนั้นการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ การเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ให้มีความครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินโครงการที่เน้นผลลัพธ์ที่ชัดเจนตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่

3.2) ช่องทางการรับบริการที่มีมาตรฐานและเหมาะสมกับประชาชนทุกกลุ่ม ให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายการพัฒนาผ่านช่องทางการให้บริการ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งกำหนดมาตรฐานและสื่อสารผ่านช่องทางสื่อที่หลากหลายทั้งรูปแบบเดิม และดิจิทัล ออนไลน์ มีความเหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมายผู้เข้ารับการให้บริการ

4) สภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.1) ความทันสมัยและไม่เป็นอุปสรรคของกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการบริการสาธารณะและกิจกรรมให้กับประชาชนตามอำนาจหน้าที่

4.2) บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน มีทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล และทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3) ระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัย ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน เป็นข้อมูลชุดเดียวที่มีสาระเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายในได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อสนับสนุนการจัดบริการสาธารณะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาคผนวก ฉ

บรรยากาศลงพื้นที่สัมภาษณ์

ในการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อศึกษา วิจัย หาแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ในสภาพสังคม บทบาทหน้าที่ และบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แตกต่างกันในการค้นหาแนวทาง รูปแบบ นวัตกรรมแนวใหม่ เพื่อเป็นคู่มือการบริหารงานจัดการภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มี ศักยภาพ โดยแบ่งเป็น 5 ประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาเมือง และชุมชน 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านนวัตกรรมการศึกษา 4) ด้านสาธารณสุข 5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับรางวัลในด้านต่าง ๆ ทั้งหมด 20 พื้นที่ ได้แก่ 1) เทศบาลนครขอนแก่น 2) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน 3) องค์การบริหารส่วนตำบลวังหินลาด 4) องค์การบริหาร ส่วนตำบลแคนเหนือ 5) องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย 6) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ 7) องค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง 8) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง 9) องค์การบริหารส่วน ตำบลเมืองเก่าพัฒนา 10) เทศบาลเมืองบ้านไผ่ 11) เทศบาลเมืองศิลา 12) เทศบาลเมืองชุมแพ 13) เทศบาลเมืองพล 14) เทศบาลตำบลบ้านเป็ด 15) เทศบาลตำบลน้ำพอง 16) เทศบาลตำบลท่าพระ 17) เทศบาลตำบลบ้านแฮด 18) เทศบาลตำบลบ้านฝาง 19) เทศบาลตำบลชำสูง 20) เทศบาลตำบล กุดน้ำใส

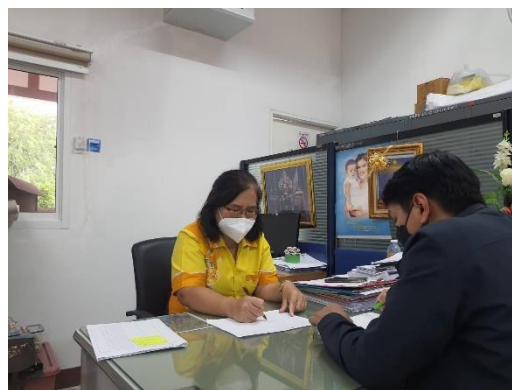
ภาพที่ ฉ-1 ลงพื้นที่ อบต.สวนหม่อน

ภาพที่ ฉ-2 ลงพื้นที่ อบต.นาฝาย

ภาพที่ ฉ-3 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองศีลา

ภาพที่ ฉ-4 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองศีลา

ภาพที่ ฉ-5 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลลำน้ำพอง

ภาพที่ ฉ-6 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลลำน้ำพอง

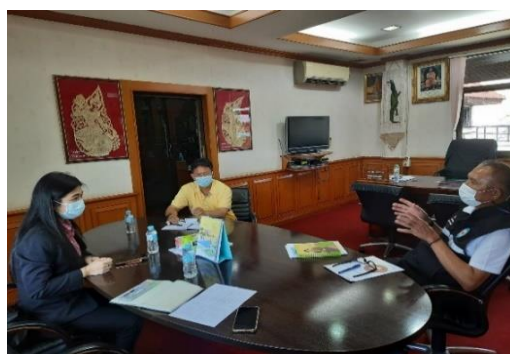
ภาพที่ ฉ-7 ลงพื้นที่ อบต.หนองกุงใหญ่

ภาพที่ ฉ-8 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านแฮด

ภาพที่ ฉ-9 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป็ด

ภาพที่ ฉ-10 ลงพื้นที่ อบต.กุดน้ำใส

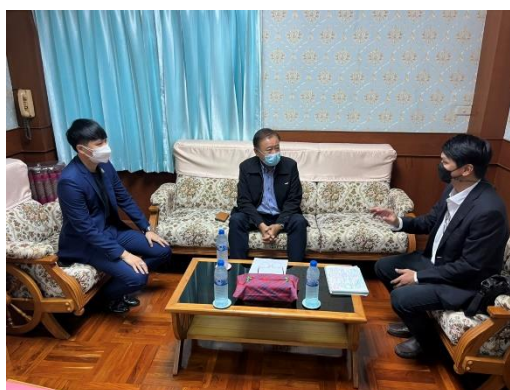
ภาพที่ ฉ-11 ลงพื้นที่ อบต.เมืองเก่าพัฒนา

ภาพที่ ฉ-12 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองพล

ภาพที่ ฉ-13 ลงพื้นที่ อบต.แคนเหนือ

ภาพที่ ฉ-14 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองบ้านไผ่

ภาพที่ ฉ-15 ลงพื้นที่ อบต.ศรีบุญเรือง

ภาพที่ ฉ-16 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลท่าพระ

ภาพที่ ฉ-17 ลงพื้นที่เทศบาลเมืองชุมแพ

ภาพที่ ฉ-18 ลงพื้นที่เทศบาลตำบลชำสูง

ภาพที่ ฉ-19 ลงพื้นที่ อบต.บ้านดง

ภาพที่ ฉ-20 ลงพื้นที่ อบต.วังหินลาด

ภาคผนวก ข

การประชุมเพื่อเปิดโครงการเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวใหม่ (New Normal)

การประชุมเพื่อเปิดโครงการเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
แนวใหม่ (New Normal) เป็นการจัดประชุมในวันที่ 5 สิงหาคม 2565 ณ ห้องประชุมมณฑุทอง
โรงแรมโฆษะ ขอนแก่น โดยมี ว่าที่ร้อยเอก พงเจตน์ พรภุณา ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด
ขอนแก่น เป็นประธานในการเปิดการประชุมในครั้งนี้ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 30 คน เป็นผู้แทนของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป้าหมายที่ได้รับคัดเลือกในการเข้าร่วมโครงการทั้งหมด

ภาพที่ ข-1 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ

ภาพที่ ข-2 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ

ภาพที่ ข-3 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ

ภาพที่ ข-4 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ

ภาพที่ ข-5 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ

ภาพที่ ข-6 การประชุมเปิดโครงการวิจัยฯ

การประชุมในครั้งนี้มีการนำเสนอเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ กรอบแนวคิด วิธีการในการถอดองค์ความรู้ แผนการดำเนินงาน แหล่งข้อมูลการศึกษานวัตกรรม การศึกษานวัตกรรมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่เก็บข้อมูล และปัจจัยที่นำไปสู่นวัตกรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิจัยหาแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ในสภาพสังคม บริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน
2. เพื่อได้นวัตกรรมในการบริหารจัดการการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

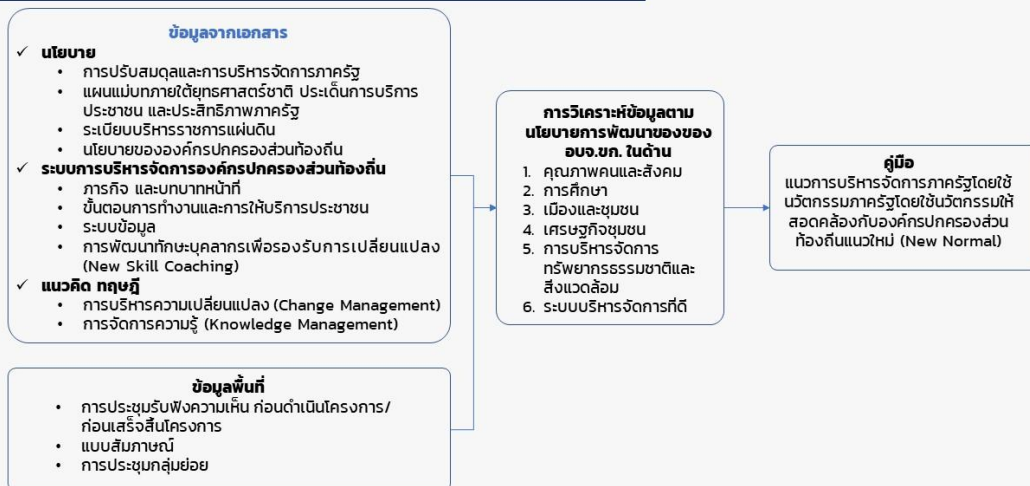
ภาพที่ ข-7 วัตถุประสงค์การวิจัย

นวัตกรรมท้องถิ่น (Local Innovations)

- ☐ ไม่จำเป็นต้องเป็นความคิดแรกของโลก
- ☐ ไม่จำเป็นต้องเลอเลิศสมบูรณ์หรือใช้เทคโนโลยีสูง
- ☐ เป็น “ริเริ่ม คิดค้น พัฒนา การแก้ไขหรือจัดการปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน”
- ☐ สอดคล้องกับการกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ☐ เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นที่เห็นชัดเป็นรูปธรรม แก้ปัญหาได้จริง
- ☐ สามารถถ่ายทอดหรือขยายผลได้

ภาพที่ ช-8 นวัตกรรมท้องถิ่น (local Innovations)

กรอบแนวคิด

ภาพที่ ช-9 กรอบแนวคิดงานวิจัย

การถอดองค์ความรู้

Explicit Knowledge

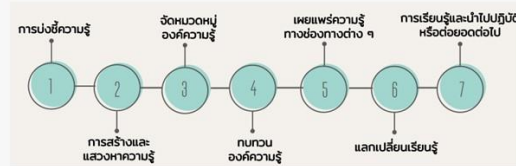
- กฎระเบียบ ข้อบัญญัติ
- คู่มือ แผนปฏิบัติการ
- ระบบ
- กระบวนการทำงาน

ความรู้ชัดแจ้ง

Tacit Knowledge

- ทักษะ
- ประสบการณ์
- ความคิดริเริ่ม
- พรสวรรค์

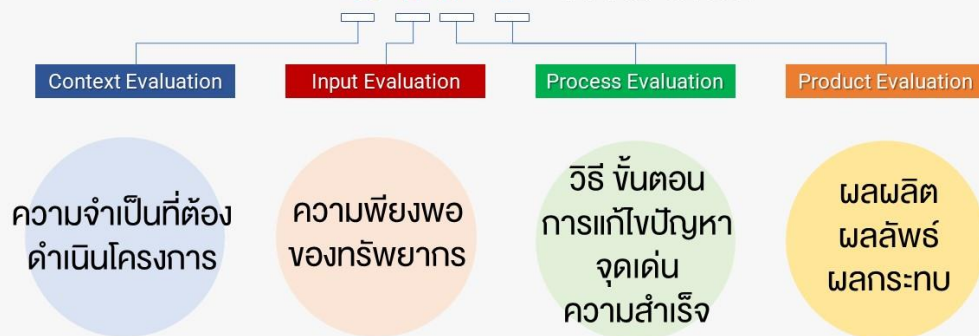
ความรู้ที่ฝังในตัวตน

ภาพที่ ช-10 การถอดองค์ความรู้

การถอดองค์ความรู้

C I P P Model

ภาพที่ ช-11 การถอดองค์ความรู้

แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
ศึกษาข้อมูลเอกสาร นโยบาย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	↔				
จัดประชุมเพื่อเปิดโครงการ		↔			
เก็บข้อมูลในพื้นที่ (การสัมภาษณ์/สังเกต/การประชุมกลุ่มย่อย)		↔	↔	↔	
การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษา		↔	↔	↔	
สรุปผลเบื้องต้น จัดทำร่างคู่มือ แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบใหม่ (New Normal)			↔	↔	
จัดประชุมกลุ่มย่อย/จัดประชุมรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะร่างคู่มือฯ				↔	
จัดทำคู่มือฯ					↔

ภาพที่ ช-12 แผนการดำเนินงาน

แหล่งข้อมูลการศึกษานวัตกรรม

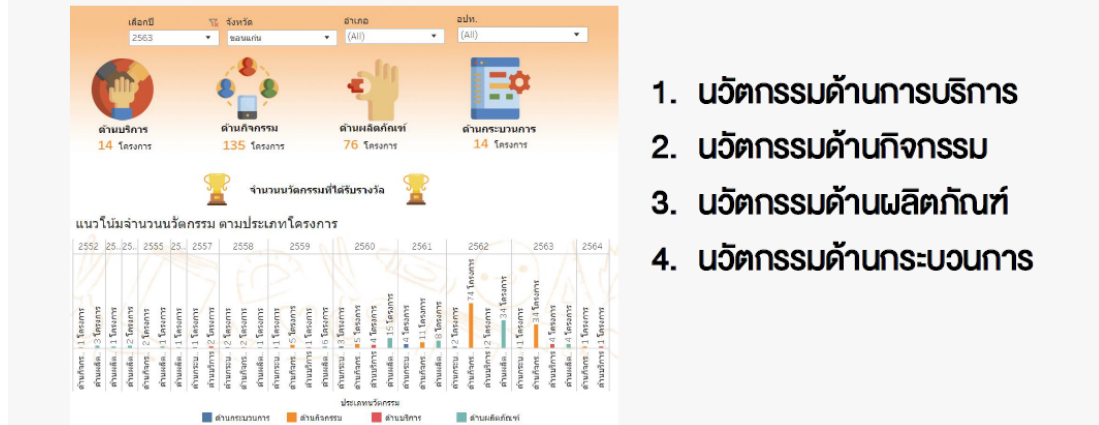
1. รายงานข้อมูลด้านนวัตกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. งานวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรม
3. การสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. การสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่

ภาพที่ ช-13 แหล่งข้อมูลการศึกษานวัตกรรม

การศึกษาวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

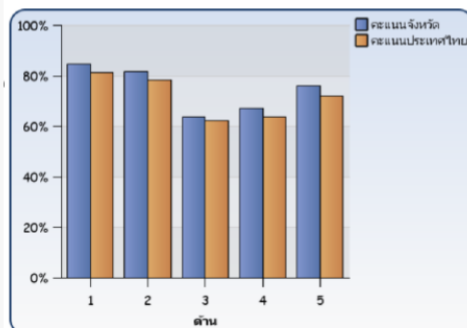
รายงานข้อมูลด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ ช-14 ข้อมูลด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การศึกษาวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประสิทธิภาพของ อปท. จังหวัดขอนแก่น ปี 2560

ด้านที่ 1 บริหารจัดการ

ด้านที่ 2 การบริหารงานบุคคลและกิจการสภา

ด้านที่ 3 การบริหารงานการเงินและการคลัง

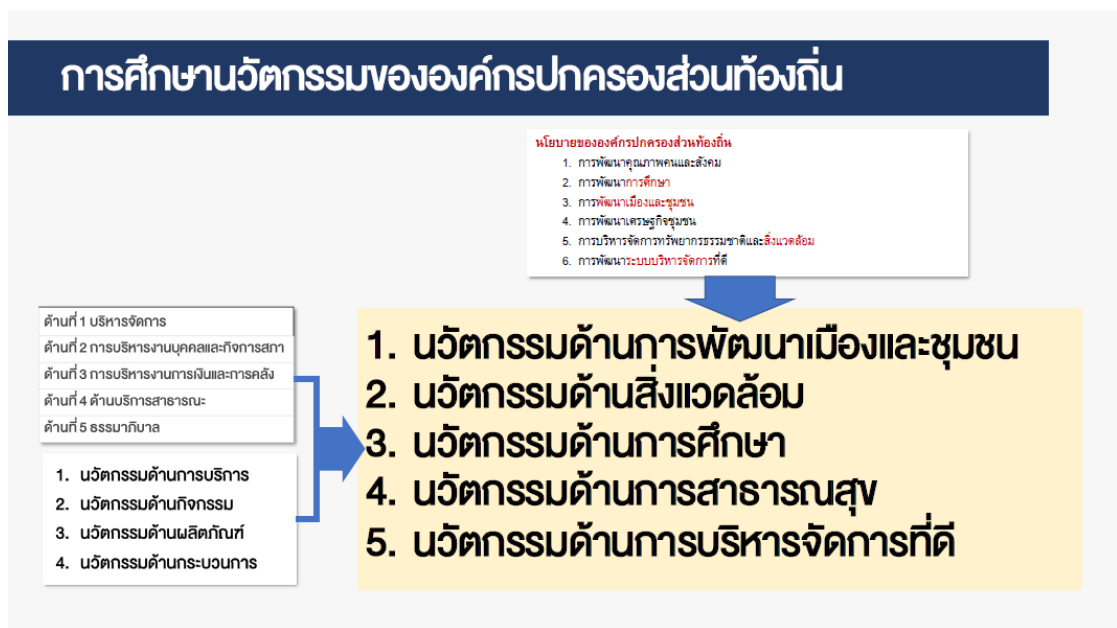
ด้านที่ 4 ด้านบริการสาธารณะ

ด้านที่ 5 ธรรมชาติ

	1	2	3	4	5
คะแนนจังหวัด	84.65%	81.83%	63.93%	67.07%	76.01%
คะแนนประเทศไทย	81.52%	78.21%	62.41%	63.91%	72.05%

ที่มา : กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาพที่ ช-15 ประสิทธิภาพของ อปท. ปี 2560

ภาพที่ ช-16 นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาพที่ ช-17 นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นวัตกรรมด้านการสาธารณสุข ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

ภาพที่ ช-18 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

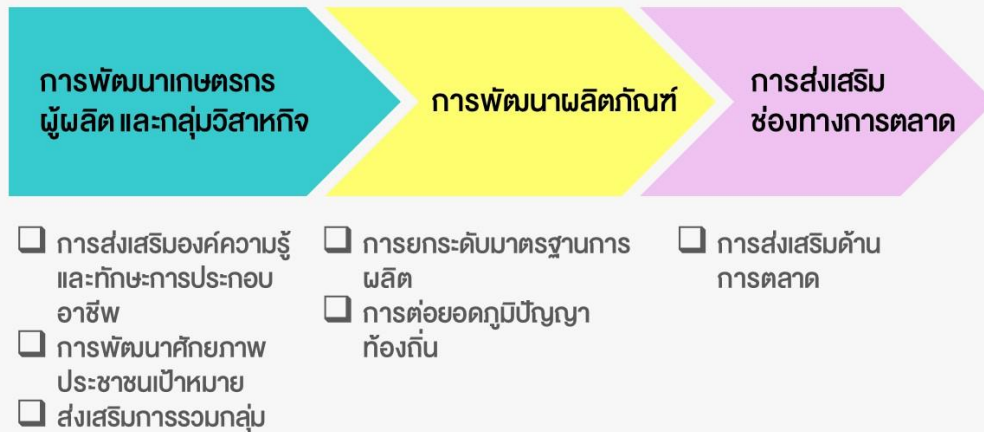
นวัตกรรมทางการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ภาพที่ ช-19 นวัตกรรมทางการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

นวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน

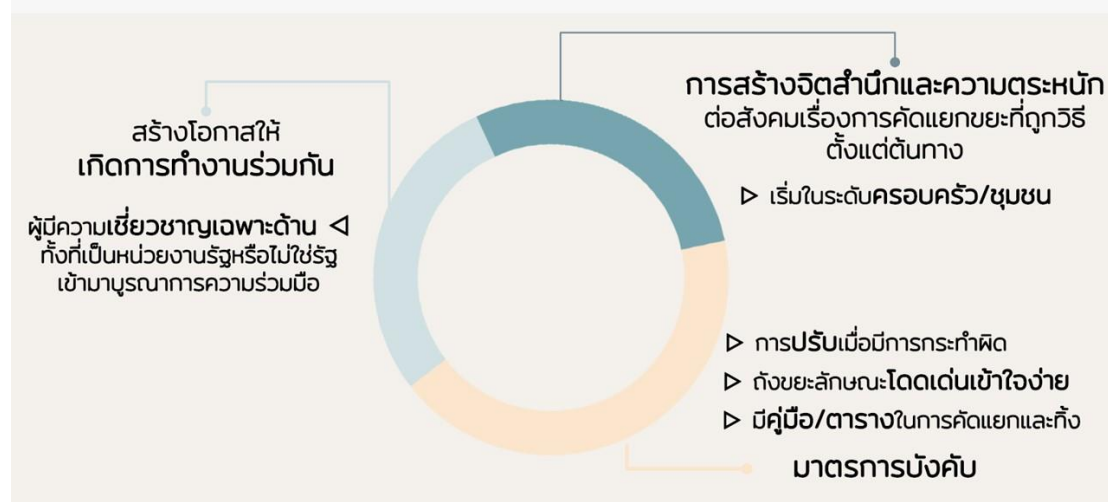
การสร้างอาชีพและรายได้

ภาพที่ ช-20 นวัตกรรมด้านการการพัฒนาเมืองและชุมชนการสร้างอาชีพและรายได้

นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดการขยะ

ภาพที่ ช-21 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ

นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ

ภาพที่ ข-22 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ

นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม
การจัดการขยะ

ภาพที่ ข-23 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ

นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ

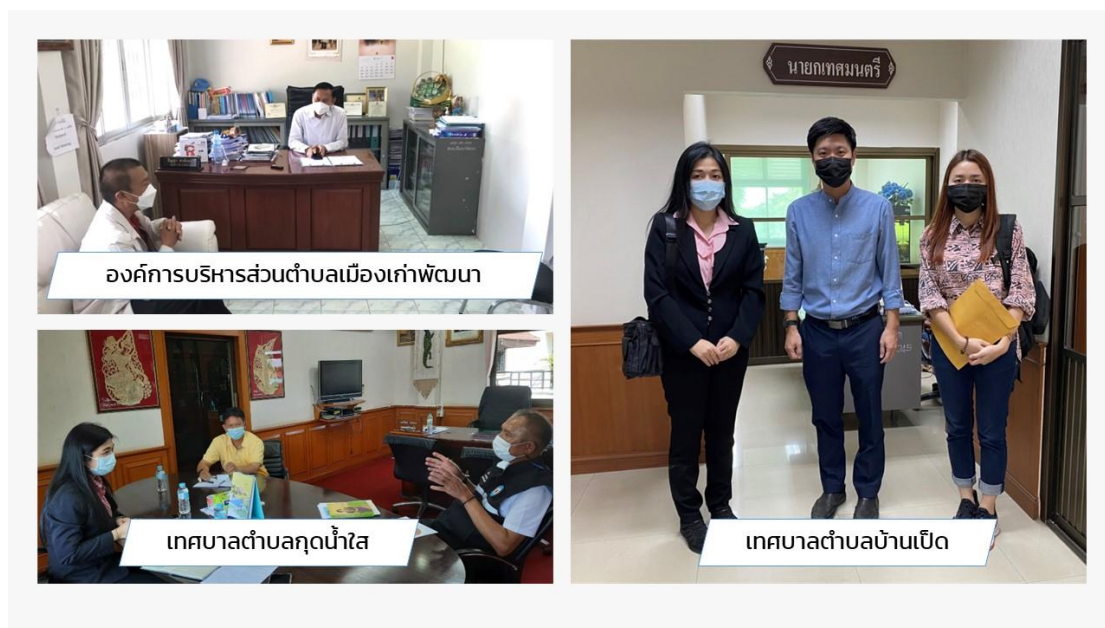

ภาพที่ ช-24 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ

ปัจจัยที่นำไปสู่นวัตกรรม

- นวัตกรรมส่วนใหญ่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในพื้นที่ร่วมกัน ในรูปแบบการปรึกษาหารือ ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือทำ
- มีผู้นำ(เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการจัดการ/แก้ไขปัญหา มี อปท. ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง และปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ไขปัญหาให้เหมาะสม

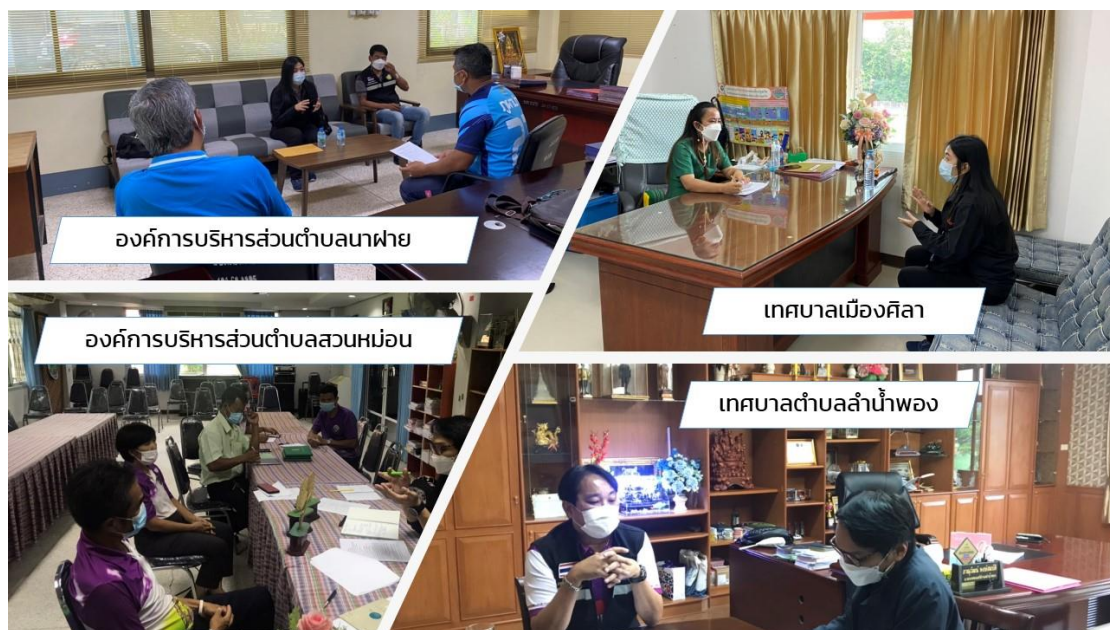
ภาพที่ ช-25 ปัจจัยนำไปสู่นวัตกรรม

ภาพที่ ช-26 การลงพื้นที่สอบถามข้อมูลในแต่ละ อปท.

ภาพที่ ช-27 การลงพื้นที่สอบถามข้อมูลในแต่ละ อปท.

ภาพที่ ช-28 การลงพื้นที่สอบถามข้อมูลในแต่ละ อปท.

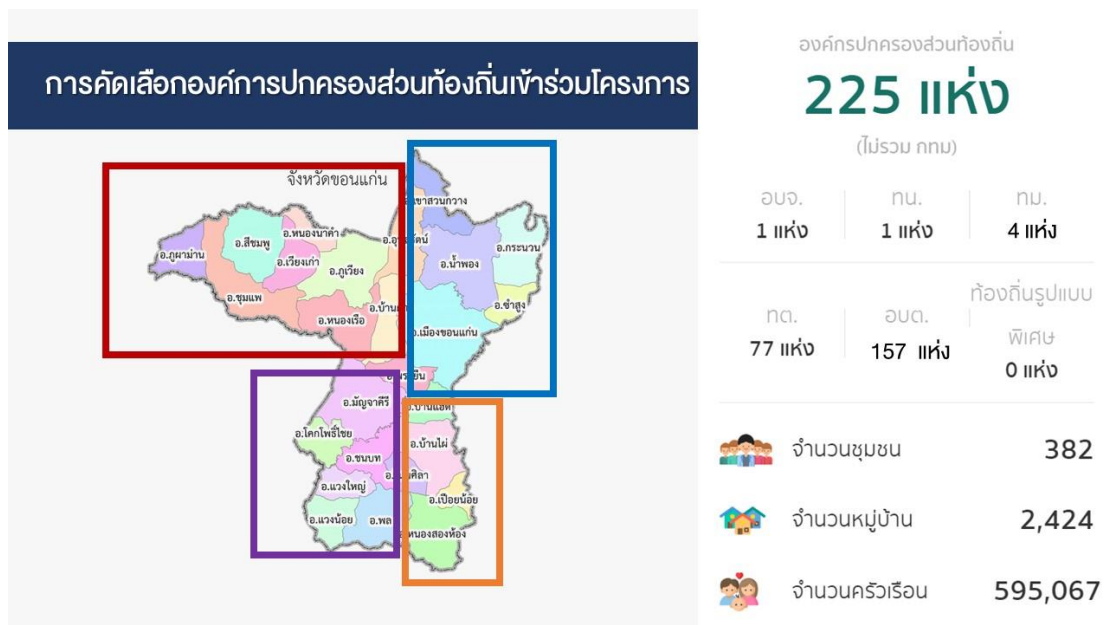
พื้นที่เก็บข้อมูล

เทศบาลนคร	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		
	องค์การบริหารส่วนตำบล	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล
เทศบาลนครขอนแก่น	องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน	เทศบาลเมืองบ้านไผ่	เทศบาลตำบลบ้านเกิด
	องค์การบริหารส่วนตำบลวังหินลาด	เทศบาลเมืองศิลา	เทศบาลตำบลลำน้ำพอง
	องค์การบริหารส่วนตำบลแคนเหนือ	เทศบาลเมืองชุมแพ	เทศบาลตำบลท่าพระ
	องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย	เทศบาลเมืองพล	เทศบาลตำบลบ้านแฮด
	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่		เทศบาลตำบลบ้านฝาง
	องค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง		เทศบาลตำบลชำสูง
	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง		เทศบาลตำบลกุดน้ำใส
	องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเก่าพัฒนา		
	องค์การบริหารส่วนตำบลวังหินลาด		

ภาพที่ ช-29 พื้นที่เก็บข้อมูล

นวัตกรรม	เทศบาลนคร	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล	อบต.
นวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน	เทศบาลนครขอนแก่น			ศรีบุญเรือง อ.ชนบท
นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม		เมืองพล	- บ้านฝาง อ.บ้านฝาง - บ้านแฮด อ.บ้านแฮด	- บ้านดง อ.อุบลรัตน์ - วังหินลาด อ.ชุมแพ
นวัตกรรมด้านการศึกษา		ชุมแพ	กุดน้ำใส อ.น้ำพอง	หนองสูงใหญ่ อ.กระนวน
นวัตกรรมด้านการสาธารณสุข		- บ้านไผ่ - ศิลา	ท่าพระ อ.เมือง	
นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการที่ดี			- ลำน้ำพอง อ.น้ำพอง - บ้านเป็ด อ.เมือง - ซำสูง อ.ซำสูง	- สวนหม่อน อ.มัญจาคีรี - เมืองเก่าพัฒนา อ.เวียงเก่า - แดนเหนือ อ.บ้านไผ่

ภาพที่ ช-30 นวัตกรรมทั้ง 5 ด้าน

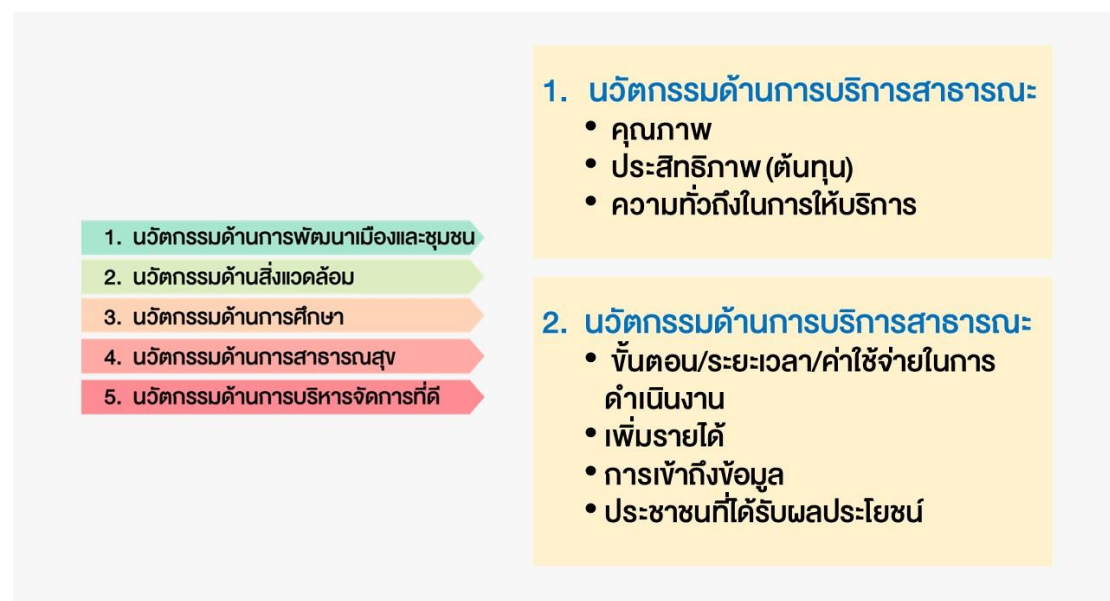
ภาพที่ ช-31 การคัดเลือกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการ

การคัดเลือกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการ

นวัตกรรม	เทศบาลนคร	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล	อบต.
นวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน	1			
นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม		1	2	3
นวัตกรรมด้านการศึกษา		1	2	3
นวัตกรรมด้านการสาธารณสุข		1	2	3
นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการที่ดี		1		

20
แห่ง

ภาพที่ ช-32 การคัดเลือกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการ

ภาพที่ ช-33 การคัดเลือกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการ

นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการที่ดี ระบบการทำงานในองค์กร

ภาพที่ ช-34 นวัตกรรมด้านการบริหารการจัดการที่ดี

การประชุมในครั้งนี้ พบว่า แต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นำเสนอนวัตกรรมที่ได้ดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการในมิติต่าง ๆ ได้ในการประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับรู้และเข้าถึงในสิ่งที่ดำเนินการ เน้นการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน และเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงกลุ่มเป้าหมาย สามารถสรุปประเด็นจากการประชุมได้ 5 มิติ ได้แก่ 1) นวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน 2) นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) นวัตกรรมด้านการจัดการการศึกษา 4) นวัตกรรมด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต และ 5) นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการองค์กร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. นวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน

เนื่องจากยุคสมัยในปัจจุบันที่สื่อทางออนไลน์ได้เข้ามามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทุกอย่างจะเข้าสู่ระบบออนไลน์ เพื่อการสื่อสารที่ง่ายและสะดวกรวดเร็วในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และสิ่งที่สำคัญ คือ การสื่อสาร เนื่องจากทางหน่วยงานของเรายังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อแต่ละโครงการ และขั้นตอน สร้างความเข้าใจที่ตรงกันกับชุมชน ซึ่งหากได้บุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ เพื่อถ่ายทอดจะทำให้ทุกส่วนเข้าใจบริบทของงานมากยิ่งขึ้น และเกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วน นำมาสู่ผลของงานที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลวังหินลาด

ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลวังหินลาด ได้เริ่มนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการพัฒนาชุมชนในเกิดประสิทธิภาพ โดยท่านนายอำเภอชุมแพเป็นผู้ขับเคลื่อนและนำร่องการใช้เทคโนโลยีสมาร์ตซิตี้ เพื่อเป็นประโยชน์กับพี่น้องประชาชน ซึ่งมีสมาร์ตซิตี้ 4 สมาร์ท ดังนี้

- 1) สมาร์ทแผนที่ภาษี
- 2) สมาร์ทคิด เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งทางด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบออนไลน์ และการส่งเสริมพัฒนาการที่กว้างไกลของเด็กและเยาวชน
- 3) สมาร์ทวันสต็อปเซอร์วิส การบริการประชาชนที่รวดเร็ว และสะดวก ลดการขั้นตอนในการเดินทางเข้ามาติดต่อที่ส่วนราชการโดยตรง

4) สมาร์ทแชร์ การแจ้งเตือนข้อมูลข่าวสาร ทั้งปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ ซึ่งระบบสมาร์ตซิตี้ทั้ง 4 สมาร์ท ทำให้ประชาชนเข้าถึงการบริการของภาครัฐได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีทางออนไลน์เป็นสื่อกลาง one stop service เช่น การแจ้งเหตุ ไฟฟ้าขัดข้อง น้ำไม่ไหล ขยะล้น เหตุต่างๆ ฯลฯ ประชาชนผู้รับบริการสามารถใช้โทรศัพท์เพื่อแจ้งเหตุร้องเรียนมาที่หน่วยงาน และเมื่อหน่วยงานได้รับคำร้องเรียนก็จะมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนที่ประชาชนแจ้งเหตุเข้าไปแก้ไขในพื้นที่ได้รวดเร็ว

2. นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 เทศบาลตำบลบ้านฝาง

พื้นที่อำเภอบ้านฝางมีเนื้อที่น้อยเป็นชุมชนแออัด เนื่องจากมีประชากรกระจายอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทั้งคนพื้นถิ่นและต่างถิ่นที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่ แต่จุดเด่นของอำเภอบ้านฝาง คือ ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการขยะ เป็นพื้นที่ชุมชนถนนปลอดขยะ โดยชุมชนอำเภอบ้านฝาง จะไม่ถึงขยะตามท้องถนนหรือหน้าบ้าน เนื่องจากทางเทศบาลตำบลบ้านฝางรณรงค์เรื่องการจัดการขยะ โดยเริ่มจากการทำให้เป็นพื้นที่ปลอดขยะ มีการจัดสรรการจัดเก็บขยะ และการคัดแยกขยะที่ใช้ในครัวเรือน ขยะที่สามารถนำกลับมา Recycle ได้ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และขยะอันตรายที่ไม่สามารถย่อยสลายได้เอง ทางเทศบาลจะทำการเก็บขยะที่ชุมชนได้ทำการคัดแยกทุกวันคือ เพื่อนำขยะไปจัดการตามขั้นตอนการย่อยสลายต่อไป และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชุมชน จึงทำให้ชุมชนไม่มีปัญหาการจัดการขยะตามมา และจัดสรรพื้นที่ให้เกิดประโยชน์เป็นทั้งสวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อน ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุและผู้สนใจเปิดศูนย์ฝึกอาชีพ โดยมีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้และพาปฏิบัติ และจัดสถานที่ขายผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดการหมุนเวียนในชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบได้ทั่วถึง

2.3 เทศบาลตำบลข้าสูง

เทศบาลตำบลข้าสูงเป็นชุมชนเล็กๆ ไม่มีพ่อค้าพาณิชย์มาลงทุนในพื้นที่ ส่วนใหญ่มีแต่เกษตรกร ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนพื้นถิ่นเดิม งบประมาณที่มาสนับสนุนจึงน้อยตามขนาดของพื้นที่ชุมชน และยังมีการถูกแบ่งงบประมาณที่ได้การจัดสรรลงมาใช้ในพื้นที่ใช้ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในส่วนกลาง จึงทำให้งบที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอในการปฏิบัติงานและพัฒนาพื้นที่

ส่วนในเรื่องของการจัดสรรขยะทางเทศบาลตำบลข้าสูง ก็ยังมีปัญหาการจัดการขยะ ที่ยังเกิดปัญหาขยะล้น การจัดการขนถ่ายที่ไม่เพียงพอในบางช่วง เนื่องด้วยยังไม่มีความรู้ในการจัดการที่ดี จัดการตามระบบที่เคยปฏิบัติกันมา

2.4 เทศบาลตำบลลำน้ำพอง

เสนอแนะเรื่องการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมของชุมชน การจะแก้ไขปัญหาได้ต้องเกิดปัญหาก่อน อย่างเช่น เรื่องขยะ ถ้าจะให้ชุมชนให้ความร่วมมือมันก็ต้องเกิดปัญหา อย่างเช่น

1) ไม่มีที่ทิ้งขยะ และออกกฎไม่ให้ทิ้งในที่สาธารณะร่วมกัน ทำให้เขารู้ว่าปัญหานี้เกิดจากที่ตัวเขา เขาได้รับประโยชน์ ได้รับผลกระทบ เขาก็จะมีส่วนร่วมกับเรา เมื่อเกิดปัญหาขยะถูกทิ้งในที่สาธารณะ เกิดปัญหาทั้งความสะอาด และกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ขึ้นมาและประชาชนได้รับผลกระทบโดยตรง เขาก็จะเริ่มเกิดความร่วมมือในการที่อยากจะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

2) กรณีให้ผู้เชี่ยวชาญไปให้ความรู้ ให้ความเข้าใจ อาจจะทำให้ประชาชนไม่เห็นภาพ การปฏิบัติที่ชัดเจน ควรพาไปดูสถานที่จริงศึกษาดูงานจริง จะเกิดการจดจำและสร้างความเข้าใจ ตามกระบวนการและวิธีการแก้ไขปัญหา กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ ส่วนใหญ่เราจะมองผลลัพธ์ เพื่อย้อนกลับมาหาปัญหา เพราะว่าท้องถิ่นส่วนใหญ่ถูกคลุมด้วยนโยบายของกรม การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง แต่ถามว่ากระบวนการที่มันจะไปได้ก็ต้องดูที่ระเบียบกฎหมาย คู่มือการที่จะไปได้ตามกฎหมาย แต่การมองภาพของ“ชุมชน จะมองที่ปัญหามาหาผลรับ ”

อีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้เราติดในกระบวนการของแผน แผนก็ติดอยู่ที่การเจาะจง อย่างเช่นการทำถนน บางเส้นที่ชุมชนขอมา ควรทำเส้นไหนก่อนเพราะได้รับความเดือดร้อนมากที่สุด แต่งบประมาณที่ได้รับกลับทำอีกเส้นทาง เกิดความย้อนแย้งในการปฏิบัติงานที่ไม่ตรงตามความต้องการ ด้วยระเบียบหรือเงื่อนไขที่ถูกกำหนดไว้ ถ้าเราปรับเปลี่ยนได้มันจะทำให้การทำงานของท้องถิ่นง่ายขึ้นและไม่กระทบต่อชุมชน ถ้าเราไม่เจาะจง โดยทำตามงบประมาณก็จะไม่เกิดผลกระทบ เนื่องจากหาบิการระบุนุ ทุกคนมีความคาดหวังและเมื่อคาดหวังแล้วไม่ได้ก็เกิดผลเสียของระดับผู้ปฏิบัติงาน เพราะเราไม่สามารถระบุได้ว่างบที่ขอไปได้มาครบ และทำได้ทั้งหมดที่ขอ และนี่ก็เป็นผลเสียว่าทุกคนได้แต่เราไม่ได้ เกิดการลดความร่วมมือของคนในชุมชน เรื่องแผนควรทำแบบกว้าง ๆ ไม่ควรระบุ

2.5 เทศบาลตำบลกุดน้ำใส

เรื่องการบริหารจัดการขยะ ของเทศบาลตำบลกุดน้ำใส เป็นตำบลที่ไม่มีถังขยะตั้งแต่ต้น เราเคยตกเกณฑ์การส่งเสริมของพัฒนาท้องถิ่นเพราะว่า เราไม่มีถังขยะ นี่ก็เป็นเงื่อนไขที่ขัดกับหลักการปฏิบัติจริง เราแก้ไขปัญหามาโดยจะสอนและสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะ วิธีการและขั้นตอน ให้แก่ประชาชน ว่าการจัดการขยะในครัวเรือนควรทำแบบไหน เป็นประจำ จึงไม่เกิดปัญหาเรื่องขยะล้น หรือการไม่เพียงพอของถังขยะ และส่งผลให้ทัศนียภาพของชุมชนดีและน่ามอง ชีวิตความเป็นอยู่ก็ดีขึ้นตามลำดับ

3. นวัตกรรมด้านการจัดการการศึกษา

3.1 องค์การบริหารตำบลหนองกุงใหญ่

ในด้านการจัดการศึกษาของพื้นที่หนองกุงใหญ่ โดยการส่งเสริมทักษะตามช่วงวัยให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ให้ได้รับการศึกษาที่ดีตามหลักสูตรของการศึกษา พร้อมทั้งการสร้างพื้นที่เรียนรู้เสริมสร้างสติปัญญา ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เนื่องจากชุมชนของเรามีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านทรัพยากร ความร่วมมือจากหน่วยงานทุกกลุ่ม ทั้งประชาชนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ และหน่วยงานภายนอก รวมทั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือกันในการขับเคลื่อนให้เกิดผล และได้รับเกียรติจากท่าน อธิบดีกรมส่งเสริมได้ลงพื้นที่ไปเยี่ยมชม องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ โดยเฉพาะศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเรื่องของสนามเด็กเล่นเสริมปัญญา จึงเป็นที่ไปที่มาของผู้ใหญ่ที่มองว่า เป็นประเด็นที่จะนำไปสู่เป้าหมายในเชิงพื้นที่ ของความสำเร็จในด้านการศึกษา

4. นวัตกรรมด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต

4.1 เทศบาลตำบลบ้านไผ่

ทางอำเภอบ้านไผ่ของเราได้รับรางวัล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ดีเด่นของประจำปี 2564 ในเรื่องของการทำกิจกรรมดีเด่น ด้านโควิด โดยทางกลุ่มอำเภอบ้านไผ่ร่วมกับหน่วยงานส่วนราชการอื่น ๆ ในเขตพื้นที่ ร่วมกันจัดกิจกรรมรณรงค์และสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคระบาด COVID-19 เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้และเกิดความตระหนักถึงอันตรายและการป้องกันที่ควรปฏิบัติ โดยปฏิบัติตามมาตรการของทางภาครัฐอย่างเคร่งครัด ในเรื่องของการจำกัดบุคคลเข้า-ออกพื้นที่ และการสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งที่อยู่ในพื้นที่แออัด หรือออกนอกชุมชน

อีกทั้งมีมาตรการส่งทีมแพทย์และผู้เกี่ยวข้องลงพื้นที่ชุมชน เพื่อให้ความรู้ และดูแลประชาชนอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอ รวมทั้งกำชับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครประจำชุมชนในเรื่องการปฏิบัติตนเมื่อพบผู้ติดเชื้อ COVID-19 พร้อมจัดสรรพื้นที่คัดกรองโรคที่ชัดเจน

5. นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการองค์กร

5.1 องค์การบริหารส่วนตำบลหินลาด อำเภอชุมแพ

กองทุนสวัสดิการชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหินลาด ได้เริ่มก่อตั้งตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2551 โดยความร่วมมือขององค์กรพัฒนาชุมชน หรือพช. หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล คือเป็นพี่เลี้ยงในการก่อตั้งกองทุนของชุมชนขึ้นมา และการก่อตั้งในช่วงแรก ๆ องค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการเงิน ซึ่งทางหน่วยงานที่สนับสนุนให้แค่แนวทางเบื้องต้นในการบริหารจัดการ โดยเงินที่ได้รับการสนับสนุนมาจาก 3 หน่วยงาน ดังนี้ 1) ชุมชน 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรัฐบาล 3) รัฐบาล ในช่วงปีแรกของการจัดตั้งกองทุนโดยมีสมาชิกประมาณ 2,000-3,000 คน คิดเป็นประมาณครึ่งหนึ่งของประชาชนในตำบล และดำเนินการตามความเข้าใจมาเรื่อย ๆ แต่กองทุนไม่สามารถยับ ขยายไปขึ้นต่อไปได้ตามลำดับ ยังอยู่ในขั้นที่ 1 ของการก่อตั้ง เนื่องจากขาดความเข้าใจ ในด้านองค์ความรู้ที่เราจะก้าวไปขั้นที่ 2

ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหินลาดพยายามศึกษาหาความรู้จากหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีความรู้ และประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน โดยได้เข้าไปปรึกษาและเรียนรู้การปฏิบัติงานจากเทศบาลตำบลนากลาง ซึ่งบริบทกระบวนการก่อตั้งของชุมชนเทศบาลตำบลนากลาง มีวัตถุประสงค์ คือ ให้ชุมชนเป็นผู้จัดการเองโดยเบ็ดเสร็จ แยกการปฏิบัติออกจากองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลนากลางเป็นพี่เลี้ยงในการประสานงาน จัดทำเอกสาร รวมถึงการตรวจสอบงบประมาณในการปฏิบัติงาน หรือบางกองทุนที่เข้าไปศึกษาก็ใช้บริการจ้างส่วนงาน หรือบุคลากรที่มีความรู้จากภายนอกเป็นผู้จัดทำ

ช่วงที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติในการบริหารจัดการกองทุน โดยเงินที่ประชาชนนำฝากในกองทุนวันละบาท โดยมีเงื่อนไขในการบริหารจัดการเงินดังนี้ เงินในส่วนนี้จะนำมาใช้เพื่อจัดสรรเป็นสวัสดิการ ใช้บริหารจัดการเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชุมชนเท่านั้น ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างองค์กรและประชาชน จึงทำให้ประชาชนบางส่วนในกองทุน กลัวเงินที่สะสมอาจจะสูญ ทางผู้นำจึงได้ชี้แจงสมาชิกในถึงการบริหารจัดการเงินตามเงื่อนไขของทางรัฐบาล หากสมาชิกท่านใดจะถอนตัวทางกลุ่มจะคืนเงินในส่วนที่ออมให้ แต่ถ้าทำต่อไปทางกลุ่มจะนำเงินในกองทุนจัดสรรตามขั้นตอนต่อไป และมีสมาชิกที่ลาออกและไปทำต่อครึ่งหนึ่ง

กลุ่มได้ดำเนินการจัดสวัสดิการ มาเรื่อย ๆ และมีการประชุมใหญ่ปีละครั้ง โดยให้สมาชิกมาประชุมร่วมกัน และร่วมเสนอสวัสดิการขึ้นมา เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยการชี้แจงสถานะทางการเงินของกองทุน บริหารจัดการไปเท่าไร คงเหลือสุทธิเท่าไร และอยากให้มีการจัดการบริหารสวัสดิการเพิ่มในด้านใดบ้าง ทางผู้นำก็จะนำเอาข้อเสนอแนะนั้นมาผ่านความเห็นชอบของกรรมการอีกครั้ง เพื่อหาข้อสรุปและจัดสรรให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ด้วยการจัดสรรสวัสดิการที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ประชาชนก็เริ่มเห็นความสำคัญจาก

การจัดสวัสดิการที่เราบริหารจัดการ และให้ความสนใจกลับเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปีละ 100-200 คน ซึ่งตอนนี้ก็จะมีสมาชิกครบจำนวน 2,000 คนเท่าเดิมแล้ว

5.2 องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

การบริหารจัดการของสวนหม่อนคือ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เริ่มตั้งแต่การประชาคมในส่วนที่ประชาชนต้องการและนำมาสรุปประชุมประจำเดือนพร้อมหัวหน้าส่วนราชการ ประชุมได้ผลแบบไหนและทำการเผยแพร่ให้ประชาชนทราบในสื่อช่องทางต่าง ๆ ทางไลน์กลุ่ม เฟสบุ๊ก ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน

5.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้ลงพื้นที่ร่วมทำแผนชุมชน และงบประมาณร่วมกับกรมพัฒนาชุมชน เพื่อให้ประชาชนรับรู้ รับทราบ ขั้นตอน วิธีการ เสนอแผนงานโครงการ เสนอแผนงานยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งงบประมาณโครงการ ชี้แจงขั้นตอน พร้อมให้ความรู้หน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณในแต่ละโครงการคือหน่วยงานใด โดยเราจัดกิจกรรมแบบนี้มา 10 รุ่น จำนวน 44 ตำบล รวมกับรุ่นแรกที่ทางกรมพัฒนาชุมชนได้ส่งเสริมอยู่ก่อนแล้วเป็น 88 ตำบล เพื่อหาประเด็นที่แท้จริงของพื้นที่และเสนอเป็นแผนไปยังส่วนจังหวัดเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลและช่วยเหลือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่ประสานแผนงานเพื่อให้เกิดการสนับสนุนลงมาแต่ละหน่วยงาน พยายามเปลี่ยนพฤติกรรม เปลี่ยนแนวคิด ทำความเข้าใจในกระบวนการร่วมกันเพื่อให้ตรงตามความต้องการของพื้นที่มากที่สุด

ภาคผนวก ช

ผลการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐ โดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้
นวัตกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) วันที่ 19 สิงหาคม 2565 ณ ห้องประชุมมงกุฎ
เงิน โรงแรมโฆษะ ขอนแก่น โดยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชก
พงษ์ มอบหมายให้ ว่าที่ร้อยเอก พงเจตน์ พรภุณา ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็น
ประธานในการเปิดการประชุมในครั้งนี้ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 40 คน เป้าหมายที่ได้รับคัดเลือกใน
การเข้าร่วมโครงการทั้งหมด

ภาพที่ ช-1 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

ภาพที่ ช-2 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

ภาพที่ ช-3 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

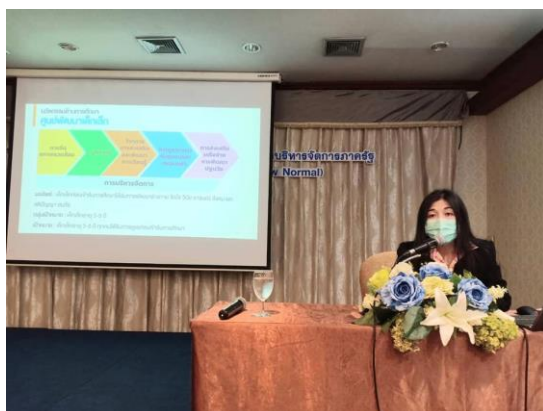
ภาพที่ ซ-4 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

ภาพที่ ซ-5 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

ภาพที่ ซ-6 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

ภาพที่ ซ-7 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

ภาพที่ ซ-8 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

ภาพที่ ซ-9 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

ภาพที่ ซ-10 การประชุมรับฟังความเห็นงานวิจัย

การประชุมในครั้งนี้มีการนำเสนอเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ กรอบแนวคิด แผนการดำเนินงาน การศึกษานวัตกรรมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่เก็บข้อมูล และแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

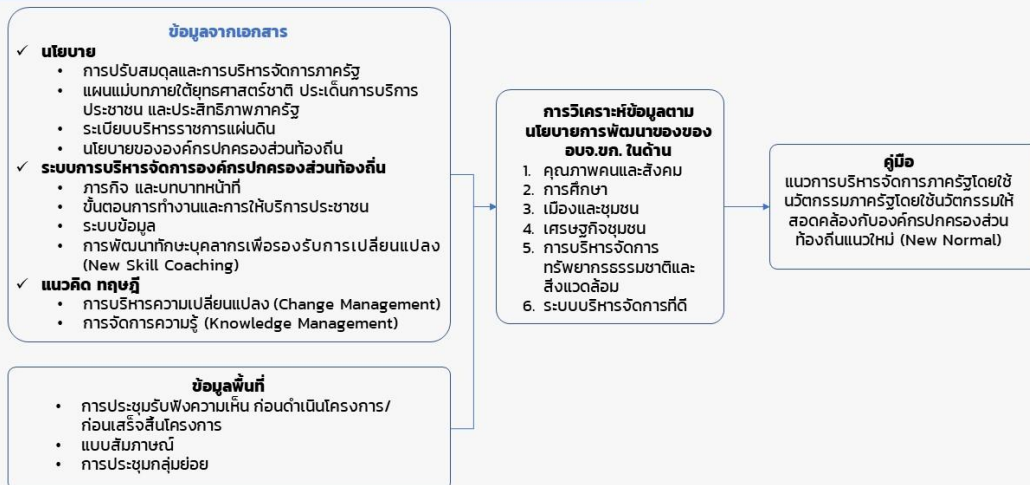
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิจัยหาแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ในสภาพสังคม บริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน
2. เพื่อได้นวัตกรรมในการบริหารจัดการการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น ที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

2

ภาพที่ ซ-11 วัตถุประสงค์ของโครงการ

กรอบแนวคิด

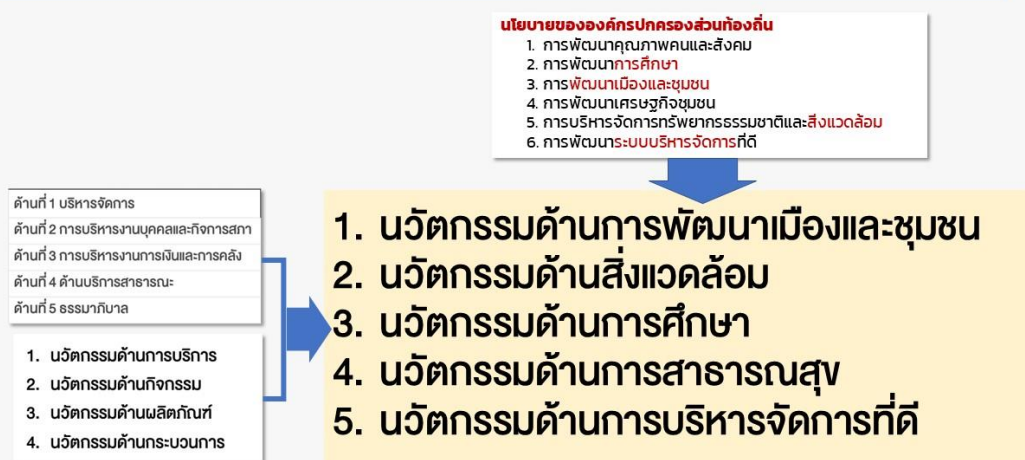
ภาพที่ ซ-12 กรอบแนวความคิดงานวิจัยฯ

แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
ศึกษาข้อมูลเอกสาร นโยบาย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	↔				
จัดประชุมเพื่อเปิดโครงการ		↔			
เก็บข้อมูลในพื้นที่ (การสัมภาษณ์/สังเกต/การประชุมกลุ่มย่อย)		↔	↔		
การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษา		↔	↔		
สรุปผลเบื้องต้น จัดทำร่างคู่มือ แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐโดยใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบใหม่ (New Normal)			↔	↔	
จัดประชุมกลุ่มย่อย/จัดประชุมรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะร่างคู่มือฯ				↔	
จัดทำคู่มือฯ					↔

ภาพที่ ซ-13 แผนดำเนินงาน

การศึกษานวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5

ภาพที่ ช-14 การศึกษานวัตกรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การศึกษานวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6

ภาพที่ ช-15 การศึกษานวัตกรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พื้นที่เก็บข้อมูล

เทศบาลนคร	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		
	องค์การบริหารส่วนตำบล	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล
เทศบาลนครขอนแก่น	องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน	เทศบาลเมืองบ้านไผ่	เทศบาลตำบลบ้านเป็ด
	องค์การบริหารส่วนตำบลวังหินลาด	เทศบาลเมืองศิลา	เทศบาลตำบลลำน้ำพอง
	องค์การบริหารส่วนตำบลแคนเหนือ	เทศบาลเมืองชุมแพ	เทศบาลตำบลท่าพระ
	องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย	เทศบาลเมืองพล	เทศบาลตำบลบ้านแฮด
	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่		เทศบาลตำบลบ้านฝาง
	องค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง		เทศบาลตำบลชำสูง
	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง		เทศบาลตำบลกุดน้ำใส
	องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเก่าพัฒนา		
	องค์การบริหารส่วนตำบลวังหินลาด		

7

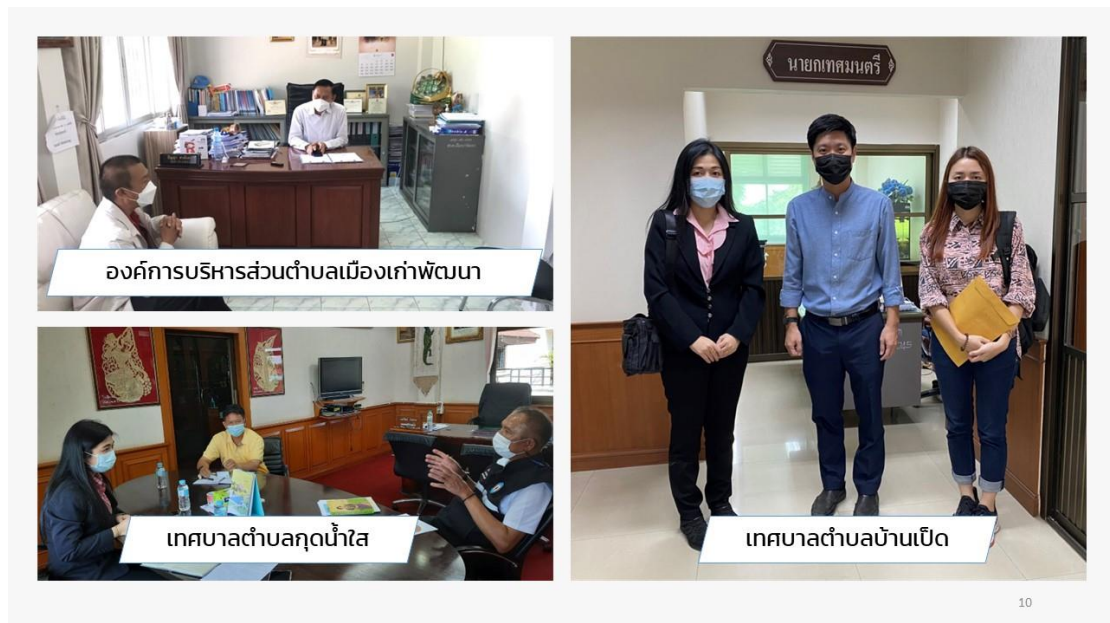
ภาพที่ ซ-16 พื้นที่การเก็บข้อมูล

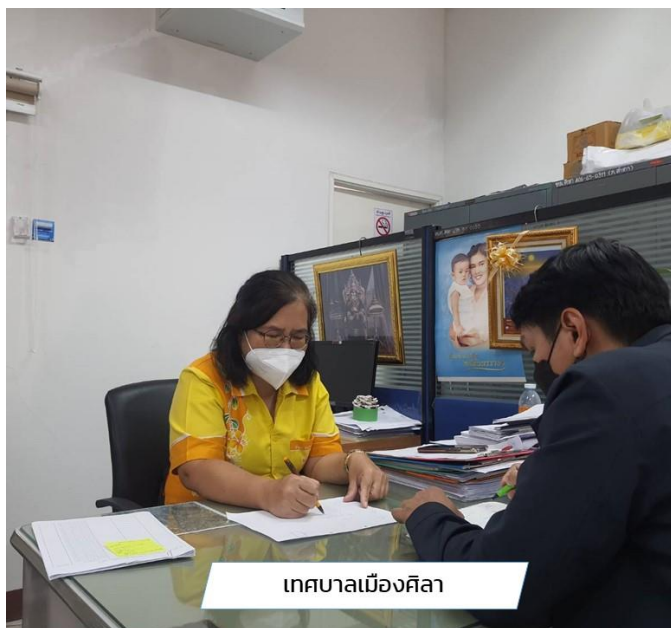
ภาพที่ ซ-17 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละ อบท.

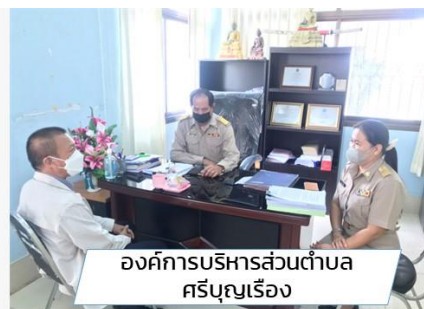
ภาพที่ ซ-18 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละ อปท.

ภาพที่ ซ-19 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละ อปท.

เทศบาลเมืองคिला

องค์การบริหารส่วนตำบล
ศรีบุญเรือง

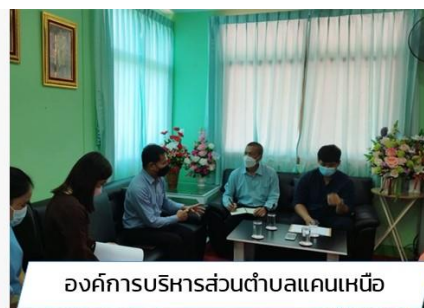

เทศบาลเมืองบ้านไผ่

ภาพที่ ซ-20 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละ อปท.

เทศบาลตำบลลำน้ำพอง

องค์การบริหารส่วนตำบลแคนเหนือ

เทศบาลเมืองเมืองพล

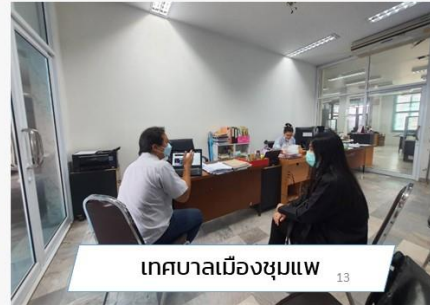
ภาพที่ ซ-21 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละ อปท.

เทศบาลตำบลบ้านเป็ด

เทศบาลตำบลท่าพระ

เทศบาลเมืองชุมแพ

ภาพที่ ซ-22 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละ อบท.

ภาพที่ ซ-23 สภาพแวดล้อมของการบริหารจัดการพื้นที่ของ อบท.

ภาพที่ ซ-24 ร่างแนวทางการพัฒนาอาชีพ

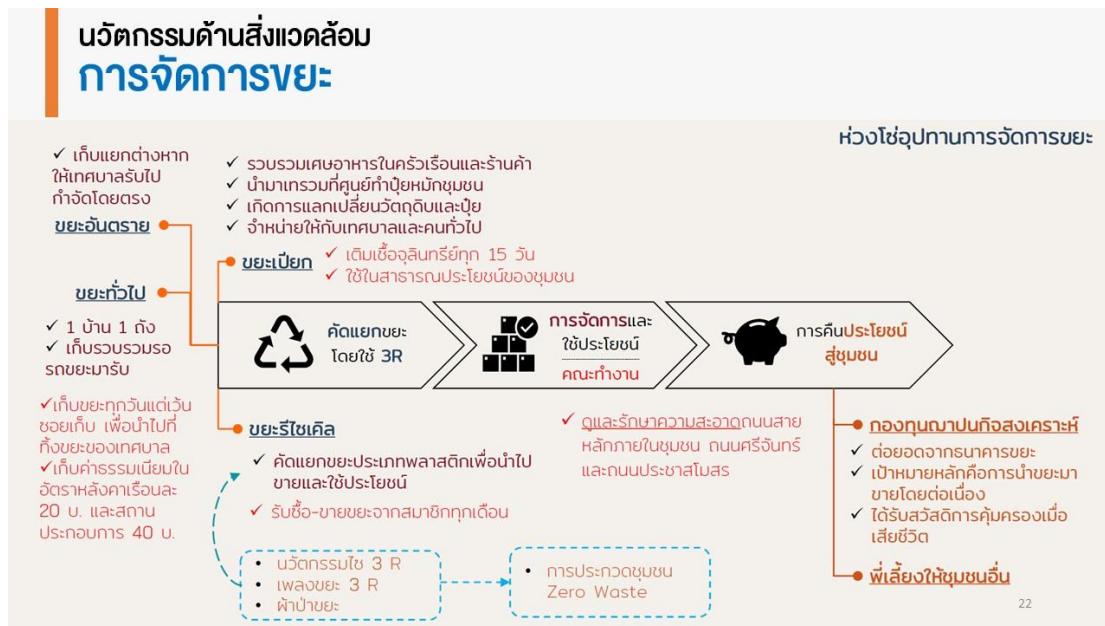
ภาพที่ ซ-25 ร่างแนวทางการบริหารจัดการที่ดีของ อปท.

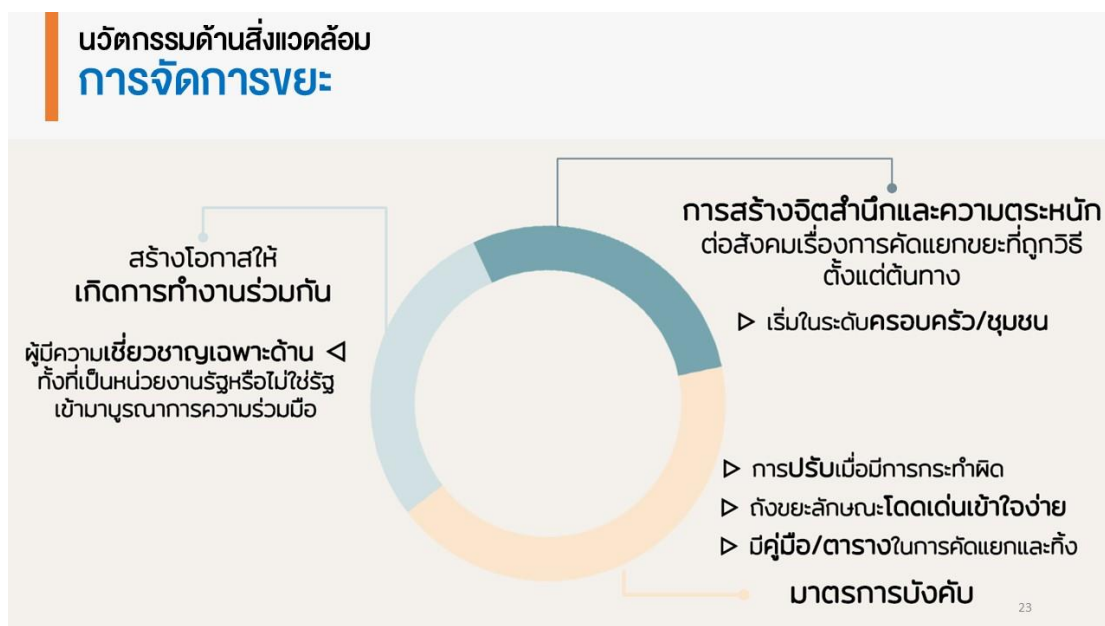
ภาพที่ ช-26 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ

ภาพที่ ช-27 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ

ภาพที่ ช-28 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ

ภาพที่ ช-29 นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะ

นวัตกรรมการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผลลัพธ์: เด็กเล็กก่อนเข้ารับการศึกษามีการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และ
สติปัญญา สมวัย

กลุ่มเป้าหมาย: เด็กเล็กอายุ 2-5 ปี

เป้าหมาย: เด็กเล็กอายุ 2-5 ปี ทุกคนได้รับการดูแลก่อนเข้ารับการศึกษ

25

ภาพที่ ช-30 นวัตกรรมการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

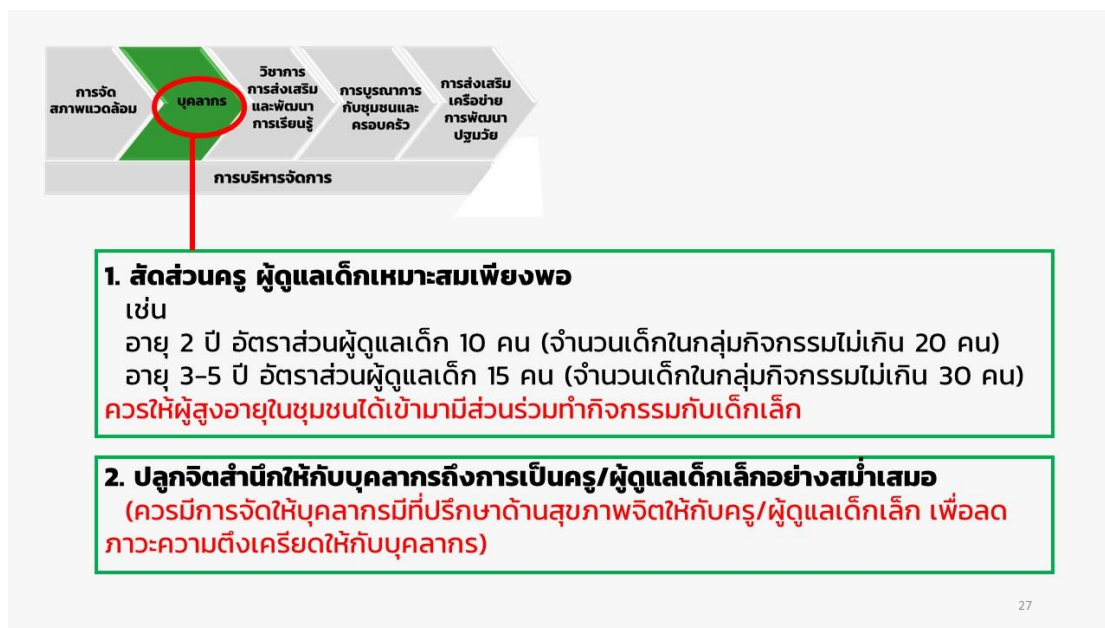
1. มีสถานที่สันทนาการ เช่น สนามเด็กเล่น

2. มีสถานที่แยกเป็นสัดส่วน เช่น ห้องรับประทานอาหาร ห้องทำความสะอาด

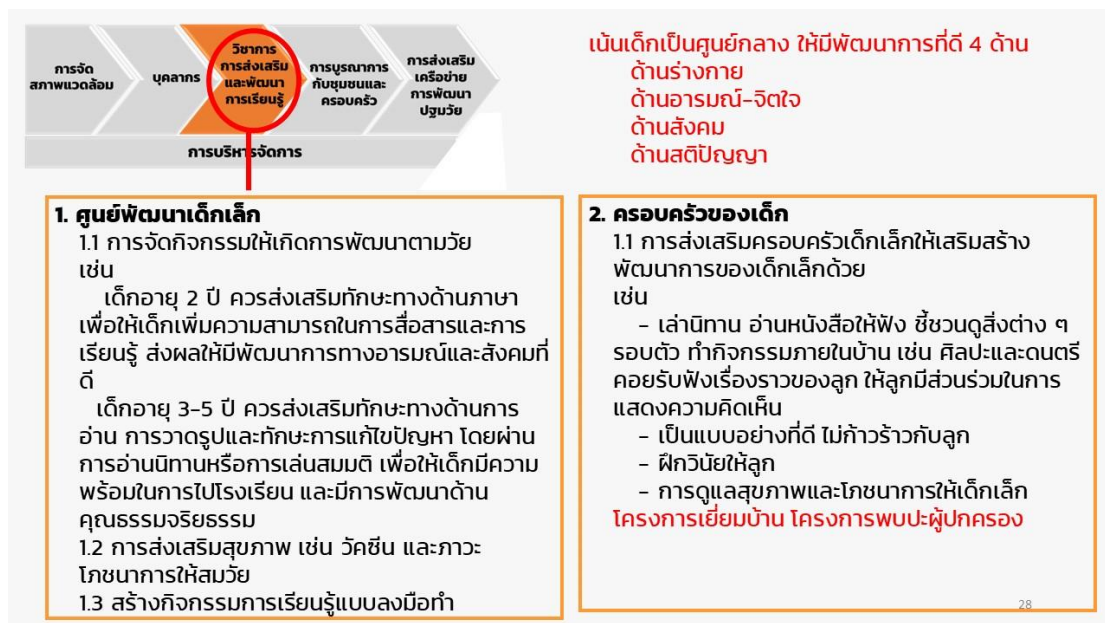
3. สถานที่สะอาดและปลอดภัย เช่น ติดตั้งวงจรปิดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่โดยผู้ปกครองรับชมได้

26

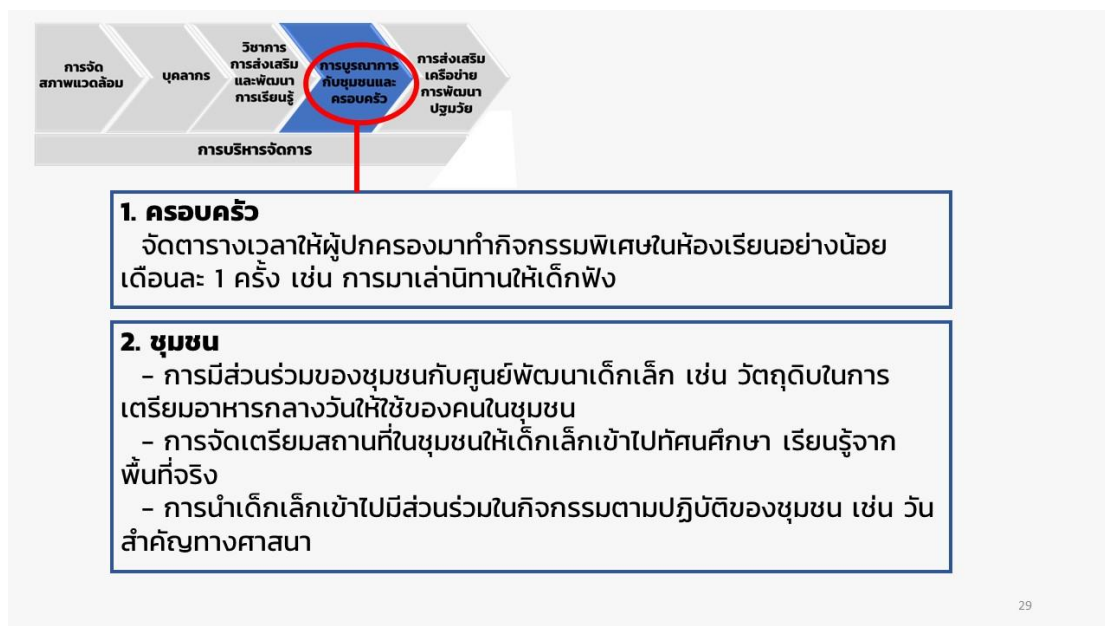
ภาพที่ ช-31 นวัตกรรมการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

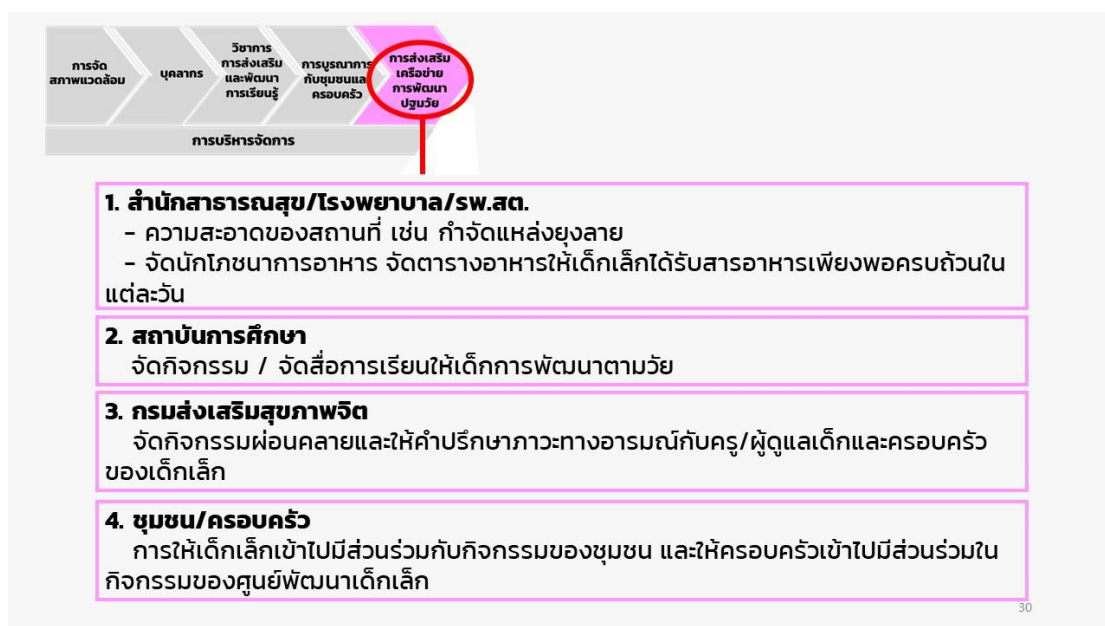
ภาพที่ ช-32 นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

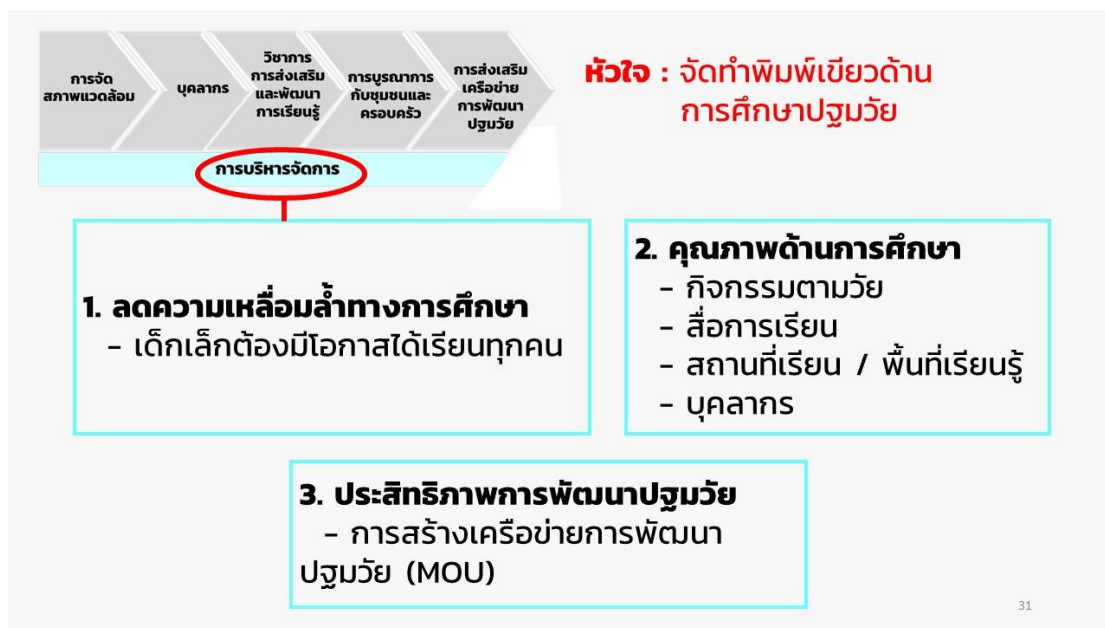
ภาพที่ ช-33 นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

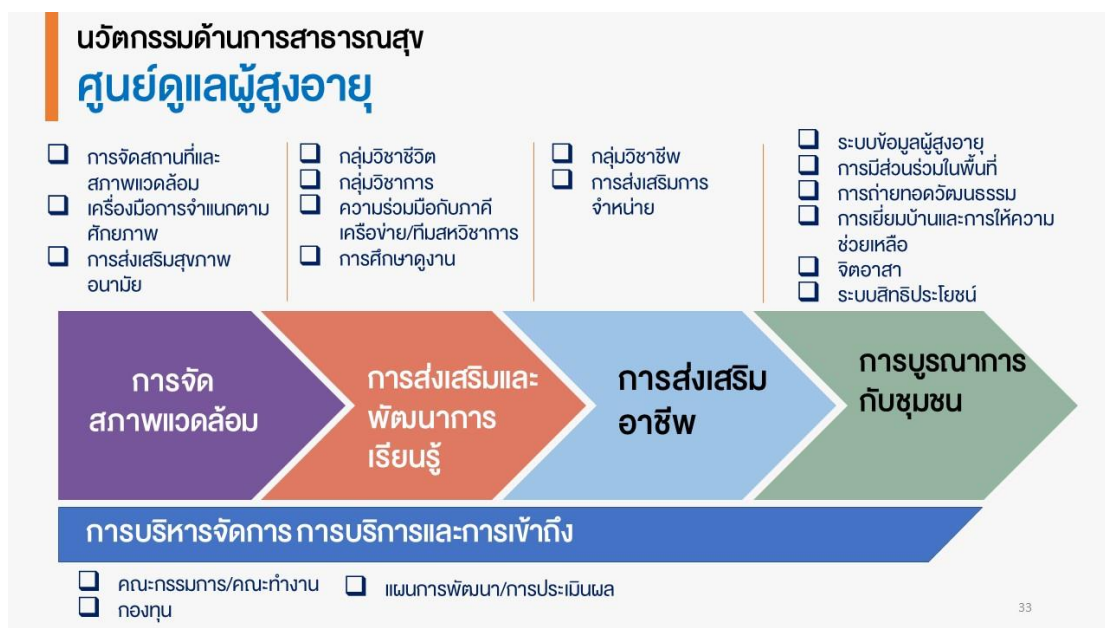
ภาพที่ ช-34 นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ภาพที่ ช-35 นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ภาพที่ ช-36 นวัตกรรมด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

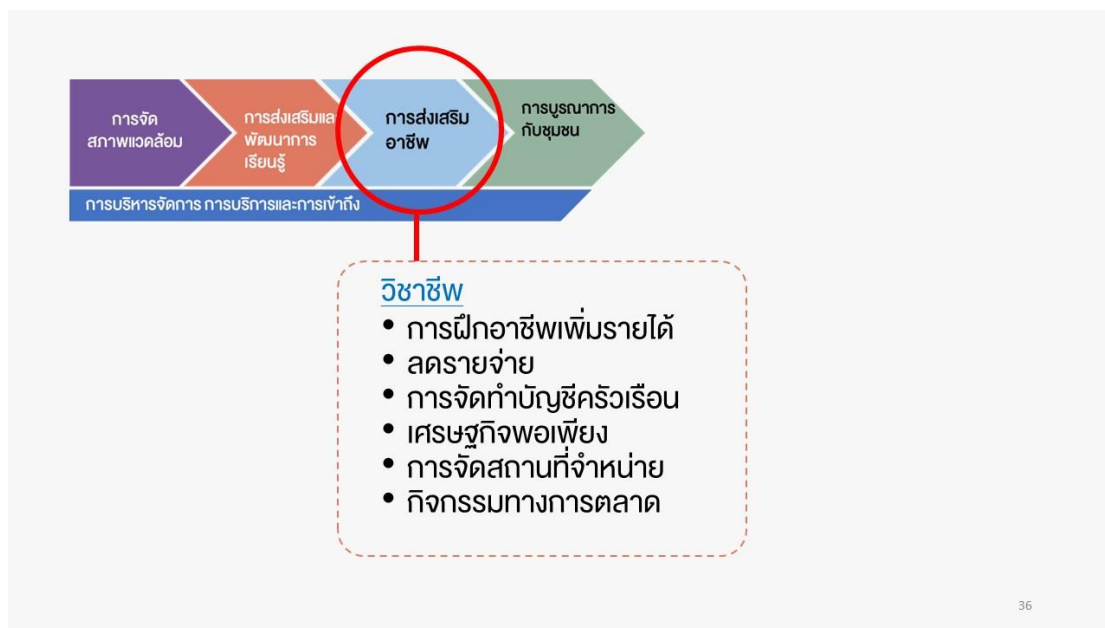
ภาพที่ ช-37 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

ภาพที่ ช-38 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

ภาพที่ ช-39 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

ภาพที่ ซ-40 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

ภาพที่ ซ-41 นวัตกรรมด้านการสาธารณสุขศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

การประชุมครั้งนี้คณะผู้วิจัยนำเสนอแนวทางพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวใหม่ (New Normal) ใน 5 มิติ คือด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการการศึกษา ด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต ด้านการบริหารจัดการองค์กร

1. นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.1 เทศบาลตำบลกุดน้ำใส

ปัจจุบันเทศบาลตำบลกุดน้ำใส ดำเนินการจัดการขยะโดยจ้างเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ ปัญหาที่เกิดขึ้นของเทศบาลตำบลกุดน้ำใส คือ เป็นพื้นที่เป็นเขตอุตสาหกรรม มีประชากรนอกพื้นที่ เข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก และไม่ได้รับทราบนโยบายหรือกฎระเบียบของพื้นที่ ทำให้มีความยากต่อการจัดการขยะ โดยเฉพาะขยะอันตราย เนื่องจากชุมชนไม่มีถังขยะ ซึ่งขณะนี้มีการหารือในระดับผู้บริหารและคณะกรรมการในเรื่องการจัดการขยะและประชากรแฝงดังกล่าว และในระยะช่วง 2-3 เดือน (พฤษภาคม - กรกฎาคม) ที่ผ่านมา โรงกำจัดขยะไฟฟ้ามีการจำกัดปริมาณขยะที่จะนำเข้าไปเพื่อกำจัดในแต่ละวัน ส่งผลให้เทศบาลไม่สามารถเก็บขยะจากแต่ละชุมชนได้ ทำให้มีปริมาณขยะที่มากเกินไป

การจัดการกับขยะในพื้นที่เป็นรูปแบบไม่มีถังขยะ ซึ่งเริ่มจากต้นทาง คือ การประชาสัมพันธ์ ผู้นำ กรรมการ และประชาชนในพื้นที่ ให้ความรู้การคัดแยกขยะและประชาสัมพันธ์อย่างถูกต้อง รณรงค์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน หรือสถานที่สาธารณะ เพราะขยะที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากคนในชุมชน มีขั้นตอนสำคัญ คือ การคัดแยกขยะ คือ ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะเปียก ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่มีการคัดแยกตั้งแต่ครัวเรือนแล้วก่อนที่จะนำมาทิ้งที่จุดทิ้งหรือรถเก็บขนขยะ ขยะเปียกที่เป็นเศษอาหารจะมีการฝังกลบโดยมีผู้อบรมให้ความรู้จากเทศบาลเป็นผู้ให้คำแนะนำอย่างถูกต้อง ส่วนขยะอันตรายจะมีการแยกออกเฉพาะเพื่อนำมาส่งที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดในการจัดการต่อไป นอกจากนี้คณะกรรมการที่รับผิดชอบเรื่องขยะนี้จะมีการสุ่มขยะจากรถเก็บขนขยะในแต่ละหมู่บ้านเพื่อนำมาศึกษาว่าแต่ละหมู่บ้านหรือแต่ละที่ทิ้งขยะประเภทไหนมากที่สุด และมีองค์ประกอบอย่างไรบ้าง นำมาสู่การจัดการประชุมคณะกรรมการการจัดการขยะ ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน กรรมการชุมชน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ ที่มีขึ้นเป็นประจำทุกเดือน เพื่อนำเอาข้อมูลที่ได้จัดเก็บจากการสุ่มมาหารือ ร่วมวางแผน และจัดการขยะแต่ละประเภทได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการประชาสัมพันธ์ ชี้แจง ทำความเข้าใจเรื่องเส้นทางการเก็บขนขยะ ซึ่งแต่ละเขตจะมีกำหนดวัน เวลาและเส้นทางเดินรถที่ชัดเจนแตกต่างกันไป

1.2 เทศบาลตำบลลำน้ำพอง

เทศบาลตำบลลำน้ำพอง ประสบปัญหาไม่มีที่ทิ้งขยะในชุมชน เนื่องจากถูกจำกัดปริมาณขยะที่จะนำเข้าไปกำจัดเช่นเดียวกับเทศบาลตำบลกุดน้ำใส เหลือเพียงวันละ 10 ตัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของนโยบายการใช้ถุงขยะเทศบาล นำมาสู่การประชาสัมพันธ์กับชาวบ้านการตั้งกฎกติกา โดยเทศบาลได้ออกเทศบัญญัติการใช้ถุงขยะ เพื่อความชอบธรรมตามกฎหมายและให้สะดวกในการดำเนินงาน ถุงขยะของเทศบาลแบ่งออกเป็น 3 ขนาด คือ ถุง 30 ลิตร ราคา 5 บาท ถุง 60 ลิตร ราคา

10 บาท และถ้าเป็นการชั่งน้ำหนัก จะคิดในราคาตันละ 700 บาท ขณะเดียวกันประชาชนที่ซื้อถุงขยะจากเทศบาลเพื่อนำมาใช้ขยะนั้นยังเป็นการชำระค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะไปในตัวด้วย สำหรับการเก็บขนขยะมีการเก็บขน 1 วันต่อสัปดาห์ เนื่องจากปัญหาการถูกจำกัดปริมาณขยะ และมีความยืดหยุ่นตามพื้นที่ แต่หากครัวเรือนใดไม่ได้ใช้ถุงขยะของเทศบาล รถเก็บขนจะไม่เก็บขยะนั้นให้ ซึ่งถือว่าเป็นกติกาที่ต้องทำตามกฎหมาย นอกจากนี้เทศบาลยังมีกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะเบื้องต้น แบ่งออกเป็น ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป ขยะเปียก และขยะอันตราย ไปพร้อม ๆ กับการจัดการขยะ ซึ่งจะคอยกระตุ้นและเป็นการสร้างจูงใจให้ประชาชนคัดแยกขยะได้อย่างถูกต้อง เกิดเป็นกองทุนฌาปนกิจขยะ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า กองทุนขยะชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกครัวเรือนให้มีการคัดแยกขยะและนำขยะรีไซเคิลที่ได้คัดแยกในครัวเรือนมาขายให้กับคณะกรรมการบริหารจัดการขยะของชุมชนของตนเอง การคืนผลประโยชน์เมื่อสมาชิกในครัวเรือนเสียชีวิต กองทุนขยะจะมอบเงินฌาปนกิจเพื่อช่วยเหลือ เป็นการสร้างเสริมความสามัคคี ความศรัทธา ความเชื่อถือของชุมชนที่มีต่อเทศบาลและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

1.3 เทศบาลเมืองบ้านไผ่

เทศบาลเมืองบ้านไผ่มีสถานที่ฝังกลบขยะ ซึ่งคาดการณ์ว่าอีกประมาณ 4-5 ปี จะเต็มและไม่สามารถใช้งานได้ และขณะนี้เทศบาลเมืองบ้านไผ่ได้ขอความอนุเคราะห์ทั้งขยะที่เทศบาลเมืองบ้านไผ่ โดยชี้แจงว่าโรงกำจัดขยะมีการจำกัดปริมาณการรับเข้าขยะ ทำให้มีปริมาณขยะตกค้าง จึงขอนำขยะส่วนที่เหลือมาทิ้งที่เทศบาลเมืองบ้านไผ่ คณะผู้บริหารได้มีการหารือพิจารณาแนวทางการดำเนินการที่จะรองรับการนำขยะจากต่างถิ่นเข้ามาทิ้งในพื้นที่ระยะหนึ่ง

เทศบาลเมืองบ้านไผ่มีนโยบายการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางในระดับชุมชน มีการดำเนินโครงการขยะแลกไข่ และใช้กองทุนหลักประกันสุขภาพเป็นตัวนำร่องในการใช้งบประมาณการสร้างแรงจูงใจและเชิญชวนให้ชุมชนคัดแยกขยะ ดำเนินโครงการลดใช้ถังขยะในศาสนสถาน มีการจัดวางถังขยะแต่ละประเภท ได้แก่ ถังขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อให้คัดแยกขยะอย่างถูกต้อง ควบคู่กับการให้ความรู้คณะสงฆ์โดยมีเครือข่ายชุมชนเป็นแกนนำ ชุมชนรอบ ๆ วัดให้ความร่วมมือและเข้าร่วมเป็นอย่างดี โดยกิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ อปท.ได้รับรางวัลดีเด่นด้านสิ่งแวดล้อม ในปีงบประมาณ 2565 และมีรถเก็บขนขยะจัดเก็บตามกำหนดวันเวลารายสัปดาห์

2. นวัตกรรมด้านการจัดการการศึกษา

2.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ในปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประสบปัญหาเรื่องครูหรือผู้ดูแลเด็กที่ไม่มีความมั่นคงในสายงานอาชีพ หรือที่เรียกว่าอัตราจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่ใช้การจ้างงานตามภารกิจ เมื่อภารกิจเสร็จสิ้นหรือครบกำหนดจ้าง ผู้ปฏิบัติงานต้องออกจากหน้าที่ ทำให้ปัญหาดังกล่าวยังคงเป็นความกังวลส่งผลให้ครูหรือผู้ดูแลเด็กไม่ได้ให้ความใส่ใจหรือสนใจกับเด็กมากที่ควร ท้องถิ่นจึงควรให้ความสำคัญเรื่องสวัสดิการหรือความก้าวหน้าในสายงาน เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้ครูผู้ดูแลเด็ก ขณะเดียวกันควรเน้นการเรียนการสอนโดยอิงธรรมชาติ เพราะอารมณ์ของเด็กจะมีความมั่นคงมากกว่าการให้เด็กดูสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ ยูทูบ ฯลฯ ที่จะส่งผลให้เด็กมีอารมณ์แปรปรวนง่าย

2.2 เทศบาลตำบลลำน้ำพอง

เทศบาลตำบลลำน้ำพอง มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 2 แห่ง ประสบปัญหาด้านครูผู้ดูแลเด็กเช่นเดียวกัน คือขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่และไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ เทศบาลตำบลลำน้ำพองมีการลงพื้นที่เพื่อให้กำลังใจครูและผู้ปฏิบัติงานอยู่เสมอ ถ้ามองถึงความต้องการสิ่งที่ขาด หรือการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จากนั้นจัดหาให้ตรงกับความต้องการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและทักษะของผู้ดูแลเด็ก เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่มีผลต่อการพัฒนาการของเด็กนักเรียน ด้านความคาดหวังของผู้ปกครองเป็นส่วนสำคัญที่ต้องสร้างการรับรู้ กระบวนการ ความเข้าใจร่วมกันว่าวิธีการดูแลเป็นอย่างไร จึงใช้หลักการมีส่วนร่วมร่วมกัน โดยใช้กระบวนการประชุมอบรม ชี้แจงผู้ปกครอง ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาล นักจิตวิทยา กองสาธารณสุขและคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชัน Line ในการติดตามการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.3 เทศบาลตำบลกุดน้ำใส

ในปัจจุบันของเทศบาลตำบลกุดน้ำใสมีนโยบายเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ เน้นให้เด็กเล็กทั้งตำบลเข้ามาเรียนรู้และทำความรู้จักกันตั้งแต่ยังเด็ก โดยได้ใช้หลักสูตร High scope หรือการพัฒนาเด็กเล็กตามช่วงวัย เน้นให้มีการเรียนการสอนตามความสนใจของเด็ก ได้แก่ มุมครัว มุมการเกษตร มุมกีฬา และมุมอ่านหนังสือ ซึ่งก่อนที่จะดำเนินการจัดการสอนในรูปแบบดังกล่าว มีการประชุมหารือร่วมกับผู้ปกครอง คณะกรรมการ ในการลงมติหรือแสดงความคิดเห็น ลงมติ หรือควรเพิ่มเติมปรับปรุงอย่างไร การเรียนการสอนเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นและทดลองด้วยตนเอง โดยจะมีครูที่ผ่านการอบรมจากโครงการ Life Thailand คอยกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้อยู่เสมอ รวมถึงการบูรณาการ การประสานการทำงานร่วมกับโรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ

สต.) กองสาธารณสุขของเทศบาล กองทุนหลักประกันสุขภาพชุมชน เครือข่ายเอกชน สถานประกอบการ ด้านงบประมาณ (หากกรณีทิ้งของเทศบาลไม่เพียงพอ) นอกจากนี้ยังมีการจัดธนาคารนิทาน เพื่อให้เด็กยืมกลับไปอ่านที่บ้าน ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนและผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี

และด้วยพื้นที่ตำบลกุดน้ำใสเป็นเขตอุตสาหกรรม มีทั้งคนต่างถิ่นและต่างชาติเข้ามาประกอบอาชีพในพื้นที่ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของศูนย์เด็กเล็กต้องดูแลเด็กของกลุ่มคนที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ด้วย โดยตรวจสอบว่าผู้ปกครองเหล่านี้มีบ้านพักแหล่งอาศัยที่ชัดเจนหรืออาศัยอยู่ในบ้านเลขที่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาล

3. นวัตกรรมด้านส่งเสริมสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต

3.1 เทศบาลตำบลท่าพระ

การดำเนินโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองได้หรือติดสังคม เพื่อนช่วยเพื่อน กลุ่มที่สองคือกลุ่มติดเตียงติดบ้าน ในช่วงก่อนการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 มีอาสาบริบาล ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของเทศบาลไปเชื่อมโยงประสานงานกับอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) ในแต่ละชุมชน นำมาบูรณาการเชื่อมโยงกับกองสาธารณสุข แต่ด้วยการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 เทศบาลต้องนำงบประมาณไปบริหารจัดการในส่วนอื่น ๆ ด้วย ทำให้ไม่มีงบประมาณในการจ้างอาสาบริบาลเช่นเดิม เสนอให้ท้องถิ่นควรมีการแต่งตั้งอาสาบริบาล เนื่องจากอาสาบริบาลทุกคนต้องผ่านการอบรมด้านการดูแลผู้สูงอายุ 70 ชั่วโมง ซึ่งจะมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลผู้สูงอายุเป็นอย่างดี รวมถึงความต้องการศูนย์กายอุปกรณ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุทุกกลุ่มได้ยืมใช้ในกรณีการบำบัดฟื้นฟูร่างกายในผู้ป่วยทุพพลภาพ พิการ หรือติดเตียง จะถือเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุได้มากขึ้น

เทศบาลตำบลท่าพระมีพยาบาลวิชาชีพประจำเทศบาล รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพ งานควบคุมและป้องกันโรค และงานกู้ชีพการแพทย์ฉุกเฉิน ทำงานเชิงรุก ลงพื้นที่เยี่ยมคนไข้หรือผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงควบคู่กับการประสานงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) และ อสม. ในหมู่บ้าน แต่บาง อปท. ไม่มีพยาบาลวิชาชีพแต่จะเป็นนักวิชาการส่งเสริมสุขภาพ หรือเจ้าพนักงานสาธารณสุข รับผิดชอบและดำเนินงาน

3.2 เทศบาลตำบลน้ำพอง

ดำเนินโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยกองการศึกษาและกองสาธารณสุขลงพื้นที่ร่วมกันเพื่อค้นหาผู้สูงอายุที่มีความรู้และภูมิปัญญาในแต่ละด้าน นำมาประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานตามช่องทางต่าง ๆ รวมทั้งประสานขอความอนุเคราะห์เครือข่ายภาคเอกชนในพื้นที่ เช่น โรงงานน้ำตาล

โรงงานสุรา ให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลลำน้ำพองที่ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

3.3 เทศบาลตำบลสาวะถี

เป็นชุมชนเมืองที่มีวิถีชีวิตเป็นชนบท และยังเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือเป็นหมู่บ้านหมอลำ การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ใน 6 ชั่วโมง แบ่งเป็น ภาควิชาการ 1 ชั่วโมง และภาคสันทนาการ 5 ชั่วโมง รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาความสามารถนำผลงานของตนเองมาจำหน่ายในตลาดผู้สูงอายุ เช่น ผักปลอดสารพิษ การจักสาน สิ่งที่ต้องเพิ่มเติมคือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้อัตลักษณ์ของพื้นถิ่นเข้ามาต่อยอด ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างพลัง แรงจูงใจ และกำลังใจสำคัญของผู้สูงอายุ